Інститут Медіа Права

Інформаційне законодавство України

Станом на 1 вересня 2008 року

Київ – 2008

ББК – 67.401.114 + 76

УДК – 342.951 : 070

Інформаційне законодавство України *(Станом на 1 вересня 2008 року) /*
За ред. Тараса Шевченка, Тетяни Олексіюк; упорядник – Т. Г. Бондаренко. – К., 2008 – 356 с.

Цей збірник законодавства адресовано широкому колу читачів, які здобувають професійні знання або працюють у галузі медіа, журналістам, редакторам, викладачам та студентам факультетів журналістики, юристам, державним службовцям. Закони та підзаконні акти, що повністю або частково опубліковано в цьому виданні, охоплюють проблеми регулювання медіа та є чинними документами.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Погляди, висловлені в цьому виданні, є авторськими
і можуть не збігатися з поглядами Агентства США
з Міжнародного розвитку

ISBN 966 –

ЗМІСТ

Вступне слово.....5

Конституція України.....6

Закон України “Про інформацію”.....44

Цивільний кодекс України (витяги).....60

Закон України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні”.....73

Закон України “Про телебачення і радіомовлення” 86

Закон України “Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення”.....125

Закон України “Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів”.....138

Закон України “Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації”.....149

Закон України “Про інформаційні агентства” 158

Закон України “Про рекламу” 166

Закон України “Про захист суспільної моралі”.....184

Закон України “Про авторське право і суміжні права” 194

Закон України “Про державну таємницю” (витяги).....224

Закон України “Про боротьбу з корупцією” (витяги).....245

Закон України “Про вибори народних депутатів України” (витяги) 247

Закон України “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” (витяги).....260

Закон України “Про вибори Президента України” (витяги).....268

Кодекс України про адміністративні правопорушення (витяги).....277

Кримінальний кодекс України (витяги) 281

Декрет Кабінету Міністрів України “Про державне мито” (витяги).....285

Рішення Конституційного Суду України у справі
щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України
“Про інформацію” та статті 12 Закону України “Про прокуратуру”
(справа К. Г. Устименка).....294

Рішення Конституційного Суду України у справі
за конституційним зверненням громадянина
Сердюка Валерія Анатолійовича про офіційне тлумачення
положення частини першої статті 7 Цивільного
кодексу Української РСР (справа про поширення відомостей).....298

Постанова Пленуму Верховного Суду України
“Про судову практику в справах про відшкодування
моральної (немайнової) шкоди”.....302

Закон України “Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини
і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу
та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції”.....309

Європейська конвенція про захист прав людини
і основоположних свобод.....311

Рішення Європейського суду з прав людини у справі
“Українська Прес-Група” проти України” 322

Рішення Європейського суду з прав людини у справі
“Ляшко проти України”.....340

Інформація про Інститут.....353

Корисні посилання.....354

ВСТУП

Увазі читача запропоновано збірник, що може як настільна книжка стати в нагоді суддям, юристам, журналістам, студентам юридичних факультетів і факультетів журналістики та всім, хто цікавиться інформаційним законодавством.

Праця містить широкий перелік нормативних матеріалів, що регулюють відносини в галузі інформації, засобів масової інформації, захисту права на свободу слова та свободу вираження поглядів. Збірник побудовано таким чином, що читач має змогу поступово опановувати норми, які мають загальне значення, спеціальні підзаконні акти, а згодом – рішення Конституційного Суду України. Окреме місце в книзі відведено міжнародним нормативним актам та рішенням Європейського Суду з прав людини.

Видання, подібні до цього, неодноразово виходили в Україні, останнє побачило світ у 2004 році. Проте час сплинув, інформаційне законодавство зазнало суттєвих змін – і питання про актуальність підготовки збірника постало знову. Так, у 2005 році внесено важливі зміни до Цивільного кодексу України; із 1 березня 2006 року набула чинності нова редакція Закону України „Про телебачення і радіомовлення”; у 2007 році змінено правила щодо передвиборної агітації; у 2008 році ухвалено зміни до Закону України „Про рекламу”.

Зміни до інформаційних законів очікуються й надалі. Уже зараз Кабінет Міністрів України розробляє нове законодавство щодо реформування державних та комунальних засобів масової інформації, стосовно суспільного телебачення і радіомовлення, доступу до інформації. У Верховній Раді України зареєстровано зміни до Законів України „Про телебачення і радіомовлення”, „Про рекламу”, „Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення”, „Про інформацію” тощо.

Слідкувати за подальшими змінами в законодавстві Ви можете на сайті Інституту Медіа Права **www.medialaw.kiev.ua** або на сайті Верховної Ради України **www.rada.gov.ua.**

Тарас Шевченко,
директор Інституту Медіа Права

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Зі змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року N 2222-IV

Верховна Рада України від імені Українського народу - громадян України всіх національностей,

виражаючи суверенну волю народу,

спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення,

дбаючи про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя,

піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України,

прагнучи розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу,

усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та прийдешніми поколіннями,

керуючись Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, схваленим 1 грудня 1991 року всенародним голосуванням,

приймає цю Конституцію — Основний Закон України.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ

Стаття 1. Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.

Стаття 2. Суверенітет України поширюється на всю її територію.

Україна є унітарною державою.

Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканною.

Стаття 3. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Стаття 4. В Україні існує єдине громадянство. Підстави набуття і припинення громадянства України визначаються законом.

Стаття 5. Україна є республікою.

Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

(Положенню частини другої статті 5 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 05.10.2005 р. N 6-рп/2005)

Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами.

(положенню частини третьої статті 5 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 05.10.2005 р. N 6-рп/2005)

Ніхто не може узурпувати державну владу.

(Положенню частини четвертої статті 5 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 05.10.2005 р. N 6-рп/2005)

Стаття 6. Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України.

Стаття 7. В Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування.

Стаття 8. В Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Стаття 9. Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

Стаття 10. Державною мовою в Україні є українська мова.

(Положенню частини першої статті 10 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 14.12.99 р. N 10-рп/99)

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.

Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.

Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом.

Стаття 11. Держава сприяє консолідації та розвиткові української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України.

Стаття 12. Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави.

Стаття 13. Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією.

Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону.

Власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству.

Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом.

Стаття 14. Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави.

Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону.

Стаття 15. Суспільне життя в Україні грунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності.

Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова.

Цензура заборонена.

Держава гарантує свободу політичної діяльності, не забороненої Конституцією і зако-

нами України.

Стаття 16. Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави.

Стаття 17. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України.

Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності.

Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

На території України забороняється створення і функціонування будь-яких збройних формувань, не передбачених законом.

На території України не допускається розташування іноземних військових баз.

Стаття 18. Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права.

Стаття 19. Правовий порядок в Україні грунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Стаття 20. Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України.

Державний Прапор України – стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів.

Великий Державний Герб України встановлюється з урахуванням малого Державного Герба України та герба Війська Запорізького законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України.

Головним елементом великого Державного Герба України є Знак Княжої Держави Володимира Великого (малий Державний Герб України).

Державний Гімн України – національний гімн на музику М. Вербицького із словами, затвердженими законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України.

Опис державних символів України та порядок їх використання встановлюються законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України.

Столицею України є місто Київ.

Розділ II. ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Стаття 21. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Стаття 22. Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними.

Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Стаття 23. Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Стаття 24. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям.

Стаття 25. Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство.

Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі.

Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами.

Стаття 26. Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, — за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом.

Стаття 27. Кожна людина має невід'ємне право на життя.

Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави — захищати життя людини.

Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

Стаття 28. Кожен має право на повагу до його гідності.

Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідам.

Стаття 29. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.

Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обгрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника.

Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання.

Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.

Стаття 30. Кожному гарантується недоторканність житла.

Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду.

У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку.

Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинові чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.

Стаття 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки,

територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Стаття 35. Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.

Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа — від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

Ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою.

Стаття 36. Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах. Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України. Обмеження щодо членства у політичних партіях встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів. Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності. Професійні спілки утворюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів. Усі професійні спілки мають рівні права. Обмеження щодо членства у професійних спілках встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій.

Усі об'єднання громадян рівні перед законом.

Стаття 37. Утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються.

Політичні партії та громадські організації не можуть мати воєнізованих формувань.

Не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах і організаціях.

Заборона діяльності об'єднань громадян здійснюється лише в судовому порядку.

Стаття 38. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

(Положенню частини першої статті 38 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 06.07.99 р. N 7-рп/99)

Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування.

Стаття 39. Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

(Положенню частини першої статті 39 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 19.04.2001 р. N 4-рп/2001)

Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку — з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Стаття 40. Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обгрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Стаття 41. Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом.

Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону.

Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом.

Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі.

Стаття 42. Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом.

Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом.

Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів.

Стаття 43. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гаран-

тує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

Використання примусової праці забороняється. Не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан.

Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом.

Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється.

Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення.

Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом.

Стаття 44. Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.

Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав і свобод інших людей.

Ніхто не може бути примушений до участі або до неучасті у страйку.

Заборона страйку можлива лише на підставі закону.

Стаття 45. Кожен, хто працює, має право на відпочинок.

Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час.

Максимальна тривалість робочого часу, мінімальна тривалість відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки, вихідні та святкові дні, а також інші умови здійснення цього права визначаються законом.

Стаття 46. Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Стаття 47. Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду.

Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону.

Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду.

Стаття 48. Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Стаття 49. Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.

Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвиткові лікувальних закладів усіх форм власності.

(Положенню частини третьої статті 49 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 29.05.2002 р. N 10-рп/2002)

Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.

Стаття 50. Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Стаття 51. Шлюб грунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї.

Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків.

Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою.

Стаття 52. Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним.

Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом.

Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей.

Стаття 53. Кожен має право на освіту.

Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

(Положенням частини третьої статті 53 "держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах" у контексті частин першої, другої, четвертої зазначеної статті дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 04.03.2004 р. N 5-рп/2004)

Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Стаття 54. Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками,

встановленими законом.

Держава сприяє розвиткові науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством.

Культурна спадщина охороняється законом.

Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.

Стаття 55. Права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

(Положенню частини першої статті 55 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 25.12.1997 р. N 9-зп)

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

(Положенню частини другої статті 55 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 25.11.1997 р. N 6-зп)

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Стаття 56. Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Стаття 57. Кожному гарантується право знати свої права і обов'язки.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними.

Стаття 58. Закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

(Положенню частини першої статті 58 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 09.02.99 р. N 1-рп/99)

Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення.

(Положенню статті 58 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.05.97 р. N 1-зп)

(Положенню статті 58, з урахуванням вимог пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України, дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 19.04.2000 р. N 6-рп/2000)

Стаття 59. Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

(Положенню частини першої статті 59 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 16.11.2000 р. N 13-рп/2000)

Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.

(Положенню частини другої статті 59 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 16.11.2000 р. N 13-рп/2000)

Стаття 60. Ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази.

За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність.

Стаття 61. Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.

Юридична відповідальність особи має індивідуальний характер.

Стаття 62. Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину.

Обвинувачення не може грунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням.

Стаття 63. Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист.

Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.

Стаття 64. Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.

(Положенням статті 64 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 25.12.1997 р. N 9-зп)

Стаття 65. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України.

Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону.

Стаття 66. Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки.

Стаття 67. Кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом.

Усі громадяни щорічно подають до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, встановленому законом.

Стаття 68. Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

Незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності.

Розділ III. ВИБОРИ. РЕФЕРЕНДУМ

Стаття 69. Народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії.

Стаття 70. Право голосу на виборах і референдумах мають громадяни України, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років.

Не мають права голосу громадяни, яких визнано судом недієздатними.

Стаття 71. Вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Виборцям гарантується вільне волевиявлення.

Стаття 72. Всеукраїнський референдум призначається Верховною Радою України або Президентом України відповідно до їхніх повноважень, встановлених цією Конституцією.

Всеукраїнський референдум проголошується за народною ініціативою на вимогу не менш як трьох мільйонів громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення референдуму зібрано не менш як у двох третинах областей і не менш як по сто тисяч підписів у кожній області.

Стаття 73. Виключно всеукраїнським референдумом вирішуються питання про зміну території України.

Стаття 74. Референдум не допускається щодо законопроектів з питань податків, бюджету та амністії.

Розділ IV. ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Стаття 75. Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент — Верховна Рада України.

(Положенню статті 75 у взаємозв'язку з положеннями статей 5, 76, 85 Конституції України дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 17.10.2002 р. N 17-рп/2002)

Стаття 76. Конституційний склад Верховної Ради України — чотириста п'ятдесят народних депутатів України, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Народним депутатом України може бути обрано громадянина України, який на день виборів досяг двадцяти одного року, має право голосу і проживає в Україні протягом останніх п'яти років.

Не може бути обраним до Верховної Ради України громадянин, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

Повноваження народних депутатів України визначаються Конституцією та законами України.

Строк повноважень Верховної Ради України становить п'ять років.

(Стаття 76 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 77. Чергові вибори до Верховної Ради України відбуваються в останню неділю останнього місяця п'ятого року повноважень Верховної Ради України.

(Частина перша статті 77 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Позачергові вибори до Верховної Ради України призначаються Президентом України і проводяться в період шістдесяти днів з дня опублікування рішення про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

Порядок проведення виборів народних депутатів України встановлюється законом.

Стаття 78. Народні депутати України здійснюють свої повноваження на постійній основі.

Народні депутати України не можуть мати іншого представницького мандата, бути на державній службі, обіймати інші оплачувані посади, займатися іншою оплачуваною або

підприємницькою діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності), входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку.

Вимоги щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності встановлюються законом.

У разі виникнення обставин, що порушують вимоги щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності, народний депутат України у двадцятиденний строк з дня виникнення таких обставин припиняє таку діяльність або подає особисту заяву про складення повноважень народного депутата України.

(Стаття 78 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 79. Перед вступом на посаду народні депутати України складають перед Верховною Радою України таку присягу:

"Присягаю на вірність Україні. Зобов'язуюсь усіма своїми діями боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут Українського народу.

Присягаю додержуватися Конституції України та законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників".

Присягу зачитує найстарший за віком народний депутат України перед відкриттям першої сесії новообраної Верховної Ради України, після чого депутати скріплюють присягу своїми підписами під її текстом.

Відмова скласти присягу має наслідком втрату депутатського мандата.

Повноваження народних депутатів України починаються з моменту складення присяги.

(Положенням статті 79 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.05.97 р. N 1-зп)

Стаття 80. Народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність.

(Положенню частини першої статті 80 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 26.06.2003 р. N 12-рп/2003)

Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп.

Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані.

(Положенню частини третьої статті 80 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 27.10.99 р. N 9-рп/99)

(Положенням частини третьої статті 80 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 26.06.2003 р. N 12-рп/2003)

Стаття 81. Повноваження народних депутатів України припиняються одночасно з припиненням повноважень Верховної Ради України.

Повноваження народного депутата України припиняються достроково в разі:

1) складення повноважень за його особистою заявою;

2) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;

3) визнання його судом недієздатним або безвісно відсутнім;

4) припинення його громадянства або його виїзду на постійне проживання за межі України;

5) якщо протягом двадцяти днів з дня виникнення обставин, які призводять до порушення вимог щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності, ці обставини ним не усунуто;

6) невходження народного депутата України, обраного від політичної партії (виборчого блоку політичних партій), до складу депутатської фракції цієї політичної партії (виборчого блоку політичних партій) або виходу народного депутата України із складу такої фракції;

7) його смерті.

Повноваження народного депутата України припиняються достроково також у разі дострокового припинення відповідно до Конституції України повноважень Верховної Ради України – в день відкриття першого засідання Верховної Ради України нового скликання.

Рішення про дострокове припинення повноважень народного депутата України у випадках, передбачених пунктами 1, 4 частини другої цієї статті, приймається Верховною Радою України, а у випадку, передбаченому пунктом 5 частини другої цієї статті, – судом.

У разі набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо народного депутата України, визнання народного депутата України недієздатним або безвісно відсутнім його повноваження припиняються з дня набрання законної сили рішенням суду, а в разі смерті народного депутата України – з дня смерті, засвідченої свідоцтвом про смерть.

У разі невходження народного депутата України, обраного від політичної партії (виборчого блоку політичних партій), до складу депутатської фракції цієї політичної партії (виборчого блоку політичних партій) або виходу народного депутата України із складу такої фракції його повноваження припиняються достроково на підставі закону за рішенням вищого керівного органу відповідної політичної партії (виборчого блоку політичних партій) з дня прийняття такого рішення.

(Стаття 81 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 82. Верховна Рада України працює сесійно.

Верховна Рада України є повноважною за умови обрання не менш як двох третин від її конституційного складу.

Верховна Рада України збирається на першу сесію не пізніше ніж на тридцятий день після офіційного оголошення результатів виборів.

Перше засідання новообраної Верховної Ради України відкриває найстарший за віком народний депутат України.

(Стаття 82 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 83. Чергові сесії Верховної Ради України починаються першого вівторка лютого і першого вівторка вересня кожного року.

Позачергові сесії Верховної Ради України, із зазначенням порядку денного, скликаються Головою Верховної Ради України на вимогу Президента України або на вимогу не менш як третини народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України.

У разі оголошення указу Президента України про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або окремих її місцевостях Верховна Рада України збирається на засідання у дводенний строк без скликання.

У разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного чи надзвичайного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного чи надзвичайного стану.

Порядок роботи Верховної Ради України встановлюється Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України.

У Верховній Раді України за результатами виборів і на основі узгодження політичних позицій формується коаліція депутатських фракцій, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України.

Коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України формується протягом одного місяця з дня відкриття першого засідання Верховної Ради України, що проводиться після чергових або позачергових виборів Верховної Ради України, або протягом місяця з дня припинення діяльності коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України.

Коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України відповідно до цієї Консти-

туції вносить пропозиції Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України, а також відповідно до цієї Конституції вносить пропозиції щодо кандидатур до складу Кабінету Міністрів України.

Засади формування, організації діяльності та припинення діяльності коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України встановлюються Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України.

Депутатська фракція у Верховній Раді України, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України, має права коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, передбачені цією Конституцією.

(Стаття 83 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 84. Засідання Верховної Ради України проводяться відкрито. Закрите засідання проводиться за рішенням більшості від конституційного складу Верховної Ради України.

Рішення Верховної Ради України приймаються виключно на її пленарних засіданнях шляхом голосування.

(Положенню частини другої статті 84 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 07.07.98 р. N 11-рп/98)

(Положенню частини другої статті 84 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 14.10.2003 р. N 16-рп/2003)

Голосування на засіданнях Верховної Ради України здійснюється народним депутатом України особисто.

(Положенню частини третьої статті 84 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 07.07.98 р. N 11-рп/98)

(Положенням частин другої та третьої статті 84 щодо участі народних депутатів України у прийнятті Верховною Радою України рішень дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 17.10.2002 р. N 17-рп/2002)

(Положенням статті 84 стосовно юридичного змісту понять "сесія" та "засідання" Верховної Ради України і необхідної кількості присутніх на засіданні народних депутатів України дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 17.10.2002 р. N 17-рп/2002)

Стаття 85. До повноважень Верховної Ради України належить:

1) внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII цієї Конституції;

2) призначення всеукраїнського референдуму з питань, визначених статтею 73 цієї Конституції;

3) прийняття законів;

4) затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього, контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання;

5) визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики;

6) затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля;

7) призначення виборів Президента України у строки, передбачені цією Конституцією;

8) заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України;

9) оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру, схвалення рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України;

10) усунення Президента України з поста в порядку особливої процедури (імпічменту), встановленому статтею 111 цієї Конституції;

11) розгляд і прийняття рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України;

12) призначення за поданням Президента України Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України, призначення за поданням Прем'єр-міністра України інших членів Кабінету Міністрів України, Голови Антимонопольного комітету України, Голови Державного комітету телебачення та ра-діомовлення України, Голови Фонду державного майна України, звільнення за-значених осіб з посад, вирішення питання про відставку Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України;

(Положенню пункту 12 частини першої статті 85 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 11.12.2007 року N 12-рп/2007)

12[1]) призначення на посаду та звільнення з посади за поданням Президента України Голови Служби безпеки України;

13) здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України відповідно до цієї Конституції та закону;

14) затвердження рішень про надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам та міжнародним організаціям, а також про одержання Україною від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій позик, не передбачених Державним бюджетом України, здійснення контролю за їх використанням;

15) прийняття Регламенту Верховної Ради України;

16) призначення на посади та звільнення з посад Голови та інших членів Рахункової палати;

17) призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; заслуховування його щорічних доповідей про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні;

18) призначення на посаду та звільнення з посади Голови Національного банку України за поданням Президента України;

19) призначення на посади та звільнення з посад половини складу Ради Національного банку України;

20) призначення на посади та звільнення з посад половини складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;

21) призначення на посади та звільнення з посад членів Центральної виборчої комісії за поданням Президента України;

22) затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій Служби безпеки України, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також Міністерства внутрішніх справ України;

23) схвалення рішення про надання військової допомоги іншим державам, про направлення підрозділів Збройних Сил України до іншої держави чи про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України;

24) встановлення державних символів України;

25) надання згоди на призначення на посаду та звільнення з посади Президентом України Генерального прокурора України; висловлення недовіри Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади;

26) призначення на посади та звільнення з посад третини складу Конституційного Суду України;

27) обрання суддів безстроково;

28) дострокове припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим за наявності висновку Конституційного Суду України про порушення нею Конституції

України або законів України; призначення позачергових виборів до Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

29) утворення і ліквідація районів, встановлення і зміна меж районів і міст, віднесення населених пунктів до категорії міст, найменування і перейменування населених пунктів і районів;

30) призначення чергових та позачергових виборів до органів місцевого самоврядування;

31) затвердження протягом двох днів з моменту звернення Президента України указів про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію, про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації;

32) надання законом згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсація міжнародних договорів України;

33) здійснення парламентського контролю у межах, визначених цією Конституцією та законом;

34) прийняття рішення про направлення запиту до Президента України на вимогу народного депутата України, групи народних депутатів України чи комітету Верховної Ради України, попередньо підтриману не менш як однією третиною від конституційного складу Верховної Ради України;

35) призначення на посаду та звільнення з посади керівника апарату Верховної Ради України; затвердження кошторису Верховної Ради України та структури її апарату;

36) затвердження переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, визначення правових засад вилучення об'єктів права приватної власності;

37) затвердження законом Конституції Автономної Республіки Крим, змін до неї.

Верховна Рада України здійснює також інші повноваження, які відповідно до Конституції України віднесені до її відання.

(Стаття 85 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 86. Народний депутат України має право на сесії Верховної Ради України звернутися із запитом до органів Верховної Ради України, до Кабінету Міністрів України, до керівників інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також до керівників підприємств, установ і організацій, розташованих на території України, незалежно від їх підпорядкування і форм власності.

(Положенню частини першої статті 86 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 19.05.99 р. N 4-рп/99)
(Положенню частини першої статті 86 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 11.04.2000 р. N 4-рп/2000)
(Положенню частини першої статті 86 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 20.03.2002 р. N 4-рп/2002)
(Положенню частини першої статті 86 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 05.03.2003 р. N 5-рп/2003)
(Положенням частини першої статті 86 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 14.10.2003 р. N 16-рп/2003)

Керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій зобов'язані повідомити народного депутата України про результати розгляду його запиту.

Стаття 87. Верховна Рада України за пропозицією Президента України або не менш як однієї третини народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України може розглянути питання про відповідальність Кабінету Міністрів України та прийняти резолюцію недовіри Кабінету Міністрів України більшістю від конститу-

ційного складу Верховної Ради України.

Питання про відповідальність Кабінету Міністрів України не може розглядатися Верховною Радою України більше одного разу протягом однієї чергової сесії, а також протягом року після схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України або протягом останньої сесії Верховної Ради України.

(Стаття 87 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 88. Верховна Рада України обирає із свого складу Голову Верховної Ради України, Першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України та відкликає їх з цих посад.

(Частина перша статті 88 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Голова Верховної Ради України:

1) веде засідання Верховної Ради України;

2) організовує роботу Верховної Ради України, координує діяльність її органів;

(Пункт 2 частини другої статті 88 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

3) підписує акти, прийняті Верховною Радою України;

4) представляє Верховну Раду України у зносинах з іншими органами державної влади України та органами влади інших держав;

5) організовує роботу апарату Верховної Ради України.

Голова Верховної Ради України здійснює повноваження, передбачені цією Конституцією, у порядку, встановленому Регламентом Верховної Ради України.

(Частина третя статті 88 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 89. Верховна Рада України для здійснення законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до її повноважень, виконання контрольних функцій відповідно до Конституції України створює з числа народних депутатів України комітети Верховної Ради України та обирає голів, перших заступників, заступників голів та секретарів цих комітетів.

Верховна Рада України у межах своїх повноважень може створювати тимчасові спеціальні комісії для підготовки і попереднього розгляду питань.

Верховна Рада України для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес, утворює тимчасові слідчі комісії, якщо за це проголосувала не менш як одна третина від конституційного складу Верховної Ради України.

Висновки і пропозиції тимчасових слідчих комісій не є вирішальними для слідства і суду.

Організація і порядок діяльності комітетів Верховної Ради України, її тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій встановлюються законом.

(стаття 89 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 90. Повноваження Верховної Ради України припиняються у день відкриття першого засідання Верховної Ради України нового скликання.

Президент України має право достроково припинити повноваження Верховної Ради України, якщо:

1) протягом одного місяця у Верховній Раді України не сформовано коаліцію депутатських фракцій відповідно до статті 83 цієї Конституції;

2) протягом шістдесяти днів після відставки Кабінету Міністрів України не сформовано персональний склад Кабінету Міністрів України;

3) протягом тридцяти днів однієї чергової сесії пленарні засідання не можуть розпочатися.

Рішення про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України приймається Президентом України після консультацій з Головою Верховної Ради України,

його заступниками та головами депутатських фракцій у Верховній Раді України.

Повноваження Верховної Ради України, що обрана на позачергових виборах, проведених після дострокового припинення Президентом України повноважень Верховної Ради України попереднього скликання, не можуть бути припинені протягом одного року з дня її обрання.

Повноваження Верховної Ради України не можуть бути достроково припинені Президентом України в останні шість місяців строку повноважень Верховної Ради України або Президента України.

(Стаття 90 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 91. Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти більшістю від її конституційного складу, крім випадків, передбачених цією Конституцією.

(Положенню статті 91 щодо участі народних депутатів України у прийнятті Верховною Радою України рішень дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 17.10.2002 р. N 17-рп/2002)

(Положенню статті 91 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 14.10.2003 р. N 16-рп/2003)

Стаття 92. Виключно законами України визначаються:

1) права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина;

2) громадянство, правосуб'єктність громадян, статус іноземців та осіб без громадянства;

3) права корінних народів і національних меншин;

4) порядок застосування мов;

5) засади використання природних ресурсів, виключної (морської) економічної зони, континентального шельфу, освоєння космічного простору, організації та експлуатації енергосистем, транспорту і зв'язку;

6) основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення; засади регулювання праці і зайнятості, шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства; виховання, освіти, культури і охорони здоров'я; екологічної безпеки;

7) правовий режим власності;

8) правові засади і гарантії підприємництва; правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання;

9) засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи;

10) засади регулювання демографічних та міграційних процесів;

11) засади утворення і діяльності політичних партій, інших об'єднань громадян, засобів масової інформації;

12) організація і діяльність органів виконавчої влади, основи державної служби, організації державної статистики та інформатики;

13) територіальний устрій України;

(Положенню пункту 13 статті 92 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.07.2001 р. N 11-рп/2001)

14) судоустрій, судочинство, статус суддів, засади судової експертизи, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства, нотаріату, органів і установ виконання покарань; основи організації та діяльності адвокатури;

15) засади місцевого самоврядування;

16) статус столиці України; спеціальний статус інших міст;

17) основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку;

18) правовий режим державного кордону;

19) правовий режим воєнного і надзвичайного стану, зон надзвичайної екологічної ситуації;

20) організація і порядок проведення виборів і референдумів;

21) організація і порядок діяльності Верховної Ради України, статус народних депутатів України;

22) засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них.

(Положенню пункту 22 частини першої статті 92 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 30.05.2001 р. N 7-рп/2001)

Виключно законами України встановлюються:

1) Державний бюджет України і бюджетна система України; система оподаткування, податки і збори; засади створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного ринків; статус національної валюти, а також статус іноземних валют на території України; порядок утворення і погашення державного внутрішнього і зовнішнього боргу; порядок випуску та обігу державних цінних паперів, їх види і типи;

2) порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав; порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України;

3) одиниці ваги, міри і часу; порядок встановлення державних стандартів;

4) порядок використання і захисту державних символів;

5) державні нагороди;

6) військові звання, дипломатичні ранги та інші спеціальні звання;

7) державні свята;

8) порядок утворення і функціонування вільних та інших спеціальних зон, що мають економічний чи міграційний режим, відмінний від загального.

Законом України оголошується амністія.

Стаття 93. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить Президентові України, народним депутатам України та Кабінету Міністрів України.

Законопроекти, визначені Президентом України як невідкладні, розглядаються Верховною Радою України позачергово.

(Стаття 93 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 94. Закон підписує Голова Верховної Ради України і невідкладно направляє його Президентові України.

Президент України протягом п'ятнадцяти днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання, та офіційно оприлюднює його або повертає закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду.

(Положенню частини другої статті 94 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 07.07.98 р. N 11-рп/98)

У разі якщо Президент України протягом встановленого строку не повернув закон для повторного розгляду, закон вважається схваленим Президентом України і має бути підписаний та офіційно оприлюднений.

Якщо під час повторного розгляду закон буде знову прийнятий Верховною Радою України не менш як двома третинами від її конституційного складу, Президент України зобов'язаний його підписати та офіційно оприлюднити протягом десяти днів. У разі якщо Президент України не підписав такий закон, він невідкладно офіційно оприлюднюється Головою Верховної Ради України і опубліковується за його підписом.

(Частина четверта статті 94 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

(Положенню частини четвертої статті 94 дано офіційне тлумачення згідно

з Рішенням Конституційного Суду України від 09.10.2007 року N 7-рп/2007)

Закон набирає чинності через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування.

(Частині п'ятій статті 94 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 03.10.97 р. N 4-зп)

Стаття 95. Бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами.

Виключно законом про Державний бюджет України визначаються будь-які видатки держави на загальносуспільні потреби, розмір і цільове спрямування цих видатків.

Держава прагне до збалансованості бюджету України.

Регулярні звіти про доходи і видатки Державного бюджету України мають бути оприлюднені.

Стаття 96. Державний бюджет України затверджується щорічно Верховною Радою України на період з 1 січня по 31 грудня, а за особливих обставин – на інший період.

Кабінет Міністрів України не пізніше 15 вересня кожного року подає до Верховної Ради України проект закону про Державний бюджет України на наступний рік. Разом із проектом закону подається доповідь про хід виконання Державного бюджету України поточного року.

Стаття 97. Кабінет Міністрів України відповідно до закону подає до Верховної Ради України звіт про виконання Державного бюджету України.

Поданий звіт має бути оприлюднений.

Стаття 98. Контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням здійснює Рахункова палата.

(Стаття 98 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 99. Грошовою одиницею України є гривня.

Забезпечення стабільності грошової одиниці є основною функцією центрального банку держави – Національного банку України.

Стаття 100. Рада Національного банку України розробляє основні засади грошово-кредитної політики та здійснює контроль за її проведенням.

Правовий статус Ради Національного банку України визначається законом.

Стаття 101. Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Розділ V. ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ

Стаття 102. Президент України є главою держави і виступає від її імені.

Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Стаття 103. Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

Президентом України може бути обраний громадянин України, який досяг тридцяти п'яти років, має право голосу, проживає в Україні протягом десяти останніх перед днем виборів років та володіє державною мовою.

Одна й та сама особа не може бути Президентом України більше ніж два строки підряд.

(Положенню частини третьої статті 103 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 25.12.2003 р. N 22-рп/2003)

Президент України не може мати іншого представницького мандата, обіймати посаду в органах державної влади або в об'єднаннях громадян, а також займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю чи входити до складу керівного органу або наглядової ради підприємства, що має на меті одержання прибутку.

Чергові вибори Президента України проводяться в останню неділю останнього місяця п'ятого року повноважень Президента України. У разі дострокового припинення повноважень Президента України вибори Президента України проводяться в період дев'яноста днів з дня припинення повноважень.

(Частина п'ята статті 103 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Порядок проведення виборів Президента України встановлюється законом.

Стаття 104. Новообраний Президент України вступає на пост не пізніше ніж через тридцять днів після офіційного оголошення результатів виборів, з моменту складення присяги народові на урочистому засіданні Верховної Ради України.

Приведення Президента України до присяги здійснює Голова Конституційного Суду України.

Президент України складає таку присягу:

"Я, (ім'я та прізвище), волею народу обраний Президентом України, заступаючи на цей високий пост, урочисто присягаю на вірність Україні. Зобов'язуюсь усіма своїми справами боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут Українського народу, обстоювати права і свободи громадян, додержуватися Конституції України і законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників, підносити авторитет України у світі".

Президент України, обраний на позачергових виборах, складає присягу у п'ятиденний строк після офіційного оголошення результатів виборів.

(Положенням статті 104 стосовно юридичного змісту понять "сесія" та "засідання" Верховної Ради України і необхідної кількості присутніх на засіданні народних депутатів України дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 17.10.2002 р. N 17-рп/2002)

Стаття 105. Президент України користується правом недоторканності на час виконання повноважень.

(Положенню частини першої статті 105 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 10.12.2003 р. N 19-рп/2003)

За посягання на честь і гідність Президента України винні особи притягаються до відповідальності на підставі закону.

Звання Президента України охороняється законом і зберігається за ним довічно, якщо тільки Президент України не був усунений з поста в порядку імпічменту.

Стаття 106. Президент України:

1) забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави;

2) звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України;

3) представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України;

4) приймає рішення про визнання іноземних держав;

5) призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях; приймає вірчі і відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав;

6) призначає всеукраїнський референдум щодо змін Конституції України відповідно до статті 156 цієї Конституції, проголошує всеукраїнський референдум за народною ініціативою;

7) призначає позачергові вибори до Верховної Ради України у строки, встановлені цією Конституцією;

8) припиняє повноваження Верховної Ради України у випадках, передбачених цією Конституцією;

(Пункт 8 частини першої статті 106 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

9) вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до статті 83 Конституції України, подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції;

(Пункт 9 частини першої статті 106 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

10) вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України;

(Пункт 10 частини першої статті 106 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

11) призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Генерального прокурора України;

(Пункт 11 частини першої статті 106 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

12) призначає на посади та звільняє з посад половину складу Ради Національного банку України;

(Пункт 12 частини першої статті 106 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

13) призначає на посади та звільняє з посад половину складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;

(Пункт 13 частини першої статті 106 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

14) вносить до Верховної Ради України подання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Служби безпеки України;

(Пункт 14 частини першої статті 106 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

15) зупиняє дію актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності цій Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності;

(Пункт 16 частини першої статті 106 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

16) скасовує акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

(Пункт 16 частини першої статті 106 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

17) є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави;

18) очолює Раду національної безпеки і оборони України;

19) вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни та у разі збройної агресії проти України приймає рішення про використання Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань;

(Пункт 19 частини першої статті 106 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

20) приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України;

21) приймає у разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошує у разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації - з наступним затвердженням цих рішень Верховною Радою України;

22) призначає на посади та звільняє з посад третину складу Конституційного Суду України;

(Пункт 22 частини першої статті 106 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

23) утворює суди у визначеному законом порядку;

24) присвоює вищі військові звання, вищі дипломатичні ранги та інші вищі спеціальні звання і класні чини;

25) нагороджує державними нагородами; встановлює президентські відзнаки та нагороджує ними;

26) приймає рішення про прийняття до громадянства України та припинення громадянства України, про надання притулку в Україні;

27) здійснює помилування;

28) створює у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби;

29) підписує закони, прийняті Верховною Радою України;

30) має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів (крім законів про внесення змін до Конституції України) з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України;

(Пункт 30 частини першої статті 106 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

31) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України.

Президент України не може передавати свої повноваження іншим особам або органам.

Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України.

Акти Президента України, видані в межах повноважень, передбачених пунктами 5, 18, 21, 23 цієї статті, скріплюються підписами Прем'єр-міністра України і міністра, відповідального за акт та його виконання.

(Частина четверта статті 106 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 107. Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України.

Рада національної безпеки і оборони України координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони.

Головою Ради національної безпеки і оборони України є Президент України.

Персональний склад Ради національної безпеки і оборони України формує Президент України.

До складу Ради національної безпеки і оборони України за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Голова Служби безпеки України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України.

У засіданнях Ради національної безпеки і оборони України може брати участь Голова Верховної Ради України.

Рішення Ради національної безпеки і оборони України вводяться в дію указами Пре-

зидента України.

Компетенція та функції Ради національної безпеки і оборони України визначаються законом.

Стаття 108. Президент України виконує свої повноваження до вступу на пост новообраного Президента України.

Повноваження Президента України припиняються достроково у разі:

1) відставки;
2) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
3) усунення з поста в порядку імпічменту;
4) смерті.

Стаття 109. Відставка Президента України набуває чинності з моменту проголошення ним особисто заяви про відставку на засіданні Верховної Ради України.

Стаття 110. Неможливість виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я має бути встановлена на засіданні Верховної Ради України і підтверджена рішенням, прийнятим більшістю від її конституційного складу на підставі письмового подання Верховного Суду України - за зверненням Верховної Ради України, і медичного висновку.

Стаття 111. Президент України може бути усунений з поста Верховною Радою України в порядку імпічменту у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину.

(Положенню частини першої статті 111 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 10.12.2003 р. N 19-рп/2003)

Питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту ініціюється більшістю від конституційного складу Верховної Ради України.

Для проведення розслідування Верховна Рада України створює спеціальну тимчасову слідчу комісію, до складу якої включаються спеціальний прокурор і спеціальні слідчі.

Висновки і пропозиції тимчасової слідчої комісії розглядаються на засіданні Верховної Ради України.

За наявності підстав Верховна Рада України не менш як двома третинами від її конституційного складу приймає рішення про звинувачення Президента України.

Рішення про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту приймається Верховною Радою України не менш як трьома четвертими від її конституційного складу після перевірки справи Конституційним Судом України і отримання його висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про імпічмент та отримання висновку Верховного Суду України про те, що діяння, в яких звинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину.

Стаття 112. У разі дострокового припинення повноважень Президента України відповідно до статей 108, 109, 110, 111 цієї Конституції виконання обов'язків Президента України на період до обрання і вступу на пост нового Президента України покладається на Голову Верховної Ради України. Голова Верховної Ради України в період виконання ним обов'язків Президента України не може здійснювати повноваження, передбачені пунктами 2, 6 - 8, 10 - 13, 22, 24, 25, 27, 28 статті 106 Конституції України.

(Стаття 112 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Розділ VI. КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ. ІНШІ ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Стаття 113. Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади.

Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених цією Конституцією.

Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується цією Конституцією та законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України.

(Стаття 113 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 114. До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри, міністри.

Прем'єр-міністр України призначається Верховною Радою України за поданням Президента України.

Кандидатуру для призначення на посаду Прем'єр-міністра України вносить Президент України за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до статті 83 Конституції України, або депутатської фракції, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України.

Міністр оборони України, Міністр закордонних справ України призначаються Верховною Радою України за поданням Президента України, інші члени Кабінету Міністрів України призначаються Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України.

Прем'єр-міністр України керує роботою Кабінету Міністрів України, спрямовує її на виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої Верховною Радою України.

(Стаття 114 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 115. Кабінет Міністрів України складає повноваження перед новообраною Верховною Радою України.

Прем'єр-міністр України, інші члени Кабінету Міністрів України мають право заявити Верховній Раді України про свою відставку.

Відставка Прем'єр-міністра України, прийняття Верховною Радою України резолюції недовіри Кабінету Міністрів України мають наслідком відставку всього складу Кабінету Міністрів України. У цих випадках Верховна Рада України здійснює формування нового складу Кабінету Міністрів України у строки і в порядку, що визначені цією Конституцією.

Кабінет Міністрів України, який склав повноваження перед новообраною Верховною Радою України або відставку якого прийнято Верховною Радою України, продовжує виконувати свої повноваження до початку роботи новосформованого Кабінету Міністрів України.

(Стаття 115 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 116. Кабінет Міністрів України:

1) забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України;

2) вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина;

3) забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування;

4) розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України;

5) забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності; здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону;

6) розробляє проект закону про Державний бюджет України і забезпечує виконання

затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає Верховній Раді України звіт про його виконання;

7) здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю;

8) організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи;

9) спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади;

9^1) утворює, реорганізовує та ліквідовує відповідно до закону міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади;

(Статтю 116 доповнено пунктом 9^1 згідно із Законом України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

9^2) призначає на посади та звільняє з посад за поданням Прем'єр-міністра України керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України;

10) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією та законами України.

(Пункт 10 статті 116 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 117. Кабінет Міністрів України в межах своєї компетенції видає постанови і розпорядження, які є обов'язковими до виконання.

Акти Кабінету Міністрів України підписує Прем'єр-міністр України.

Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади підлягають реєстрації в порядку, встановленому законом.

Стаття 118. Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації.

(Положенню частини першої статті 118 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 25.12.2003 р. N 21-рп/2003)

(Положенню частини першої статті 118 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.10.2005 р. N 9-рп/2005)

Особливості здійснення виконавчої влади у містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України.

(Положенню частини другої статті 118 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 25.12.2003 р. N 21-рп/2003)

(Положенню частини другої статті 118 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.10.2005 р. N 9-рп/2005)

Склад місцевих державних адміністрацій формують голови місцевих державних адміністрацій.

(Положенню частини третьої статті 118 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 25.12.2003 р. N 21-рп/2003)

Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України.

(Положенню частини четвертої статті 118 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 25.12.2003 р. N 21-рп/2003)

(Положенню частини четвертої статті 118 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.10.2005 р. N 9-рп/2005)

Голови місцевих державних адміністрацій при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України, підзвітні та підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня.

Місцеві державні адміністрації підзвітні і підконтрольні радам у частині повноважень, делегованих їм відповідними районними чи обласними радами.

Місцеві державні адміністрації підзвітні і підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня.

Рішення голів місцевих державних адміністрацій, що суперечать Конституції та законам України, іншим актам законодавства України, можуть бути відповідно до закону скасовані Президентом України або головою місцевої державної адміністрації вищого рівня.

Обласна чи районна рада може висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації, на підставі чого Президент України приймає рішення і дає обгрунтовану відповідь.

Якщо недовіру голові районної чи обласної державної адміністрації висловили дві третини депутатів від складу відповідної ради, Президент України приймає рішення про відставку голови місцевої державної адміністрації.

Стаття 119. Місцеві державні адміністрації на відповідній території забезпечують:

1) виконання Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади;

2) законність і правопорядок; додержання прав і свобод громадян;

3) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин – також програм їх національно-культурного розвитку;

4) підготовку та виконання відповідних обласних і районних бюджетів;

5) звіт про виконання відповідних бюджетів та програм;

6) взаємодію з органами місцевого самоврядування;

7) реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень.

(Положенню частини першої статті 120 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 17.10.2002 р. N 16-рп/2002)

Стаття 120. Члени Кабінету Міністрів України, керівники центральних та місцевих органів виконавчої влади не мають права суміщати свою службову діяльність з іншою роботою (крім викладацької, наукової та творчої роботи у позаробочий час), входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку.

(Частина перша статті 120 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади визначаються Конституцією і законами України.

Розділ VII. ПРОКУРАТУРА

Стаття 121. Прокуратура України становить єдину систему, на яку покладаються:

1) підтримання державного обвинувачення в суді;

2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом;

3) нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;

4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян;

5) нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами.

(Статтю 121 доповнено пунктом 5 згідно із Законом України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 122. Прокуратуру України очолює Генеральний прокурор України, який призначається на посаду та звільняється з посади за згодою Верховної Ради України Президентом України. Верховна Рада України може висловити недовіру Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади.

(Частина перша статті 122 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Строк повноважень Генерального прокурора України - п'ять років.

Стаття 123. Організація і порядок діяльності органів прокуратури України визначаються законом.

Розділ VIII. ПРАВОСУДДЯ

Стаття 124. Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

(Положенню частини другої статті 124 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 25.12.1997 р. N 9-зп)

(Положенню частини другої статті 124 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 07.05.2002 р. N 8-рп/2002)

(Положенню частини другої статті 124 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 09.07.2002 р. N 15-рп/2002)

Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції.

(Положенню частини третьої статті 124 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 07.05.2002 р. N 8-рп/2002)

Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних.

Судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України.

Стаття 125. Система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації.

Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України.

Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі суди.

Відповідно до закону діють апеляційні та місцеві суди.

Створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

Стаття 126. Незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України.

(Положенню частини першої статті 126 у взаємозв'язку з іншими положеннями розділу VIII Конституції України дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 01.12.2004 р. N 19-рп/2004)

Вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється.

(Положенню частини другої статті 126 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 01.12.2004 р. N 19-рп/2004)

Суддя не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до винесення обвинувального вироку судом.

Судді обіймають посади безстроково, крім суддів Конституційного Суду України та суддів, які призначаються на посаду судді вперше.

Суддя звільняється з посади органом, що його обрав або призначив, у разі:

1) закінчення строку, на який його обрано чи призначено;
2) досягнення суддею шістдесяти п'яти років;
3) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
4) порушення суддею вимог щодо несумісності;
5) порушення суддею присяги;
6) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;
7) припинення його громадянства;
8) визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим;
9) подання суддею заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням.

Повноваження судді припиняються у разі його смерті.

Держава забезпечує особисту безпеку суддів та їхніх сімей.

Стаття 127. Правосуддя здійснюють професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі і присяжні.

Професійні судді не можуть належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої.

На посаду судді може бути рекомендований кваліфікаційною комісією суддів громадянин України, не молодший двадцяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж роботи у галузі права не менш як три роки, проживає в Україні не менш як десять років та володіє державною мовою.

Суддями спеціалізованих судів можуть бути особи, які мають фахову підготовку з питань юрисдикції цих судів. Ці судді відправляють правосуддя лише у складі колегій суддів.

Додаткові вимоги до окремих категорій суддів щодо стажу, віку та їх професійного рівня встановлюються законом.

Захист професійних інтересів суддів здійснюється в порядку, встановленому законом.

Стаття 128. Перше призначення на посаду професійного судді строком на п'ять років здійснюється Президентом України. Всі інші судді, крім суддів Конституційного Суду України, обираються Верховною Радою України безстроково, в порядку, встановленому законом.

Голова Верховного Суду України обирається на посаду та звільняється з посади шляхом таємного голосування Пленумом Верховного Суду України в порядку, встановленому законом.

Стаття 129. Судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону.

Судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних.

Основними засадами судочинства є:
1) законність;
2) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
3) забезпечення доведеності вини;
4) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;
5) підтримання державного обвинувачення в суді прокурором;
6) забезпечення обвинуваченому права на захист;
7) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
8) забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом;

(Положенню пункту 8 частини третьої статті 129 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 11.12.2007 р.у N 11-рп/2007)

9) обов'язковість рішень суду.

Законом можуть бути визначені також інші засади судочинства в судах окремих судових юрисдикцій.

За неповагу до суду і судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності.

Стаття 130. Держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів. У Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на утримання судів.

Для вирішення питань внутрішньої діяльності судів діє суддівське самоврядування.

Стаття 131. В Україні діє Вища рада юстиції, до відання якої належить:

1) внесення подання про призначення суддів на посади або про звільнення їх з посад;

(Положенню пункту 1 частини першої статті 131 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 16.10.2001 р. N 14-рп/2001)

2) прийняття рішення стосовно порушення суддями і прокурорами вимог щодо несумісності;

3) здійснення дисциплінарного провадження стосовно суддів Верховного Суду України і суддів вищих спеціалізованих судів та розгляд скарг на рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів апеляційних та місцевих судів, а також прокурорів.

Вища рада юстиції складається з двадцяти членів. Верховна Рада України, Президент України, з'їзд суддів України, з'їзд адвокатів України, з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ призначають до Вищої ради юстиції по три члени, а всеукраїнська конференція працівників прокуратури – двох членів Вищої ради юстиції.

До складу Вищої ради юстиції входять за посадою Голова Верховного Суду України, Міністр юстиції України, Генеральний прокурор України.

Розділ IX. ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ

Стаття 132. Територіальний устрій України грунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій.

Стаття 133. Систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села.

(Положенню частини першої статті 133 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.07.2001 р. N 11-рп/2001)

До складу України входять: Автономна Республіка Крим, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області, міста Київ та Севастополь.

Міста Київ та Севастополь мають спеціальний статус, який визначається законами України.

(Положенню частини третьої статті 133 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 25.12.2003 р. N 21-рп/2003)

(Положенню частини третьої статті 133 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.10.2005 р. N 9-рп/2005)

Розділ X. АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ

Стаття 134. Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України і в межах повноважень, визначених Конституцією України, вирішує питання, віднесені до її відання.

Стаття 135. Автономна Республіка Крим має Конституцію Автономної Республіки Крим, яку приймає Верховна Рада Автономної Республіки Крим та затверджує Верховна Рада України не менш як половиною від конституційного складу Верховної Ради України.

Нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим та рішення Ради міністрів Автономної Республіки Крим не можуть суперечити Конституції і законам України та приймаються відповідно до Конституції України, законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України та на їх виконання.

Стаття 136. Представницьким органом Автономної Республіки Крим є Верховна Рада Автономної Республіки Крим.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим у межах своїх повноважень приймає рішення та постанови, які є обов'язковими до виконання в Автономній Республіці Крим.

Урядом Автономної Республіки Крим є Рада міністрів Автономної Республіки Крим. Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим призначається на посаду та звільняється з посади Верховною Радою Автономної Республіки Крим за погодженням із Президентом України.

Повноваження, порядок формування і діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Ради міністрів Автономної Республіки Крим визначаються Конституцією України та законами України, нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим з питань, віднесених до її компетенції.

Правосуддя в Автономній Республіці Крим здійснюється судами, що належать до єдиної системи судів України.

Стаття 137. Автономна Республіка Крим здійснює нормативне регулювання з питань:

1) сільського господарства і лісів;

2) меліорації і кар'єрів;

3) громадських робіт, ремесел та промислів; благодійництва;

4) містобудування і житлового господарства;

5) туризму, готельної справи, ярмарків;

6) музеїв, бібліотек, театрів, інших закладів культури, історико-культурних заповідників;

7) транспорту загального користування, автошляхів, водопроводів;

8) мисливства, рибальства;

9) санітарної і лікарняної служб.

З мотивів невідповідності нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим Конституції України та законам України Президент України може зупинити дію цих нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності.

Стаття 138. До відання Автономної Республіки Крим належить:

1) призначення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, затвердження складу виборчої комісії Автономної Республіки Крим;

2) організація та проведення місцевих референдумів;

3) управління майном, що належить Автономній Республіці Крим;

4) розроблення, затвердження та виконання бюджету Автономної Республіки Крим на основі єдиної податкової і бюджетної політики України;

5) розроблення, затвердження та реалізація програм Автономної Республіки Крим з питань соціально-економічного та культурного розвитку, раціонального природокористування, охорони довкілля – відповідно до загальнодержавних програм;

6) визнання статусу місцевостей як курортів; встановлення зон санітарної охорони курортів;

7) участь у забезпеченні прав і свобод громадян, національної злагоди, сприяння охороні правопорядку та громадської безпеки;

8) забезпечення функціонування і розвитку державної та національних мов і культур в Автономній Республіці Крим; охорона і використання пам'яток історії;

9) участь у розробленні та реалізації державних програм повернення депортованих народів;

10) ініціювання введення надзвичайного стану та встановлення зон надзвичайної екологічної ситуації в Автономній Республіці Крим або в окремих її місцевостях.

Законами України Автономній Республіці Крим можуть бути делеговані також інші повноваження.

Стаття 139. В Автономній Республіці Крим діє Представництво Президента України, статус якого визначається законом України.

Розділ XI. МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 140. Місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

(Положенням частини першої статті 140 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 18.06.2002 р. N 12-рп/2002)
(Положенню частини першої статті 140 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 25.12.2003 р. N 21-рп/2003)

Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України.

(Положенню частини другої статті 140 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 25.12.2003 р. N 21-рп/2003)
(Положенню частини другої статті 140 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.10.2005 р. N 9-рп/2005)

Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи.

(Положенню частини третьої статті 140 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 25.12.2003 р. N 21-рп/2003)

Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради.

Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад.

(Положенню частини п'ятої статті 140, в системному зв'язку з статтями 142, 143, дано офіційне тлумачення згідно з рішенням Конституційного Суду України від 13.07.2001 р. N 11-рп/2001)

Сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна.

Стаття 141. До складу сільської, селищної, міської, районної, обласної ради входять депутати, які обираються жителями села, селища, міста, району, області на основі загаль-

ного, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

(Частина перша статті 141 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування обирають строком на чотири роки відповідно сільського, селищного та міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях.

(Положенню частини другої статті 141 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 25.12.2003 р. N 21-рп/2003)

Статус голів, депутатів і виконавчих органів ради та їхні повноваження, порядок утворення, реорганізації, ліквідації визначаються законом.

Голова районної та голова обласної ради обираються відповідною радою і очолюють виконавчий апарат ради.

Стаття 142. Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

(Положенню частини першої статті 142 дано офіційне тлумачення згідно з рішенням Конституційного Суду України від 13.07.2001 р. N 11-рп/2001)

Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби.

Держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою.

Стаття 143. Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізовують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції.

Обласні та районні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання; затверджують районні і обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм, та контролюють їх виконання; вирішують інші питання, віднесені законом до їхньої компетенції.

Органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності.

Органи місцевого самоврядування з питань здійснення ними повноважень органів виконавчої влади підконтрольні відповідним органам виконавчої влади.

Стаття 144. Органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймають рішення, які є обов'язковими до виконання на відповідній території.

Рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України зупиняються у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду.

Стаття 145. Права місцевого самоврядування захищаються в судовому порядку.

Стаття 146. Інші питання організації місцевого самоврядування, формування, діяльності та відповідальності органів місцевого самоврядування визначаються законом.

Розділ XII. КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

Стаття 147. Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні.

Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України.

Стаття 148. Конституційний Суд України складається з вісімнадцяти суддів Конституційного Суду України.

Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України призначають по шість суддів Конституційного Суду України.

Суддею Конституційного Суду України може бути громадянин України, який на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту і стаж роботи за фахом не менш як десять років, проживає в Україні протягом останніх двадцяти років та володіє державною мовою.

Суддя Конституційного Суду України призначається на дев'ять років без права бути призначеним на повторний строк.

Голова Конституційного Суду України обирається на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України зі складу суддів Конституційного Суду України шляхом таємного голосування лише на один трирічний строк.

Стаття 149. На суддів Конституційного Суду України поширюються гарантії незалежності та недоторканності, підстави щодо звільнення з посади, передбачені статтею 126 цієї Конституції, та вимоги щодо несумісності, визначені в частині другій статті 127 цієї Конституції.

Стаття 150. До повноважень Конституційного Суду України належить:

1) вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність): законів та інших правових актів Верховної Ради України; актів Президента України;

(Положенням абзаців другого, третього пункту 1 частини першої статті 150 Конституції України у системному зв'язку зі статтями 147, 152 Конституції України дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 27.03.2002 р. N 7-рп/2002)

актів Кабінету Міністрів України;

правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Ці питання розглядаються за зверненнями: Президента України; не менш як сорока п'яти народних депутатів України; Верховного Суду України; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) офіційне тлумачення Конституції України та законів України.

З питань, передбачених цією статтею, Конституційний Суд України ухвалює рішення, які є обов'язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскаржені.

(Положенню частини другої статті 150 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 14.12.2000 р. N 15-рп/2000)

Стаття 151. Конституційний Суд України за зверненням Президента України або Кабінету Міністрів України дає висновки про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість.

За зверненням Верховної Ради України Конституційний Суд України дає висновок щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.

Стаття 152. Закони та інші правові акти за рішенням Конституційного Суду України визнаються неконституційними повністю чи в окремій частині, якщо вони не відповідають Конституції України або якщо була порушена встановлена Конституцією України процедура їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності.

Закони, інші правові акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність.

Матеріальна чи моральна шкода, завдана фізичним або юридичним особам актами і діями, що визнані неконституційними, відшкодовується державою у встановленому законом порядку.

Стаття 153. Порядок організації і діяльності Конституційного Суду України, процедура розгляду ним справ визначаються законом.

Розділ XIII. ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Стаття 154. Законопроект про внесення змін до Конституції України може бути поданий до Верховної Ради України Президентом України або не менш як третиною народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України.

Стаття 155. Законопроект про внесення змін до Конституції України, крім розділу I "Загальні засади", розділу III "Вибори. Референдум" і розділу XIII "Внесення змін до Конституції України", попередньо схвалений більшістю від конституційного складу Верховної Ради України, вважається прийнятим, якщо на наступній черговій сесії Верховної Ради України за нього проголосувало не менш як дві третини від конституційного складу Верховної Ради України.

Стаття 156. Законопроект про внесення змін до розділу I "Загальні засади", розділу III "Вибори. Референдум" і розділу XIII "Внесення змін до Конституції України" подається до Верховної Ради України Президентом України або не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України і, за умови його прийняття не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України, затверджується всеукраїнським референдумом, який призначається Президентом України.

Повторне подання законопроекту про внесення змін до розділів I, III і XIII цієї Конституції з одного й того самого питання можливе лише до Верховної Ради України наступного скликання.

Стаття 157. Конституція України не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

Конституція України не може бути змінена в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Стаття 158. Законопроект про внесення змін до Конституції України, який розгля-

дався Верховною Радою України, і закон не був прийнятий, може бути поданий до Верховної Ради України не раніше ніж через рік з дня прийняття рішення щодо цього законопроекту.

Верховна Рада України протягом строку своїх повноважень не може двічі змінювати одні й ті самі положення Конституції України.

(Стаття 83 в редакції Закону України від 08.12.2004 р. N 2222-IV)

Стаття 159. Законопроект про внесення змін до Конституції України розглядається Верховною Радою України за наявності висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту вимогам статей 157 і 158 цієї Конституції.

(Положенню статті 159 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду від 09.06.98 р. N 8-рп/98)

Розділ XIV. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 160. Конституція України набуває чинності з дня її прийняття.

(Положенню статті 160 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 03.10.97 р. N 4-зп)

Стаття 161. День прийняття Конституції України є державним святом – Днем Конституції України.

Розділ XV. ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Закони та інші нормативні акти, прийняті до набуття чинності цією Конституцією, є чинними у частині, що не суперечить Конституції України.

2. Верховна Рада України після прийняття Конституції України здійснює повноваження, передбачені цією Конституцією.

Чергові вибори до Верховної Ради України проводяться у березні 1998 року.

(Пункту 2 Перехідних положень дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 13.05.97 р. N 1-зп)

3. Чергові вибори Президента України проводяться в останню неділю жовтня 1999 року.

4. Президент України протягом трьох років після набуття чинності Конституцією України має право видавати схвалені Кабінетом Міністрів України і скріплені підписом Прем'єр-міністра України укази з економічних питань, не врегульованих законами, з одночасним поданням відповідного законопроекту до Верховної Ради України в порядку, встановленому статтею 93 цієї Конституції.

Такий указ Президента України вступає в дію, якщо протягом тридцяти календарних днів з дня подання законопроекту (за винятком днів міжсесійного періоду) Верховна Рада України не прийме закон або не відхилить поданий законопроект більшістю від її конституційного складу, і діє до набрання чинності законом, прийнятим Верховною Радою України з цих питань.

5. Кабінет Міністрів України формується відповідно до цієї Конституції протягом трьох місяців після набуття нею чинності.

6. Конституційний Суд України формується відповідно до цієї Конституції протягом трьох місяців після набуття нею чинності. До створення Конституційного Суду України тлумачення законів здійснює Верховна Рада України.

7. Голови місцевих державних адміністрацій після набуття чинності цією Конституцією набувають статусу голів місцевих державних адміністрацій згідно зі статтею 118 цієї Конституції, а після обрання голів відповідних рад складають повноваження голів цих рад.

8. Сільські, селищні, міські ради та голови цих рад після набуття чинності Конституцією України здійснюють визначені нею повноваження до обрання нового складу цих

рад у березні 1998 року.

Районні та обласні ради, обрані до набуття чинності цією Конституцією, здійснюють визначені нею повноваження до сформування нового складу цих рад відповідно до Конституції України.

Районні в містах ради та голови цих рад після набуття чинності цією Конституцією здійснюють свої повноваження відповідно до закону.

9. Прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію нагляду за додержанням і застосуванням законів та функцію попереднього слідства – до введення в дію законів, що регулюють діяльність державних органів щодо контролю за додержанням законів, та до сформування системи досудового слідства і введення в дію законів, що регулюють її функціонування.

10. До прийняття законів, що визначають особливості здійснення виконавчої влади в містах Києві та Севастополі відповідно до статті 118 цієї Конституції, виконавчу владу в цих містах здійснюють відповідні державні адміністрації.

11. Частина перша статті 99 цієї Конституції вводиться в дію після введення національної грошової одиниці – гривні.

12. Верховний Суд України і Вищий арбітражний суд України здійснюють свої повноваження відповідно до чинного законодавства України до сформування системи судів загальної юрисдикції в Україні відповідно до статті 125 цієї Конституції, але не довше ніж п'ять років.

Судді всіх судів в Україні, обрані чи призначені до дня набуття чинності цією Конституцією, продовжують здійснювати свої повноваження згідно з чинним законодавством до закінчення строку, на який вони обрані чи призначені.

Судді, повноваження яких закінчилися в день набуття чинності цією Конституцією, продовжують здійснювати свої повноваження протягом одного року.

13. Протягом п'яти років після набуття чинності цією Конституцією зберігається існуючий порядок арешту, тримання під вартою і затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, а також порядок проведення огляду та обшуку житла або іншого володіння особи.

14. Використання існуючих військових баз на території України для тимчасового перебування іноземних військових формувань можливе на умовах оренди в порядку, визначеному міжнародними договорами України, ратифікованими Верховною Радою України.

* * *

Конституція України
прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України
28 червня 1996 року

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про інформацію

Зі змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 6 квітня 2000 року N 1642-III,
від 7 лютого 2002 року N 3047-III,
від 3 квітня 2003 року N 676-IV,
від 18 листопада 2003 року N 1268-IV,
від 11 травня 2004 року N 1703-IV,
від 23 червня 2005 року N 2707-IV

(У тексті Закону слово "конфіденціальна" в усіх відмінках замінено словом "конфіденційна" у відповідному відмінку згідно із Законом України від 11 травня 2004 року N 1703-IV)

Цей Закон закріплює право громадян України на інформацію, закладає правові основи інформаційної діяльності.

Ґрунтуючись на Декларації про державний суверенітет України та Акті проголошення її незалежності, Закон стверджує інформаційний суверенітет України і визначає правові форми міжнародного співробітництва в галузі інформації.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення інформації

Під інформацією цей Закон розуміє документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі.

Стаття 2. Мета і завдання Закону

Закон встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя України, а також систему інформації, її джерела, визначає статус учасників інформаційних відносин, регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону, захищає особу та суспільство від неправдивої інформації.

Стаття 3. Сфера дії Закону

Дія цього Закону поширюється на інформаційні відносини, які виникають у всіх сферах життя і діяльності суспільства і держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації.

Стаття 4. Законодавство про інформацію

Законодавство України про інформацію складають Конституція України, цей Закон, законодавчі акти про окремі галузі, види, форми і засоби інформації, міжнародні договори та угоди, ратифіковані Україною, та принципи і норми міжнародного права.

Стаття 5. Основні принципи інформаційних відносин

Основними принципами інформаційних відносин є:

гарантованість права на інформацію;
відкритість, доступність інформації та свобода її обміну;
об'єктивність, вірогідність інформації;
повнота і точність інформації;
законність одержання, використання, поширення та зберігання інформації.

Стаття 6. Державна інформаційна політика

Державна інформаційна політика – це сукупність основних напрямів і способів діяльності держави по одержанню, використанню, поширенню та зберіганню інформації.

Головними напрямами і способами державної інформаційної політики є:

забезпечення доступу громадян до інформації;

створення національних систем і мереж інформації;

зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності;

забезпечення ефективного використання інформації;

сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню національних інформаційних ресурсів;

створення загальної системи охорони інформації;

сприяння міжнародному співробітництву в галузі інформації і гарантування інформаційного суверенітету України;

сприяння задоволенню інформаційних потреб закордонних українців.

(Частину другу статті 6 доповнено абзацом згідно із Законом України від 23.06.2005 р. N 2707-IV)

Державну інформаційну політику розробляють і здійснюють органи державної влади загальної компетенції, а також відповідні органи спеціальної компетенції.

Стаття 7. Суб'єкти інформаційних відносин

Суб'єктами інформаційних відносин є:

громадяни України;

юридичні особи;

держава.

Суб'єктами інформаційних відносин відповідно до цього Закону можуть бути також інші держави, їх громадяни та юридичні особи, міжнародні організації та особи без громадянства.

Стаття 8. Об'єкти інформаційних відносин

Об'єктами інформаційних відносин є документована або публічно оголошувана інформація про події та явища в галузі політики, економіки, культури, охорони здоров'я, а також у соціальній, екологічній, міжнародній та інших сферах.

(Стаття 8 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 06.04.2000 р. N 1642-III)

Стаття 9. Право на інформацію

Всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій.

Реалізація права на інформацію громадянами, юридичними особами і державою не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб.

Кожному громадянину забезпечується вільний доступ до інформації, яка стосується його особисто, крім випадків, передбачених законами України.

Стаття 10. Гарантії права на інформацію

Право на інформацію забезпечується:

обов'язком органів державної влади, а також органів місцевого і регіонального самоврядування інформувати про свою діяльність та прийняті рішення;

створенням у державних органах спеціальних інформаційних служб або систем, що забезпечували б у встановленому порядку доступ до інформації;

вільним доступом суб'єктів інформаційних відносин до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів; обмеження цього доступу зумовлюються лише специфікою цінностей та особливими умовами їх схоронності, що визначаються законодавством;

створенням механізму здійснення права на інформацію;

здійсненням державного контролю за додержанням законодавства про інформацію;

встановленням відповідальності за порушення законодавства про інформацію.

Стаття 11. Мова інформації

Мова інформації визначається Законом "Про мови в Україні", іншими законодавчими актами України в цій галузі, міжнародними договорами та угодами, ратифікованими Україною.

Розділ II. ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Стаття 12. Визначення інформаційної діяльності

Інформаційна діяльність – це сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави.

З метою задоволення цих потреб органи державної влади та органи місцевого і регіонального самоврядування створюють інформаційні служби, системи, мережі, бази і банки даних.

Порядок їх створення, структура, права та обов'язки визначаються Кабінетом Міністрів України або іншими органами державної влади, а також органами місцевого і регіонального самоврядування.

Стаття 13. Основні напрями інформаційної діяльності

Основними напрямами інформаційної діяльності є: політичний, економічний, со-ціальний, духовний, екологічний, науково-технічний, міжнародний тощо.

Держава зобов'язана постійно дбати про своєчасне створення, належне функціонування і розвиток інформаційних систем, мереж, банків і баз даних у всіх напрямах інформаційної діяльності.

Держава гарантує свободу інформаційної діяльності в цих напрямах всім громадянам та юридичним особам в межах їх прав і свобод, функцій і повноважень.

Стаття 14. Основні види інформаційної діяльності

Основними видами інформаційної діяльності є одержання, використання, поширення та зберігання інформації.

Одержання інформації – це набуття, придбання, накопичення відповідно до чинного законодавства України документованої або публічно оголошуваної інформації громадянами, юридичними особами або державою.

Використання інформації – це задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави.

Поширення інформації – це розповсюдження, обнародування, реалізація у встановленому законом порядку документованої або публічно оголошуваної інформації.

Зберігання інформації – це забезпечення належного стану інформації та її матеріальних носіїв.

Одержання, використання, поширення та зберігання документованої або публічно оголошуваної інформації здійснюється у порядку, передбаченому цим Законом та іншими законодавчими актами в галузі інформації.

Стаття 15. Професійна освіта в галузі інформаційної діяльності

В Україні створюються умови для здобуття професійної освіти в галузі інформаційної діяльності через систему її навчальних закладів.

Порядок створення навчальних закладів інформаційного напряму (журналістики, статистики, бібліотечної та архівної справи, науково-інформаційної діяльності, інформатики, обчислювальної техніки тощо) та принципи їх діяльності визначаються Законом України "Про освіту" та іншими законодавчими актами.

Стаття 16. Організація наукових досліджень в галузі інформаційної діяльності

Для забезпечення успішного функціонування і розвитку національних систем інформації в Україні здійснюються пошукові фундаментальні та прикладні наукові дослідження в галузі інформаційної діяльності.

З цією метою створюються наукові установи, науково-виробничі підрозділи, об'єднання, асоціації, центри нових інформаційних технологій та інші формування, в тому числі за участю зарубіжних партнерів.

Фінансування пошукових і фундаментальних наукових досліджень, наукових програм, проектів державного значення у науково-дослідних установах і навчальних закладах здійснюється за рахунок бюджетних асигнувань, власних коштів та коштів замовників.

Фінансування прикладних досліджень, розробок здійснюється, як правило, на договірній або контрактовій основі, а їх результати можуть бути об'єктом товарних відносин.

Розділ III. ГАЛУЗІ, ВИДИ, ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ТА РЕЖИМ ДОСТУПУ ДО НЕЇ

Стаття 17. Галузі інформації

Галузі інформації — це сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про відносно самостійні сфери життя і діяльності суспільства та держави.

Основними галузями інформації є: політична, економічна, духовна, науково-технічна, соціальна, екологічна, міжнародна.

Стаття 18. Види інформації

Основними видами інформації є:

статистична інформація;

адміністративна інформація (дані);

(Статтю 18 доповнено новим абзацом третім згідно із Законом України від 07.02.2002 р. N 3047-III, у зв'язку з цим абзаци третій — восьмий вважати відповідно абзацами четвертим — дев'ятим)

масова інформація;

інформація про діяльність державних органів влади та органів місцевого і регіонального самоврядування;

правова інформація;

інформація про особу;

інформація довідково-енциклопедичного характеру;

соціологічна інформація.

Стаття 19. Статистична інформація

Статистична інформація — це офіційна документована державна інформація, яка дає кількісну характеристику масових явищ та процесів, що відбуваються в економічній, соціальній, культурній та інших сферах життя.

(Частина перша статті 19 у редакції Закону України від 07.02.2002 р. N 3047-III)

Державна статистична інформація підлягає систематичному відкритому публікуванню. Забезпечується відкритий доступ громадян, наукових установ, заінтересованих організацій до неопублікованих статистичних даних, які не підпадають під дію обмежень, установлених цим Законом, а також Законом України "Про державну статистику".

(Частина друга статті 19 у редакції Закону України від 07.02.2002 р. N 3047-III)

Система статистичної інформації, її джерела і режим визначаються Законом України "Про державну статистику" та іншими правовими актами в цій галузі.

Стаття 19[1]. Адміністративна інформація (дані)

Адміністративна інформація (дані) – це офіційні документовані дані, що дають кількісну характеристику явищ та процесів, що відбуваються в економічній, соціальній, культурній, інших сферах життя і збираються, використовуються, поширюються та зберігаються органами державної влади (за винятком органів державної статистики), органами місцевого самоврядування, юридичними особами відповідно до законодавства з метою виконання адміністративних обов'язків та завдань, що належать до їх компетенції.

Система адміністративної інформації (даних), повноваження органів, які займаються діяльністю, пов'язаною із збиранням та використанням адміністративних даних, їх джерела та режим встановлюються відповідно до законодавства.

(Закон доповнено статтею 19[1] згідно із Законом України від 07.02.2002 р. N 3047-III)

Стаття 20. Масова інформація та її засоби

Масова інформація – це публічно поширювана друкована та аудіовізуальна інформація.

Друкованими засобами масової інформації є періодичні друковані видання (преса) – газети, журнали, бюлетені тощо і разові видання з визначеним тиражем.

Аудіовізуальними засобами масової інформації є: радіомовлення, телебачення, кіно, звукозапис, відеозапис тощо.

Порядок створення (заснування) та організації діяльності окремих засобів масової інформації визначаються законодавчими актами про ці засоби.

Стаття 21. Інформація державних органів та органів місцевого і регіонального самоврядування

Інформація державних органів та органів місцевого і регіонального самоврядування – це офіційна документована інформація, яка створюється в процесі поточної діяльності законодавчої, виконавчої та судової влади, органів місцевого і регіонального самоврядування.

Основними джерелами цієї інформації є: законодавчі акти України, інші акти, що приймаються Верховною Радою та її органами, акти Президента України, підзаконні нормативні акти, ненормативні акти державних органів, акти органів місцевого і регіонального самоврядування.

Інформація державних органів та органів місцевого і регіонального самоврядування доводиться до відома заінтересованих осіб шляхом:

опублікування її в офіційних друкованих виданнях або поширення інформаційними службами відповідних державних органів і організацій;

опублікування її в друкованих засобах масової інформації або публічного оголошення через аудіо- та аудіовізуальні засоби масової інформації;

безпосереднього доведення її до заінтересованих осіб (усно, письмово чи іншими способами);

надання можливості ознайомлення з архівними матеріалами;

оголошення її під час публічних виступів посадових осіб.

Джерела і порядок одержання, використання, поширення та зберігання офіційної інформації державних органів та органів місцевого і регіонального самоврядування визначаються законодавчими актами про ці органи.

Законодавчі та інші нормативні акти, що стосуються прав, свобод і законних інтересів громадян, не доведені до публічного відома, не мають юридичної сили.

Стаття 22. Правова інформація

Правова інформація — це сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику тощо.

Джерелами правової інформації є Конституція України, інші законодавчі і підзаконні нормативні правові акти, міжнародні договори та угоди, норми і принципи міжнародного права, а також ненормативні правові акти, повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи, інші джерела інформації з правових питань.

З метою забезпечення доступу до законодавчих та інших нормативних актів всім громадянам держава забезпечує видання цих актів масовими тиражами у найкоротші строки після набрання ними чинності.

Стаття 23. Інформація про особу

Інформація про особу — це сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про особу.

Основними даними про особу (персональними даними) є: національність, освіта, сімейний стан, релігійність, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження.

Джерелами документованої інформації про особу є видані на її ім'я документи, підписані нею документи, а також відомості про особу, зібрані державними органами влади та органами місцевого і регіонального самоврядування в межах своїх повноважень.

Забороняється збирання відомостей про особу без її попередньої згоди, за винятком випадків, передбачених законом.

Кожна особа має право на ознайомлення з інформацією, зібраною про неї.

Інформація про особу охороняється Законом.

Стаття 24. Інформація довідково-енциклопедичного характеру

Інформація довідково-енциклопедичного характеру — це систематизовані, документовані або публічно оголошені відомості про суспільне, державне життя та навколишнє природне середовище.

Основними джерелами цієї інформації є: енциклопедії, словники, довідники, рекламні повідомлення та оголошення, путівники, картографічні матеріали тощо, а також довідки, що даються уповноваженими на те державними органами та органами місцевого і регіонального самоврядування, об'єднаннями громадян, організаціями, їх працівниками та автоматизованими інформаційними системами.

Система цієї інформації, доступ до неї регулюються бібліотечним, архівним та іншим галузевим законодавством.

Стаття 25. Соціологічна інформація

Соціологічна інформація — це документовані або публічно оголошені відомості про ставлення окремих громадян і соціальних груп до суспільних подій та явищ, процесів, фактів.

Основними джерелами соціологічної інформації є документовані або публічно оголошені відомості, в яких відображено результати соціологічних опитувань, спостережень та інших соціологічних досліджень.

Соціологічні дослідження здійснюються державними органами, об'єднаннями громадян, зареєстрованими у встановленому порядку.

Стаття 26. Джерела інформації

Джерелами інформації є передбачені або встановлені Законом носії інформації: документи та інші носії інформації, які являють собою матеріальні об'єкти, що зберігають

інформацію, а також повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи.

Стаття 27. Документ в інформаційних відносинах

Документ – це передбачена законом матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації шляхом фіксації її на папері, магнітній, кіно-, відео-, фотоплівці або на іншому носієві.

Первинний документ – це документ, що містить в собі вихідну інформацію.

Вторинний документ – це документ, що являє собою результат аналітико-синтетичної та іншої переробки одного або кількох документів.

Стаття 28. Режим доступу до інформації

Режим доступу до інформації – це передбачений правовими нормами порядок одержання, використання, поширення і зберігання інформації.

За режимом доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом.

Держава здійснює контроль за режимом доступу до інформації.

Завдання контролю за режимом доступу до інформації полягає у забезпеченні додержання вимог законодавства про інформацію всіма державними органами, підприємствами, установами та організаціями, недопущенні необгрунтованого віднесення відомостей до категорії інформації з обмеженим доступом.

Державний контроль за додержанням встановленого режиму здійснюється спеціальними органами, які визначають Верховна Рада України і Кабінет Міністрів України.

У порядку контролю Верховна Рада України може вимагати від урядових установ, міністерств, відомств звіти, які містять відомості про їх діяльність по забезпеченню інформацією заінтересованих осіб (кількість випадків відмови у наданні доступу до інформації із зазначенням мотивів таких відмов; кількість та обгрунтування застосування режиму обмеженого доступу до окремих видів інформації: кількість скарг на неправомірні дії посадових осіб, які відмовили у доступі до інформації, та вжиті щодо них заходи тощо).

Стаття 29. Доступ до відкритої інформації

Доступ до відкритої інформації забезпечується шляхом:

систематичної публікації її в офіційних друкованих виданнях (бюлетенях, збірниках);

поширення її засобами масової комунікації;

безпосереднього її надання заінтересованим громадянам, державним органам та юридичним особам.

Порядок і умови надання громадянам, державним органам, юридичним особам і представникам громадськості відомостей за запитами встановлюються цим Законом або договорами (угодами), якщо надання інформації здійснюється на договірній основі.

Обмеження права на одержання відкритої інформації забороняється законом.

Переважним правом на одержання інформації користуються громадяни, яким ця інформація необхідна для виконання своїх професійних обов'язків.

Стаття 30. Інформація з обмеженим доступом

Інформація з обмеженим доступом за своїм правовим режимом поділяється на конфіденційну і таємну.

Конфіденційна інформація – це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов.

Стосовно інформації, що є власністю держави і знаходиться в користуванні органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, з метою її збереження може бути відповідно до закону встановлено обмежений доступ – надано статус конфіденційної. Порядок обліку, зберігання

і використання документів та інших носіїв інформації, що містять зазначену інформацію, визначається Кабінетом Міністрів України.

(Статтю 30 доповнено новою частиною третьою згідно із Законом України від 11.05.2004 р. N 1703-IV)

До конфіденційної інформації, що є власністю держави і знаходиться в користуванні органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, не можуть бути віднесені відомості:

про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту;

про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян;

про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення;

стосовно стану справ із правами і свободами людини і громадянина, а також фактів їх порушень;

про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб;

інша інформація, доступ до якої відповідно до законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не може бути обмеженим.

(Статтю 30 доповнено новою частиною четвертою згідно із Законом України від 11.05.2004 р. N 1703-IV, у зв'язку з цим частини третю — дев'яту вважати відповідно частинами п'ятою — одинадцятою)

Громадяни, юридичні особи, які володіють інформацією професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру, одержаною на власні кошти, або такою, яка є предметом їх професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого інтересу і не порушує передбаченої законом таємниці, самостійно визначають режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденційної, та встановлюють для неї систему (способи) захисту.

Виняток становить інформація комерційного та банківського характеру, а також інформація, правовий режим якої встановлено Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України (з питань статистики, екології, банківських операцій, податків тощо), та інформація, приховування якої являє загрозу життю і здоров'ю людей.

До таємної інформації належить інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі.

Віднесення інформації до категорії таємних відомостей, які становлять державну таємницю, і доступ до неї громадян здійснюється відповідно до закону про цю інформацію.

Порядок обігу таємної інформації та її захисту визначається відповідними державними органами за умови додержання вимог, встановлених цим Законом.

Порядок і терміни обнародування таємної інформації визначаються відповідним законом.

Інформація з обмеженим доступом може бути поширена без згоди її власника, якщо ця інформація є суспільно значимою, тобто якщо вона є предметом громадського інтересу і якщо право громадськості знати цю інформацію переважає право її власника на її захист.

(Статтю 30 доповнено абзацом згідно із Законом України від 03.04.2003 р. N 676-IV)

Стаття 31. Доступ громадян до інформації про них

Громадяни мають право:

знати у період збирання інформації, які відомості про них і з якою метою збираються, як, ким і з якою метою вони використовуються;

доступу до інформації про них, заперечувати її правильність, повноту, доречність тощо.

Державні органи та організації, органи місцевого і регіонального самоврядування, інформаційні системи яких вміщують інформацію про громадян, зобов'язані надавати її безперешкодно і безкоштовно на вимогу осіб, яких вона стосується, крім випадків, передбачених законом, а також вживати заходів щодо запобігання несанкціонованому доступу до неї. У разі порушень цих вимог Закон гарантує захист громадян від завданої їм шкоди використанням такої інформації.

Забороняється доступ сторонніх осіб до відомостей про іншу особу, зібраних відповідно до чинного законодавства державними органами, організаціями і посадовими особами.

Зберігання інформації про громадян не повинно тривати довше, ніж це необхідно для законно встановленої мети.

Всі організації, які збирають інформацію про громадян, повинні до початку роботи з нею здійснити у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку державну реєстрацію відповідних баз даних.

Необхідна кількість даних про громадян, яку можна одержати законним шляхом, має бути максимально обмеженою і може використовуватися лише для законно встановленої мети.

Відмова в доступі до такої інформації, або приховування її, або незаконні збирання, використання, зберігання чи поширення можуть бути оскаржені до суду.

Стаття 32. Інформаційний запит щодо доступу до офіційних документів і запит щодо надання письмової або усної інформації

Під інформаційним запитом (надалі — запитом) щодо доступу до офіційних документів у цьому Законі розуміється звернення з вимогою про надання можливості ознайомлення з офіційними документами. Запит може бути індивідуальним або колективним. Він подається у письмовій формі.

Громадянин має право звернутися до державних органів і вимагати надання будь-якого офіційного документу, незалежно від того, стосується цей документ його особисто чи ні, крім випадків обмеження доступу, передбачених цим Законом.

Під запитом щодо надання письмової або усної інформації у цьому Законі розуміється звернення з вимогою надати письмову або усну інформацію про діяльність органів законодавчої, виконавчої та судової влади України, їх посадових осіб з окремих питань.

Громадяни України, державні органи, організації і об'єднання громадян (надалі — запитувачі) подають запит відповідному органу законодавчої, виконавчої та судової влади, його посадовим особам.

У запиті повинно бути зазначено прізвище, ім'я та по батькові запитувача, документ, письмова або усна інформація, що його цікавить, та адреса, за якою він бажає одержати відповідь.

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади України, їх посадові особи зобов'язані надавати інформацію, що стосується їх діяльності, письмово, усно, по телефону чи використовуючи публічні виступи своїх посадових осіб.

Стаття 33. Термін розгляду запиту щодо доступу до офіційних документів

Термін вивчення запиту на предмет можливості його задоволення не повинен перевищувати десяти календарних днів.

Протягом вказаного терміну державна установа письмово доводить до відома запитувача, що його запит буде задоволено або що запитуваний документ не підлягає наданню для ознайомлення.

Задоволення запиту здійснюється протягом місяця, якщо інше не передбачено законом.

Аналогічний термін розгляду встановлюється і щодо запиту про надання письмової інформації.

Стаття 34. Відмова та відстрочка задоволення запиту щодо доступу до офіційних документів

Відмова в задоволенні запиту доводиться до відома запитувача у письмовій формі з роз'ясненням порядку оскарження прийнятого рішення.

У відмові має бути зазначено:

1) посадову особу державної установи, яка відмовляє у задоволенні запиту;
2) дату відмови;
3) мотивовану підставу відмови.

Відстрочка задоволення запиту допускається в разі, якщо запитуваний документ не може бути надано для ознайомлення у місячний термін. Повідомлення про відстрочку доводиться до відома запитувача у письмовій формі з роз'ясненням порядку оскарження прийнятого рішення.

У повідомленні про відстрочку має бути зазначено:

1) посадову особу державної установи, яка відмовляє у задоволенні запиту у визначений місячний термін;
2) дату надсилання або видачі повідомлення про відстрочку;
3) причини, з яких запитуваний документ не може бути видано у встановлений цим Законом термін;
4) термін, у який буде задоволено запит.

Відмова та відстрочка задоволення запиту щодо надання письмової інформації здійснюються в аналогічному порядку.

Стаття 35. Оскарження відмови і відстрочки задоволення запиту щодо доступу до офіційних документів

Відмову або відстрочку задоволення запиту може бути оскаржено.

У разі відмови в наданні документа для ознайомлення або відстрочки задоволення запиту запитувач має право оскаржити відмову або відстрочку до органу вищого рівня.

Якщо на скаргу, подану до органу вищого рівня, дається негативна відповідь, запитувач має право оскаржити цю відмову до суду.

У разі, коли запитувач звернувся до суду, обов'язок доводити законність відмови чи відстрочки задоволення запиту покладається на відповідача – державну установу.

Суд має право для забезпечення повноти та об'єктивності розгляду справи запитати офіційні документи, у можливості ознайомлення з якими було відмовлено, і, вивчивши їх, прийняти рішення про обгрунтованість (або необгрунтованість) дій посадових осіб державної установи.

Якщо відмову або відстрочку визнано необгрунтованою, суд зобов'язує державну установу надати запитувачу змогу ознайомитися з офіційним документом і постановляє окрему ухвалу щодо посадових осіб, які відмовили заявнику.

Необгрунтована відмова у наданні змоги для ознайомлення з офіційними документами або порушення визначеного терміну її надання без поважних причин тягнуть за собою дисциплінарну або іншу відповідальність посадових осіб державних установ у порядку, встановленому законами України.

Офіційні документи, надані на запити органами законодавчої, виконавчої та судової влади України, можуть публікуватися.

Запитувачі мають право робити виписки з наданих їм для ознайомлення офіційних документів, фотографувати їх, записувати текст на магнітну плівку тощо. Власник доку-

ментів має право за відповідну плату виготовляти за бажанням запитувача копії запитуваних документів.

Не підлягає оплаті робота по пошуку офіційних документів.

Оскарження відмови і відстрочки задоволення запиту щодо надання письмової інформації здійснюється в аналогічному порядку.

Стаття 36. Порядок відшкодування витрат, пов'язаних із задоволенням запитів щодо доступу до офіційних документів і надання письмової інформації

Запитувачі повинні повністю або частково відшкодувати витрати, пов'язані з виконанням запитів щодо доступу до офіційних документів та наданням письмової інформації.

Порядок оплати копій запитуваних документів встановлюється державними установами.

Кабінет Міністрів України або інші державні установи визначають порядок і розмір оплати робіт по збиранню, пошуку, підготовці, створенню і наданню запитуваної письмової інформації, який не повинен перевищувати реальних витрат, пов'язаних з виконанням запитів.

Стаття 37. Документи та інформація, що не підлягають наданню для ознайомлення за запитами

Не підлягають обов'язковому наданню для ознайомлення за інформаційними запитами офіційні документи, які містять у собі:

інформацію, визнану у встановленому порядку державною таємницею;

конфіденційну інформацію;

інформацію про оперативну і слідчу роботу органів прокуратури, МВС, СБУ, роботу органів дізнання та суду у тих випадках, коли її розголошення може зашкодити оперативним заходам, розслідуванню чи дізнанню, порушити право людини на справедливий та об'єктивний судовий розгляд її справи, створити загрозу життю або здоров'ю будь-якої особи;

інформацію, що стосується особистого життя громадян;

документи, що становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію (доповідні записки, переписка між підрозділами та інше), якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи, процесом прийняття рішень і передують їх прийняттю;

інформацію, що не підлягає розголошенню згідно з іншими законодавчими або нормативними актами. Установа, до якої звернуто запит, може не надавати для ознайомлення документ, якщо він містить інформацію, яка не підлягає розголошенню на підставі нормативного акта іншої державної установи, а та державна установа, яка розглядає запит, не має права вирішувати питання щодо її розсекречення;

інформацію фінансових установ, підготовлену для контрольно-фінансових відомств.

Стаття 38. Право власності на інформацію

Право власності на інформацію – це врегульовані законом суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження інформацією.

Інформація є об'єктом права власності громадян, організацій (юридичних осіб) і держави. Інформація може бути об'єктом права власності як у повному обсязі, так і об'єктом лише володіння, користування чи розпорядження.

Власник інформації щодо об'єктів своєї власності має право здійснювати будь-які законні дії.

Підставами виникнення права власності на інформацію є:

створення інформації своїми силами і за свій рахунок;

договір на створення інформації;

договір, що містить умови переходу права власності на інформацію до іншої особи.

Інформація, створена кількома громадянами або юридичними особами, є колективною власністю її творців. Порядок і правила користування такою власністю визначаються договором, укладеним між співвласниками.

Інформація, створена організаціями (юридичними особами) або придбана ними іншим законним способом, є власністю цих організацій.

Інформація, створена на кошти державного бюджету, є державною власністю. Інформацію, створену на правах індивідуальної власності, може бути віднесено до державної власності у випадках передачі її на зберігання у відповідні банки даних, фонди або архіви на договірній основі.

Власник інформації має право призначати особу, яка здійснює володіння, використання і розпорядження інформацією, і визначати правила обробки інформації та доступ до неї, а також встановлювати інші умови щодо інформації.

Стаття 39. Інформація як товар

Інформаційна продукція та інформаційні послуги громадян і юридичних осіб, які займаються інформаційною діяльністю, можуть бути об'єктами товарних відносин, що регулюються чинним цивільним та іншим законодавством.

Ціни і ціноутворення на інформаційну продукцію та інформаційні послуги встановлюються договорами, за винятком випадків, передбачених Законом.

Стаття 40. Інформаційна продукція

Інформаційна продукція – це матеріалізований результат інформаційної діяльності, призначений для задоволення інформаційних потреб громадян, державних органів, підприємств, установ і організацій.

Стаття 41. Інформаційна послуга

Інформаційна послуга – це здійснення у визначеній законом формі інформаційної діяльності по доведенню інформаційної продукції до споживачів з метою задоволення їх інформаційних потреб.

Розділ IV. УЧАСНИКИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН, ЇХ ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ

Стаття 42. Учасники інформаційних відносин

Учасниками інформаційних відносин є громадяни, юридичні особи або держава, які набувають передбачених законом прав і обов'язків у процесі інформаційної діяльності.

Основними учасниками цих відносин є: автори, споживачі, поширювачі, зберігачі (охоронці) інформації.

Стаття 43. Права учасників інформаційних відносин

Учасники інформаційних відносин мають право одержувати (виробляти, добувати), використовувати, поширювати та зберігати інформацію в будь-якій формі з використанням будь-яких засобів, крім випадків, передбачених законом.

Кожний учасник інформаційних відносин для забезпечення його прав, свобод і законних інтересів має право на одержання інформації про:

діяльність органів державної влади;

діяльність народних депутатів;

діяльність органів місцевого і регіонального самоврядування та місцевої адміністрації;

те, що стосується його особисто.

Стаття 44. Обов'язки учасників інформаційних відносин

Учасники інформаційних відносин зобов'язані:

поважати інформаційні права інших суб'єктів;

використовувати інформацію згідно з законом або договором (угодою);

забезпечувати додержання принципів інформаційних відносин, передбачених статтею 5 цього Закону;

забезпечувати доступ до інформації усім споживачам на умовах, передбачених законом або угодою;

зберігати її в належному стані протягом встановленого терміну і надавати іншим громадянам, юридичним особам або державним органам у передбаченому законом порядку;

компенсувати шкоду, заподіяну при порушенні законодавства про інформацію.

Розділ V. ОХОРОНА ІНФОРМАЦІЇ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ІНФОРМАЦІЮ

Стаття 45. Охорона права на інформацію

Право на інформацію охороняється законом. Держава гарантує всім учасникам інформаційних відносин рівні права і можливості доступу до інформації.

Ніхто не може обмежувати права особи у виборі форм і джерел одержання інформації, за винятком випадків, передбачених законом.

Суб'єкт права на інформацію може вимагати усунення будь-яких порушень його права.

Забороняється вилучення друкованих видань, експонатів, інформаційних банків, документів із архівних, бібліотечних, музейних фондів та знищення їх з ідеологічних чи політичних міркувань.

Стаття 45[1]. Заборона цензури та заборона втручання в професійну діяльність журналістів і засобів масової інформації з боку органів державної влади або органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб

Цензура як вимога, спрямована до засобу масової інформації, журналіста, головного редактора, організації, що здійснює випуск засобу масової інформації, його засновника (співзасновника), видавця, розповсюджувача, попередньо узгоджувати інформацію, що поширюється (крім випадків, коли така вимога йде від автора цієї інформації чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав на неї), та/або як накладення заборони (крім випадків, коли така заборона накладається судом) чи перешкоджання в будь-якій іншій формі тиражуванню або поширенню інформації з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб заборонена.

Забороняються втручання у формах, не передбачених законодавством України або договором, укладеним між засновником (співзасновниками) і редакцією засобу масової інформації, у професійну діяльність журналістів, контроль за змістом інформації, що поширюється, з боку засновників (співзасновників) засобів масової інформації, органів державної влади або органів місцевого самоврядування, посадових осіб цих органів, зокрема з метою поширення чи непоширення певної інформації, замовчування суспільно значимої інформації, накладення заборони на показ окремих осіб або поширення інформації про них, заборони критикувати органи державної влади чи органи місцевого самоврядування або їх посадових осіб.

Забороняються створення будь-яких органів державної влади, установ, введення посад, на які покладаються повноваження щодо здійснення контролю за змістом інформації, що поширюється засобами масової інформації.

Умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів та/або переслідування журналіста за виконання професійних обов'язків, за критику, здійснювані посадовою особою або групою осіб за попередньою змовою, тягне за собою кримінальну відповідальність відповідно до Кримінального кодексу України.

Повноваження органів державної влади з питань діяльності засобів масової інфор-

мації визначаються виключно Конституцією та законами України.

(Закон доповнено статтею 45[1] згідно із Законом України від 03.04.2003 р. N 676-IV)

Стаття 46. Неприпустимість зловживання правом на інформацію

Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини.

(Частина перша статті 46 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 18.11.2003 р. N 1268-IV)

Не підлягають розголошенню відомості, що становлять державну або іншу передбачену законодавством таємницю.

Не підлягають розголошенню відомості, що стосуються лікарської таємниці, грошових вкладів, прибутків від підприємницької діяльності, усиновлення (удочеріння), листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень, крім випадків, передбачених законом.

Стаття 47. Відповідальність за порушення законодавства про інформацію

Порушення законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з законодавством України.

Відповідальність за порушення законодавства про інформацію несуть особи, винні у вчиненні таких порушень, як:

необгрунтована відмова від надання відповідної інформації;

надання інформації, що не відповідає дійсності;

несвоєчасне надання інформації;

навмисне приховування інформації;

примушення до поширення або перешкоджання поширенню певної інформації, а також цензура;

(Абзац шостий частини другої статті 47 у редакції Закону України від 03.04.2003 р. N 676-IV)

поширення відомостей, що не відповідають дійсності, ганьблять честь і гідність особи;

безпідставна відмова від поширення певної інформації;

(Частину другу статті 47 доповнено новим абзацом восьмим згідно із Законом України від 03.04.2003 р. N 676-IV, у зв'язку з цим абзаци восьмий — дванадцятий вважати відповідно абзацами дев'ятим — тринадцятим)

використання і поширення інформації стосовно особистого життя громадянина без його згоди особою, яка є власником відповідної інформації внаслідок виконання своїх службових обов'язків;

розголошення державної або іншої таємниці, що охороняється законом, особою, яка повинна охороняти цю таємницю;

порушення порядку зберігання інформації;

навмисне знищення інформації;

необгрунтоване віднесення окремих видів інформації до категорії відомостей з обмеженим доступом;

порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави.

(Частину другу статті 47 доповнено абзацом чотирнадцятим згідно із Законом України від 11.05.2004 р. N 1703-IV)

Стаття 47[1]. Звільнення від відповідальності

Ніхто не може бути притягнутий до відповідальності за висловлення оціночних суджень.

Оціночними судженнями, за винятком образи чи наклепу, є висловлювання, які не містять фактичних даних, зокрема критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, з огляду на характер використання мовних засобів, зокрема вживання гіпербол, алегорій, сатири. Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості.

Особа звільняється від відповідальності за розголошення інформації з обмеженим доступом, якщо суд встановить, що ця інформація є суспільно значимою.

Додаткові підстави звільнення від відповідальності засобів масової інформації та журналістів визначаються законами "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні", "Про телебачення і радіомовлення", "Про інформаційні агентства" та "Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів".

(Закон доповнено статтею 47[1] згідно із Законом України від 03.04.2003 р. N 676-IV)

Стаття 48. Порядок оскарження протиправних діянь

В разі вчинення державними органами, органами місцевого і регіонального самоврядування та їх посадовими особами, а також політичними партіями, іншими об'єднаннями громадян, засобами масової інформації, державними організаціями, які є юридичними особами, та окремими громадянами протиправних діянь, передбачених цим Законом, ці дії підлягають оскарженню до органів вищого рівня або до суду.

Скарги на протиправні дії посадових осіб подаються в органи вищого рівня, яким підпорядковані ці посадові особи.

У разі незадоволення скарги, поданої до органу вищого рівня, заінтересований громадянин або юридична особа мають право оскаржити протиправні дії посадових осіб до суду.

Стаття 49. Відшкодування матеріальної та моральної шкоди

У випадках, коли правопорушенням, вчиненим суб'єктом інформаційної діяльності, завдано матеріальної чи моральної шкоди фізичним або юридичним особам, винні особи відшкодовують її добровільно або на підставі рішення суду.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування як позивачі у справах про захист честі, гідності та ділової репутації вправі вимагати по суду лише спростування недостовірної інформації та не мають права вимагати відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Це не позбавляє посадову особу органу державної влади чи органу місцевого самоврядування права на захист честі, гідності та ділової репутації у суді.

(Стаття 49 у редакції Закону України від 03.04.2003 р. N 676-IV)

Розділ VI. МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ. СПІВРОБІТНИЦТВО З ІНШИМИ ДЕРЖАВНИМИ ЗАРУБІЖНИМИ І МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЇ

Стаття 50. Міжнародна інформаційна діяльність

Міжнародна інформаційна діяльність полягає в забезпеченні громадян, державних органів, підприємств, установ і організацій офіційною документованою або публічно оголошуваною інформацією про зовнішньополітичну діяльність України, про події та явища в інших країнах, а також у цілеспрямованому поширенні за межами України

державними органами і об'єднаннями громадян, засобами масової інформації та громадянами всебічної інформації про Україну.

Громадяни України мають право на вільний і безперешкодний доступ до інформації через зарубіжні джерела, включаючи пряме телевізійне мовлення, радіомовлення і пресу.

Правове становище і професійна діяльність акредитованих в Україні іноземних кореспондентів та інших представників іноземних засобів масової інформації, а також інформаційна діяльність дипломатичних, консульських та інших офіційних представників зарубіжних держав в Україні регулюються законодавством України, відповідними міжнародними договорами, укладеними Україною.

Створення і діяльність спільних організацій в галузі інформації за участю вітчизняних та іноземних юридичних осіб і громадян регулюються законодавством України.

Якщо міжнародним договором встановлені інші правила, ніж ті, які містяться в законодавстві України, що регулює відносини в галузі інформації, то застосовуються норми міжнародного договору, укладеного Україною.

Стаття 51. Міжнародні договори

Міжнародне співробітництво в галузі інформації з питань, що становлять взаємний інтерес, здійснюється на основі міжнародних договорів, укладених Україною та юридичними особами, які займаються інформаційною діяльністю.

Державні органи та інші юридичні особи, які займаються інформаційною діяльністю, можуть безпосередньо здійснювати зовнішньоекономічну діяльність у власних інтересах, а також в інтересах індивідуальних і колективних споживачів, яких вони обслуговують і яким гарантують одержання зарубіжної інформації.

Стаття 52. Експорт та імпорт інформаційної продукції (послуг)

Експорт та імпорт інформаційної продукції (послуг) здійснюються згідно з законодавством України про зовнішньоекономічну діяльність.

Стаття 53. Інформаційний суверенітет

Основою інформаційного суверенітету України є національні інформаційні ресурси.

До інформаційних ресурсів України входить вся належна їй інформація, незалежно від змісту, форм, часу і місця створення.

Україна самостійно формує інформаційні ресурси на своїй території і вільно розпоряджається ними, за винятком випадків, передбачених законами і міжнародними договорами.

Стаття 54. Гарантії інформаційного суверенітету України

Інформаційний суверенітет України забезпечується:

виключним правом власності України на інформаційні ресурси, що формуються за рахунок коштів державного бюджету;

створенням національних систем інформації;

встановленням режиму доступу інших держав до інформаційних ресурсів України;

використанням інформаційних ресурсів на основі рівноправного співробітництва з іншими державами.

Президент України Л. КРАВЧУК
м. Київ 2 жовтня 1992 року N 2657-XII

ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ
(витяги)

Стаття 23. Відшкодування моральної шкоди

1. Особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав.

2. Моральна шкода полягає:

1) у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;

2) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів;

3) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна;

4) у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

3. Моральна шкода відшкодовується грішми, іншим майном або в інший спосіб.

Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості.

4. Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування.

5. Моральна шкода відшкодовується одноразово, якщо інше не встановлено договором або законом.

(Зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 22.12.2005 р. N 3261-IV)

Стаття 25. Цивільна правоздатність фізичної особи

1. Здатність мати цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність) мають усі фізичні особи.

2. Цивільна правоздатність фізичної особи виникає у момент її народження.

У випадках, встановлених законом, охороняються інтереси зачатої, але ще не народженої дитини.

3. У випадках, встановлених законом, здатність мати окремі цивільні права та обов'язки може пов'язуватися з досягненням фізичною особою відповідного віку.

4. Цивільна правоздатність фізичної особи припиняється у момент її смерті.

Стаття 28. Ім'я фізичної особи

1. Фізична особа набуває прав та обов'язків і здійснює їх під своїм ім'ям.

Ім'я фізичної особи, яка є громадянином України, складається із прізвища, власного імені та по батькові, якщо інше не випливає із закону або звичаю національної меншини, до якої вона належить.

2. При здійсненні окремих цивільних прав фізична особа відповідно до закону може використовувати псевдонім (вигадане ім'я) або діяти без зазначення імені.

3. Ім'я фізичній особі надається відповідно до закону.

Стаття 80. Поняття юридичної особи

1. Юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку.

Юридична особа наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді.

Стаття 94. Особисті немайнові права юридичної особи

1. Юридична особа має право на недоторканність її ділової репутації, на таємницю кореспонденції, на інформацію та інші особисті немайнові права, які можуть їй належати.

Особисті немайнові права юридичної особи захищаються відповідно до глави 3 цього Кодексу.

Стаття 199. Результати інтелектуальної, творчої діяльності

1. Результати інтелектуальної, творчої діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності створюють цивільні права та обов'язки відповідно до книги четвертої цього Кодексу та інших законів.

Стаття 200. Інформація

1. Інформацією є документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що мали або мають місце у суспільстві, державі та навколишньому середовищі.

2. Суб'єкт відносин у сфері інформації може вимагати усунення порушень його права та відшкодування майнової і моральної шкоди, завданої такими правопорушеннями.

3. Порядок використання інформації та захисту права на неї встановлюється законом.

Стаття 201. Особисті немайнові блага

1. Особистими немайновими благами, які охороняються цивільним законодавством, є: здоров'я, життя; честь, гідність і ділова репутація; ім'я (найменування); авторство; свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, а також інші блага, які охороняються цивільним законодавством.

2. Відповідно до Конституції України життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю.

Стаття 258. Спеціальна позовна давність

1. Для окремих видів вимог законом може встановлюватися спеціальна позовна давність: скорочена або більш тривала порівняно із загальною позовною давністю.

2. Позовна давність в один рік застосовується, зокрема, до вимог:

1) про стягнення неустойки (штрафу, пені);

2) про спростування недостовірної інформації, поміщеної у засобах масової інформації.

У цьому разі позовна давність обчислюється від дня поміщення цих відомостей у засобах масової інформації або від дня, коли особа довідалася чи могла довідатися про ці відомості;

3) про переведення на співвласника прав та обов'язків покупця у разі порушення переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності (стаття 362 цього Кодексу);

4) у зв'язку з недоліками проданого товару (стаття 681 цього Кодексу);

5) про розірвання договору дарування (стаття 728 цього Кодексу);

6) у зв'язку з перевезенням вантажу, пошти (стаття 925 цього Кодексу);

7) про оскарження дій виконавця заповіту (стаття 1293 цього Кодексу).

3. Позовна давність у п'ять років застосовується до вимог про визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом насильства або обману.

4. Позовна давність у десять років застосовується до вимог про застосування наслідків нікчемного правочину.

Стаття 269. Поняття особистого немайнового права

1. Особисті немайнові права належать кожній фізичній особі від народження або за законом.

2. Особисті немайнові права фізичної особи не мають економічного змісту.

3. Особисті немайнові права тісно пов'язані з фізичною особою. Фізична особа не може відмовитися від особистих немайнових прав, а також не може бути позбавлена цих прав.

4. Особистими немайновими правами фізична особа володіє довічно.

Стаття 270. Види особистих немайнових прав

1. Відповідно до Конституції України фізична особа має право на життя, право на охорону здоров'я, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на свободу та особисту недоторканність, право на недоторканність особистого і сімейного життя, право на повагу до гідності та честі, право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на недоторканність житла, право на вільний вибір місця проживання та на свободу пересування, право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості.

2. Цим Кодексом та іншим законом можуть бути передбачені й інші особисті немайнові права фізичної особи.

3. Перелік особистих немайнових прав, які встановлені Конституцією України, цим Кодексом та іншим законом, не є вичерпним.

Стаття 271. Зміст особистого немайнового права

1. Зміст особистого немайнового права становить можливість фізичної особи вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя.

Стаття 272. Здійснення особистих немайнових прав

1. Фізична особа здійснює особисті немайнові права самостійно. В інтересах малолітніх, неповнолітніх, а також повнолітніх фізичних осіб, які за віком або за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої особисті немайнові права, їхні права здійснюють батьки (усиновлювачі), опікуни, піклувальники.

2. Фізична особа має право вимагати від посадових і службових осіб вчинення відповідних дій, спрямованих на забезпечення здійснення нею особистих немайнових прав.

Стаття 273. Забезпечення здійснення особистих немайнових прав

1. Органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування у межах своїх повноважень забезпечують здійснення фізичною особою особистих немайнових прав.

2. Юридичні особи, їх працівники, окремі фізичні особи, професійні обов'язки яких стосуються особистих немайнових прав фізичної особи, зобов'язані утримуватися від дій, якими ці права можуть бути порушені.

3. Діяльність фізичних та юридичних осіб не може порушувати особисті немайнові права.

Стаття 274. Обмеження особистих немайнових прав

1. Обмеження особистих немайнових прав фізичної особи, встановлених Конституцією України, можливе лише у випадках, передбачених нею.

2. Обмеження особистих немайнових прав фізичної особи, встановлених цим Кодексом та іншим законом, можливе лише у випадках, передбачених ними.

Стаття 275. Захист особистого немайнового права

1. Фізична особа має право на захист свого особистого немайнового права від протиправних посягань інших осіб. Захист особистого немайнового права здійснюється способами, встановленими главою 3 цього Кодексу.

2. Захист особистого немайнового права може здійснюватися також іншим способом відповідно до змісту цього права, способу його порушення та наслідків, що їх спричинило це порушення.

Стаття 276. Поновлення порушеного особистого немайнового права

1. Орган державної влади, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, фізична особа або юридична особа, рішеннями, діями або бездіяльністю яких порушено особисте немайнове право фізичної особи, зобов'язані вчинити необхідні дії для його негайного поновлення.

2. Якщо дії, необхідні для негайного поновлення порушеного особистого немайнового права фізичної особи, не вчиняються, суд може постановити рішення щодо поновлення порушеного права, а також відшкодування моральної шкоди, завданої його порушенням.

Стаття 277. Спростування недостовірної інформації

1. Фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації, має право на відповідь, а також на спростування цієї інформації.

2. Право на відповідь, а також на спростування недостовірної інформації щодо особи, яка померла, належить членам її сім'ї, близьким родичам та іншим заінтересованим особам.

3. Негативна інформація, поширена про особу, вважається недостовірною, якщо особа, яка її поширила, не доведе протилежного.

4. Спростування недостовірної інформації здійснюється особою, яка поширила інформацію.

Поширювачем інформації, яку подає посадова чи службова особа при виконанні своїх посадових (службових) обов'язків, вважається юридична особа, у якій вона працює.

Якщо особа, яка поширила недостовірну інформацію, невідома, фізична особа, право якої порушено, може звернутися до суду із заявою про встановлення факту недостовірності цієї інформації та її спростування.

5. Якщо недостовірна інформація міститься у документі, який прийняла (видала) юридична особа, цей документ має бути відкликаний.

6. Фізична особа, особисті немайнові права якої порушено у друкованих або інших засобах масової інформації, має право на відповідь, а також на спростування недостовірної інформації у тому ж засобі масової інформації в порядку, встановленому законом.

Якщо відповідь та спростування у тому ж засобі масової інформації є неможливими у зв'язку з його припиненням, така відповідь та спростування мають бути оприлюднені в іншому засобі масової інформації, за рахунок особи, яка поширила недостовірну інформацію.

Спростування недостовірної інформації здійснюється незалежно від вини особи, яка її поширила.

7. Спростування недостовірної інформації здійснюється у такий же спосіб, у який вона була поширена.

(Зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 22.12.2005 р. N 3261-IV)

Стаття 278. Заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права

1. Якщо особисте немайнове право фізичної особи порушене у газеті, книзі, кінофільмі, теле-, радіопередачі тощо, які готуються до випуску у світ, суд може заборонити розповсюдження відповідної інформації.

2. Якщо особисте немайнове право фізичної особи порушене в номері (випуску) газети, книзі, кінофільмі, теле-, радіопередачі тощо, які випущені у світ, суд може заборонити (припинити) їх розповсюдження до усунення цього порушення, а якщо усунення порушення неможливе, – вилучити тираж газети, книги тощо з метою його знищення.

(У редакції Закону України від 22.12.2005 р. N 3261-IV)

Стаття 279. Правові наслідки невиконання рішення суду про захист особистого немайнового права

1. Якщо особа, яку суд зобов'язав вчинити відповідні дії для усунення порушення особистого немайнового права, ухиляється від виконання судового рішення, на неї може бути накладено штраф відповідно до Цивільного процесуального кодексу України.

2. Сплата штрафу не звільняє особу від обов'язку виконати рішення суду.

Стаття 280. Право фізичної особи, особисте немайнове право якої порушено, на відшкодування шкоди

1. Якщо фізичній особі внаслідок порушення її особистого немайнового права завдано майнової та (або) моральної шкоди, ця шкода підлягає відшкодуванню.

Стаття 294. Право на ім'я

1. Фізична особа має право на ім'я.

2. Фізична особа має право на транскрибований запис її прізвища та імені відповідно до своєї національної традиції.

3. У разі перекручення імені фізичної особи воно має бути виправлене. Якщо перекручення імені було здійснене у документі, такий документ підлягає заміні. Якщо перекручення імені здійснене у засобі масової інформації, воно має бути виправлене у тому ж засобі масової інформації.

Стаття 295. Право на зміну імені

1. Фізична особа, яка досягла шістнадцяти років, має право на власний розсуд змінити своє прізвище та (або) власне ім'я.

2. Фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років, має право змінити своє прізвище та (або) власне ім'я за згодою батьків або одного з них у разі, якщо другий з батьків помер, визнаний безвісно відсутнім, оголошений померлим, визнаний обмежено дієздатним, недієздатним, позбавлений батьківських прав щодо цієї дитини, а також якщо відомості про батька (матір) дитини виключено з актового запису про її народження або якщо відомості про чоловіка як батька дитини внесені до актового запису про її народження за заявою матері.

У разі якщо над фізичною особою, яка досягла чотирнадцяти років, встановлено піклування, зміна прізвища та (або) власного імені такої особи здійснюється за згодою піклувальника.

3. Фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років, має право на зміну по батькові у разі зміни її батьком свого власного імені або виключення відомостей про нього як батька дитини з актового запису про її народження.

4. Прізвище, власне ім'я та по батькові фізичної особи можуть бути змінені у разі її усиновлення, визнання усиновлення недійсним або його скасування відповідно до закону.

5. Прізвище фізичної особи може бути змінене у разі реєстрації шлюбу, розірвання шлюбу або визнання його недійсним.

6. Підставами для відмови у зміні імені є:

перебування заявника під слідством, судом, адміністративним наглядом;

наявність у заявника судимості, яку не погашено або не знято в установленому законом порядку;

офіційне звернення правоохоронних органів іноземних держав про оголошення розшуку заявника;

подання заявником неправдивих відомостей про себе.

7. Порядок розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові) фізичної особи встановлюється Кабінетом Міністрів України.

(У редакції Закону України від 22.12.2006 р. N 524-V)

Стаття 296. Право на використання імені

1. Фізична особа має право використовувати своє ім'я у всіх сферах своєї діяльності.

2. Використання імені фізичної особи в літературних та інших творах, крім творів документального характеру, як персонажа (дійової особи) допускається лише за її згодою, а після її смерті - за згодою її дітей, вдови (вдівця), а якщо їх немає, — батьків, братів та сестер.

3. Використання імені фізичної особи з метою висвітлення її діяльності або діяльності організації, в якій вона працює чи навчається, що грунтується на відповідних документах (звіти, стенограми, протоколи, аудіо-, відеозаписи, архівні матеріали тощо), допускається без її згоди.

4. Ім'я фізичної особи, яка затримана, підозрюється чи обвинувачується у вчиненні злочину, або особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може бути використане (обнародуване) лише в разі набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо неї або винесення постанови у справі про адміністративне правопорушення та в інших випадках, передбачених законом.

5. Ім'я потерпілого від правопорушення може бути обнародуване лише за його згодою.

6. Ім'я учасника цивільного спору, який стосується особистого життя сторін, може бути використане іншими особами лише за його згодою.

7. Використання початкової літери прізвища фізичної особи у засобах масової інформації, літературних творах не є порушенням її права.

(Зі змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 22.12.2005 р. N 3261-IV)

Стаття 297. Право на повагу до гідності та честі

1. Кожен має право на повагу до його гідності та честі.

2. Гідність та честь фізичної особи є недоторканними.

3. Фізична особа має право звернутися до суду з позовом про захист її гідності та честі.

Стаття 298. Повага до людини, яка померла

1. Кожен зобов'язаний шанобливо ставитися до тіла людини, яка померла.

2. Кожен зобов'язаний шанобливо ставитися до місця поховання людини.

3. У разі глуму над тілом людини, яка померла, або над місцем її поховання члени її сім'ї, близькі родичі мають право на відшкодування майнової та моральної шкоди.

Стаття 299. Право на недоторканність ділової репутації

1. Фізична особа має право на недоторканність своєї ділової репутації.

2. Фізична особа може звернутися до суду з позовом про захист своєї ділової репутації.

Стаття 301. Право на особисте життя та його таємницю

1. Фізична особа має право на особисте життя.

2. Фізична особа сама визначає своє особисте життя і можливість ознайомлення з ним інших осіб.

3. Фізична особа має право на збереження у таємниці обставин свого особистого життя.

4. Обставини особистого життя фізичної особи можуть бути розголошені іншими особами лише за умови, що вони містять ознаки правопорушення, що підтверджено рішенням суду, а також за її згодою.

(Зі змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 22.12.2005 р. N 3261-IV)

Стаття 302. Право на інформацію

1. Фізична особа має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію.

Збирання, зберігання, використання і поширення інформації про особисте життя фізичної особи без її згоди не допускаються, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

2. Фізична особа, яка поширює інформацію, зобов'язана переконатися в її достовірності.

Фізична особа, яка поширює інформацію, отриману з офіційних джерел (інформація органів державної влади, органів місцевого самоврядування, звіти, стенограми тощо), не зобов'язана перевіряти її достовірність та не несе відповідальності в разі її спростування.

Фізична особа, яка поширює інформацію, отриману з офіційних джерел, зобов'язана робити посилання на таке джерело.

(У редакції Закону України від 22.12.2005 р. N 3261-IV)

Стаття 303. Право на особисті папери

1. Особисті папери (документи, фотографії, щоденники, інші записи, особисті архівні матеріали тощо) фізичної особи є її власністю.

2. Ознайомлення з особистими паперами, їх використання, зокрема шляхом опублікування, допускаються лише за згодою фізичної особи, якій вони належать.

3. Якщо особисті папери фізичної особи стосуються особистого життя іншої особи, для їх використання, у тому числі шляхом опублікування, потрібна згода цієї особи.

4. У разі смерті фізичних осіб, визначених частинами другою і третьою цієї статті, особисті папери можуть бути використані, у тому числі шляхом опублікування, лише за згодою їхніх дітей, вдови (вдівця), а якщо їх немає, — батьків, братів та сестер.

Стаття 304. Розпоряджання особистими паперами

1. Фізична особа, якій належать особисті папери, може усно або у письмовій формі розпорядитися ними, у тому числі і на випадок своєї смерті.

Стаття 305. Право на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів

1. Фізична особа має право вільно ознайомлюватися і використовувати, зокрема шляхом опублікування, будь-які особисті папери, передані до фонду бібліотек або архівів, з додержанням прав фізичних осіб, визначених частинами третьою та четвертою статті 303 цього Кодексу, якщо інше не встановлено договором, на підставі якого були передані особисті папери.

Стаття 306. Право на таємницю кореспонденції

1. Фізична особа має право на таємницю листування, телеграм, телефонних розмов, телеграфних повідомлень та інших видів кореспонденції.

Листи, телеграми тощо є власністю адресата.

2. Листи, телеграми та інші види кореспонденції можуть використовуватися, зокрема шляхом опублікування, лише за згодою особи, яка направила їх, та адресата.

Якщо кореспонденція стосується особистого життя іншої фізичної особи, для її використання, зокрема шляхом опублікування, потрібна згода цієї особи.

3. У разі смерті фізичної особи, яка направила кореспонденцію, і адресата використання кореспонденції, зокрема шляхом її опублікування, можливе лише за згодою фізичних осіб, визначених частиною четвертою статті 303 цього Кодексу.

У разі смерті фізичної особи, яка направила кореспонденцію, і адресата, а також у разі смерті фізичних осіб, визначених частиною четвертою статті 303 цього Кодексу, кореспонденція, яка має наукову, художню, історичну цінність, може бути опублікована в порядку, встановленому законом.

4. Кореспонденція, яка стосується фізичної особи, може бути долучена до судової справи лише у разі, якщо в ній містяться докази, що мають значення для вирішення

справи. Інформація, яка міститься в такій кореспонденції, не підлягає розголошенню.

5. Порушення таємниці кореспонденції може бути дозволено судом у випадках, встановлених законом, з метою запобігання злочинові чи з'ясування істини під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Стаття 307. Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок

1. Фізична особа може бути знята на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою. Згода особи на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку припускається, якщо зйомки проводяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру.

2. Фізична особа, яка погодилася на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, може вимагати припинення їх публічного показу в тій частині, яка стосується її особистого життя. Витрати, пов'язані з демонтажем виставки чи запису, відшкодовуються цією фізичною особою.

3. Знімання фізичної особи на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, в тому числі таємне, без згоди особи може бути проведене лише у випадках, встановлених законом.

Стаття 308. Охорона інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та в інших художніх творах

1. Фотографія, інші художні твори, на яких зображено фізичну особу, можуть бути публічно показані, відтворені, розповсюджені лише за згодою цієї особи, а в разі її смерті — за згодою осіб, визначених частиною четвертою статті 303 цього Кодексу.

Згода, яку дала фізична особа, зображена на фотографії, іншому художньому творі, може бути після її смерті відкликана особами, визначеними частиною четвертою статті 303 цього Кодексу. Витрати особи, яка здійснювала публічний показ, відтворення чи розповсюдження фотографії, іншого художнього твору, відшкодовуються цими особами.

2. Якщо фізична особа позувала авторові за плату, фотографія, інший художній твір може бути публічно показаний, відтворений або розповсюджений без її згоди.

Фізична особа, яка позувала авторові фотографії, іншого художнього твору за плату, а після її смерті — її діти та вдова (вдівець), батьки, брати та сестри можуть вимагати припинення публічного показу, відтворення чи розповсюдження фотографії, іншого художнього твору за умови відшкодування автору або іншій особі пов'язаних із цим збитків.

3. Фотографія може бути розповсюджена без дозволу фізичної особи, яка зображена на ній, якщо це викликано необхідністю захисту її інтересів або інтересів інших осіб.

Стаття 309. Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості

1. Фізична особа має право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості.

2. Фізична особа має право на вільний вибір сфер, змісту та форм (способів, прийомів) творчості.

Цензура процесу творчості та результатів творчої діяльності не допускається.

Стаття 433. Об'єкти авторського права

1. Об'єктами авторського права є твори, а саме:

1) літературні та художні твори, зокрема:

романи, поеми, статті та інші письмові твори;

лекції, промови, проповіді та інші усні твори;

драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори;

музичні твори (з текстом або без тексту);

аудіовізуальні твори;

твори живопису, архітектури, скульптури та графіки;

фотографічні твори;

твори ужиткового мистецтва;

ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки;

переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів;

збірники творів, якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності;

2) комп'ютерні програми;

3) компіляції даних (бази даних), якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності;

4) інші твори.

2. Твори є об'єктами авторського права без виконання будь-яких формальностей щодо них та незалежно від їх завершеності, призначення, цінності тощо, а також способу чи форми їх вираження.

3. Авторське право не поширюється на ідеї, процеси, методи діяльності або математичні концепції як такі.

4. Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори.

5. Компіляції даних (бази даних) або іншого матеріалу охороняються як такі. Ця охорона не поширюється на дані або матеріал як такі та не зачіпає авторське право на дані або матеріал, що є складовими компіляції.

Стаття 434. Твори, які не є об'єктами авторського права

1. Не є об'єктами авторського права:

1) акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування (закони, укази, постанови, рішення тощо), а також їх офіційні переклади;

2) державні символи України, грошові знаки, емблеми тощо, затверджені органами державної влади;

3) повідомлення про новини дня або інші факти, що мають характер звичайної пресінформації;

4) інші твори, встановлені законом.

Стаття 435. Суб'єкти авторського права

1. Первинним суб'єктом авторського права є автор твору. За відсутності доказів іншого автором твору вважається фізична особа, зазначена звичайним способом як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства).

2. Суб'єктами авторського права є також інші фізичні та юридичні особи, які набули прав на твори відповідно до договору або закону.

Стаття 436. Співавторство

1. Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить співавторам спільно, незалежно від того, становить такий твір одне нерозривне ціле чи складається з частин, кожна з яких може мати ще й самостійне значення. Частина твору, створеного у співавторстві, визнається такою, що має самостійне значення, якщо вона може бути використана незалежно від інших частин цього твору.

2. Кожен із співавторів зберігає своє авторське право на створену ним частину твору, яка має самостійне значення.

3. Відносини між співавторами можуть бути визначені договором. У разі відсутності такого договору авторське право на твір здійснюється всіма співавторами спільно.

Стаття 437. Виникнення авторського права

1. Авторське право виникає з моменту створення твору.

2. Особа, яка має авторське право, для сповіщення про свої права може використовувати спеціальний знак, встановлений законом.

Стаття 438. Особисті немайнові права автора

1. Автору твору належать особисті немайнові права, встановлені статтею 423 цього Кодексу, а також право:

1) вимагати зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору, якщо це практично можливо;

2) забороняти зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору;

3) обирати псевдонім у зв'язку з використанням твору;

4) на недоторканність твору.

Стаття 439. Забезпечення недоторканності твору

1. Автор має право протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню або іншій зміні твору чи будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі та репутації автора, а також супроводженню твору без його згоди ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо.

2. У разі смерті автора недоторканність твору охороняється особою, уповноваженою на це автором. За відсутності такого уповноваження недоторканність твору охороняється спадкоємцями автора, а також іншими заінтересованими особами.

Стаття 440. Майнові права інтелектуальної власності на твір

1. Майновими правами інтелектуальної власності на твір є:

1) право на використання твору;

2) виключне право дозволяти використання твору;

3) право перешкоджати неправомірному використанню твору, в тому числі забороняти таке використання;

4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

2. Майнові права на твір належать його авторові, якщо інше не встановлено договором чи законом.

Стаття 441. Використання твору

1. Використанням твору є його:

1) опублікування (випуск у світ);

2) відтворення будь-яким способом та у будь-якій формі;

3) переклад;

4) переробка, адаптація, аранжування та інші подібні зміни;

5) включення складовою частиною до збірників, баз даних, антологій, енциклопедій тощо;

6) публічне виконання;

7) продаж, передання в найм (оренду) тощо;

8) імпорт його примірників, примірників його перекладів, переробок тощо.

2. Використанням твору є також інші дії, встановлені законом.

Стаття 442. Опублікування твору (випуск твору у світ)

1. Твір вважається опублікованим (випущеним у світ), якщо він будь-яким способом повідомлений невизначеному колу осіб, у тому числі виданий, публічно виконаний, публічно показаний, переданий по радіо чи телебаченню, відображений у загальнодоступних електронних системах інформації.

2. Твір не може бути опублікований, якщо він порушує права людини на таємницю її особистого і сімейного життя, завдає шкоди громадському порядку, здоров'ю та моральності населення.

3. Ніхто не має права опублікувати твір без згоди автора, крім випадків, встановлених цим Кодексом та іншим законом.

4. У разі смерті автора його правонаступники мають право на опублікування твору, якщо це не суперечить волі автора.

Стаття 443. Використання твору за згодою автора

1. Використання твору здійснюється лише за згодою автора, крім випадків правомірного використання твору без такої згоди, встановлених цим Кодексом та іншим законом.

Стаття 444. Випадки правомірного використання твору без згоди автора

1. Твір може бути вільно, без згоди автора та інших осіб, та безоплатно використаний будь-якою особою:

1) як цитата з правомірно опублікованого твору або як ілюстрація у виданнях, радіо- і телепередачах, фонограмах та відеограмах, призначених для навчання, за умови дотримання звичаїв, зазначення джерела запозичення та імені автора, якщо воно вказане в такому джерелі, та в обсязі, виправданому поставленою метою;

2) для відтворення у судовому та адміністративному провадженні в обсязі, виправданому цією метою;

3) в інших випадках, передбачених законом.

2. Особа, яка використовує твір, зобов'язана зазначити ім'я автора твору та джерело запозичення.

Стаття 445. Право автора на плату за використання його твору

1. Автор має право на плату за використання його твору, якщо інше не встановлено цим Кодексом та іншим законом.

Стаття 446. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір

1. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір спливає через сімдесят років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком смерті автора чи останнього із співавторів, який пережив інших співавторів, крім випадків, передбачених законом.

Стаття 447. Правові наслідки закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір

1. Після закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір він може вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою, за винятками, встановленими законом.

Стаття 448. Право автора на частку від суми продажу оригіналу твору

1. Автор має невідчужуване право на одержання грошової суми у розмірі п'яти відсотків від суми кожного продажу оригіналу художнього твору чи оригіналу рукопису літературного твору, наступного за відчуженням оригіналу, здійсненим автором. Зазначена сума сплачується продавцем оригіналу твору.

2. Право, встановлене частиною першою цієї статті, переходить до спадкоємців автора твору та спадкоємців цих спадкоємців і діє до спливу строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір, установленого статтею 446 цього Кодексу.

Стаття 505. Поняття комерційної таємниці

1. Комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

2. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, ко-

мерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Стаття 506. Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю

1. Майновими правами інтелектуальної власності на комерційну таємницю є:

1) право на використання комерційної таємниці;

2) виключне право дозволяти використання комерційної таємниці;

3) виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці;

4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

2. Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю належать особі, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею, якщо інше не встановлено договором.

Стаття 507. Охорона комерційної таємниці органами державної влади

1. Органи державної влади зобов'язані охороняти від недобросовісного комерційного використання інформацію, яка є комерційною таємницею та створення якої потребує значних зусиль і яка надана їм з метою отримання встановленого законом дозволу на діяльність, пов'язану з фармацевтичними, сільськогосподарськими, хімічними продуктами, що містять нові хімічні сполуки. Ця інформація охороняється органами державної влади також від розголошення, крім випадків, коли розголошення необхідне для забезпечення захисту населення або не вжито заходів щодо її охорони від недобросовісного комерційного використання.

2. Органи державної влади зобов'язані охороняти комерційну таємницю також в інших випадках, передбачених законом.

Стаття 508. Строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю

1. Строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю обмежується строком існування сукупності ознак комерційної таємниці, встановлених частиною першою статті 505 цього Кодексу.

Стаття 1166. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду

1. Майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала.

2. Особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, якщо вона доведе, що шкоди завдано не з її вини.

3. Шкода, завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи внаслідок непереборної сили, відшкодовується у випадках, встановлених законом.

4. Шкода, завдана правомірними діями, відшкодовується у випадках, встановлених цим Кодексом та іншим законом.

Стаття 1167. Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду

1. Моральна шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини, крім випадків, встановлених частиною другою цієї статті.

2. Моральна шкода відшкодовується незалежно від вини органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, фізичної або юридичної особи, яка її завдала:

1) якщо шкоди завдано каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи внаслідок дії джерела підвищеної небезпеки;

2) якщо шкоди завдано фізичній особі внаслідок її незаконного засудження, незакон-

ного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосування як запобіжного заходу тримання під вартою або підписки про невиїзд, незаконного затримання, незаконного накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту або виправних робіт;

3) в інших випадках, встановлених законом.

Стаття 1191. Право зворотної вимоги до винної особи

1. Особа, яка відшкодувала шкоду, завдану іншою особою, має право зворотної вимоги (регресу) до винної особи у розмірі виплаченого відшкодування, якщо інший розмір не встановлений законом.

2. Держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, юридичні особи мають право зворотної вимоги до фізичної особи, винної у вчиненні злочину, у розмірі коштів, витрачених на лікування особи, яка потерпіла від цього злочину.

3. Держава, відшкодувавши шкоду, завдану посадовою, службовою особою органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду, має право зворотної вимоги до цієї особи тільки у разі встановлення в її діях складу злочину за обвинувальним вироком суду щодо неї, який набрав законної сили.

4. Батьки (усиновлювачі), опікун або піклувальник, а також заклад або особа, що зобов'язані здійснювати нагляд за малолітньою або неповнолітньою особою, які відшкодували шкоду, завдану малолітньою або неповнолітньою особою чи фізичною особою, яка визнана недієздатною, не мають права зворотної вимоги до цієї особи.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні

Зі змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 11 листопада 1993 року N 3582-XII,
від 14 лютого 1997 року N 70/97-ВР,
від 15 травня 2003 року N 744-IV,
від 15 травня 2003 року N 762-IV,
від 10 липня 2003 року N 1107-IV,
від 18 листопада 2003 року N 1268-IV,
від 3 лютого 2004 року N 1407-IV,
від 11 травня 2004 року N 1703-IV

Цей Закон створює правові основи діяльності друкованих засобів масової інформації (преси) в Україні, встановлює державні гарантії їх свободи відповідно до Конституції України, Закону України "Про інформацію" та інших актів чинного законодавства і визнаних Україною міжнародно-правових документів.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Друковані засоби масової інформації (преса) в Україні

В цьому Законі під друкованими засобами масової інформації (пресою) в Україні розуміються періодичні і такі, що продовжуються, видання, які виходять під постійною назвою, з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року на підставі свідоцтва про державну реєстрацію.

Додатки до друкованих засобів масової інформації у вигляді видань газетного та журнального типу є окремими періодичними і такими, що продовжуються, друкованими виданнями і підлягають реєстрації на загальних підставах.

Зазначені в частинах першій та другій цієї статті Закону друковані видання можуть включати до свого складу інші носії інформації (платівки, дискети, магнітофонні та відеокасети тощо), розповсюдження яких не заборонено чинним законодавством України.

Друкований засіб масової інформації вважається виданим, якщо він підписаний до виходу в світ і видрукований будь-яким тиражем. Сфера розповсюдження друкованого засобу масової інформації не обмежується.

Стаття 2. Свобода діяльності друкованих засобів масової інформації

Свобода слова і вільне вираження у друкованій формі своїх поглядів і переконань гарантуються Конституцією України і відповідно до цього Закону означають право кожного громадянина вільно і незалежно шукати, одержувати, фіксувати, зберігати, використовувати та поширювати будь-яку відкриту за режимом доступу інформацію за допомогою друкованих засобів масової інформації.

(Частина перша статті 2 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 11.05.2004 р. N 1703-IV)

Друковані засоби масової інформації є вільними. Забороняється створення та фінансування державних органів, установ, організацій або посад для цензури масової інформації.

Не допускається вимога попереднього погодження повідомлень і матеріалів, які поширюються друкованими засобами масової інформації, а також заборона поширення повідомлень і матеріалів з боку посадових осіб державних органів, підприємств, установ, організацій або об'єднань громадян, крім випадків, коли посадова особа є автором поширюваної інформації чи дала інтерв'ю.

Держава гарантує економічну самостійність та забезпечує економічну підтримку діяльності друкованих засобів масової інформації, запобігає зловживанню монопольним становищем на ринку з боку видавців і розповсюджувачів друкованої продукції. Заходи, спрямовані на забезпечення економічної підтримки діяльності друкованих засобів масової інформації, та органи державної виконавчої влади, які здійснюють цю підтримку, визначаються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 3. Неприпустимість зловживання свободою діяльності друкованих засобів масової інформації

Друковані засоби масової інформації в Україні не можуть бути використані для:

поширення відомостей, розголошення яких забороняється статтею 46 Закону України "Про інформацію";

закликів до захоплення влади, насильницької зміни конституційного ладу або територіальної цілісності України;

пропаганди війни, насильства та жорстокості;

розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі;

розповсюдження порнографії, а також з метою вчинення терористичних актів та інших кримінально караних діянь.

(Абзац шостий частини першої статті 3 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 18.11.2003 р. N 1268-IV)

Забороняється використання друкованих засобів масової інформації для:

втручання в особисте життя громадян, посягання на їх честь і гідність;

розголошення будь-якої інформації, яка може призвести до вказання на особу неповнолітнього правопорушника без його згоди і згоди його представника.

Стаття 4. Мова друкованих засобів масової інформації

Друковані засоби масової інформації в Україні видаються державною мовою, а також іншими мовами.

Стиль і лексика друкованих засобів масової інформації мусять відповідати загальновизнаним етично-моральним нормам. Вживання лайливих і брутальних слів не допускається.

Стаття 5. Законодавство про друковані засоби масової інформації

Відносини, пов'язані з діяльністю друкованих засобів масової інформації в Україні, регулюються Конституцією України, Законом України "Про інформацію", цим Законом та іншими законодавчими актами України.

Дія цього Закону поширюється на друковані засоби масової інформації, засновані в Україні, а також на друковані засоби масової інформації інших держав, які розповсюджуються в Україні.

Розділ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДРУКОВАНИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Стаття 6. Діяльність друкованих засобів масової інформації

Діяльність друкованих засобів масової інформації – це збирання, творення, редагування, підготовка інформації до друку та видання друкованих засобів масової інформації з метою її поширення серед читачів.

Діяльність друкованих засобів масової інформації, спрямована на отримання прибутку, є підприємницькою діяльністю у цій сфері і здійснюється на основі цього Закону, Закону України "Про підприємництво" та інших актів чинного законодавства України.

Діяльність друкованих засобів масової інформації забезпечується самостійністю її суб'єктів у всіх видах відносин, пов'язаних із здійсненням їх прав і обов'язків. Втручан-

ня в діяльність друкованих засобів масової інформації поза межами, визначеними цим Законом, забороняється.

Діяльність друкованих засобів масової інформації у сфері виробництва та розповсюдження реклами здійснюється відповідно до Закону України "Про рекламу".

(Статтю 6 доповнено частиною четвертою згідно із Законом України від 14.02.97 р. N 70/97-ВР)

Діяльність друкованих засобів масової інформації, пов'язана з передвиборною агітацією чи політичною рекламою під час виборчого процесу або процесу референдуму, провадиться з урахуванням вимог законодавства про вибори та референдуми.

(Статтю 6 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом України від 15.05.2003 р. N 744-IV)

Стаття 7. Суб'єкти діяльності друкованих засобів масової інформації

До суб'єктів діяльності друкованих засобів масової інформації належать засновник (співзасновники) друкованого засобу масової інформації, його редактор (головний редактор), редакційна колегія, редакція, трудовий колектив редакції, журналістський колектив, журналіст, автор, видавець, розповсюджувач.

Засновник (співзасновники) може об'єднувати в одній особі редакцію, видавця, розповсюджувача.

Редакція має право виступати засновником (співзасновником), видавцем, розповсюджувачем.

Стаття 8. Право на заснування друкованого засобу масової інформації

Право на заснування друкованого засобу масової інформації належить:

громадянам України, громадянам інших держав та особам без громадянства, не обмеженим у цивільній правоздатності та цивільній дієздатності;

юридичним особам України та інших держав;

трудовим колективам підприємств, установ і організацій на підставі відповідного рішення загальних зборів (конференції).

Особа, яка заснувала друкований засіб масової інформації, є його засновником.

Особи, які об'єдналися з метою спільного заснування видання, вважаються його співзасновниками.

Стаття 9. Відносини між співзасновниками друкованого засобу масової інформації

Відносини між співзасновниками друкованого засобу масової інформації, а також співзасновниками-підприємцями щодо його заснування та діяльності визначаються установчим договором, який укладається між ними відповідно до чинного законодавства України.

Установчим договором передбачається розподіл між співзасновниками обов'язків щодо виробничого, фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності створюваного ними друкованого засобу масової інформації.

Якщо одним із співзасновників є фізична особа, установчий договір засвідчується в нотаріальному порядку.

Спори, що виникають між співзасновниками друкованого засобу масової інформації при укладанні, виконанні та розірванні установчого договору, вирішуються в порядку, встановленому чинним законодавством України.

Стаття 10. Гарантії від монополізації друкованих засобів масової інформації

Монополізація загальнодержавних і регіональних громадсько-політичних друкованих засобів масової інформації в Україні не допускається.

Фізична або юридична особа не може бути засновником (співзасновником) чи контролювати більше 5 відсотків таких видань.

Під контролем у цьому Законі розуміється можливість такої особи здійснювати матеріальними чи фінансовими засобами вплив на діяльність друкованого засобу масової інформації.

Контроль за додержанням вимог цієї статті покладається на органи державної виконавчої влади, визначені Кабінетом Міністрів України.

Стаття 11. Державна реєстрація друкованого засобу масової інформації

Друкований засіб масової інформації може видаватися після його державної реєстрації.

Державній реєстрації підлягають всі друковані засоби масової інформації, що видаються на території України, незалежно від сфери розповсюдження, тиражу і способу його виготовлення.

Заяви про державну реєстрацію друкованих засобів масової інформації подаються засновником (співзасновниками) до органів державної виконавчої влади, визначених Кабінетом Міністрів України.

Стаття 12. Заява про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

У заяві про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації повинні бути вказані:

1) засновник (співзасновники) видання;
2) вид видання;
3) назва видання;
4) мова видання;
5) сфера розповсюдження (місцева, регіональна, загальнодержавна, зарубіжна) та категорії читачів;
6) програмні цілі (основні принципи) або тематична спрямованість;
7) передбачувані періодичність випуску, обсяг і формат видання;
8) юридична адреса засновника, кожного із співзасновників та його (їх) банківські реквізити;
9) місцезнаходження редакції.

Реєструючий орган має право зажадати від засновника (співзасновників) подання документів, якими підтверджується його (їх) цивільна правоздатність та цивільна дієздатність (паспорт, статут, договір між співзасновниками, договір з правонаступником, довіреність тощо).

При проведенні державної реєстрації забороняється вимагати від засновника (співзасновників) подання інших відомостей і документів.

Про зміну виду видання, юридичної адреси засновника (співзасновників), місцезнаходження редакції засновник (співзасновники) друкованого засобу масової інформації зобов'язаний (зобов'язані) відповідно повідомити реєструючий орган у місячний термін.

(Статтю 12 доповнено частиною четвертою згідно із Законом України від 10.07.2003 р. N 1107-IV)

Стаття 13. Порядок розгляду заяви про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Реєструючий орган зобов'язаний в місячний строк розглянути заяву про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації і письмово повідомити засновника (співзасновників) про результат розгляду.

В межах цього строку реєструючий орган приймає рішення про:

а) державну реєстрацію видання;
б) відмову у державній реєстрації;
в) зупинення строку розгляду заяви про реєстрацію.

Зупинення цього строку здійснюється реєструючим органом, якщо:

1) засновник (співзасновники) не подав документи, якими підтверджується його (їх)

цивільна правоздатність та цивільна дієздатність;

2) між співзасновниками не укладено установчий договір, передбачений статтею 9 цього Закону;

3) виникли обставини, за яких з незалежних від реєструючого органу причин своєчасне проведення державної реєстрації неможливе.

Зупинений строк розгляду заяви про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації поновлюється з дня, коли заявник письмово повідомить про усунення причин, що перешкоджали державній реєстрації видання.

Стаття 14. Розповсюдження друкованої інформації без державної реєстрації видань

Державній реєстрації не підлягають:

1) законодавчі, офіційні нормативні та інші акти, бюлетені судової практики, що видаються органами законодавчої, судової та виконавчої влади;

(Пункт 1 статті 14 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.05.2003 р. N 762-IV)

2) інформаційні матеріали та документація, що видаються підприємствами, організаціями, навчальними закладами і науковими установами з метою використання їх у своїй діяльності;

3) видана за допомогою технічних засобів друкована продукція, не призначена для публічного розповсюдження, або машинописна, розмножувана на правах рукопису.

Стаття 15. Відмова в державній реєстрації друкованого засобу масової інформації

Відмова в державній реєстрації друкованого засобу масової інформації можлива тільки з таких підстав:

1) якщо назва друкованого засобу масової інформації, його програмні цілі (основні принципи) або тематична спрямованість суперечать статтям 3 і 4 цього Закону;

2) якщо реєструючим органом уже раніше видано свідоцтво друкованому засобу масової інформації з тією ж назвою, за винятком видань, що виходять різними мовами;

3) якщо заяву подано до закінчення року з дня набрання законної сили рішенням про припинення діяльності друкованого засобу масової інформації.

У письмовому повідомленні про відмову в державній реєстрації зазначаються підстави, передбачені цією статтею Закону.

Стаття 16. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації видається засновнику (співзасновникам) після сплати ним реєстраційного збору.

Засновник (співзасновники) зберігає право розпочати випуск друкованого засобу масової інформації протягом одного року з дня одержання свідоцтва. В разі пропуску цього строку без поважних причин свідоцтво про державну реєстрацію втрачає чинність.

Дублікат свідоцтва видається на підставі письмової заяви засновника (співзасновників) до реєструючого органу.

Зразок свідоцтва про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 17. Реєстраційний збір

За видачу свідоцтва про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації справляється збір у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

За видачу свідоцтва про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації для дітей, інвалідів розмір реєстраційного збору зменшується на 50 відсотків. Від сплати реєстраційного збору звільняються видання, які засновуються з благодійною метою для безкоштовного розповсюдження.

Засновник (співзасновники) сплачує реєстраційний збір протягом одного місяця з дня

одержання письмового повідомлення реєструючого органу про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації.

За видачу дубліката свідоцтва про державну реєстрацію періодичного друкованого видання справляється збір у розмірі 20 відсотків від встановленого реєстраційного збору.

Друковані засоби масової інформації, що видаються та розповсюджуються в Україні, але зареєстровані в інших державах, підлягають державній реєстрації в Україні із сплатою реєстраційного збору в половинному розмірі.

Стаття 18. Припинення випуску друкованого засобу масової інформації

Випуск друкованого засобу масової інформації може бути припинено за рішенням засновника (співзасновників) або суду.

Засновник (співзасновники) має право припинити випуск видання у випадках і порядку, передбачених установчим договором або статутом редакції чи іншим договором, укладеним між засновником (співзасновниками) і редакцією.

Суд припиняє випуск видання у разі порушення частини першої статті 3 цього Закону або ліквідації юридичної особи, яка є засновником видання. Про своє рішення суд повідомляє відповідний реєструючий орган.

(Частину третю статті 18 доповнено згідно із Законом України від 11.11.93 р. N 3582-XII)

На підставі письмового повідомлення засновника (співзасновників), погодженого з редакцією, або рішення суду про припинення випуску друкованого засобу масової інформації реєструючий орган визнає свідоцтво про його державну реєстрацію недійсним.

Вилучення тиражу чи окремої його частини допускається тільки за рішенням або вироком суду, які набрали чинності.

Стаття 19. Порядок оскарження відмови в державній реєстрації друкованого засобу масової інформації або рішення про припинення його випуску

Відмова в державній реєстрації друкованого засобу масової інформації або порушення встановленого статтею 13 цього Закону порядку державної реєстрації, а також рішення про припинення випуску видання можуть бути оскаржені засновником (співзасновниками) у судовому порядку.

Скасування рішення про припинення діяльності друкованого засобу масової інформації тягне за собою відшкодування збитків, заподіяних засновнику (співзасновникам), включаючи неодержані доходи.

Стаття 20. Перереєстрація друкованого засобу масової інформації

Друкований засіб масової інформації підлягає перереєстрації в разі зміни засновника (складу співзасновників), назви, мови, сфери розповсюдження видання.

Зміна засновника (складу співзасновників) повинна оформлятися угодою між засновником (співзасновниками) і його правонаступником, укладеною відповідно до вимог цивільного законодавства України. Ця угода є підставою для подання правонаступником заяви про перереєстрацію в порядку, передбаченому статтями 11 і 12 цього Закону.

Спори щодо зміни засновника (складу співзасновників) вирішуються судом в порядку, передбаченому цивільним процесуальним законодавством України.

При перереєстрації друкованого засобу масової інформації реєстраційний збір сплачується у половинному розмірі.

Стаття 21. Редакція друкованого засобу масової інформації

Підготовку та випуск у світ друкованого засобу масової інформації за дорученням засновника (співзасновників) здійснює редакція або інша установа, що виконує її функції.

Редакція діє на підставі свого статуту та реалізує програму друкованого засобу масової інформації, затверджену засновником (співзасновниками).

Редакція друкованого засобу масової інформації набуває статусу юридичної особи з дня державної реєстрації, яка здійснюється відповідно до чинного законодавства України.

Стаття 22. Статут редакції друкованого засобу масової інформації

Статут редакції друкованого засобу масової інформації визначає виробничі, майнові, фінансові та інші умови її діяльності.

Статут редакції затверджується засновником (співзасновниками) відповідно до чинного законодавства України.

Статут редакції може передбачати будь-які види господарської діяльності, які не заборонені законом і відповідають цілям її діяльності.

У статуті редакції визначаються: засновник (співзасновники) та назва друкованого засобу масової інформації, місцезнаходження його редакції, предмет і цілі діяльності, її органи управління, порядок їх формування, компетенція та повноваження журналістського і трудового колективів та їх виборних органів, порядок утворення майна редакції, положення щодо вирішення питань виробничого, фінансового, матеріально-технічного забезпечення діяльності видання та його редакції, умови її реорганізації, припинення діяльності, інші положення.

Стаття 23. Редактор (головний редактор) друкованого засобу масової інформації

Редактор (головний редактор) друкованого засобу масової інформації є керівником редакції, уповноваженим на те засновником (співзасновниками).

Редактор (головний редактор) призначається (обирається) на посаду і звільняється з посади в порядку, встановленому засновником (співзасновниками) у статуті редакції відповідно до чинного законодавства України про працю.

Редактор (головний редактор), обраний на посаду трудовим колективом редакції, не може бути звільнений з посади без згоди трудового колективу редакції.

Редактор (головний редактор) керує діяльністю редакції в межах повноважень, визначених її статутом, представляє редакцію у відносинах із засновником (співзасновниками), видавцем, авторами, державними органами, об'єднаннями громадян і окремими громадянами, а також у суді і третейському суді та несе відповідальність за виконання вимог, що ставляться до діяльності друкованого засобу масової інформації, його редакції відповідно до цього Закону та інших актів законодавства України.

(Частина четверта статті 23 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.05.2003 р. N 762-IV)

Стаття 24. Редакційна колегія друкованого засобу масової інформації

Редакційна колегія – дорадчий орган управління діяльністю редакції друкованого засобу масової інформації – створюється, діє та припиняє свою діяльність відповідно до статуту редакції і очолюється її редактором (головним редактором).

Рішення редакційної колегії набирає чинності після його затвердження редактором (головним редактором).

Стаття 25. Журналіст редакції друкованого засобу масової інформації

Журналістом редакції друкованого засобу масової інформації відповідно до цього Закону є творчий працівник, який професійно збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації для друкованого засобу масової інформації та діє на підставі трудових чи інших договірних відносин з його редакцією або займається такою діяльністю за її уповноваженням.

Належність журналіста до друкованого засобу масової інформації підтверджується редакційним посвідченням чи іншим документом, виданим йому редакцією цього друкованого засобу масової інформації.

На особу, якій видано редакційне посвідчення чи інший документ, що засвідчує її належність до друкованого засобу масової інформації, поширюються права і обов'язки, зазначені у статті 26 цього Закону.

Стаття 26. Права та обов'язки журналіста редакції

Здійснюючи свою діяльність на засадах професійної самостійності, журналіст використовує права та виконує обов'язки, передбачені Законом України "Про інформацію" та цим Законом.

Журналіст має право:

1) на вільне одержання, використання, поширення (публікацію) та зберігання відкритої за режимом доступу інформації;

(Пункт 1 частини другої статті 26 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 11.05.2004 р. N 1703-IV)

2) відвідувати державні органи влади, органи місцевого і регіонального самоврядування, а також підприємства, установи і організації та бути прийнятим їх посадовими особами;

3) відкрито здійснювати записи, в тому числі із застосуванням будь-яких технічних засобів, за винятком випадків, передбачених законом;

4) на вільний доступ до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів; обмеження цього доступу зумовлюються лише специфікою цінностей та особливими умовами їх схоронності, що визначаються чинним законодавством України;

5) переваги на одержання відкритої за режимом доступу інформації;

6) на безкоштовне задоволення запиту щодо доступу до офіційних документів;

7) по пред'явленні редакційного посвідчення чи іншого документа, що засвідчує його належність до друкованого засобу масової інформації, перебувати в районі стихійного лиха, катастроф, в місцях аварій, масових безпорядків, на мітингах і демонстраціях, на територіях, де оголошено надзвичайний стан;

8) звертатися до спеціалістів при перевірці одержаних інформаційних матеріалів;

9) поширювати підготовлені ним повідомлення і матеріали за власним підписом, під умовним ім'ям (псевдонімом) або без підпису (анонімно);

10) відмовлятися від публікації матеріалу за власним підписом, якщо його зміст після редакційної правки суперечить особистим переконанням автора;

11) на збереження таємниці авторства та джерел інформації, за винятком випадків, коли ці таємниці обнародуються на вимогу суду.

Журналіст зобов'язаний:

1) дотримуватися програми діяльності друкованого засобу масової інформації, з редакцією якого він перебуває у трудових або інших договірних відносинах, керуватися положеннями статуту редакції;

2) подавати для публікації об'єктивну і достовірну інформацію;

3) задовольняти прохання осіб, які надають інформацію, щодо їх авторства або збереження таємниці авторства;

4) відмовлятися від доручення редактора (головного редактора) чи редакції, якщо воно не може бути виконано без порушення Закону;

5) представлятися та пред'являти редакційне посвідчення чи інший документ, що засвідчує його належність до друкованого засобу масової інформації;

6) виконувати обов'язки учасника інформаційних відносин;

7) утримуватися від поширення в комерційних цілях інформаційних матеріалів, які містять рекламні відомості про реквізити виробника продукції чи послуг (його адресу, контактний телефон, банківський рахунок), комерційні ознаки товару чи послуг тощо.

Журналіст несе відповідальність в межах чинного законодавства за перевищення своїх прав і невиконання обов'язків.

Стаття 27. Акредитація журналіста

Редакції друкованих засобів масової інформації мають право за погодженням з державними органами та органами управління об'єднань громадян безкоштовно акредитувати при них своїх журналістів на визначений або на невизначений строк.

Органи, при яких акредитовано журналіста, сприяють йому у здійсненні професійної діяльності, попереджують про проведення нарад та інших заходів, забезпечують стенограмами, протоколами та іншими матеріалами.

У разі перевищення журналістом своїх прав і невиконання обов'язків його акредитація може бути припинена тільки за рішенням органу, який його акредитував. Письмове повідомлення із зазначенням підстав припинення акредитації одночасно видається журналісту і надсилається редакції друкованого засобу масової інформації, до якого він належить.

Стаття 28. Видавець друкованого засобу масової інформації

Видавцем друкованого засобу масової інформації може виступати суб'єкт підприємницької діяльності, який здійснює функції матеріально-технічного забезпечення видання друкованого засобу масової інформації, на підставі пред'явлення засновником (співзасновниками) свідоцтва про його державну реєстрацію і укладеного між ними договору.

Стаття 29. Продукція друкованого засобу масової інформації

Виготовлений видавцем тираж окремого випуску видання, підписаний редактором (головним редактором) на вихід у світ, є продукцією друкованого засобу масової інформації.

Стаття 30. Розповсюджувач продукції друкованого засобу масової інформації

Суб'єкт підприємницької діяльності, який продає, надсилає за передплатою чи іншим способом розповсюджує виданий тираж періодичного і такого, що продовжується, видання, є розповсюджувачем продукції друкованого засобу масової інформації.

Чинити перешкоди розповсюджувачу у здійсненні його діяльності на законних підставах забороняється.

Стаття 31. Виробничі, майнові та фінансові відносини між суб'єктами діяльності друкованих засобів масової інформації

Виробничі, майнові та фінансові відносини засновника (співзасновників), редакції, видавця, розповсюджувача друкованого засобу масової інформації будуються на основі чинного законодавства і договору.

Договором визначаються:

кошти на утримання редакції;

частини доходу (прибутку) від діяльності редакції, що розподіляються і надходять у розпорядження засновника (співзасновників), редакції, видавця та розповсюджувача;

зобов'язання засновника і видавця щодо забезпечення виробничих та соціально-побутових умов життя та праці співробітників редакції відповідно до вимог, передбачених чинним законодавством;

інші положення.

Стаття 32. Вихідні дані

У кожному випуску друкованого засобу масової інформації повинні міститися такі вихідні дані:

1) назва видання;
2) засновник (співзасновники);
3) прізвище та ініціали редактора (головного редактора);
4) порядковий номер випуску і дата його виходу в світ;
5) індекс видання, розповсюджуваного за передплатою;

6) тираж;
7) ціна або помітка “Безкоштовно”;
8) адреси редакції, видавця, друкарні;
9) серія, номер і дата видачі свідоцтва про державну реєстрацію;
10) видавець (співвидавці).

Розповсюдження продукції друкованого засобу масової інформації без вихідних даних забороняється.

Стаття 33. Контрольні примірники

Контрольні примірники періодичних і таких, що продовжуються, видань відразу після надрукування безоплатно надсилаються редакцією засновникові (співзасновникам) і реєструючому органу.

Розділ III. ВІДНОСИНИ МІЖ РЕДАКЦІЯМИ ДРУКОВАНИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ І ГРОМАДЯНАМИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Стаття 34. Право на одержання масової інформації через друковані засоби масової інформації

Всі громадяни України, юридичні особи і державні органи відповідно до статті 9 Закону України “Про інформацію” мають право на оперативне одержання через друковані засоби масової інформації публічно поширюваної інформації про діяльність державних органів і організацій, об’єднань громадян та їх посадових осіб, а також інших відомостей, необхідних для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій.

Стаття 35. Інформаційний запит щодо доступу до офіційних документів і запит щодо надання письмової або усної інформації для друкованих засобів масової інформації

Порядок і форма запиту щодо доступу до офіційних документів і запиту щодо надання письмової або усної інформації для друкованих засобів масової інформації, строки їх розгляду, відмова та відстрочка задоволення, порядок відшкодування витрат, пов’язаних із задоволенням запитів, а також характер документів та інформації, що не підлягають наданню для ознайомлення за запитом, визначаються Законом України “Про інформацію”.

Стаття 36. Авторські твори і листи

Редакція зобов’язана використовувати авторські матеріали, твори літератури, науки і мистецтва з дотриманням законодавства з питань інтелектуальної власності.

(Частина перша статті 36 в редакції Закону України від 03.02.2004 р. N 1407-IV)

Ніхто не має права зобов’язати редакцію опублікувати відхилений нею твір, лист, інший матеріал або повідомлення, якщо інше не передбачено цим Законом або статутом редакції.

Лист, адресований редакції, може бути використаний у повідомленнях і матеріалах, якщо при цьому не змінюється зміст листа і не порушуються положення цього Закону.

Редакція не зобов’язана відповідати на листи чи пересилати їх до інших інстанцій.

Стаття 37. Спростування інформації

Громадяни, юридичні особи і державні органи, а також їх законні представники мають право вимагати від редакції друкованого засобу масової інформації опублікування ним спростування поширених про них відомостей, що не відповідають дійсності або принижують їх честь та гідність.

Якщо редакція не має доказів того, що опубліковані нею відомості відповідають

дійсності, вона зобов'язана на вимогу заявника опублікувати спростування їх у запланованому найближчому випуску друкованого засобу масової інформації або опублікувати його за власною ініціативою.

Спростування повинно бути набрано тим же шрифтом і поміщено під заголовком "Спростування" на тому ж місці шпальти, де містилося повідомлення, яке спростовується.

Обсяг спростування не може більше ніж удвічі перевищувати обсяг спростовуваного фрагменту опублікованого повідомлення або матеріалу. Забороняється вимагати, щоб спростування було меншим, ніж половина стандартної сторінки машинописного тексту.

Спростування може бути підготовленим у формі відповіді, обсяг якої не перевищує спростовуваного матеріалу.

Скорочення чи інші зміни в тексті спростування заявника без його згоди не допускаються.

Редакція відмовляє в публікації спростування, якщо спростування:

1) порушує положення статті 3 цього Закону;

2) суперечить рішенню або вироку суду, які набрали чинності;

3) є анонімним.

Редакція може відмовити в публікації спростування, якщо спростування:

1) стосується відомостей, які нею вже спростовано;

2) надійшло з вимогою заявника опублікувати його пізніше, ніж через рік з дня публікації відомостей, що спростовуються.

Редакція зобов'язана в строк, що не перевищує одного місяця з дня надходження вимоги, опублікувати спростування, і письмово повідомити заявника про строк і час публікації спростування у разі затримки або про відмову в його публікації, зазначивши підстави відмови.

Заявник має право оскаржити відмову в публікації спростування або порушення порядку його публікації до суду, який приймає скаргу до розгляду протягом року з дня публікації спростовуваних відомостей.

Розділ IV. МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДРУКОВАНИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Стаття 38. Міжнародна діяльність друкованих засобів масової інформації та співробітництво у цій сфері

Міжнародна діяльність друкованих засобів масової інформації та співробітництво у цій сфері здійснюються на основі міжнародних договорів, укладених Україною, Закону України "Про інформацію", цього Закону та інших актів чинного законодавства України.

Редакції, журналісти та їх професійні об'єднання беруть участь у міжнародному співробітництві у сфері діяльності друкованих засобів масової інформації на основі угод з громадянами і організаціями інших держав, а також з міжнародними організаціями.

Стаття 39. Розповсюдження в Україні зарубіжних друкованих засобів масової інформації

Для розповсюдження зарубіжного друкованого засобу масової інформації в Україні необхідно одержати дозвіл відповідного державного органу, якщо порядок розповсюдження не встановлено міжнародним договором.

Митний збір за ввезення в Україну продукції зарубіжних засобів масової інформації сплачується в порядку і розмірах, встановлених митним законодавством України.

Міжнародними договорами регулюються порядок виготовлення продукції зарубіжних друкованих засобів масової інформації, а також їх розповсюдження в Україні.

Стаття 40. Зарубіжні кореспонденти

Представництва зарубіжних друкованих засобів масової інформації в Україні створюються за погодженням з Міністерством закордонних справ України, якщо інше не передбачено міжнародним договором.

Зарубіжні представництва українських друкованих засобів масової інформації створюються в порядку, передбаченому законодавчими актами країни перебування, якщо інше не передбачено міжнародним договором.

Акредитація зарубіжних кореспондентів в Україні проводиться Міністерством закордонних справ України відповідно до статті 27 цього Закону.

Розділ V. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ СВОБОДИ ДІЯЛЬНОСТІ ДРУКОВАНИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Стаття 41. Підстави відповідальності

Редакції, засновники, видавці, розповсюджувачі, державні органи, організації та об'єднання громадян несуть відповідальність за порушення законодавства про друковані засоби масової інформації.

Порушеннями законодавства України про друковані засоби масової інформації є:

1) порушення, передбачені статтею 47 Закону України "Про інформацію";

2) незаконне вилучення або знищення тиражу чи його частини;

3) порушення прав журналіста, встановлених цим Законом;

4) порушення положень статті 3 цього Закону;

5) зловживання правами журналіста;

6) одержання свідоцтва про державну реєстрацію шляхом обману;

7) виготовлення, випуск або розповсюдження друкованого засобу масової інформації без його реєстрації або після припинення його діяльності, ухилення від перереєстрації чи від повідомлення реєструючому органу про зміну виду видання, юридичної адреси засновника (співзасновників), місцезнаходження редакції;

(Пункт 7 частини другої статті 41 в редакції Закону України від 10.07.2003 р. N 1107-IV)

8) порушення порядку вміщення даних, надсилання контрольних примірників;

9) порушення права вимоги щодо публікації спростування та порядку його публікації, передбачених статтею 37 цього Закону;

10) порушення законодавства з питань інтелектуальної власності.

(Частину другу статті 41 доповнено пунктом 10, згідно із Законом України від 03.02.2004 р. N 1407-IV)

За ці порушення винні особи притягаються до дисциплінарної, цивільно-правової, адміністративної або кримінальної відповідальності згідно з чинним законодавством України.

До відповідальності за зловживання свободою діяльності друкованих засобів масової інформації нарівні з авторами інформаційних матеріалів, що порушують цей Закон, притягаються журналіст редакції, її редактор (головний редактор) або інші особи, з дозволу яких ці матеріали було поширено.

Стаття 42. Звільнення від відповідальності

Редакція, журналіст не несуть відповідальності за публікацію відомостей, які не відповідають дійсності, принижують честь і гідність громадян і організацій, порушують права і законні інтереси громадян або являють собою зловживання свободою діяльності друкованих засобів масової інформації і правами журналіста, якщо:

1) ці відомості одержано від інформаційних агентств або від засновника (співзасновників);

2) вони містяться у відповіді на інформаційний запит щодо доступу до офіційних документів і запит щодо надання письмової або усної інформації, наданої відповідно до вимог Закону України "Про інформацію";

3) вони є дослівним відтворенням офіційних виступів посадових осіб державних органів, організацій і об'єднань громадян;

4) вони є дослівним відтворенням матеріалів, опублікованих іншим друкованим засобом масової інформації з посиланням на нього;

5) в них розголошується таємниця, яка спеціально охороняється законом, проте ці відомості не було отримано журналістом незаконним шляхом.

Стаття 43. Захист і охорона журналіста при виконанні службових обов'язків

Професійний журналіст редакції при виконанні службових обов'язків перебуває під її правовим і соціальним захистом. Честь, гідність, недоторканність журналіста охороняються законом.

Президент України Л. КРАВЧУК
м. Київ 16 листопада 1992 року N 2782-XII

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про телебачення і радіомовлення

Зі змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 28 лютого 1995 року N 75/95-ВР,
від 2 червня 1995 року N 198/95-ВР,
від 14 лютого 1997 року N 70/97-ВР,
від 22 жовтня 1997 року N 595/97-ВР,
від 5 березня 1998 року N 196/98-ВР,
від 20 жовтня 1998 року N 193-XIV,
від 16 липня 1999 року N 998-XIV,
від 6 квітня 2000 року N 1642-III,
від 11 травня 2000 року N 1709-III,
від 13 вересня 2001 року N 2680-III,
від 10 січня 2002 року N 2921-III,
від 15 травня 2003 року N 744-IV,
від 15 травня 2003 року N 762-IV,
від 22 травня 2003 року N 871-IV,
від 20 листопада 2003 року N 1294-IV,
від 3 лютого 2004 року N 1407-IV,
від 6 квітня 2004 року N 1667-IV
(ураховуючи зміни, внесені Законом України
від 21 грудня 2005 року N 3253-IV),
від 6 вересня 2005 року N 2810-IV,
від 17 листопада 2005 року N 3099-IV,
від 12 січня 2006 року N 3317-IV
(Законом України від 12 січня 2006 року N 3317-IV
цей Закон викладено в новій редакції)
(ураховуючи зміни, внесені Законом України
від 18 березня 2008 року № 145-VI

(У тексті Закону слова "Державний комітет телебачення і радіомовлення України" в усіх відмінках замінено словами "спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань телебачення і радіомовлення" у відповідних відмінках згідно із Законом України від 6 квітня 2000 року N 1642-III)

Цей Закон відповідно до Конституції України та Закону України "Про інформацію" регулює відносини, що виникають у сфері телевізійного та радіомовлення на території України, визначає правові, економічні, соціальні, організаційні умови їх функціонування, спрямовані на реалізацію свободи слова, прав громадян на отримання повної, достовірної та оперативної інформації, на відкрите і вільне обговорення суспільних питань.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. Для цілей цього Закону вживаються такі терміни:

аудіовізуальна інформація – будь-які сигнали, що сприймаються зоровими і слуховими рецепторами людини та ідентифікуються як повідомлення про події, факти, явища, процеси, відомості про осіб, а також коментарі (думки) про них, що передаються за допомогою зображень та звуків;

аудіовізуальний твір – частина телерадіопрограми, яка є об'єктом авторського права, має певну тривалість, авторську назву і власну концепцію, складається з епізодів або цілісних авторських творів, поєднаних між собою творчим задумом і зображувальними чи звуковими засобами та яка є результатом спільної діяльності авторів, виконавців та виробників;

аудіовізуальний (електронний) засіб масової інформації – організація, яка надає для масового приймання споживачами аудіовізуальну інформацію, передану у вигляді електричних сигналів і прийняту за допомогою побутових електронних пристроїв;

багатоканальна телемережа (ефірна або кабельна) – телекомунікаційна мережа загального користування, призначена для передавання телерадіопрограм, а також надання інших телекомунікаційних і мультимедійних послуг, здатна забезпечити одночасну трансляцію більше ніж однієї телерадіопрограми і може інтегруватися з іншими телекомунікаційними мережами загального користування;

будинкова розподільна мережа – телекомунікаційна мережа, призначена для спрямування телерадіопрограм в окремі приміщення (квартири) будинку, яка є однією з внутрішніх комунікацій будинку і не входить до складу багатоканальних телемереж;

власний продукт телерадіоорганізації – програми та передачі, їх частини, які повністю або частково створені та/чи профінансовані телерадіоорганізацією;

власник телерадіоорганізації – фізична або юридична особа, яка набула права власності на телерадіоорганізацію або на частку її статутного фонду шляхом заснування чи в інший передбачений законодавством спосіб;

громадські телерадіоорганізації – телерадіоорганізації, які відповідно до закону є неприбутковими організаціями, створеними з метою задоволення інформаційних потреб територіальних громад;

державні телерадіоорганізації – телерадіоорганізації, які є державними підприємствами і засновані органами державної влади;

ефірний час – проміжок часу, протягом якого відповідно до ліцензії на мовлення телерадіоорганізація здійснює трансляцію (ретрансляцію) програм та передач;

канал телевізійний – певна смуга частот, призначена для потреб телебачення і зазначена у Плані використання радіочастотного ресурсу України;

канал мовлення – сукупність технічних засобів мовлення (кабельного, оптичного, радіозв'язку), призначених для розповсюдження теле- та/чи радіопрограм на територію, що визначається параметрами цих засобів, які забезпечують трансляцію в реальному часі однієї телерадіопрограми;

канал мовлення багатоканальної телемережі – частина ресурсу багатоканальної телемережі, яка забезпечує трансляцію в реальному часі однієї телерадіопрограми;

комунальні телерадіоорганізації – створені органами місцевого самоврядування за участі територіальної громади у встановленому законом порядку телерадіоорганізації, не менше половини акцій або часток статутного фонду яких перебувають у комунальній власності;

конкурсна гарантія – встановлений Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення грошовий внесок, що підтверджує наміри та зобов'язання учасника конкурсу на отримання ліцензії;

ліцензія на мовлення – документ державного зразка, який видається Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення та засвідчує право ліцензіата відповідно до умов ліцензії здійснювати мовлення, використовувати канали мовлення, мережі мовлення, канали багатоканальних телемереж;

ліцензія провайдера програмної послуги – документ державного зразка, який видається Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення та засвідчує право ліцензіата надавати програмні послуги з використанням ресурсу багатоканальних телемереж;

ліцензійні вимоги – кваліфікаційні, організаційні, технічні, технологічні, фінансово-економічні, особливі вимоги до телерадіоорганізацій, які мають на меті отримання ліцензії на мовлення;

ліцензіат (власник ліцензії) – юридична або фізична особа, якій Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення видала відповідну ліцензію;

ліцензування мовлення – видача, продовження, переоформлення, анулювання ліцензій на мовлення, внесення змін до ліцензій на мовлення, видача дублікатів ліцензій на мовлення, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов і умов ліцензії, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов і умов ліцензії, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування мовлення;

логотип (фірмовий, торговий знак) – будь-яка комбінація позначень (слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів), які придатні для вирізнення програм чи передач однієї телерадіоорганізації від іншої;

мовлення (телерадіомовлення) – створення (комплектування та/або пакетування) і розповсюдження програм, пакетів програм, передач з використанням технічних засобів телекомунікацій для публічного приймання за допомогою побутових теле- та радіоприймачів у відкритий спосіб чи за абонентну плату на договірних засадах;

мовник (теле- чи радіо) – суб'єкт господарювання, який створює (комплектує та/або пакетує) телевізійні чи радіопрограми та передачі і розповсюджує їх у відкритому або кодованому вигляді за допомогою технічних засобів шляхом трансляції та ретрансляції для приймання їх споживачами;

мережа мовлення – сукупність визначених ліцензією на мовлення каналів мовлення, телемереж, радіочастот, супутників, які використовуються мовником для розповсюдження теле- чи радіопрограм та передач;

національний аудіовізуальний продукт – програми, фільми, аудіовізуальні твори, вироблені фізичними або юридичними особами України;

оператор багатоканальної телемережі – суб'єкт господарювання (юридична або фізична особа), який здійснює обслуговування та технічну експлуатацію багатоканальної телемережі відповідно до вимог Закону України "Про телекомунікації", без права надання програмної (інформаційної) послуги;

пакет програм – перелік телерадіопрограм, які провайдер програмної послуги пропонує абонентам на договірних засадах як цілісну інформаційну послугу;

передача (телерадіопередача) – змістовно завершена частина програми (телерадіопрограми), яка має відповідну назву, обсяг трансляції, авторський знак, може бути використана незалежно від інших частин програми і розглядається як цілісний інформаційний продукт;

провайдер програмної послуги – суб'єкт господарювання, який на підставі ліцензії, виданої Національною радою України з питань телебачення та радіомовлення, на договірних засадах надає абонентам можливість перегляду пакетів програм, використовуючи для передавання цих програм ресурси багатоканальних телемереж;

проводова мережа – комплекс поєднаних у єдиному технологічному процесі споруд і технічних засобів, призначений для трансляції однієї чи кількох радіопрограм у штучному закритому середовищі (проводі);

програма (телерадіопрограма) – поєднана єдиною творчою концепцією сукупність передач (телерадіопередач), яка має постійну назву і транслюється телерадіоорганізацією за певною сіткою мовлення;

програмна послуга – формування пакетів програм та забезпечення абонентам можливості їх перегляду на договірних засадах;

програмна концепція мовлення – обов'язковий додаток до ліцензії на мовлення, яким

визначаються основні змістовні характеристики мовлення відповідно до вимог цього Закону;

пряма трансляція – безпосередня трансляція теле- або радіопередач без попереднього запису і монтажу;

ретрансляція – прийом і одночасна передача, незалежно від використаних технічних засобів, повних і незмінних телерадіопрограм або істотних частин таких програм, які транслюються мовником;

розклад мовлення телерадіоорганізацій – відкрита інформація телерадіоорганізацій, на яку не розповсюджується авторське право, про послідовність виходу в ефір та хронометраж телерадіопередач протягом певного визначеного відрізку часу;

сітка мовлення – документ, що містить перелік, послідовність, назву, час виходу в ефір теле- чи радіопрограм, теле- чи радіопередач і відображає основні напрями програмної концепції мовлення на конкретний період;

система колективного прийому – комплекс обладнання, який забезпечує в межах одного будинку можливість прийому теле- чи радіопрограм за допомогою побутових приймальних засобів без обмеження можливості у виборі програм, без права наступного розповсюдження цих програм та отримання абонентної плати;

соціальне телерадіомовлення – передачі чи програми освітнього, навчального та довідкового характеру, передачі для сліпих, глухих, людей з послабленим слухом, а також програми і передачі з проблем екологічного виховання;

суб'єкт інформаційної діяльності – юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність у сфері телебачення і радіомовлення (телерадіоорганізації, провайдери програмної послуги тощо);

Суспільне телебачення і радіомовлення України – організаційно-правова форма некомерційного телебачення і радіомовлення, засади діяльності якої визначено Законом України "Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України";

(Абзац сорок третій статті 1 виключено на підставі Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реклами" № 145–VI від 18 березня 2008 року)

студія-виробник (незалежний продюсер) – суб'єкт господарювання, який займається створенням (виготовленням) фільмів, реклами, окремих теле- та/або радіопередач чи програм;

суборенда каналу мовлення – юридично оформлена або прихована поступка визначеного ліцензією на мовлення каналом (часом) мовлення іншій юридичній або фізичній особі, включаючи не передбачену умовами ліцензії (програмною концепцією мовлення) систематичну ретрансляцію програм і передач інших телерадіоорганізацій;

телебачення – виробництво аудіовізуальних програм та передач або комплектування (пакетування) придбаних аудіовізуальних програм та передач і їх поширення незалежно від технічних засобів розповсюдження;

телерадіоорганізація – зареєстрована у встановленому законодавством порядку юридична особа, яка на підставі виданої Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення ліцензії на мовлення створює або комплектує та/чи пакетує телерадіопрограми і/або передачі та розповсюджує їх за допомогою технічних засобів мовлення;

телерадіожурналіст – штатний або позаштатний творчий працівник телерадіоорганізації, який професійно збирає, одержує, створює і готує інформацію для розповсюдження;

телерадіопрацівник – штатний або позаштатний працівник телерадіоорганізації, який за характером своєї професійної діяльності та відповідно до посадових обов'язків бере участь у створенні та розповсюдженні телерадіопрограм та передач;

технічні засоби мовлення – сукупність радіоелектронних засобів та технічних пристроїв, за допомогою яких програми і передачі доводяться до споживачів;

трансляція (телерадіотрансляція) – початкова передача, яка здійснюється наземними передавачами, за допомогою кабельного телебачення або супутниками будь-якого типу в кодованому або відкритому вигляді телевізійних чи радіопрограм, що приймаються населенням;

умови ліцензії – визначені ліцензією на мовлення та додатками до ліцензії організаційні, технологічні та змістовні характеристики мовлення, а також організаційно-технічні, фінансові, інвестиційні зобов'язання організації-ліцензіата;

універсальна програмна послуга – обов'язкове забезпечення абонентам можливості перегляду пакета програм у складі програм телерадіоорганізацій, які відповідно до ліцензій здійснюють наземне ефірне мовлення на території розташування відповідної багатоканальної телемережі, за винятком випадків застосування абонентами індивідуальних приймальних приладів або систем.

Стаття 2. Сфера дії Закону

1. Дія цього Закону поширюється на відносини між суб'єктами діяльності в галузі телебачення і радіомовлення незалежно від їхньої форми власності, мети створення, виду статутної діяльності, а також від способу розповсюдження телерадіопрограм та передач, розрахованих на масове приймання споживачами.

2. Стосовно організацій, які знаходяться за межами країни і діють відповідно до законодавства інших держав, цей Закон застосовується виключно в частині регулювання порядку розповсюдження їх програм і передач на території України, якщо інше не передбачається міжнародними угодами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

3. Дія цього Закону не поширюється на відносини, що регулюють засади створення і діяльності технологічних телемереж і проводових мереж закритого типу та спеціального призначення, не розрахованих на масове приймання їхніх передач.

Стаття 3. Законодавство про телебачення і радіомовлення

1. Законодавство України про телебачення і радіомовлення складається з Конституції України, Закону України "Про інформацію", цього Закону, законів України "Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України", "Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення", "Про телекомунікації", "Про радіочастотний ресурс України", міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 4. Основні принципи державної політики у сфері телебачення і радіомовлення

1. Держава проводить політику протекціонізму щодо розповсюдження програм і передач вітчизняного виробництва.

2. Держава створює умови для забезпечення засобами телерадіомовлення культурних та інформаційних потреб громадян України, а також потреб етнічних українців, які проживають за межами України.

3. Держава підтримує об'єднання суб'єктів інформаційної діяльності в галузі телебачення і радіомовлення (телерадіоорганізацій та провайдерів програмної послуги) у самоврядні організації.

4. Держава не чинить перепон прямому прийому телевізійних і радіопрограм та передач з інших країн, які транслюються мовою національної меншини або подібною до неї регіональною мовою.

5. Держава встановлює дієві обмеження щодо монополізації телерадіоорганізацій промислово-фінансовими, політичними та іншими групами чи окремими особами, а також гарантує захист телерадіоорганізацій від фінансового і політичного тиску з боку фінансово-політичних груп та органів державної влади і органів місцевого самоврядування.

6. Держава гарантує реалізацію прав на інформацію, на вільне і відкрите обговорення

суспільно важливих проблем із застосуванням телебачення і радіомовлення.

7. Держава всіма можливими законними засобами не допускає в інформаційних та інших телерадіопрограмах систематичного цілеспрямованого безпідставного загострення уваги на війні, насильстві і жорстокості, розпалюванні расової, національної та релігійної ворожнечі або позитивного їх подання (трактування), а також забезпечує ідеологічний і політичний плюралізм у сфері аудіовізуальних засобів масової інформації.

8. Держава законодавчо визначає органи влади, які здійснюють реєстраційні та регулюючі функції у галузі телерадіомовлення і не допускає створення нових чи наділення існуючих державних органів тотожними або дублюючими повноваженнями щодо аудіовізуальних засобів масової інформації.

9. Не допускається подвійне ліцензування одного й того ж виду діяльності в галузі телебачення і радіомовлення.

Стаття 5. Гарантії свободи діяльності телерадіоорганізацій

1. Цензура інформаційної діяльності телерадіоорганізації забороняється.

2. Телерадіоорганізація є незалежною у визначенні змісту програм та передач.

3. Не вмотивоване законодавством України втручання органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, громадських чи релігійних об'єднань, їх посадових осіб чи працівників, а також власників у сферу професійної діяльності телерадіоорганізацій не допускається.

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

1. Телерадіоорганізації в інформаційних блоках зобов'язані подавати інформацію про офіційно оприлюднену у будь-який спосіб позицію всіх представлених в органах влади політичних сил.

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:

поширення відомостей, що становлять державну таємницю, або іншої інформації, яка охороняється законом;

закликів до насильницької зміни конституційного ладу України;

закликів до розв'язування війни, агресивних дій або їх пропаганди;

необґрунтованого показу насильства;

пропаганди винятковості, зверхності або неповноцінності осіб за ознаками їх релігійних переконань, ідеології, належності до тієї чи іншої нації або раси, фізичного або майнового стану, соціального походження;

трансляції програм або їх відеосюжетів, які можуть завдати шкоди фізичному, психічному чи моральному розвитку дітей та підлітків, якщо вони мають змогу їх дивитися;

розповсюдження і реклами порнографічних матеріалів та предметів;

пропаганди наркотичних засобів, психотропних речовин з будь-якою метою їх застосування;

поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб, посягає на честь і гідність особи;

здійснення інших вчинків, за якими наступає кримінальна відповідальність.

3. Забороняється використання у програмах та передачах на телебаченні і радіо прихованих вставок, які впливають на підсвідомість людини та/або чинять шкідливий вплив на стан їх здоров'я.

4. Дані про кожну індивідуальну програму чи передачу мають містити ім'я автора чи авторів, назву і адресу виробника програми.

5. Відповідальність за зміст програм та передач несе керівник телерадіоорганізації або автор (автори) програми та/чи передачі.

6. У випадках, передбачених законодавством України, відповідальність за зміст окремих передач можуть нести інші особи.

Стаття 7. Державне управління та регулювання у сфері телерадіомовлення

1. Верховна Рада України визначає державну політику щодо телебачення і радіомовлення, законодавчі основи її реалізації, гарантії соціального і правового захисту працівників цієї сфери.

2. Кабінет Міністрів України забезпечує реалізацію державної політики щодо телебачення і радіомовлення, координує діяльність міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади у цій сфері.

3. Єдиним органом державного регулювання діяльності у сфері телебачення і радіомовлення незалежно від способу розповсюдження телерадіопрограм і передач є Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (далі – Національна рада) – спеціальний конституційний, постійно діючий позавідомчий державний орган.

4. Правові засади формування та діяльності, статус, компетенція, повноваження, функції Національної ради та порядок їх здійснення визначаються Законом України "Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення".

5. Державне регулювання національного телерадіоінформаційного простору здійснюється відповідно до Плану розвитку національного телерадіоінформаційного простору, який розробляє і затверджує Національна рада згідно з визначеними законами України принципами, завданнями та пріоритетами.

6. Повноваження інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері телебачення і радіомовлення визначаються законодавством України про телебачення і радіомовлення.

Стаття 8. Захист економічної конкуренції у сфері телерадіомовлення

1. Норми цього Закону, а також правових актів, виданих на його виконання, не можуть трактуватися як обмеження вимог Закону України "Про захист економічної конкуренції". Зокрема, жодна фізична або юридична особа не має права контролювати у будь-який спосіб через вплив на формування управлінських та/або наглядових органів телерадіоорганізацій більше 35 відсотків загальних обсягів відповідного територіального телерадіоінформаційного ринку – загальнонаціонального, регіонального або місцевого.

2. Контроль за дотриманням суб'єктами інформаційної діяльності законодавства про захист економічної конкуренції та недопущення ними недобросовісної конкуренції здійснюють відповідно до своїх повноважень органи Антимонопольного комітету України.

3. Один суб'єкт господарювання може мати лише одну ліцензію на наземне ефірне мовлення у кожному територіальному сегменті телерадіоінформаційного ринку – загальнонаціональному (на всю територію України), регіональному (на окремий регіон, область), місцевому (на окремий населений пункт або групу населених пунктів, що можуть розглядатися як компактне територіальне утворення).

4. Забороняється застосування демпінгових тарифів на рекламу та надання послуг.

5. Інші обмеження щодо економічної конкуренції у сфері телерадіомовлення встановлюються антимонопольним законодавством України.

Стаття 9. Захист інтересів держави та національного телерадіовиробництва

1. У загальному обсязі мовлення кожної телерадіоорганізації не менше 50 відсотків має становити національний аудіовізуальний продукт або музичні твори українських авторів чи виконавців.

2. При проведенні конкурсів на видачу ліцензії на мовлення Національна рада керується необхідністю забезпечення інформаційних потреб громадян, захисту інтересів держави, національних мовників, розвитку національної бази телебачення і радіомовлення. Виходячи з цих пріоритетів Національна рада визначає на конкурсних умовах відповідні вимоги до програмної концепції мовлення.

Стаття 10. Вживання мов в інформаційній діяльності телерадіоорганізацій

1. Телерадіоорганізації ведуть мовлення державною мовою.

2. Мовлення на певні регіони може здійснюватися також мовою національних меншин, що компактно проживають на даній території.

3. Якщо мова оригіналу (або дублювання) фільму та/чи іншої програми (передачі) не є українською, такі фільми та/чи програми (передачі) транслюються за умови звукового дублювання їх державною мовою.

4. Для загальнонаціонального мовлення частка ефірного часу, коли мовлення ведеться українською мовою, має становити не менше 75 відсотків загального обсягу добового мовлення.

5. Мовлення на зарубіжну аудиторію ведеться українською і відповідною іноземною мовами.

6. Мова (мови) програм та передач телерадіоорганізації визначається (визначаються) умовами ліцензії на мовлення.

7. Для забезпечення діяльності багатоканальних телемереж ці норми застосовуються в частині ретрансляції програм і передач суб'єктів господарювання, які отримали ліцензію Національної ради.

Розділ II. СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ. ЗАСНУВАННЯ, ФІНАНСУВАННЯ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА БАЗА ТЕЛЕРАДІООРГАНІЗАЦІЙ

Стаття 11. Структура національного телебачення і радіомовлення України

1. Структуру національного телебачення і радіомовлення України становлять: державні та комунальні телерадіоорганізації, система Суспільного телебачення і радіомовлення України, приватні, незалежно від способу розповсюдження програм, громадські та інші телерадіоорганізації, засновані відповідно до вимог законодавства України.

Стаття 12. Заснування телерадіоорганізацій та вимоги до їх установчих і статутних документів

1. Право на заснування телерадіоорганізацій як суб'єктів господарювання в Україні належить юридичним особам України та громадянам України, не обмеженим у цивільній дієздатності.

2. В Україні забороняється заснування телерадіоорганізацій:

органами державної влади та органами місцевого самоврядування, якщо рішення про їх створення або положення про них не передбачає повноважень засновувати телерадіоорганізації;

юридичними особами, статутні документи яких не передбачають можливість створення телерадіоорганізацій;

іноземними юридичними і фізичними особами та особами без громадянства;

політичними партіями, профспілковими, релігійними організаціями та юридичними особами, яких вони заснували;

громадянами, які за вироком суду відбувають покарання у місцях позбавлення волі або визнані судом недієздатними.

3. Участь іноземних фізичних та/чи юридичних осіб у статутному фонді телерадіоорганізацій регулюється Господарським кодексом України.

4. Установчі та/або статутні документи суб'єкта господарювання, який має ліцензію на мовлення або претендує на отримання такої ліцензії, мають передбачати створення у складі органів його управління спеціального наглядового органу (редакційної ради тощо), половина складу якого призначається засновниками або власниками телерадіооргані-

зації, а половина обирається творчим колективом телерадіоорганізації.

5. Недотримання визначених цією статтею вимог є підставою для недопущення відповідної телерадіоорганізації до конкурсу на видачу ліцензії на мовлення, відмови їй у видачі та продовженні ліцензії на мовлення.

Стаття 13. Державні телерадіоорганізації

1. Порядок створення державних телерадіоорганізацій, порядок призначення їх керівників, формування керівних та наглядових органів визначаються законами України.

2. Державні телерадіоорганізації можуть створюватися органами державної влади відповідно до їх функцій та повноважень. Державні телерадіоорганізації є державними підприємствами.

3. У своїй діяльності державні телерадіоорганізації керуються Конституцією України, законами України та реалізують основні завдання, визначені цим Законом.

4. Основними завданнями державних телерадіоорганізацій є:

а) оперативне інформування телеглядачів і радіослухачів про суспільно-політичні та інші події в Україні і за кордоном, про надзвичайні події та ситуації, що становлять загрозу життю чи здоров'ю населення, оприлюднення офіційних повідомлень, роз'яснення рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

б) створення та розповсюдження економічних, публіцистичних, культурно-освітніх, медико-гігієнічних, художніх, навчальних, розважальних, спортивних програм, а також програм для дітей та юнацтва;

в) сприяння зміцненню міжнародних зв'язків України, зростанню її авторитету у світі.

5. Фінансування державних телерадіоорганізацій за рахунок коштів Державного бюджету України здійснюється тільки через державне замовлення у порядку та формах, визначених законодавством України.

6. Організаційно-правовий статус обласних державних телерадіокомпаній може бути змінений лише на статус громадських телерадіокомпаній.

Стаття 14. Національна телекомпанія України та Національна радіокомпанія України

1. Національна телекомпанія України (НТКУ) і Національна радіокомпанія України (НРКУ) є державними підприємствами.

2. У Національній телекомпанії України та Національній радіокомпанії України діють громадські ради, до кожної з яких входять по 17 осіб.

Персональний склад громадських рад НТКУ та НРКУ затверджується Верховною Радою України: 9 осіб – за поданням депутатських фракцій у Верховній Раді України, 4 особи – за поданням Президента України та 4 особи – за поданням загальнодержавних об'єднань громадян, що діють у сфері виробництва і розповсюдження телерадіопрограм.

Статус громадських рад НТКУ та НРКУ визначається статутами цих телерадіоорганізацій.

3. Керівники Національної телекомпанії України та Національної радіокомпанії України призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Верховної Ради України. Кандидатуру на посаду керівника НТКУ (НРКУ) визначає і вносить до Верховної Ради України Громадська рада НТКУ (НРКУ). Пропозицію про звільнення з посади керівника НТКУ (НРКУ) з відповідним обґрунтуванням готує та вносить до Верховної Ради України Громадська рада НТКУ (НРКУ).

4. Національна телекомпанія України та Національна радіокомпанія України мають свої статути, які затверджуються законом України.

5. Національна телекомпанія України та Національна радіокомпанія України реєструються у відповідних територіальних органах влади, мають свої печатки та є суб'єктами господарської та інформаційної діяльності.

6. Організаційно-правовий статус Національної телекомпанії України і Національної радіокомпанії України може бути змінений лише на статус Суспільного телебачення і радіомовлення.

Стаття 15. Телерадіоорганізація Суспільного телерадіомовлення

1. Порядок створення, статус, діяльність, порядок формування керівних та наглядових органів Суспільного телебачення і радіомовлення України визначаються Законом України "Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України".

Стаття 16. Комунальні телерадіоорганізації

1. Комунальні телерадіоорганізації створюються територіальними громадами.

2. Рішення про створення та фінансування комунальної телерадіоорганізації приймається відповідним органом місцевого самоврядування.

Стаття 17. Приватні телерадіоорганізації

1. Приватні телерадіоорганізації створюються фізичними та/або юридичними особами у порядку, визначеному цим Законом, Цивільним кодексом України та Господарським кодексом України.

Стаття 18. Громадські телерадіоорганізації

1. Громадські телерадіоорганізації створюються фізичними та/або юридичними особами з метою задоволення інформаційних потреб територіальних громад у порядку, визначеному цим Законом, Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України та Законом України "Про об'єднання громадян".

2. Громадські телерадіоорганізації не мають права займатися підприємницькою діяльністю і здійснюють лише некомерційну господарську діяльність.

3. Громадські телерадіоорганізації мають статус неприбуткових організацій.

Стаття 19. Фінансування телерадіоорганізацій

1. Джерелами фінансування телерадіоорганізацій є бюджетні асигнування на виконання державного замовлення, абонентна плата, кошти, отримані від виробництва і трансляції реклами, створення телерадіопрограм на замовлення, іншої передбаченої законодавством і статутними документами комерційної діяльності, кредити, інвестиції, внески засновників, спонсорів, благодійних організацій.

2. Забороняється будь-яке пряме бюджетне утримання телерадіоорганізацій органами державної влади. Допускається оплата за рахунок бюджетних коштів інформаційних послуг, наданих телерадіоорганізаціями органам влади та управління згідно із законодавством України.

3. Забороняється будь-яке пряме або опосередковане фінансування телерадіоорганізацій політичними партіями, професійними спілками, релігійними організаціями.

4. Іноземні інвестиції як джерело фінансування телерадіоорганізацій допускаються в порядку, встановленому законодавством України та частиною третьою статті 12 цього Закону.

5. Фінансування Суспільного телебачення і радіомовлення України здійснюється відповідно до Закону України "Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України".

Стаття 20. Матеріально-технічна база телерадіоорганізації

1. Матеріально-технічна база телерадіоорганізації, що забезпечує виробництво телерадіопередач та програм і доведення їх до споживачів, може включати до свого складу будь-які технічні засоби мовлення та розповсюдження, сертифіковані в Україні в установленому порядку.

2. Технічні засоби мовлення, створені (придбані, побудовані) за рахунок державних капіталовкладень, можуть бути надані в користування приватним телерадіоорганізаціям на підставі відповідних ліцензій на мовлення у порядку, передбаченому законодавством України.

3. Технічні засоби мовлення можуть бути у власності телерадіоорганізацій і використовуватися для здійснення власного мовлення.

Розділ III. РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕЛЕРАДІОІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ, ЛІЦЕНЗУВАННЯ МОВЛЕННЯ ТА ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГАЛУЗІ ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ

Стаття 21. План розвитку національного телерадіоінформаційного простору

1. План розвитку національного телерадіоінформаційного простору (далі – План розвитку) є нормативно-правовим документом, який розробляється Національною радою і затверджується її рішенням відповідно до вимог цього Закону. На підставі Плану розвитку Національна рада приймає рішення щодо створення та розвитку каналів мовлення, мереж мовлення та телемереж, які передбачають використання радіочастотного ресурсу України, визначає конкурсні умови та оголошує конкурси на отримання ліцензій на мовлення, визначає умови ліцензій на мовлення, яке ліцензується за реєстраційним принципом.

2. План розвитку складається з двох частин:

а) Плану використання радіочастотного ресурсу, виділеного для телебачення і радіомовлення;

б) основних вимог щодо змістовного наповнення та співвідношення форматів мовлення у кожному з територіальних сегментів телерадіоінформаційного простору.

3. План розвитку та будь-які зміни до нього затверджуються рішенням Національної ради в порядку, визначеному Законом України "Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення".

4. План розвитку переглядається не рідше одного разу на рік за результатами звіту Національної ради.

5. Порядок розробки Плану розвитку та змін до нього визначається Національною радою.

6. План розвитку та зміни до нього офіційно оприлюднюються Національною радою протягом місяця з дня прийняття відповідного рішення.

Стаття 22. Створення і розвиток каналів мовлення, мереж мовлення та телемереж

1. Канали мовлення, мережі мовлення та телемережі, які передбачають використання радіочастотного ресурсу України, створюються та/або територіально змінюються за рішенням Національної ради відповідно до Плану використання радіочастотного ресурсу України та Плану розвитку.

2. На підставі рішення про створення каналу мовлення, мережі мовлення або багатоканальної телемережі, яка передбачає використання радіочастотного ресурсу України, Національна рада звертається до органів радіочастотного планування з поданням про розробку висновків щодо електромагнітної сумісності радіоелектронних засобів мовлення в порядку, визначеному Законом України "Про радіочастотний ресурс України", і після надання цих висновків оголошує відповідний конкурс (конкурси) на отримання ліцензії (ліцензій) на мовлення.

3. Технічну розробку каналу мовлення або мережі мовлення здійснює телерадіоорганізація, яка отримала ліцензію на мовлення, або визначені нею суб'єкти господарювання відповідно до вимог законодавства про телекомунікації та про радіочастотний ресурс України.

4. Порядок технічної розробки багатоканальних телемереж забезпечується оператором

багатоканальних телемереж відповідно до вимог законодавства про телекомунікації та радіочастотний ресурс.

5. Національна рада сприяє максимальному територіальному охопленню каналами, мережами мовлення та телемережами кожної з територіальних категорій. Розширення каналів, мереж мовлення та телемереж у межах, визначених ліцензією на мовлення Національної ради, здійснюється на підставі заяви ліцензіата на позаконкурсних засадах відповідно до Плану розвитку.

6. Зміна територіальної категорії каналу, мережі мовлення, телемережі потребує повторного ліцензування мовлення на цьому каналі, на цій мережі або на відповідних каналах багатоканальної телемережі відповідно до вимог цього Закону.

7. Перехід від аналогового до цифрового мовлення здійснюється відповідно до Плану розвитку.

8. Національна рада сприяє запровадженню цифрового мовлення та відповідному технологічному переоснащенню діючих каналів та мереж мовлення. Зміни умов ліцензії на мовлення при переході від аналогового до цифрового мовлення в частині змін технологічних параметрів, виду мовлення (переходу до багатоканального мовлення) та змін програмної концепції мовлення здійснюються за визначеною цим Законом процедурою переоформлення ліцензії на мовлення.

9. У разі якщо ліцензіат протягом двох місяців з моменту готовності каналу або мережі до впровадження цифрового мовлення не подав до Національної ради відповідну заяву про переоформлення ліцензії, Національна рада оголошує конкурс на отримання ліцензії на багатоканальне мовлення. При цьому за чинним ліцензіатом залишається право мовлення на одному з каналів нової цифрової багатоканальної телемережі.

10. Порядок користування радіочастотним ресурсом для потреб телерадіомовлення, забезпечення електромагнітної сумісності, розміщення і експлуатації радіоелектронних засобів мовлення визначається Законом України “Про радіочастотний ресурс України”.

11. Кошти на розробку висновків щодо електромагнітної сумісності радіоелектронних засобів мовлення, необхідних для передбаченого Планом розвитку створення та розвитку каналів мовлення, мереж мовлення та багатоканальних телемереж, передбачаються в Державному бюджеті України окремим рядком у видатках Національної ради.

12. Кількість каналів, мереж мовлення та телемереж, які передбачають використання радіочастотного ресурсу України по кожній територіальній категорії, враховуючи також мовлення з використанням цифрових технологій, визначається Національною радою.

13. Розробка висновків щодо можливості та умов користування радіочастотним ресурсом України телерадіоорганізаціями здійснюється визначеними законом органами радіочастотного планування лише за замовленням Національної ради.

Стаття 23. Ліцензування мовлення

1. Ліцензування мовлення здійснюється виключно Національною радою відповідно до порядку та вимог, встановлених цим Законом та Законом України “Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення”.

2. Ліцензування мовлення іноземних телерадіоорганізацій забороняється.

3. Залежно від організаційно-технологічних особливостей розповсюдження програм Національна рада видає ліцензії на такі види мовлення:

супутникове;

ефірне;

кабельне;

проводове;

багатоканальне.

4. Залежно від території розповсюдження програм визначається територіальна категорія мовлення та територіальна категорія каналу мовлення або багатоканальної телемережі:

загальнонаціональне мовлення – мовлення не менше ніж на дві третини населення кожної з областей України;

регіональне мовлення – мовлення на регіон (область, декілька суміжних областей), але менше ніж на половину областей України;

місцеве мовлення – мовлення на один чи кілька суміжних населених пунктів, яке охоплює не більше половини території області;

закордонне мовлення – мовлення на територію поза межами державного кордону України.

5. Цифрове мовлення з використанням радіочастотного ресурсу України ліцензується як багатоканальне мовлення.

6. Видача ліцензій на мовлення здійснюється на конкурсних засадах (за результатами відкритих конкурсів) або без конкурсів (за заявковим принципом) у випадках, передбачених цим Законом.

7. На конкурсних засадах здійснюється видача ліцензій на:

ефірне мовлення;

багатоканальне мовлення з використанням радіочастотного ресурсу.

8. Без конкурсів здійснюється видача ліцензій на:

супутникове мовлення;

кабельне мовлення;

проводове мовлення;

ефірне мовлення на каналі мовлення багатоканальної ефірної телемережі у випадку, передбаченому частиною дев'ятою статті 22 цього Закону.

9. Ліцензія на мовлення, видана Національною радою, є єдиним і достатнім документом, що надає ліцензіату право відповідно до умов ліцензії здійснювати мовлення, користуватися каналами мовлення за умови наявності у володільців радіоелектронних засобів передбачених законом дозволів на їх експлуатацію.

Стаття 24. Заява про видачу (продовження) ліцензії на мовлення

1. Юридична особа (суб'єкт господарювання), яка має на меті отримати (продовжити) ліцензію на мовлення, подає до Національної ради заяву про видачу (продовження) ліцензії за встановленою формою.

2. У заяві повинні міститися такі дані:

а) відомості про засновника (засновників) та власника (власників) телерадіоорганізації (для юридичних осіб – назва, юридична адреса, банківські реквізити, а для фізичних осіб – прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, громадянство, адреса) і відомості про розподіл часток статутного фонду; для акціонерного товариства – повний список акціонерів, які володіють пакетами акцій більш як по 5 відсотків;

б) відомості про особовий склад керівних та наглядових органів телерадіоорганізації: керівник організації, склад ради директорів, склад наглядової ради тощо (для кожної з осіб – прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, громадянство, адреса);

в) назва організації, її юридична адреса, банківські реквізити, контактні телефони та інші вихідні дані (логотип, позивні, емблема тощо);

г) вид мовлення відповідно до вимог статті 23 цього Закону;

ґ) передбачувана територія розповсюдження програм відповідно до вимог статті 23 цього Закону;

д) порядок розгляду заяви – за конкурсом на отримання ліцензії або на позаконкурсних засадах відповідно до вимог статей 22 і 25 цього Закону та рішення Національної ради;

е) характеристики каналу мовлення, мережі мовлення, багатоканальної телемережі:

для наземного ефірного та мережного мовлення – частота (частоти), місцезнаходження та потужність передавача (передавачів), територія впевненого прийому сигналу;

для супутникового мовлення – відомості про параметри супутникового каналу мовлення та територію охоплення;

для мовлення в багатоканальних телемережах та багатоканального мовлення – оператор телекомунікацій, що здійснює обслуговування і експлуатацію телемережі, місцезнаходження головної станції багатоканальної мережі, максимальна кількість каналів (ресурс) багатоканальної мережі, територія розташування (прийому) багатоканальної мережі;

є) періодичність, час, обсяги та сітка мовлення;

ж) мова (мови), якою (якими) вестимуться передачі;

з) кількість домогосподарств на передбачуваній території розповсюдження програм.

3. Телерадіоорганізація до заяви про видачу (продовження) ліцензії додає:

копії затверджених у встановленому порядку установчих та статутних документів телерадіоорганізації як суб'єкта господарювання;

копію свідоцтва про реєстрацію телерадіоорганізації як суб'єкта інформаційної діяльності (в разі наявності);

орієнтовний штатний розклад телерадіоорганізації;

програмну концепцію мовлення відповідно до вимог статті 28 цього Закону.

4. У разі наявності розгалуженої мережі мовлення, значної кількості передавачів, інших вихідних даних телерадіоорганізація вносить їх на окремих бланках як додаток до заяви.

5. Для забезпечення дотримання визначених законодавством антимонопольних обмежень та обмежень стосовно частки іноземних власників у статутному фонді телерадіоорганізації Національна рада має право:

додатково запитати і отримати від телерадіоорганізації інформацію щодо розподілу часток статутних фондів юридичних осіб, які є її засновниками або власниками, зокрема акціонерами;

запитати висновок органів Антимонопольного комітету України щодо монополізації чи суттєвого обмеження конкуренції в інформаційній сфері.

6. Вимагання інших документів для видачі (продовження) ліцензії не допускається.

7. Якщо видача ліцензії здійснюється за реєстраційним принципом у порядку позаконкурсного розгляду, заява про видачу ліцензії на мовлення розглядається і рішення щодо неї приймається у місячний строк з дня її надходження до Національної ради з обов'язковим повідомленням про це рішення заявника.

8. При проведенні конкурсу на видачу ліцензії розгляд заяв про видачу ліцензії здійснюється відповідно до статей 25, 26 цього Закону.

9. Розгляд заяв про продовження ліцензії здійснюється відповідно до статті 33 цього Закону.

10. Національна рада може залишити заяву про видачу (продовження) ліцензії без розгляду відповідно до вимог статті 29 цього Закону.

11. За результатами розгляду заяви Національна рада приймає рішення про видачу (продовження) ліцензії або про відмову у видачі (продовженні) ліцензії відповідно до вимог цього Закону.

Стаття 25. Конкурс на отримання ліцензії на мовлення

1. За результатами відкритих конкурсів здійснюється видача ліцензій на мовлення, пов'язане з використанням радіочастотного ресурсу, а також мовлення на вільних каналах багатоканальних мереж.

2. Конкурс на отримання ліцензії ініціюється, оголошується і проводиться Національною радою. Національна рада може ініціювати проведення конкурсу за власною ініціативою або за відповідним зверненням телерадіоорганізації.

3. Національна рада оголошує конкурс на отримання ліцензії за наявності вільних каналів мовлення, мереж мовлення, вільного часу на каналах (мережах) мовлення, а також у випадках, якщо:

а) отримано висновки про можливість та умови використання радіочастот, виділених для потреб телерадіомовлення, на яких ще не відбувалося мовлення, та відповідні висновки щодо електромагнітної сумісності радіоелектронних засобів мовлення;

б) попередній ліцензіат за 180 днів до закінчення строку дії ліцензії не подав заяву до Національної ради на її продовження або Національна рада відмовила цьому ліцензіату у продовженні ліцензії в порядку, визначеному цим Законом;

в) ліцензія попереднього ліцензіата анульована згідно з вимогами цього Закону;

г) ліцензія переможця попереднього конкурсу не набула чинності у зв'язку з несплатою ним у визначений термін ліцензійного збору відповідно до вимог цього Закону.

4. Конкурс на отримання ліцензії оголошується рішенням Національної ради. Повідомлення про проведення конкурсу публікується в засобах масової інформації, перелік яких визначається Національною радою, не пізніше ніж за 60 днів до закінчення терміну подачі заяв на видачу ліцензії.

5. У повідомленні вказуються:

а) граничний термін подачі заяв на видачу ліцензії, включаючи повторну подачу після усунення причин залишення заяви без розгляду відповідно до вимог статті 24 цього Закону;

б) граничні терміни підбиття підсумків конкурсу, які не повинні перевищувати 60 днів після завершення прийому заяв на видачу ліцензії;

в) стислі відомості про канал мовлення, мережу мовлення або канал (канали) багатоканальної телемережі, з використанням яких здійснюється мовлення;

г) конкурсні умови та граничні терміни їх виконання;

ґ) особливості мовлення на каналі, в мережі мовлення або на каналі (каналах) багатоканальної телемережі;

д) максимальний розмір ліцензійного збору;

е) конкурсна гарантія;

є) граничний обсяг мовлення;

ж) адреса, за якою мають подаватися заяви на видачу ліцензії.

6. До участі в конкурсі допускаються юридичні особи, які подали до Національної ради заяву про видачу ліцензії на мовлення та інші документи відповідно до вимог статті 24 цього Закону.

7. До участі в конкурсі не допускаються:

юридичні особи, заяви яких було залишено без розгляду згідно зі статтею 29 цього Закону;

юридичні особи, які не відповідають вимогам статті 12 цього Закону щодо заснування телерадіоорганізацій, частки власності іноземних фізичних та юридичних осіб в акціонерному або статутному фонді телерадіоорганізації та установчих і статутних документів телерадіоорганізації.

8. Національна рада приймає вмотивоване рішення про недопущення юридичної особи до конкурсу і повідомляє їй про це протягом 30 днів після отримання відповідної заяви. Це рішення може бути оскаржене в судовому порядку.

9. Якщо у визначений термін не надійшло жодної заяви на видачу ліцензії, Національна рада може продовжити граничний термін прийому заяв, відкласти проведення конкурсу на певний строк, змінити конкурсні умови, припинити проведення конкурсу.

10. Наявність заяви лише одного претендента не дає підстав для продовження граничного терміну прийому заяв, відкладення проведення конкурсу на певний строк, зміни конкурсних умов, припинення проведення конкурсу.

11. Конкурсні умови визначаються Національною радою до оголошення конкурсу і затверджуються окремим рішенням Національної ради.

12. Конкурсні умови включають:

а) ліцензійні умови для відповідного виду мовлення;

б) вимоги до програмної концепції мовлення;

в) вимоги щодо організаційно-технічних, фінансових та інвестиційних зобов'язань майбутнього ліцензіата.

13. Рішення про переможця конкурсу та про видачу ліцензії приймається Національною радою в місячний термін після завершення прийому заяв на отримання ліцензії.

14. При розгляді заяв Національна рада надає перевагу телерадіоорганізації, яка:

а) здатна найкраще забезпечити виконання конкурсних умов;

б) надає перевагу соціально важливим програмам (інформаційним, соціально-політичним, дитячим тощо), задовольняє інформаційні потреби національних меншин та забезпечує свободу слова;

в) має перевагу у фінансово-економічних та професійно-технічних можливостях телерадіомовлення.

15. Керуючись принципами діяльності телерадіоорганізацій, визначеними цим Законом, Національна рада може розширити перелік критеріїв за умови їх публічного оголошення до кожного конкурсу.

16. Протягом п'яти робочих днів після протокольного оформлення підсумків конкурсу Національна рада письмово повідомляє заявників про ухвалене рішення (копія рішення надсилається або видається).

17. Ліцензія на мовлення оформляється і видається телерадіоорганізації, яка перемогла в конкурсі, протягом 10 днів після сплати нею грошового (ліцензійного) збору, що підтверджується відповідним документом органу Державного казначейства України, за умови, що сплату здійснено протягом місяця з дня ухвалення рішення про видачу ліцензії.

18. Умови ліцензії на мовлення, отриманої за результатами конкурсу, визначаються Національною радою за погодженням з майбутнім ліцензіатом відповідно до конкурсних умов та заявлених ліцензіатом характеристик мовлення і зобов'язань. Після завершення конкурсу телерадіоорганізація-переможець може взяти на себе додаткові зобов'язання, які також оформлюються як умови ліцензії.

19. Національна рада може залучати державні установи, неурядові організації та об'єднання громадян для надання експертних висновків щодо можливостей претендентів. Ці висновки мають для Національної ради рекомендаційний характер.

Стаття 26. Конкурсна гарантія

1. Для підтвердження намірів та зобов'язань щодо власних пропозицій до конкурсу на отримання ліцензії претендент здійснює грошовий внесок під конкурсну гарантію.

2. Конкурсна гарантія є обов'язковою умовою для участі в конкурсі. Розмір грошового внеску під конкурсну гарантію встановлюється рішенням Національної ради за умови, що він не перевищує 10 відсотків заявленого максимального розміру ліцензійного збору.

3. Грошовий внесок під конкурсну гарантію зараховується переможцеві конкурсу на отримання ліцензії в загальну суму ліцензійного збору. Грошовий внесок інших учасників, які не стали переможцями конкурсу, зараховується до державного бюджету.

Стаття 27. Ліцензія на мовлення

1. Ліцензія на мовлення видається не пізніше ніж у десятиденний строк після прийняття Національною радою рішення про видачу ліцензії за умови сплати ліцензійного збору і є єдиною законною підставою на право мовлення.

2. Форма ліцензії на мовлення встановлюється Національною радою відповідно до вимог цього Закону.

3. У ліцензії на мовлення вказуються:

а) назва телерадіоорганізації, її реквізити та інші вихідні дані (логотип, позивні, емблема тощо);

б) місцезнаходження, юридична та фактична адреси організації;

в) вид мовлення та територія розповсюдження програм згідно з додатком до ліцензії;

г) загальні характеристики каналу мовлення, мережі мовлення, багатоканальної телемережі (для багатоканальних телемереж вказується оператор телекомунікацій);

ґ) періодичність, час, обсяги та сітка мовлення;

д) мова (мови), якою (якими) вестимуться передачі;

е) дата набрання ліцензією чинності;

є) строк дії ліцензії.

4. Обов'язковими додатками до ліцензії на мовлення є:

програмна концепція мовлення;

організаційно-технічні, фінансові, інвестиційні зобов'язання, взяті організацією-ліцензіатом під час конкурсного відбору або під час розгляду її заяви Національною радою при отриманні ліцензії на позаконкурсних засадах;

докладні характеристики каналу мовлення, мережі мовлення, багатоканальної телемережі: частота (частоти), місцезнаходження та потужність передавача (передавачів), територія розповсюдження програм, місцезнаходження головної станції багатоканальної телемережі, максимальна кількість каналів (ресурс) багатоканальної телемережі, територія розташування (прийому) багатоканальної мережі;

відомості про власників (співвласників) організації-ліцензіата та розподіл часток її статутного фонду, для акціонерного товариства - повний список акціонерів, які володіють пакетами акцій більш як по п'ять відсотків;

відомості про органи управління організації-ліцензіата: керівник організації, члени органів управління організації – правління, ради директорів, наглядової ради тощо (для кожної з осіб – прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, громадянство, адреса).

5. Визначені ліцензією на мовлення та додатками до ліцензії організаційні, технологічні та змістовні характеристики мовлення, а також організаційно-технічні, фінансові, інвестиційні зобов'язання ліцензіата становлять умови ліцензії на мовлення.

6. Умови ліцензії визначаються Національною радою за погодженням з претендентами на отримання ліцензії в порядку, визначеному цим Законом, та затверджуються рішенням Національної ради.

7. Ліцензіат зобов'язаний виконувати умови ліцензії. Національна рада контролює виконання ліцензіатами умов ліцензій, а в разі їх порушення – застосовує штрафні санкції відповідно до вимог цього Закону.

Стаття 28. Програмна концепція мовлення телерадіоорганізації

1. Вимоги до програмної концепції мовлення телерадіоорганізації визначаються Національною радою відповідно до цього Закону.

2. Програмна концепція мовлення телерадіоорганізації визначає:

частку програм власного виробництва;

мінімальну частку національного аудіовізуального продукту;

максимальну частку аудіовізуальної продукції іноземного виробництва;

максимальні обсяги ретрансляції та орієнтовний перелік (за жанрами) програм та передач, які передбачається ретранслювати;

жанровий розподіл програм та передач.

3. Основу програмної концепції мовлення телерадіоорганізації мають становити такі передачі:

інформаційно-аналітичні та публіцистичні;

культурно-мистецькі;

науково-просвітницькі;

розважальні.

4. Ліцензіати (крім супутникового мовлення) у проміжках часу між 07.00 та 23.00

повинні дотримуватися таких пропорцій між українськими та іноземними програмами:

програми європейського виробництва повинні становити не менше 80 відсотків, у тому числі не менше 50 відсотків – програми українського виробництва;

у радіопрограмах музичні твори українських авторів і виконавців повинні становити не менше 50 відсотків загального щотижневого обсягу мовлення.

5. Ліцензіат не має права розповсюджувати програми, здатні впливати на нормальний фізичний, розумовий або моральний розвиток дітей та юнацтва, і програми, що містять сцени, які викликають жах, сцени вбивства, насилля (фізичного чи психологічного), сцени, звернені до сексуальних інстинктів.

6. Текстовий супровід не може містити брутальних слів, висловів тощо. Умови цього пункту не поширюються на кодовані системи багатоканального мовлення.

7. Програмна концепція багатоканального мовлення визначає:

перелік програм, які надаються у фіксованому пакеті, у тому числі власні програми ліцензіата та програми інших телерадіоорганізацій;

умови розповсюдження кожної із програм – у відкритому або кодованому вигляді;

програмні концепції мовлення по кожній з власних програм ліцензіата відповідно до вимог частин другої і третьої цієї статті.

8. Ліцензіат зобов'язаний дотримуватися визначеної програмної концепції мовлення.

9. Зміни до програмної концепції мовлення вносяться в порядку, визначеному цим Законом.

Стаття 29. Залишення заяви про видачу ліцензії на мовлення без розгляду

1. Заява про видачу ліцензії на мовлення залишається без розгляду, якщо:

а) заяву подано (підписано) особою, яка не має на це повноважень;

б) заяву подано з порушеннями вимог статті 24 цього Закону;

в) раніше видано ліцензію телерадіоорганізації з тією ж назвою і на тій же території мовлення.

2. Про залишення заяви без розгляду заявнику повідомляється у письмовій формі з викладенням причин протягом семи робочих днів після реєстрації заяви.

3. Після усунення причин, що були підставою для залишення заяви без розгляду, заява розглядається по суті в порядку і строки, що встановлені цим Законом.

4. Якщо причини, що були підставою для залишення заяви без розгляду, було усунуто до завершення терміну подачі заяв для участі у конкурсі на отримання ліцензій, телерадіоорганізація допускається до участі в конкурсі.

Стаття 30. Відмова у видачі ліцензії на мовлення

1. При проведенні конкурсу на видачу ліцензії на мовлення підставою для відмови у видачі ліцензії є перемога іншого заявника за результатами конкурсного відбору.

2. При розгляді заяви на видачу ліцензії на позаконкурсних засадах Національна рада може відмовити у видачі ліцензії, якщо:

а) організація-заявник не відповідає ліцензійним вимогам на заявлений вид мовлення, у тому числі визначеним статтею 12 цього Закону вимогам щодо заснування телерадіоорганізацій, обмеження частки власності іноземних фізичних та юридичних осіб в акціонерному або статутному фонді телерадіоорганізації, а також до установчих і статутних документів телерадіоорганізації;

б) зазначені у заяві відомості на момент її розгляду не відповідають дійсності;

в) заяву подано до закінчення одного року з дня прийняття рішення про анулювання ліцензії телерадіоорганізації-заявника;

г) у заявника відсутні можливості (економічні, фінансові, технічні) здійснювати мовлення із заявленими характеристиками.

3. Рішення про відмову у видачі ліцензії на мовлення приймається Національною

радою за результатами розгляду заяви і протягом п'яти робочих днів після протокольного оформлення цього рішення надсилається заявникові у письмовій формі із зазначенням підстав відмови.

4. Рішення про відмову у видачі ліцензії може бути оскаржено в судовому порядку в місячний термін.

Стаття 31. Плата за видачу, продовження, переоформлення та видачу дубліката ліцензії на мовлення

1. За видачу і продовження строку дії ліцензій на мовлення телерадіоорганізації сплачують ліцензійний збір.

2. Методика розрахунків розмірів ліцензійного збору розробляється і затверджується Національною радою за погодженням з Міністерством фінансів України.

3. Ліцензійний збір перераховується до Державного бюджету України. Порядок сплати ліцензійного збору визначається Національною радою відповідно до вимог цього Закону. Ліцензійний збір сплачується заявником протягом місяця з дня прийняття Національною радою рішення про видачу ліцензії, якщо Національна рада не передбачила інший порядок сплати ліцензійного збору.

4. За переоформлення ліцензії на мовлення або видачу дубліката ліцензії на мовлення справляється плата в розмірі п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

5. За переоформлення ліцензії на мовлення у зв'язку із переходом від аналогового до цифрового мовлення справляється плата в розмірі ліцензійного збору, передбаченого за видачу відповідної ліцензії на багатоканальне мовлення.

Стаття 32. Видача ліцензії на мовлення

1. Рішення про видачу ліцензії на мовлення приймається Національною радою одночасно з рішенням про переможця конкурсу на отримання ліцензії.

2. При позаконкурсному розгляді заяви про видачу ліцензії на мовлення Національна рада приймає рішення про видачу ліцензії або про відмову у видачі ліцензії відповідно до вимог статті 30 цього Закону.

3. Ліцензія на мовлення видається заявнику на підставі рішення Національної ради про видачу ліцензії не пізніше ніж у десятиденний термін після внесення ним ліцензійного збору, що підтверджується відповідним документом органу Державного казначейства України. У разі, якщо Національна рада прийняла рішення про інший порядок сплати ліцензійного збору, ліцензія видається заявнику не пізніше ніж у тридцятиденний термін після прийняття рішення про видачу ліцензії на мовлення.

Стаття 33. Продовження строку дії ліцензії на мовлення

1. Кожний ліцензіат має право на продовження строку дії ліцензії на мовлення.

2. Для продовження строку дії ліцензії на мовлення необхідно не раніше ніж за 210 днів та не пізніше ніж за 180 днів до закінчення строку дії ліцензії подати до Національної ради заяву про продовження ліцензії на мовлення відповідно до вимог статті 24 цього Закону. Заяву про продовження строку дії ліцензії, подану раніше ніж за 210 днів до закінчення строку дії ліцензії, Національна рада повертає ліцензіату без розгляду протягом п'яти робочих днів з дня її надходження.

3. Заява про продовження строку дії ліцензії на мовлення розглядається і рішення щодо неї приймається не пізніше ніж за 60 днів до закінчення строку дії ліцензії.

4. За результатами розгляду заяви Національна рада приймає рішення про продовження строку дії ліцензії на мовлення або про відмову у продовженні строку дії ліцензії. Протягом п'яти робочих днів після прийняття відповідного рішення Національна рада письмово повідомляє заявника про результати розгляду його заяви. Копія рішення надсилається або видається. У рішенні про відмову у продовженні строку дії ліцензії Національна рада визначає підстави прийняття такого рішення відповідно до вимог частини

сьомої цієї статті.

5. При розгляді заяви та прийнятті рішення про продовження дії ліцензії на мовлення Національна рада не може змінювати умови ліцензії, крім випадків коли:

по закінченні строку дії ліцензії відбувається перехід від аналогового до цифрового мовлення в порядку, визначеному статтею 22 цього Закону;

необхідність зміни технічних характеристик мовлення зумовлена внесенням відповідних змін до Національної таблиці розподілу смуг радіочастот України та/або Плану використання радіочастотного ресурсу України;

умови ліцензії не відповідають вимогам закону;

зміни умов ліцензії запропоновані ліцензіатом і підтримані Національною радою.

6. Ліцензія на мовлення з продовженим строком дії вручається ліцензіату Національною радою не раніше ніж в останній робочий день строку дії попередньої ліцензії за умови сплати ліцензійного збору відповідно до вимог статті 30 цього Закону.

7. Національна рада може прийняти рішення про відмову у продовженні строку дії ліцензії на мовлення лише за умови, якщо:

а) ліцензіат подав заяву на продовження строку дії ліцензії пізніше ніж за 180 днів до закінчення строку дії ліцензії;

б) протягом дії ліцензії ліцензіат порушував умови ліцензії та вимоги чинного законодавства. Ці порушення повинні бути підтверджені рішеннями та санкціями Національної ради, не скасованими у визначеному законодавством порядку, або відпо-відними судовими рішеннями;

в) ліцензіат не відповідає вимогам статті 9 або частини другої статті 12 цього Закону.

8. Відмову у продовженні строку дії ліцензії на мовлення можна оскаржити до суду у тримісячний термін.

9. Організація, якій відмовлено у продовженні строку дії ліцензії на мовлення, не позбавляється права подавати заяви про видачу ліцензії і брати участь у конкурсах на отримання ліцензії на загальних підставах відповідно до вимог цього Закону.

Стаття 34. Видача дубліката ліцензії на мовлення

1. У разі втрати чи пошкодження ліцензії телерадіоорганізація зобов'язана звернутися до Національної ради із заявою про видачу дубліката ліцензії за встановленою Національною радою формою. Пошкоджена ліцензія додається до заяви. Приймаючи заяву про видачу дубліката ліцензії на мовлення, Національна рада реєструє її та видає ліцензіату довідку про її реєстрацію.

2. Національна рада розглядає заяву про видачу дубліката ліцензії на мовлення і приймає рішення про видачу дубліката ліцензії протягом 10 днів з дня реєстрації заяви. Протягом п'яти днів після прийняття рішення про видачу дубліката ліцензії на мовлення Національна рада письмово повідомляє про це заявника і видає йому дублікат ліцензії на мовлення.

3. До отримання дубліката ліцензії на мовлення діяльність телерадіоорганізації здійснюється на підставі виданої Національною радою довідки про реєстрацію заяви про видачу дубліката ліцензії на мовлення.

4. Відомості ліцензії, що дублюється, переносяться до дубліката без змін, у тому числі дата прийняття рішення та номер рішення про видачу та/або продовження строку дії ліцензії, строк дії ліцензії, дата видачі ліцензії. На бланку ліцензії ставляться штамп "Дублікат" і дата видачі дубліката.

5. За видачу дубліката ліцензії справляється плата відповідно до статті 31 цього Закону.

Стаття 35. Переоформлення ліцензії на мовлення

1. У разі зміни даних, передбачених частиною третьою цієї статті, ліцензіат подає до Національної ради заяву про переоформлення ліцензії на мовлення за встановленою Національною радою формою.

2. До заяви додаються завірені у встановленому порядку копії документів, які підтверджують необхідність внесення змін до ліцензії.

3. Підставами для переоформлення ліцензії на мовлення можуть бути:

а) організаційні зміни статусу та умов діяльності ліцензіата;

б) наміри ліцензіата змінити організаційні чи технічні характеристики мовлення та внести відповідні зміни до умов ліцензії;

в) необхідність внесення змін до умов ліцензії у зв'язку із переходом від аналогового до цифрового мовлення.

4. При виникненні підстав для переоформлення ліцензії на мовлення у зв'язку з організаційними змінами статусу та умов діяльності ліцензіата він зобов'язаний протягом 10 робочих днів подати до Національної ради заяву про переоформлення ліцензії та відповідні документи або їх нотаріально засвідчені копії, які підтверджують зазначені зміни.

5. Національна рада розглядає заяву і приймає рішення про переоформлення ліцензії на мовлення протягом 10 робочих днів з дати надходження заяви.

6. Національна рада відмовляє у переоформленні ліцензії на мовлення і розпочинає дії стосовно анулювання ліцензії на мовлення, якщо зміни у складі засновників (співзасновників) та/або власників (співвласників) суперечать вимогам статей 8, 12 цього Закону.

7. Заява про переоформлення ліцензії у зв'язку з намірами ліцензіата змінити організаційні чи технічні характеристики мовлення розглядається у місячний термін з дати її надходження. За результатами розгляду Національна рада приймає рішення про внесення змін до ліцензії та відповідне переоформлення ліцензії або про відмову у внесенні змін до ліцензії.

8. Заява про переоформлення ліцензії у зв'язку із переходом від аналогового до цифрового мовлення розглядається у місячний термін з дати її надходження.

9. За результатами розгляду Національна рада приймає рішення про внесення змін до ліцензії та відповідне переоформлення ліцензії. При цьому зміни до програмної концепції мовлення вносяться відповідно до Плану розвитку.

10. Якщо пропозиції заявника щодо внесення змін до програмної концепції мовлення не відповідають вимогам Плану розвитку, Національна рада може відмовити у переоформленні ліцензії на мовлення у зв'язку із переходом від аналогового до цифрового мовлення і оголосити конкурс на отримання ліцензії на багатоканальне мовлення. При цьому за чинним ліцензіатом залишається право мовлення на одному з каналів нової цифрової багатоканальної телемережі, а також право бути оператором телекомунікації на всю цифрову багатоканальну телемережу.

11. Переоформлена ліцензія на мовлення видається ліцензіату не пізніше ніж через 10 днів після прийняття Національною радою відповідного рішення за умови внесення ним сплати за переоформлення ліцензії відповідно до вимог статті 31 цього Закону.

12. Строк дії переоформленої ліцензії на мовлення не може перевищувати строку дії, зазначеного в ліцензії, що переоформлювалася.

13. У разі переоформлення ліцензії на мовлення Національна рада приймає рішення про визнання недійсною ліцензії, що була переоформлена, з внесенням відповідних змін до Державного реєстру телерадіоорганізацій України.

14. У разі відмови у внесенні змін ліцензіат зобов'язаний здійснювати мовлення відповідно до умов чинної ліцензії.

15. При видачі переоформленої ліцензії попередня ліцензія на мовлення вилучається.

Стаття 36. Строк дії ліцензії на мовлення

1. Ліцензія на мовлення видається на строк, визначений Національною радою відповідно до заяви про видачу ліцензії, але не менш як:

для ефірного мовлення та багатопрограмного мовлення в багатоканальних телемережах — на 7 років;

для супутникового, проводового, кабельного мовлення - на 10 років.

2. Після закінчення строку дії ліцензія на мовлення втрачає чинність, за винятком випадків, коли вчасно подана ліцензіатом заява про продовження дії ліцензії на мовлення не була розглянута Національною радою у визначені цим законом строки. У цих випадках ліцензія залишається чинною до прийняття Національною радою рішення про продовження дії ліцензії або про відмову у продовженні дії ліцензії відповідно до вимог цього Закону.

Стаття 37. Анулювання ліцензії на мовлення

1. Анулювання ліцензії на мовлення здійснюється Національною радою у випадках, передбачених цим Законом.

2. Національна рада анулює ліцензію на мовлення на підставі:

а) клопотання ліцензіата про анулювання ліцензії;

б) рішення про скасування державної реєстрації ліцензіата;

в) несплати ліцензіатом ліцензійного збору у строки, встановлені відповідно до вимог цього Закону;

г) відсутності передбаченого ліцензією мовлення протягом року від дня видачі ліцензії;

ґ) рішення суду про втрату чинності ліцензії на мовлення.

3. Національна рада приймає вмотивоване рішення про анулювання ліцензії на мовлення протягом 15 робочих днів з дати надходження документів щодо наявності зазначених підстав для анулювання. Рішення Національної ради про анулювання ліцензії може бути оскаржено у судовому порядку.

4. Національна рада письмово повідомляє про анулювання ліцензії ліцензіата та відповідних операторів телекомунікацій у триденний термін з дня прийняття рішення про анулювання ліцензії на мовлення, якщо це рішення не оскаржено у судовому порядку. У разі оскарження рішення Національної ради до суду Національна рада письмово повідомляє про анулювання ліцензії ліцензіата та відповідних операторів телекомунікацій у триденний термін з дня набрання рішенням суду про анулювання ліцензії законної сили.

5. Національна рада може звертатися до суду про анулювання ліцензії на мовлення на підставі:

а) факту передачі ліцензії іншій юридичній або фізичній особі-неліцензіату з метою проведення нею інформаційної діяльності;

б) факту несвоєчасного подання заяви про переоформлення ліцензії у зв'язку з організаційними змінами статусу та умов діяльності ліцензіата;

в) факту невиконання розпоряджень про усунення порушень законодавства та ліцензійних вимог;

г) факту відмови ліцензіата у проведенні працівниками Національної ради перевірки його діяльності відповідно до вимог законодавства України;

ґ) факту невідповідності ліцензіата визначеним статтею 12 цього Закону вимогам щодо заснування телерадіоорганізацій, обмеження частки власності іноземних фізичних та юридичних осіб в акціонерному або статутному фонді телерадіоорганізації, а також до установчих і статутних документів телерадіоорганізації.

6. Виконання рішення суду про анулювання ліцензії на мовлення здійснюється у загальному порядку відповідно до вимог законодавства.

Стаття 38. Державна реєстрація та ведення Державного реєстру телерадіоорганізацій України

1. Суб'єкти господарювання, які отримали ліцензію на мовлення, підлягають державній реєстрації як суб'єкти інформаційної діяльності.

2. Телерадіоорганізації, які не мають ліцензій на мовлення, можуть зареєструватися як суб'єкти інформаційної діяльності за власним бажанням.

3. Студії-виробники, які не мають ліцензій на мовлення, можуть зареєструватися як суб'єкти інформаційної діяльності за власним бажанням.

4. Державна реєстрація суб'єктів господарювання як суб'єктів інформаційної діяльності здійснюється Національною радою.

5. Державна реєстрація суб'єктів господарювання, які отримали ліцензії на мовлення, здійснюється шляхом внесення відповідних даних до Державного реєстру телерадіоорганізацій України у триденний строк з дня видачі ліцензії на мовлення.

6. Державна реєстрація студії-виробника, який не має ліцензії на мовлення, здійснюється на підставі заяви керівника студії-виробника шляхом внесення відповідних даних до Державного реєстру телерадіоорганізацій України та видачі свідоцтва про державну реєстрацію.

7. Форма заяви визначається Національною радою. У заяві вказуються такі реєстраційні відомості:

а) назва телерадіоорганізації;

б) позивні, логотип, товарний знак (за наявності);

в) програмні цілі або тематична спрямованість;

г) юридична та поштова адреси телерадіоорганізації;

ґ) контактні телефони, електронна адреса.

8. До заяви про державну реєстрацію додаються належним чином засвідчені копії свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи, статуту, довідки місцевого органу Державного комітету статистики України про включення телерадіоорганізації до Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України.

9. Національна рада може відмовити в розгляді заяви про внесення до Державного реєстру телерадіоорганізацій України, якщо заява не відповідає вимогам цього Закону. У разі відмови в розгляді заяви Національна рада у триденний термін після отримання заяви повідомляє про це заявника з обов'язковим зазначенням причин відмови.

10. Протягом трьох робочих днів після отримання заяви Національна рада вносить телерадіоорганізацію до Державного реєстру телерадіоорганізацій України і не пізніше ніж через тиждень після внесення до цього реєстру видає телерадіоорганізації свідоцтво про державну реєстрацію встановленого зразка. За оформлення свідоцтва про державну реєстрацію справляється плата в розмірі п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, яка зараховується на поточний рахунок Національної ради.

11. Державний реєстр телерадіоорганізацій України веде Національна рада. До зазначеного реєстру вносяться дані про телерадіоорганізації, які отримали ліцензії на мовлення або зареєструвалися як суб'єкти інформаційної діяльності в порядку, визначеному цим Законом.

12. Стосовно телерадіоорганізацій, які отримали ліцензію (ліцензії) на мовлення, до Державного реєстру телерадіоорганізацій України вносяться такі відомості:

а) назва телерадіоорганізації;

б) позивні, логотип, товарний знак (за наявності);

в) програмні цілі або тематична спрямованість;

г) юридична та поштова адреси телерадіоорганізації;

ґ) контактні телефони, електронна адреса;

д) про власників і засновників телерадіоорганізації відповідно до вимог статті 24 цього Закону;

е) про особовий склад керівних та наглядових органів телерадіоорганізації відповідно до вимог статті 24 цього Закону;

є) дата і номер рішення про видачу ліцензії на мовлення;

ж) серія та номер ліцензії;

з) строк дії ліцензії;

и) вид (види) мовлення, обсяги мовлення і час мовлення;

і) територіальні характеристики мовлення (загальнонаціональне, регіональне або місцеве з визначенням відповідних областей, районів і населених пунктів);

ї) про переоформлення ліцензії, внесення змін до ліцензії, видачу її копії або дубліката;

й) про продовження ліцензії;

к) про накладання на телерадіоорганізацію штрафних санкцій відповідно до вимог цього Закону;

л) дата і номер рішення про визнання ліцензії недійсною та про її анулювання.

13. Відомості, зазначені у частині дванадцятій цієї статті, вносяться до Державного реєстру телерадіоорганізацій України протягом трьох робочих днів після видачі (продовження, внесення змін, видачі дубліката, анулювання) ліцензії на мовлення.

14. Доступ до Державного реєстру телерадіоорганізацій України є вільним. Порядок користування зазначеним реєстром і розмір плати за надання письмової інформації щодо даних цього реєстру встановлюються Національною радою. Національна рада розміщує відомості Державного реєстру телерадіоорганізацій України на веб-сайті та двічі на рік публікує їх в офіційному бюлетені Національної ради.

Розділ IV. ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ В БАГАТОКАНАЛЬНИХ ТЕЛЕМЕРЕЖАХ. СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОГО ПРИЙОМУ. РЕТРАНСЛЯЦІЯ

Стаття 39. Мовлення в багатоканальних телемережах

1. Багатоканальні телемережі як телекомунікаційні мережі створюються, реєструються, обслуговуються і захищаються відповідно до вимог Закону України “Про телекомунікації”.

2. Для розповсюдження телерадіопрограм та передач у багатоканальній телемережі суб’єкти господарювання повинні отримати відповідну ліцензію Національної ради.

3. Право на розповсюдження телерадіопрограм у багатоканальних телемережах мають виключно:

а) телерадіоорганізації, що отримали ліцензії на мовлення з використанням ресурсу багатоканальної телемережі відповідно до вимог статті 23 цього Закону;

б) суб’єкти господарювання, яким Національна рада видала ліцензію провайдера програмної послуги.

4. Телерадіоорганізації здійснюють мовлення з використанням ресурсу багатоканальної телемережі відповідно до умов ліцензії на мовлення та угоди з оператором багатоканальної телемережі.

5. Провайдери програмної послуги використовують багатоканальну телемережу на підставі ліцензії провайдера програмної послуги та відповідної угоди з оператором багатоканальної телемережі.

6. Оператор багатоканальної телемережі може сам надавати програмну послугу за умови отримання ліцензії провайдера програмної послуги.

7. Надання програмної послуги абоненту здійснюється на підставі угоди між абонентом і ліцензіатом, укладеної відповідно до чинного законодавства. Угода обов’язково визначає:

тип наданого пакета програм (пакет універсальної програмної послуги, стандартний пакет або індивідуальний пакет на замовлення);

перелік телерадіопрограм та передач, які провайдер зобов’язується надавати абоненту;

абонентну плату за пакет і/або плату за надання окремих телерадіопрограм та передач.

8. До закінчення строку дії угоди провайдер не має права без офіційно оформленого погодження абонента вносити зміни до характеристик програмної послуги, зазначених у частині сьомій цієї статті.

9. Провайдер зобов'язаний забезпечити усім абонентам можливість отримання програм універсальної програмної послуги та включити такі програми до всіх пакетів програм.

Для розповсюдження програм універсальної програмної послуги провайдер не зобов'язаний укладати договори з відповідними телерадіоорганізаціями.

10. Провайдер програмної послуги може розпочинати свою діяльність з моменту отримання ліцензії і затвердженого Національною радою складу пакета (пакетів) універсальної програмної послуги.

11. Провайдер програмної послуги самостійно, виходячи з ринкового попиту, встановлює розмір абонентної плати за різні пакети програм та інші інформаційні послуги. Державному регулюванню підлягає виключно розмір абонентної плати за користування універсальною програмною послугою.

12. У разі порушення провайдером вимог законодавства Національна рада застосовує до нього визначені цим Законом санкції.

Стаття 40. Ліцензування провайдерів програмної послуги

1. Для організації діяльності (мовлення) кабельного телебачення і радіомовлення суб'єкт господарювання (провайдер або оператор телекомунікацій чи оператор кабельних мереж) повинен отримати ліцензію (дозвіл) у Національній раді.

2. Ліцензування діяльності (мовлення) кабельного телебачення і радіомовлення здійснюється за реєстраційним принципом. Ліцензія видається без конкурсу на підставі заяви на термін 10 років.

3. Заява про видачу ліцензії провайдера програмної послуги подається відповідно до вимог статті 24 цього Закону. До заяви додаються:

а) загальна концепція пакетування (перелік) програм, придбаних для ретрансляції;

б) документи, які підтверджують придбання та право на розповсюдження (ретрансляцію) програм іншого мовника.

4. Загальна концепція (принципи, підстави) добору програм для ретрансляції (пропозиції абонентам) є обов'язковим додатком до ліцензії на діяльність (мовлення) кабельного телебачення і радіомовлення. Цей додаток підлягає щорічній перереєстрації. Для перереєстрації ліцензіат повинен подати до Національної ради інформацію про виконання концепції добору програм протягом попереднього року.

5. Заява про видачу ліцензії провайдера програмної послуги розглядається і рішення щодо неї приймається у місячний термін з дня її надходження до Національної ради.

6. За результатами розгляду заяви Національна рада приймає рішення:

а) про видачу ліцензії провайдера програмної послуги;

б) про затвердження пакета (пакетів) програм універсальної програмної послуги в населеному пункті (населених пунктах) та/або на території (територіях), де передбачається надання програмної послуги.

7. Ліцензію провайдера програмної послуги може бути анульовано в судовому порядку за поданням Національної ради у зв'язку з систематичними порушеннями ним вимог цього Закону, законодавства України про захист суспільної моралі, законодавства України про авторські та суміжні права.

8. Права, які надає ліцензія провайдера програмної послуги, не можуть бути передані іншій особі (юридичній чи фізичній).

Стаття 41. Системи колективного прийому

1. Системи колективного прийому теле- та/чи радіопрограм створюються з метою отримання споживачами можливості якісного приймання за допомогою побутових приймальних засобів телевізійних та/чи радіопрограм, які розповсюджуються в зоні дії системи колективного прийому.

2. Системи колективного прийому не кваліфікуються як багатоканальні телемережі. Діяльність їх операторів не підлягає ліцензуванню Національною радою. Розповсюдження програм споживачам за допомогою системи колективного прийому не потребує реєстрації суб'єкта інформаційної діяльності.

3. У складі багатоканальної мережі система колективного прийому може бути лише за договірною закріпленою згодою власників будинку на це та на схвалений мешканцями (потенціальними абонентами) пакет додаткових послуг багатоканальної телемережі.

Стаття 42. Ретрансляція телерадіопрограм та передач

1. Ретрансляція телерадіопрограм та передач, зміст яких відповідає вимогам Європейської конвенції про транскордонне телебачення, на території України не обмежується. Порядок ретрансляції регулюється цим Законом.

2. Суб'єкт господарювання, який перебуває під юрисдикцією України, має на меті здійснювати ретрансляцію і отримав на це дозвіл від правовласника (виробника), який не підпадає під юрисдикцію країни, що входить до Європейського Союзу, або країни, яка ратифікувала Європейську конвенцію про транскордонне телебачення, зобов'язаний адаптувати зміст призначених для ретрансляції програм до вимог законодавства України.

3. Право на ретрансляцію теле- та/чи радіопрограм визначається ліцензією на мовлення або ліцензією провайдера програмної послуги.

4. Максимальні обсяги ретрансляції та орієнтовний перелік (за жанрами) передбачених до ретрансляції програм та передач визначаються програмною концепцією мовлення згідно з вимогами цього Закону.

5. Провайдери програмної послуги здійснюють ретрансляцію телерадіопрограм та передач у багатоканальних телемережах відповідно до переліку телерадіопрограм та передач, які передбачено надавати у складі програмної послуги.

Розділ V. ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕЛЕРАДІОМОВЛЕННЯ

Стаття 43. Початок мовлення

1. Організація-ліцензіат має право розпочати мовлення протягом року з дня набрання ліцензією чинності. Про початок мовлення вона зобов'язана у десятиденний термін повідомити Національну раду.

2. Власник технічних засобів мовлення або організація, що їх експлуатує, не має права надавати технічні засоби мовлення в користування телерадіоорганізаціям, які не мають відповідної ліцензії або якщо відповідна ліцензія втратила чинність.

3. Забороняється розповсюджувати телерадіопрограми чи передачі на територію, більшу від вказаної в ліцензії Національної ради.

4. На одній території забороняється розповсюдження наземним ефірним способом однакових за змістом програм.

5. Ліцензіат не має права передавати канал мовлення в суборенду іншим організаціям.

6. Керівник телерадіоорганізації або уповноважена ним особа дає дозвіл на випуск телерадіопередач чи програм і несе особисту відповідальність за їх зміст та якість.

Стаття 44. Кореспондентські пункти

1. Телерадіоорганізації мають право у встановленому законодавством України порядку відкривати кореспондентські пункти на території України та за її межами.

2. Кореспондентський пункт є структурним підрозділом (філією) телерадіоорганізації, який створюється з метою інформаційного забезпечення телерадіоорганізації.

3. Кореспондентські пункти не мають права на самостійні мовлення та здійснення інформаційних і рекламних вставок на каналі мовлення телерадіоорганізації.

Стаття 45. Акредитація творчих працівників телерадіоорганізації

1. Телерадіоорганізація має право акредитувати своїх творчих працівників в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, установах, організаціях і підприємствах, де діє порядок акредитації.

2. Правила акредитації повинні бути справедливими, обґрунтованими, однаковими та рівними для усіх телерадіоорганізацій. Правила акредитації повинні бути оприлюднені відповідними органом державної влади або органом місцевого самоврядування, установою, організацією або підприємством, де діє порядок акредитації.

3. Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, установа, організація, підприємство не може відмовити у вільному доступі або в акредитації творчих працівників телерадіоорганізації, якщо інше не передбачене законом.

Стаття 46. Вихідні дані

1. Телерадіоорганізація зобов'язана повідомляти свої вихідні дані (найменування, позивні, логотип або емблему).

2. Під час трансляції (ретрансляції) радіопрограми телерадіоорганізація не рідше ніж щогодини передає свої позивні.

3. Під час трансляції телепередач телерадіоорганізація використовує логотип або інші вихідні дані.

Стаття 47. Дозвіл на право використання програм чи передач інших телерадіоорганізацій

1. Використання програм чи передач інших телерадіоорганізацій здійснюється відповідно до Закону України "Про авторське право та суміжні права".

2. При розповсюдженні програм іноземних телерадіокомпаній в багатоканальних телемережах забороняється вносити будь-які зміни в програму, крім випадків, визначених угодами з правовласниками аудіовізуальної продукції або передбачених законодавством України.

Стаття 48. Облік аудіовізуальних творів та порядок зберігання їх копій (записів)

1. Кожна телерадіоорганізація-ліцензіат зобов'язана вести журнал обліку передач, які телерадіоорганізація транслювала чи ретранслювала або забезпечувала їх трансляцію чи ретрансляцію у повній та незмінній формі третьою особою (оператором телекомунікацій).

2. У журналі обліку передач фіксуються:

дата випуску, час початку і закінчення передачі;

назва і тема передачі;

прізвище авторів і ведучих передачі;

мова передачі.

3. Журнал обліку передач зберігається телерадіоорганізацією протягом року з дня останнього запису в ньому.

4. Усі передачі, які телерадіоорганізація транслювала чи ретранслювала або забезпечувала їх трансляцію чи ретрансляцію у повній та незмінній формі третьою особою (оператором телекомунікацій), повинні бути записані і зберігатися протягом 14 днів від дати їх розповсюдження, якщо у цей строк не надійшло скарги щодо їхнього змісту.

5. У разі подання скарги щодо змісту передачі її записи зберігаються до того часу, поки скаргу не буде розглянуто і рішення стосовно неї не буде прийнято у визначеному порядку.

6. Умови довгострокового зберігання телерадіопередач, що становлять історичну, художню, культурну чи іншу цінність, визначаються законодавством України.

Стаття 49. Розповсюдження офіційних повідомлень та іншої обов'язкової інформації

1. Державні та комунальні телерадіоорганізації зобов'язані безкоштовно передавати офіційні повідомлення Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України та Конституційного Суду України, офіційні повідомлення Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади – на підвідомчу їм територію.

2. Телерадіоорганізації, незалежно від форм власності, зобов'язані безкоштовно оприлюднювати повідомлення про надзвичайні ситуації. Право на використання телебачення і радіомовлення з цією метою належить органам влади і посадовим особам, які уповноважені приймати рішення в умовах надзвичайних ситуацій.

3. Трансляція сесій Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим проводиться відповідно до державного замовлення та на основі договору.

4. На вимогу Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України та Голови Конституційного Суду України державні телерадіоорганізації надають їм час для екстрених офіційних виступів з важливих питань державного життя.

5. Державні телерадіоорганізації зобов'язані передбачати у своїх програмах час і форми для забезпечення можливості виступів народних депутатів України з питань їхньої депутатської діяльності.

Участь народних депутатів України у передачах з інших питань здійснюється на загальних засадах.

6. Виступи депутатів місцевих рад з питань їхньої депутатської діяльності в телерадіопрограмах, що транслюються на території відповідної ради, здійснюються за домовленістю з місцевими телерадіоорганізаціями.

Стаття 50. Діяльність телерадіоорганізацій під час виборчого процесу

1. Особливості діяльності телерадіоорганізацій під час виборчого процесу регулюються законодавством про вибори.

Стаття 51. Мовлення в особливих обставинах

1. На час надзвичайного та/чи воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях відповідно до закону може встановлюватися особливий режим роботи аудіовізуальних засобів масової інформації.

2. Особливості регулювання мовлення під час надзвичайного та/чи воєнного стану визначаються законом.

Стаття 52. Припинення мовлення

1. Підставами для припинення мовлення є закінчення терміну дії ліцензії, якщо строк її дії не був продовжений, або анулювання ліцензії відповідно до вимог цього Закону.

2. Протягом доби з дня закінчення строку дії або анулювання ліцензії ліцензіат зобов'язаний припинити мовлення.

3. Продовження мовлення після отримання офіційного повідомлення про анулювання ліцензії тягне за собою відповідальність керівника телерадіоорганізації та керівника відповідного оператора телекомунікацій, який надає послуги з експлуатації технічних засобів мовлення, відповідно до закону.

Стаття 53. Реклама

1. Відносини, які виникають під час рекламної діяльності та спонсорства на телебаченні і радіо, регулюються Законом України "Про рекламу".

Стаття 54. Участь спонсорів у створенні телерадіопередач

1. Участь спонсорів у створенні телерадіопередач визначається Законом України "Про рекламу".

(Статтю викладено в новій редакції на підставі Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реклами" № 145–VI від 18 березня 2008 року)

Стаття 55. Анонси передач

1. Анонси передач є інформацією для телеглядачів і радіослухачів та мають відповідати вимогам статті 59 цього Закону.

2. Анонси передач транслюються відповідно до вимог Закону України “Про рекламу”.

Розділ VI. ПРАВА І ОБОВ’ЯЗКИ ТЕЛЕРАДІООРГАНІЗАЦІЙ ТА ЇХ ПРАЦІВНИКІВ

Стаття 56. Права телерадіоорганізацій

1. Телерадіоорганізації, їх працівники мають право на одержання від державних органів, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності необхідної інформації для здійснення своєї статутної діяльності у порядку, передбаченому законодавством України.

Стаття 57. Редакційний статут телерадіоорганізації

1. Редакційний статут телерадіоорганізації містить вимоги до створення та поширення інформації.

2. Редакційний статут затверджує власник телерадіоорганізації або уповноважений ним орган.

3. Власник телерадіоорганізації не має права втручатися у творчу діяльність телерадіоорганізації в інший спосіб, ніж через внесення змін до редакційного статуту телерадіоорганізації.

4. Редакційний статут телерадіоорганізації визначає:

основні вимоги до забезпечення точності, об’єктивності, неупередженості та збалансованості інформації, що розповсюджується телерадіоорганізацією;

вимоги до розповсюдження конфіденційної інформації;

вимоги до розповсюдження інформації про насильство;

вимоги до розповсюдження інформації про злочини;

вимоги до розповсюдження інформації про різні групи населення (національні та сексуальні меншини, релігійні групи, хворих та інвалідів);

вимоги до захисту дітей від негативного впливу інформації, що розповсюджується телерадіоорганізацією;

вимоги до перевірки достовірності інформації, одержаної від третіх осіб;

вимоги до дотримання авторських та суміжних прав при розповсюдженні інформації;

особливості поширення інформації про політичні партії та політиків під час виборчого процесу та поза його межами;

вимоги до реклами та спонсорства;

вимоги щодо недопущення прихованої реклами та одержання творчими працівниками телерадіоорганізації товарів і послуг безкоштовно або за пільговими цінами;

порядок утворення, діяльності та повноваження редакційної ради телерадіоорганізації.

5. Редакційний статут телерадіоорганізації передбачає створення редакційної ради, половина складу якої призначається власником телерадіоорганізації або уповноваженим ним органом, а половина обирається творчим колективом телерадіоорганізації. На редакційну раду телерадіоорганізації покладається:

контроль за дотриманням телерадіожурналістами редакційного статуту;

контроль за дотриманням прав телерадіожурналістів, вимог щодо заборони цензури та втручання у творчу діяльність телерадіоорганізації;

внесення на розгляд органів управління телерадіоорганізації питання про відсторонення від керівництва телерадіоорганізацією або її окремими підрозділами осіб, які порушували редакційний статут та/або вимоги законодавства щодо прав телерадіожурналістів, заборони цензури і втручання у творчу діяльність телерадіоорганізацій, про призначення службового розслідування і звільнення цих осіб відповідно до закону в разі підтвердження наявності зазначених порушень.

6. Редакційний статут телерадіоорганізації має бути оприлюднений. Копія редакційного статуту протягом семи днів з часу його прийняття або внесення змін до нього надсилається до Національної ради.

Стаття 58. Права творчого колективу та телерадіожурналістів

1. Творчий колектив телерадіоорганізації складається з телерадіожурналістів.

2. Творчий колектив організації має право відстоювати інтереси телерадіожурналістів та здійснювати контроль за дотриманням їхніх прав, вимог щодо заборони цензури і втручання у творчу діяльність телерадіоорганізації.

3. Збори творчого колективу телерадіоорганізації обирають половину складу редакційної ради телерадіоорганізації. Телерадіожурналіст має право:

а) брати участь у зборах творчого колективу телерадіоорганізації, вносити пропозиції щодо розгляду ними питань;

б) пропонувати кандидатури до складу редакційної ради телерадіоорганізації, бути обраним до її складу;

в) звертатися до редакційної ради телерадіоорганізації щодо порушень прав телерадіожурналістів, вимог щодо заборони цензури і втручання у творчу діяльність телерадіоорганізації, порушень редакційного статуту телерадіоорганізації.

Стаття 59. Обов'язки телерадіоорганізації

1. Телерадіоорганізація зобов'язана:

а) дотримуватися законодавства України та вимог ліцензії;

б) виконувати рішення Національної ради та судових органів;

в) поширювати об'єктивну інформацію;

г) не створювати перешкод у передачі та прийманні програм інших телерадіоорганізацій, функціонуванні засобів телекомунікацій;

ґ) дотримуватися вимог державних стандартів і технічних параметрів телерадіомовлення;

д) попереджати телеглядачів про те, що її програми є платними;

е) виконувати правила рекламної діяльності і спонсорства, встановлені законодавством;

є) з повагою ставитися до національної гідності, національної своєрідності і культури всіх народів;

ж) зберігати у таємниці, на підставі документального підтвердження, відомості про особу, яка передала інформацію або інші матеріали за умови нерозголошення її імені;

з) не поширювати матеріали, які порушують презумпцію невинуватості підсудного або упереджують рішення суду;

и) не розголошувати інформацію про приватне життя громадянина без його згоди, якщо ця інформація не є суспільно необхідною. У разі якщо суд визнає, що поширення інформації про особисте життя громадянина не становить суспільної необхідності, моральна шкода та матеріальні збитки відшкодовуються в порядку, встановленому законодавством України;

і) розмістити спростування поширеної інформації, визнаної недостовірною, наклепницькою тощо.

Стаття 60. Обов'язки творчих працівників телерадіоорганізацій

1. Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний:

а) дотримуватися програмної концепції телерадіоорганізації, керуватися її статутом;

б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації;

в) не допускати поширення інформації, передбаченої частиною другою статті 6 цього Закону;

г) не допускати випадків поширення в телерадіопрограмах відомостей, які порушують

права і законні інтереси громадян, принижують їх честь і гідність;

ґ) виконувати інші вимоги, які випливають із цього Закону і статуту телерадіоорганізації та укладеного ним з телерадіоорганізацією трудового договору.

2. Обов'язки, передбачені частиною першою цієї статті, поширюються також на позаштатних творчих працівників телерадіоорганізації.

3. У разі висунення творчого працівника телерадіоорганізації кандидатом на виборні посади він має рівні з іншими кандидатами права у використанні телебачення і радіомовлення.

4. Творчий працівник телерадіоорганізації не має права використовувати своє службове становище в інтересах кандидата на виборні посади, довіреною особою якого він є.

Розділ VII. ПРАВА ТЕЛЕГЛЯДАЧІВ І РАДІОСЛУХАЧІВ

Стаття 61. Захист прав телеглядачів, радіослухачів

1. Телеглядачі і радіослухачі мають право:

приймати програми телерадіоорганізацій, які доступні для прийому на території України;

одержувати інформацію про розклад передач;

звертатися до телерадіоорганізації, її засновників, Національної ради, Державного комітету телебачення і радіомовлення України із зауваженнями та пропозиціями щодо змісту і технічної якості відповідних програм або передач і отримувати письмово або безпосередньо у передачах відповідь на звернення;

у порядку, визначеному законом, спростовувати інформацію про них, поширену телерадіоорганізацією.

Стаття 62. Захист суспільної моралі та забезпечення прав неповнолітніх і юнацтва

1. При створенні, підготовці та розповсюдженні телерадіопрограм та передач телерадіоорганізації і провайдери програмної послуги зобов'язані дотримуватися вимог законодавства України про захист суспільної моралі.

2. Телерадіоорганізаціям забороняється розповсюджувати, а також анонсувати програми та передачі, які можуть зашкодити фізичному, інтелектуальному і духовному розвитку неповнолітніх та юнацтва, крім як протягом ефірного часу в добовому відрізку з 23.00 до 6.00 та на каналах з обмеженим доступом.

Такі програми або передачі повинні мати спеціальне попередження і відповідно позначатися в розкладі програм телерадіоорганізацій та спеціально позначатися безпосередньо перед їх трансляцією.

3. У програмах та передачах телерадіоорганізації не мають права без письмової згоди батьків або осіб, що їх замінюють, а також відповідних правоохоронних органів розголошувати будь-яку інформацію, яка:

може сприяти ідентифікації особи неповнолітнього правопорушника;

стосується факту самогубства неповнолітнього.

Стаття 63. Неприпустимість перекручення інформації

1. Особа, в якої беруть інтерв'ю, або особа, яка надала інформацію для телерадіоорганізації, має право на підставі письмової заяви переглянути та/або прослухати відповідну передачу перед її трансляцією.

2. Спори у зв'язку з недостовірністю або неповнотою інформації, поширеної у зазначених в частині першій цієї статті передачах, розглядаються у судовому порядку.

Стаття 64. Право на спростування

1. Громадянин або юридична особа мають право вимагати від телерадіоорганізації спростування поширених у її програмі чи передачі відомостей, які не відповідають дійсності

та/або принижують честь і гідність особи.

2. Право вимагати спростування мають офіційні представники громадянина, якщо сам громадянин не має можливості вимагати спростування.

3. Заяву з вимогою спростування має бути подано до телерадіоорганізації у письмовій формі протягом 14 днів з дня поширення таких відомостей з письмовим повідомленням про це Національної ради.

4. Телерадіоорганізація зобов'язана розглянути заяву у семиденний термін з дня її надходження, якщо інше не передбачено законодавством України.

5. На вимогу заявника телерадіоорганізація зобов'язана надати йому можливість безкоштовного прослуховування (перегляду) відповідного фрагменту програми чи передачі або надати копію запису фрагменту з відповідною оплатою.

6. Якщо в телерадіоорганізації відсутні достатні докази того, що поширені нею відомості відповідають дійсності, вона зобов'язана терміново їх спростувати.

7. Спростування повинно бути поширено тією ж телерадіоорганізацією і в такій же програмі чи передачі, що й відомості, які не відповідають дійсності, або в інший час за домовленістю з особою, права якої були порушені.

8. У спростуванні має бути зазначено, які відомості не відповідають дійсності, коли і в якій програмі чи передачі вони були поширені телерадіоорганізацією.

9. Якщо громадянин чи юридична особа надали текст спростування, то він підлягає поширенню за умови його відповідності вимогам цього Закону. Скорочення чи інші зміни в тексті спростування, поданого заявником, без його згоди не допускаються.

10. Телерадіоорганізація, яка зобов'язана поширити текст спростування, на вимогу громадянина чи представника юридичної особи може надати йому можливість зачитати власний текст і передати його в запису.

11. Про передбачуваний термін поширення та зміст тексту спростування телерадіоорганізація зобов'язана повідомити заявника.

12. У разі відмови телерадіоорганізації від спростування вона зобов'язана терміново повідомити про це заявника.

13. У разі винесення судом рішення про спростування текст спростування поширюється телерадіоорганізацією в порядку, визначеному цим Законом.

14. Телерадіоорганізація може відмовити особі у спростуванні поширеної інформації, якщо заяву про спростування було подано з порушенням вимог цього Закону.

Стаття 65. Право на відповідь

1. Громадянин або юридична особа, стосовно якого (якої) у програмі чи передачі телерадіоорганізації було поширено відомості, які не відповідають дійсності або порушують його (її) права і законні інтереси, має право на відповідь (коментар чи власне тлумачення обставин справи) у програмах та передачах даної телерадіоорганізації незалежно від того, було подано заяву з вимогою спростування чи ні.

2. Порядок подачі заяви на відповідь (коментар чи власне тлумачення обставин справи) визначається статтею 64 цього Закону.

Стаття 66. Відшкодування моральної шкоди

1. Моральна (немайнова) шкода відшкодовується відповідно до вимог Цивільного кодексу України.

Стаття 67. Звільнення від відповідальності за поширення інформації, що не відповідає дійсності

1. Телерадіоорганізація та її працівники не несуть відповідальності за поширення інформації, що не відповідає дійсності, у разі:

а) якщо ця інформація містилася в офіційних повідомленнях або одержана від органів державної влади, органів місцевого самоврядування у письмовій формі;

б) якщо ця інформація *є* дослівним цитуванням заяв і виступів (усних і друкованих) посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування, народних депутатів України, кандидатів на пост Президента України, кандидатів у народні депутати України та у депутати рад усіх рівнів, кандидатів на посади сільських, селищних, міських голів;

в) якщо ця інформація розповсюджувалася без попереднього запису та містилася у виступах осіб, які не є працівниками телерадіоорганізації;

г) якщо вона є дослівним відтворенням матеріалів, поширених іншим засобом масової інформації або інформаційним агентством, з посиланням на нього;

ґ) якщо звільнення від відповідальності передбачено іншим законом.

Розділ VIII. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГАЛУЗІ ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ

Стаття 68. Міжнародне співробітництво телерадіоорганізацій

1. Співробітництво телерадіоорганізацій із зарубіжними партнерами здійснюється на підставі прямих договорів.

2. Якщо міжнародним договором, в якому бере участь Україна, встановлено інші норми, ніж ті, що містяться у цьому Законі, то застосовуються норми міжнародного договору.

Стаття 69. Діяльність представників зарубіжних телерадіоорганізацій на території України

1. Акредитація зарубіжних кореспондентів телебачення і радіо проводиться Міністерством закордонних справ України.

2. Акредитовані зарубіжні кореспонденти мають права та обов'язки працівника телерадіоорганізації, передбачені цим Законом.

3. Представники зарубіжних телерадіоорганізацій, не акредитовані в Україні у встановленому порядку, здійснюють свою діяльність як співробітники іноземних юридичних осіб.

Розділ IX. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ

Стаття 70. Контроль та нагляд за дотриманням законодавства телерадіоорганізаціями і провайдерами програмної послуги

1. Національна рада здійснює контроль за дотриманням та забезпечує виконання вимог:

законодавства України у сфері телебачення і радіомовлення;

Закону України "Про рекламу" щодо спонсорства і порядку розповсюдження реклами на телебаченні і радіомовленні;

законодавства про захист суспільної моралі;

законодавства про кінематографію щодо квоти демонстрування національних фільмів;

законодавства про вибори.

2. Антимонопольний комітет України здійснює контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції.

3. Державна інспекція зв'язку у встановленому законодавством порядку здійснює державний нагляд за користуванням радіочастотного ресурсу для потреб телерадіомовлення, діяльністю операторів телекомунікацій, контроль за технічними параметрами поширення аудіовізуальної інформації.

4. Уповноважені органи Кабінету Міністрів України здійснюють контроль за дотриманням законодавства про захист авторського права та суміжних прав.

5. Контроль та нагляд за дотриманням інших вимог законодавства здійснюють органи державної влади в межах своєї компетенції.

6. У разі виявлення порушення телерадіоорганізацією або провайдером програмної послуги вимог законодавства уповноважений орган вживає до порушника санкції або надсилає до Національної ради подання відповідно до вимог закону.

Стаття 71. Відповідальність за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення

1. Відповідальність за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення несуть телерадіоорганізації, провайдери програмної послуги, їх керівники та працівники, інші суб'єкти господарської діяльності, посадові особи органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Винні в порушеннях несуть цивільно-правову, адміністративну і кримінальну відповідальність згідно із законодавством України.

2. Міру відповідальності та відповідні санкції за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення встановлює суд. У визначених цим Законом випадках санкції за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення встановлюються Національною радою.

3. Рішення Національної ради щодо застосування штрафних санкцій можуть бути оскаржені у судовому порядку.

4. Відповідальність за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення встановлюється на підставі документальних свідчень, актів перевірки телерадіоорганізацій, звернень визначених цим Законом органів державної влади.

Стаття 72. Санкції за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення

1. Санкції за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення застосовуються за рішенням суду або, у встановлених цим Законом випадках, за рішенням Національної ради.

2. Національна рада застосовує санкції до телерадіоорганізацій у разі порушення ними вимог цього Закону або ліцензійних умов.

3. Національна рада застосовує санкції до провайдерів програмної послуги у разі порушення ними вимог цього Закону.

4. У разі порушення законодавства про телебачення і радіомовлення іншими юридичними або фізичними особами Національна рада звертається до суду або до інших органів державної влади для усунення цих порушень у визначеному законодавством порядку.

5. Національна рада приймає рішення про застосування санкцій на підставі наданих документальних свідчень, актів перевірки чи подання визначених цим Законом органів державної влади.

6. Національна рада може застосовувати до телерадіоорганізацій та провайдерів програмної послуги такі санкції:

оголошення попередження;

стягнення штрафу;

подання до суду справи про анулювання ліцензії на мовлення.

7. Рішення про оголошення попередження приймається у разі першого порушення законодавства чи умов ліцензії телерадіоорганізацією або першого порушення законодавства провайдером програмної послуги.

8. Рішення про стягнення штрафу приймається:

якщо після винесення попередження відповідні порушення не були усунені;

якщо телерадіоорганізація за час після видачі (продовження) ліцензії вже отримала не менше трьох попереджень;

якщо провайдер програмної послуги за час після сплати ним попереднього штрафу вже отримав не менше трьох попереджень.

9. Штраф не може накладатися, якщо з часу останнього порушення законодавства минуло більше одного календарного року.

10. Розміри штрафів встановлюються Національною радою за погодженням з Кабінетом Міністрів України відповідно до вимог законодавства.

11. Рішення про стягнення штрафу може бути оскаржене в судовому порядку.

12. Якщо порушення не були усунені після попередження та стягнення штрафу, Національна рада подає до суду справу про анулювання ліцензії на мовлення телерадіоорганізації або справу про скасування державної реєстрації провайдера програмної послуги.

Стаття 73. Розгляд Національною радою питань про порушення телерадіоорганізацією або провайдером програмної послуги законодавства України та умов ліцензії

1. Питання про порушення ліцензіатом законодавства або умов ліцензії розглядаються на засіданні Національної ради в порядку, визначеному цим Законом та Законом України "Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення".

2. Національна рада починає розгляд питання про порушення ліцензіатом законодавства або умов ліцензії на підставі актів перевірки.

3. До початку розгляду представник ліцензіата має право ознайомитися з усіма матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання. При розгляді питання представник ліцензіата має право користуватися правовою допомогою.

Стаття 74. Прийняття Національною радою рішення за результатами розгляду питання про порушення телерадіоорганізацією або провайдером програмної послуги законодавства України та умов ліцензії

1. За результатами розгляду питання про порушення ліцензіатом законодавства або умов ліцензії Національна рада приймає рішення про:

а) визнання порушення і застосування передбачених цим Законом санкцій;

б) проведення додаткової перевірки;

в) відсутність фактів порушення.

2. Копія рішення протягом 10 днів вручається або надсилається ліцензіату.

Стаття 75. Виконання рішення про застосування санкції

1. Рішення Національної ради про застосування санкції вручається або надсилається керівнику ліцензіата.

2. У рішенні про застосування санкції Національна рада може встановити термін усунення порушення.

3. У разі застосування санкції у вигляді штрафу ліцензіат зобов'язаний сплатити штраф у тридцятиденний термін з дня отримання рішення про накладення штрафу. За кожен день прострочення сплати нараховується пеня у розмірі одного відсотка суми штрафу. У разі відмови ліцензіатом від сплати штрафу штраф стягується за рішенням суду.

4. Суми штрафів зараховуються до Державного бюджету України.

5. Ліцензіат зобов'язаний надати Національній раді документальне підтвердження факту сплати штрафу (копію платіжного доручення) протягом п'яти днів з моменту сплати.

Розділ X. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. До приведення у відповідність із цим Законом чинні нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Усі ліцензії, видані Національною радою до набрання чинності цим Законом, діють до закінчення визначеного в них строку дії. При продовженні строку дії ліцензії на мовлення Національна рада приводить її у відповідність із вимогами цього Закону. Зміна територіальної категорії мовлення відбувається на підставі заяви ліцензіата у порядку,

визначеному цим Законом. При цьому до загальнонаціональних мовників прирівнюються телерадіоорганізації, які на день набрання чинності цим Законом вели мовлення в областях (з урахуванням Автономної Республіки Крим), в яких проживає не менше двох третин населення України.

Телерадіоорганізації повинні затвердити свої редакційні статути відповідно до вимог цього Закону та їх копії надати Національній раді протягом року з дня набрання цим Законом чинності.

4. Внести зміни до таких законів України:

1) **у Законі України "Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення"** (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., N 16, ст. 265):

а) преамбулу викласти в такій редакції:

"Цей Закон визначає правові засади діяльності Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (далі – Національна рада) як конституційного, постійно діючого, колегіального, наглядового та регулюючого державного органу в галузі телерадіомовлення";

б) частину другу статті 3 викласти в такій редакції:

"2. Національна рада не може делегувати свої повноваження третім особам. Член Національної ради не може одноосібно здійснювати функції, покладені на Національну раду";

в) в частині третій статті 4 слова "чотири роки" замінити словами "п'ять років";

г) у статті 5:

частину першу доповнити реченням такого змісту: "Припинення повноважень члена Національної ради відбувається відповідно до постанови Верховної Ради України";

останнє речення частини другої викласти в такій редакції: "Суб'єктами права подання кандидатур на посаду члена Національної ради є депутатські фракції у Верховній Раді України та/або всеукраїнські об'єднання громадян у галузі діяльності засобів масової інформації";

ґ) у статті 7:

абзац перший частини першої викласти в такій редакції:

"1. Членом Національної ради може бути призначений громадянин України з числа кваліфікованих фахівців у галузі журналістики, юриспруденції, телерадіомовлення, управління, представників науки, культури, мистецтва, які мають вищу освіту, стаж роботи у сфері телерадіомовлення, зокрема наукової або педагогічної, не менше п'яти років, володіють державною мовою, проживають в Україні протягом останніх десяти років та на момент призначення не досягли встановленого законом пенсійного віку";

у частині сьомій слова "на надання Державною службою зайнятості іншої рівноцінної посади" замінити словами "на зайняття іншої рівноцінної посади відповідно до вимог законодавства України";

д) пункт 1 частини першої статті 8 викласти в такій редакції:

"1) подання заяви про звільнення з посади за власним бажанням або прийняттям відставки відповідно до вимог Закону України "Про державну службу";

е) статтю 9 доповнити частиною сьомою такого змісту:

"7. Голова Національної ради є розпорядником бюджетних асигнувань на утримання і забезпечення діяльності Національної ради та, на підставі рішень Національної ради, позабюджетних коштів, інших коштів, що надійшли на рахунок Національної ради з джерел, не заборонених законодавством України";

є) у статті 11:

частину другу доповнити реченням такого змісту: "Представник Національної ради є працівником апарату Національної ради і виконує службові функції відповідно до штатного розпису апарату Національної ради";

абзац другий частини сьомої викласти в такій редакції:

“нагляд за дотриманням ліцензіатами умов ліцензії”;

ж) частину шосту статті 12 після слів “прирівнюються до” доповнити словом “відповідних”;

з) другий абзац статті 13 викласти в такій редакції:

“нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями та провайдерами програмної послуги вимог законодавства у галузі телерадіомовлення”;

и) статтю 14 після абзацу другого доповнити новим абзацом такого змісту:

“ліцензування провайдерів програмної послуги”.

У зв’язку з цим абзаци третій - шостий вважати відповідно абзацами четвертим – сьомим;

і) статтю 15 після абзацу другого доповнити новим абзацом такого змісту:

“розробка і затвердження Плану розвитку національного телерадіоінформаційного простору”.

У зв’язку з цим абзаци третій – одинадцятий вважати відповідно абзацами четвертим – дванадцятим;

ї) у статті 16:

у частині третій:

після абзацу першого доповнити трьома новими абзацами такого змісту:

“визначені Планом розвитку національного телерадіоінформаційного простору завдання на звітний період та підсумки їх виконання;

інформація про внесені за звітний період зміни до Плану розвитку національного телерадіоінформаційного простору;

визначені Планом розвитку національного телерадіоінформаційного простору завдання на наступний звітний період”.

У зв’язку з цим абзаци другий – сьомий вважати відповідно абзацами п’ятим – десятим;

абзац дев’ятий викласти в такій редакції:

“інформація про дотримання вимог законодавства щодо участі іноземного капіталу в статутних фондах телерадіоорганізацій та вимог до установчих і статутних документів телерадіоорганізацій”;

частину п’яту викласти в такій редакції:

“5. За результатами розгляду звіту Національної ради Верховна Рада України може висловити недовіру Національній раді. Якщо недовіру висловив і Президент України, це має наслідком відставку всього складу Національної ради”;

й) статтю 19 викласти в такій редакції:

“Стаття 19. Державна реєстрація телерадіоорганізацій та провайдерів програмної послуги

Національна рада здійснює державну реєстрацію телерадіоорганізацій та провайдерів програмної послуги і веде відповідні реєстри в порядку, визначеному Законом України “Про телебачення і радіомовлення”;

к) статтю 21 викласти в такій редакції:

“Стаття 21. Санкції за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення

Національна рада застосовує санкції до порушників законодавства про телебачення і радіомовлення відповідно до вимог Закону України “Про телебачення і радіомовлення”;

л) статтю 22 доповнити частиною п’ятою такого змісту:

“5. Національна рада має право виступати засновником (співзасновником) друкованих засобів масової інформації”;

м) у частині другій статті 24:

після абзацу третього доповнити новим абзацом такого змісту:

“затверджуються План розвитку національного телерадіоінформаційного простору та зміни до нього”.

У зв’язку з цим абзаци четвертий – чотирнадцятий вважати відповідно абзацами п’ятим – п’ятнадцятим;

після абзацу дев’ятого доповнити новим абзацом такого змісту:

“приймаються рішення про видачу та продовження ліцензій провайдерів програмної послуги, про затвердження та внесення змін до відповідних пакетів програм універсальної програмної послуги”.

У зв’язку з цим абзаци десятий – п’ятнадцятий вважати відповідно абзацами одинадцятим – шістнадцятим;

після абзацу тринадцятого доповнити новим абзацом такого змісту:

“приймаються рішення про застосування санкцій та про звернення до суду із заявою про анулювання ліцензії на мовлення або про скасування державної реєстрації провайдера програмної послуги”.

У зв’язку з цим абзаци чотирнадцятий – шістнадцятий вважати відповідно абзацами п’ятнадцятим – сімнадцятим;

н) абзац четвертий частини першої статті 25 викласти в такій редакції:

“розробку та реалізацію Плану розвитку національного телерадіоінформаційного простору, впровадження нових технологій і проведення досліджень щодо користування радіочастотним ресурсом для цілей телерадіомовлення”;

2) частину другу статті 28 Закону України “Про телекомунікації” (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., N 12, ст. 155) викласти в такій редакції:

“2. Надання телекомунікаційних послуг для потреб телебачення і радіомовлення регулюється Законом України “Про телебачення і радіомовлення”;

3) у Законі України “Про радіочастотний ресурс України” (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., N 48, ст. 526):

а) абзац дев’ятий статті 1 після слів “діяльність якої” доповнити словом “безпосередньо”;

б) пункт 7 частини третьої статті 16 після слів “підготовка висновків” доповнити словами “на безпосереднє замовлення”;

в) частину четверту статті 19 викласти в такій редакції:

“4. Радіочастотний моніторинг у смугах радіочастот загального та спеціального користування здійснюється на платних засадах за рахунок коштів Державного бюджету України”;

г) у статті 24:

у пункті 2 слова “в частині телерадіомовлення” виключити;

у пункті 3 слово “телерадіомовлення” замінити словами “каналів мовлення, мереж мовлення”;

ґ) пункт 2 частини другої статті 30 доповнити словом “телерадіоорганізаціями”;

д) частину п’яту статті 31 після слів “радіочастотним ресурсом України” доповнити словами “телерадіоорганізаціями та провайдерами програмної послуги”;

е) пункт 3 частини сьомої статті 42 після слів “копію ліцензії на мовлення” доповнити словами “або копію ліцензії оператора багатоканальної телемережі”, а слово “телесистем” замінити словом “телемереж”;

4) у Законі України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., N 36, ст. 299; 2001 р., N 11, ст. 45; 2002 р., N 1, ст. 1, N 20, ст. 134; 2004 р., N 12, ст. 155; 2005 р., N 42, ст. 465):

а) у частині другій статті 2 слова “ліцензування каналів мовлення” замінити словами “ліцензування діяльності в галузі телебачення і радіомовлення”;

6) статтю 4 доповнити частиною третьою такого змісту:

“Розробку та реалізацію державної політики ліцензування телерадіомовлення здійснює Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення”;

5) статтю 19 Закону України “Про кінематографію” (Відомості Верховної Ради України, 1998 р., N 22, ст. 114; 2003 р., N 30, ст. 248) після частини першої доповнити новою частиною такого змісту:

“З метою сприяння розвитку кінематографії України, в тому числі шляхом залучення спонсорських та благодійних коштів, встановити, що до складу валових витрат платників податків незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності включаються суми коштів або вартість майна, що спрямовані такими платниками податків як допомога на виробництво та/або демонстрування національного фільму, але не більше десяти відсотків від валового доходу такого платника податків за попередній звітний (податковий) рік”.

У зв’язку з цим частини другу – восьму вважати відповідно частинами третьою – дев’ятою;

6) у Законі України “Про оподаткування прибутку підприємств” (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., N 27, ст. 181; 1998 р., N 10, ст. 35; 1999 р., N 48, ст. 418; 2000 р., N 32, ст. 254, N 39, ст. 333; 2001 р., N 32, ст. 169; 2002 р., N 2, ст. 12, N 29, ст. 192; 2003 р., N 12, ст. 88, N 33 – 34, ст. 267; 2004 р., N 35, ст. 412, N 52, ст. 563; 2005 р., N 5, ст. 114, NN 17 – 19, ст. 267):

а) пункт 5.2 статті 5 доповнити підпунктами 5.2.18 та 5.2.19 такого змісту:

“5.2.18. Суми коштів або вартість майна, спрямовані як фінансова допомога на виробництво та/або демонстрування національних фільмів.

5.2.19. Суми коштів або вартість майна, спрямовані на придбання, створення, виробництво аудіовізуальних творів”;

б) підпункт 8.1.3 пункту 8.1 статті 8 доповнити абзацом шостим такого змісту:

“створення та/або придбання аудіовізуальних творів”.

5. Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом забезпечити приведення міністерствами та іншими органами виконавчої влади України нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом привести видані нею нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом.

Президент України Л. КРАВЧУК

м. Київ 21 грудня 1993 року N 3759-XII

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення

Зі змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 30 вересня 1998 року N 134-XIV,
від 16 липня 1999 року N 998-XIV,
від 11 травня 2000 року N 1709-III,
від 13 вересня 2001 року N 2680-III,
від 15 травня 2003 року N 762-IV,
від 3 березня 2005 року N 2461-IV
(Законом України від 3 березня 2005 року N 2461-IV
цей Закон викладено в новій редакції),
від 12 січня 2006 року N 3317-IV

Цей Закон визначає правові засади діяльності Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (далі – Національна рада) як конституційного, постійно діючого, колегіального, наглядового та регулюючого державного органу в галузі телерадіомовлення.

(Преамбула в редакції Закону України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Статус Національної ради

1. Національна рада є конституційним, постійно діючим колегіальним органом, метою діяльності якого є нагляд за дотриманням законів України у сфері телерадіомовлення, а також здійснення регуляторних повноважень, передбачених цими законами.

2. Національна рада є юридичною особою, має печатку із своїм найменуванням та зображенням Державного Герба України.

Стаття 2. Законодавство України про Національну раду

Національна рада у своїй діяльності керується Конституцією України, Законом України "Про телебачення і радіомовлення", цим Законом, іншими законами України.

Стаття 3. Принципи діяльності Національної ради

1. Діяльність Національної ради ґрунтується на принципах законності, незалежності, об'єктивності, прозорості, доступності для громадськості, врахування культурної, ідеологічної та політичної багатоманітності в суспільстві, врахування загальновизнаних міжнародних норм та стандартів у галузі телерадіомовлення, повноти і всебічного розгляду питань та обґрунтованості прийнятих рішень.

2. Національна рада не може делегувати свої повноваження третім особам. Член Національної ради не може одноосібно здійснювати функції, покладені на Національну раду.

(Частина друга статті 3 в редакції
Закону України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

Розділ II. СКЛАД НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ ТА ПОРЯДОК ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Стаття 4. Склад Національної ради

1. Національна рада складається з восьми осіб. З них чотири члени Національної ради призначаються Верховною Радою України і чотири члени Національної ради призначаються Президентом України.

2. Національна рада є повноважною при призначенні не менше шести її членів.

3. Повноваження члена Національної ради починаються з дня його призначення і тривають п'ять років, за винятком випадків, передбачених цим Законом.

(Частина третя статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

4. Одна і та сама особа може бути повторно призначена членом Національної ради лише один раз.

Стаття 5. Призначення членів Національної ради Верховною Радою України

1. Верховна Рада України призначає членів Національної ради на альтернативній основі протягом двох місяців з дня припинення повноважень члена (членів) Національної ради, який був (були) призначений (призначені) Верховною Радою України. Припинення повноважень члена Національної ради відбувається відповідно до постанови Верховної Ради України.

(Частина перша статті 5 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

2. Протягом трьох днів з дня припинення повноважень члена (членів) Національної ради, призначеного (призначених) Верховною Радою України, комітет Верховної Ради України, до компетенції якого віднесені питання телерадіомовлення, оприлюднює через засоби масової інформації та направляє депутатським фракціям і групам у Верховній Раді України оголошення про відбір кандидатур на посаду члена (членів) Національної ради. Пропозиції щодо кандидатур приймаються зазначеним комітетом протягом 21 дня з дня оприлюднення оголошення. Суб'єктами права подання кандидатур на посаду члена Національної ради є депутатські фракції у Верховній Раді України та/або всеукраїнські об'єднання громадян у галузі діяльності засобів масової інформації.

(Частина друга статті 5 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

3. Протягом 14 днів після закінчення терміну прийняття пропозицій щодо кандидатур на посаду члена (членів) Національної ради комітет Верховної Ради України, до компетенції якого віднесені питання телерадіомовлення, попередньо обговорює запропоновані кандидатури і вносить на розгляд Верховної Ради України відповідне подання по кожній кандидатурі з висновками і рекомендаціями.

4. Голосування у Верховній Раді України щодо призначення членом Національної ради відбувається по кожній кандидатурі в послідовності, визначеній попереднім рейтинговим голосуванням. Призначеною на посаду члена Національної ради вважається особа, за призначення якої проголосувала більшість від конституційного складу Верховної Ради України.

5. У разі якщо кілька кандидатур при попередньому рейтинговому голосуванні набрали однакову кількість голосів, то черговість голосування щодо призначення кожного з них на посаду члена Національної ради визначається додатковим рейтинговим голосуванням стосовно цих кандидатур, яке проводиться безпосередньо перед голосуванням щодо призначення їх на посаду членів Національної ради.

6. У разі якщо за результатами голосування необхідної кількості членів Національної ради не призначено, проводиться допризначення з повторенням усієї процедури призначення, починаючи з оголошення комітетом Верховної Ради України, до компетенції якого віднесені питання телерадіомовлення, про відбір кандидатур на посаду члена (членів) Національної ради.

Стаття 6. Призначення членів Національної ради Президентом України

1. Президент України призначає члена (членів) Національної ради протягом одного місяця з дня припинення повноважень члена (членів) Національної ради, який був призначений Президентом України.

2. Призначеною на посаду члена Національної ради Президентом України вважається особа, про призначення якої видано відповідний указ Президента України.

Стаття 7. Член Національної ради

1. Членом Національної ради може бути призначений громадянин України з числа кваліфікованих фахівців у галузі журналістики, юриспруденції, телерадіомовлення, управління, представників науки, культури, мистецтва, які мають вищу освіту, стаж роботи у сфері телерадіомовлення, зокрема наукової або педагогічної, не менше п'яти років, володіють державною мовою, проживають в Україні протягом останніх десяти років та на момент призначення не досягли встановленого законом пенсійного віку.

(Абзац перший частини першої статті 7 в редакції Закону України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

Не може бути призначена на посаду члена Національної ради особа, яка має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена або не знята у встановленому законом порядку.

2. Члени Національної ради є державними службовцями першої категорії.

3. Члени Національної ради працюють на постійній основі. На час виконання своїх службових обов'язків вони не можуть обіймати будь-які інші посади, у тому числі на громадських засадах, у державних та недержавних органах, організаціях, установах та на підприємствах, одержувати винагороди та разові гонорари за іншу роботу, крім наукової, викладацької та творчої (цей виняток не поширюється на наукову та творчу діяльність у телерадіоорганізаціях).

Член Національної ради зобов'язаний протягом місяця з дня призначення на посаду вийти зі складу засновників (співзасновників) телерадіоорганізації та позбутися частки у майні телерадіоорганізації.

4. Член Національної ради зобов'язаний не пізніше 10 днів з дня призначення на посаду скласти представницький мандат.

5. Член Національної ради зобов'язаний:

брати участь у засіданнях Національної ради;

виконувати рішення Національної ради;

здійснювати підготовку питань до розгляду Національною радою;

координувати роботу структурних підрозділів апарату Національної ради відповідно до визначеного Національною радою розподілу функціональних обов'язків.

Член Національної ради має право:

ознайомлюватися з документами, які надходять до Національної ради;

пропонувати для включення до порядку денного засідання Національної ради питання, що належать до її компетенції;

виступати на засіданнях Національної ради, вносити пропозиції щодо питань, які розглядаються.

6. Член Національної ради має помічника-консультанта.

7. За членом Національної ради, після закінчення терміну його повноважень, а також у разі їх дострокового припинення за особистою заявою, зберігається право на повернення на попередню посаду, а в разі неможливості цього (ліквідація підприємства, установи, організації, скорочення посади або чисельності працівників тощо) — право на зайняття іншої рівноцінної посади відповідно до вимог законодавства України за його згодою.

(Частина сьома статті 7 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

8. Час виконання членом Національної ради своїх повноважень зараховується до загального стажу роботи за спеціальністю.

Стаття 8. Дострокове припинення повноважень члена Національної ради

1. Повноваження члена Національної ради можуть бути достроково припинені у разі:

1) подання заяви про звільнення з посади за власним бажанням або прийняттям відставки відповідно до вимог Закону України "Про державну службу";

(Пункт 1 частини першої статті 8 в редакції Закону України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

2) припинення ним громадянства України або виїзду на постійне проживання за межі України;

3) порушення ним вимог, передбачених частиною третьою статті 7 цього Закону;

4) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього;

5) неможливості виконувати свої обов'язки за станом здоров'я протягом шести і більше місяців за наявності медичного висновку, підтвердженого судом;

6) неучасті у засіданнях Національної ради без поважних причин протягом двох місяців;

7) визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим;

8) смерті.

2. У випадку, передбаченому пунктами 1 і 8 частини першої цієї статті, рішення про дострокове припинення повноважень члена Національної ради приймає Національна рада.

У випадках, передбачених пунктами 2, 4 і 7 частини першої цієї статті, рішення про дострокове припинення повноважень члена Національної ради приймає Національна рада за поданням голови Національної ради або трьох членів Національної ради. Це рішення може бути оскаржено до суду протягом 15 днів з дня його прийняття. Рішення набирає чинності з дня закінчення цього строку, а у разі його оскарження — з дня набрання законної сили рішенням суду.

У випадках, передбачених пунктами 3, 5 і 6 частини першої цієї статті, рішення про дострокове припинення повноважень члена Національної ради приймає суд за заявою голови Національної ради або трьох членів Національної ради. Рішення суду про дострокове припинення повноважень члена Національної ради може бути оскаржено в установленому законом порядку.

3. У разі дострокового припинення повноважень члена Національної ради призначення нового члена Національної ради здійснюється відповідно до вимог статей 5 і 6 цього Закону.

Стаття 9. Голова Національної ради

1. Голова Національної ради обирається Національною радою з числа членів Національної ради таємним голосуванням. Кандидатури на посаду голови Національної ради висуваються за поданням не менше трьох членів Національної ради. Обраним на посаду голови Національної ради вважається кандидат, за якого проголосувало не менше п'яти членів Національної ради.

2. Голова Національної ради:

організовує діяльність Національної ради;

вносить на розгляд Національної ради питання порядку денного засідання Національної ради з урахуванням пропозицій членів Національної ради;

головує на засіданнях Національної ради;

скликає засідання Національної ради;

оприлюднює щорічний звіт про діяльність Національної ради та надсилає його Верховній Раді України та Президентові України;

представляє Національну раду в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, у відносинах з фізичними та юридичними особами в Україні та за кордоном;

підписує разом з відповідальним секретарем Національної ради рішення ради та оприлюднює їх;

підписує разом з відповідальним секретарем Національної ради ліцензії, що видаються Національною радою;

має право брати участь з правом дорадчого голосу у засіданнях Кабінету Міністрів України, центрального органу виконавчої влади у галузі зв'язку, інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування при розгляді цими органами питань щодо діяльності у сфері телебачення і радіомовлення;

здійснює інші повноваження, передбачені цим Законом та актами Національної ради, прийнятими відповідно до нього.

3. Дострокове припинення повноважень голови Національної ради відбувається:

у разі дострокового припинення його повноважень як члена Національної ради відповідно до статті 8 цього Закону;

за власним бажанням;

у разі прийняття відповідного рішення Національною радою.

4. Національна рада розглядає питання про дострокове припинення повноважень голови Національної ради за письмовим поданням не менше трьох членів Національної ради та не раніше ніж через рік після його обрання або після попереднього розгляду питання про дострокове припинення його повноважень.

5. Припинення повноважень голови Національної ради не припиняє його повноважень як члена Національної ради.

6. У разі припинення повноважень голови Національної ради обрання на цю посаду здійснюється у порядку, передбаченому частиною першою цієї статті.

7. Голова Національної ради є розпорядником бюджетних асигнувань на утримання і забезпечення діяльності Національної ради та, на підставі рішень Національної ради, позабюджетних коштів, інших коштів, що надійшли на рахунок Національної ради з джерел, не заборонених законодавством України.

(Статтю 9 доповнено частиною сьомою, згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

Стаття 10. Перший заступник, заступник голови, відповідальний секретар Національної ради

1. Перший заступник, заступник голови та відповідальний секретар Національної ради обираються Національною радою з числа членів Національної ради шляхом таємного голосування. Кандидатура на посаду першого заступника, заступника голови та відповідального секретаря Національної ради висувається за поданням не менше трьох членів Національної ради. Обраним на відповідну посаду вважається кандидат, за обрання якого проголосувало не менше п'яти членів Національної ради.

2. Не допускається обрання відповідальним секретарем члена Національної ради, призначеного суб'єктом, що призначив члена Національної ради, який обіймає посаду голови Національної ради.

3. Перший заступник голови Національної ради виконує обов'язки голови Національної ради у разі відсутності голови Національної ради або неможливості здійснювати ним свої повноваження.

4. Заступник голови Національної ради виконує обов'язки голови Національної ради у разі відсутності голови та першого заступника голови Національної ради або неможливості здійснення ними своїх повноважень, а також виконує обов'язки відповідального секретаря у разі його відсутності або неможливості здійснення ним своїх повноважень.

5. Відповідальний секретар здійснює підготовку проекту порядку денного засідання Національної ради, візує його та здійснює керівництво підготовкою питань до розгляду, підписує разом з головою Національної ради ліцензії, які видаються Національною радою.

6. Якщо першого заступника, заступника голови, відповідального секретаря Національної ради не було обрано чи вони не можуть або відмовляються виконувати свої

посадові обов'язки, Національна рада своїм рішенням доручає тимчасово виконувати ці посадові обов'язки іншим членам Національної ради.

7. Повноваження першого заступника, заступника голови та відповідального секретаря Національної ради можуть бути достроково припинені:

у разі дострокового припинення їх повноважень як членів Національної ради відповідно до статті 8 цього Закону;

за власним бажанням;

за рішенням Національної ради.

8. Національна рада розглядає питання про припинення повноважень першого заступника, заступника голови або відповідального секретаря Національної ради за письмовим поданням не менше трьох членів Національної ради.

9. Припинення повноважень першого заступника, заступника голови або відповідального секретаря не припиняє їх повноважень як членів Національної ради.

10. У разі припинення повноважень першого заступника, заступника голови чи відповідального секретаря Національної ради обрання на ці посади здійснюється у порядку, передбаченому частиною першою цієї статті.

Стаття 11. Представники Національної ради в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі

1. Для забезпечення виконання повноважень Національної ради в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі призначаються представники Національної ради.

2. Представник Національної ради призначається на посаду Національною радою на конкурсній основі строком на чотири роки. Умови конкурсу затверджуються рішенням Національної ради. Представник Національної ради є працівником апарату Національної ради і виконує службові функції відповідно до штатного розпису апарату Національної ради.

(Частина друга статті 11 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

3. Посада представника Національної ради відноситься до третьої категорії посад державних службовців.

4. Представник Національної ради працює на постійній основі та на час виконання своїх службових обов'язків не може обіймати будь-яку іншу посаду в державних і недержавних органах, організаціях, установах та на підприємствах, одержувати винагороди і разові гонорари за іншу роботу, крім наукової, викладацької та творчої (цей виняток не поширюється на наукову і творчу діяльність у телерадіоорганізаціях).

5. Представник Національної ради зобов'язаний протягом місяця з дня призначення на посаду вийти зі складу засновників (співзасновників) телерадіоорганізації та позбутися частки у майні телерадіоорганізації.

6. Представник Національної ради зобов'язаний не пізніше 10 днів з дня призначення на посаду скласти представницький мандат.

7. Представник Національної ради зобов'язаний здійснювати:

нагляд за дотриманням ліцензіатами умов ліцензії;

(Абзац другий частини сьомої статті 11 в редакції Закону України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

нагляд за виконанням ліцензіатами ліцензійних умов та умов ліцензії;

моніторинг телерадіопрограм;

нагляд за дотриманням ліцензіатами визначеного законодавством порядку мовлення під час проведення виборчих кампаній та референдумів, інформування Центральної виборчої комісії, відповідних територіальних виборчих комісій, Національної ради про виявлені порушення;

надсилати до Національної ради подання про факти порушень законодавства у галузі телерадіомовлення.

8. Представник Національної ради зобов'язаний виконувати рішення Національної ради, розпорядження голови Національної ради, його заступників та керівника апарату Національної ради.

9. Представник Національної ради зобов'язаний надсилати ліцензіатам повідомлення про порушення ними законодавства та/або ліцензійних умов і умов ліцензії не пізніше 10 днів після їх виявлення.

10. Представник Національної ради має право отримувати від посадових осіб ліцензіатів документи і пояснення, необхідні для виконання ним своїх повноважень.

11. Представник Національної ради подає щорічний звіт про свою роботу до Національної ради та оприлюднює його на відповідній території.

12. Положення про представника Національної ради затверджується Національною радою.

13. Для організаційного, правового, інформаційного, матеріально-технічного забезпечення діяльності представника Національної ради та забезпечення виконання ним визначених цим Законом повноважень створюється секретаріат представника Національної ради.

14. Секретаріат представника Національної ради є структурним підрозділом апарату Національної ради.

Стаття 12. Апарат Національної ради

1. Для правового, наукового, інформаційного, організаційного, матеріально-технічного та іншого забезпечення діяльності Національної ради створюється апарат Національної ради.

2. Апарат Національної ради очолює керівник апарату Національної ради (далі – керівник апарату). На посаду керівника апарату не може бути призначений член Національної ради.

3. Структура, штатний розпис і положення про апарат Національної ради розробляються і затверджуються Національною радою.

4. Керівник апарату та керівники структурних підрозділів апарату Національної ради призначаються та звільняються з посади Національною радою.

5. Припинення повноважень членів Національної ради не є підставою для розірвання трудових договорів з працівниками апарату Національної ради.

6. Працівники апарату Національної ради є державними службовцями, категорії посад яких прирівнюються до відповідних категорій посад працівників апарату Кабінету Міністрів України.

(Частина шоста статті 12 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

Розділ III. ПОВНОВАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ

Стаття 13. Наглядові повноваження Національної ради

Національна рада здійснює:

нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями та провайдерами програмної послуги вимог законодавства у галузі телерадіомовлення;

(Абзац другий статті 13 в редакції Закону України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

нагляд за дотриманням ліцензіатами вимог законодавства України щодо реклами та спонсорства у сфері телерадіомовлення;

нагляд за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов та умов ліцензій;

нагляд за дотриманням ліцензіатами визначеного законодавством порядку мовлення

під час проведення виборчих кампаній та референдумів;

нагляд за дотриманням стандартів та норм технічної якості телерадіопрограм;

нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями законодавства України у сфері кінематографії;

нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями вимог законодавства України щодо частки вітчизняного продукту у їх програмах (передачах) та щодо вживання мов при здійсненні телерадіомовлення;

нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями законодавства у сфері захисту суспільної моралі;

нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями вимог законодавства щодо частки іноземних інвестицій у їх статутному фонді;

застосування в межах своїх повноважень санкцій відповідно до закону;

офіційний моніторинг телерадіопрограм.

Стаття 14. Регуляторні повноваження Національної ради

Національна рада здійснює регуляторні функції, передбачені законодавством України у сфері телерадіомовлення, а саме:

ліцензування телерадіомовлення;

ліцензування провайдерів програмної послуги;

(Статтю 14 доповнено новим абзацом третім згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV, у зв'язку з цим абзаци третій — шостий вважати відповідно абзацами четвертим — сьомим)

участь у розробці та погодження проекту Національної таблиці розподілу смуг радіочастот України і Плану використання радіочастотного ресурсу України у частині смуг радіочастот, виділених для потреб телерадіомовлення;

розробку умов використання та визначення користувачів радіочастотного ресурсу, виділеного для потреб телерадіомовлення;

забезпечення і сприяння конкуренції у діяльності телерадіоорганізацій усіх форм власності відповідно до вимог законодавства, створення умов щодо недопущення усунення, обмеження чи спотворення конкуренції у телерадіоінформаційному просторі;

ведення Державного реєстру телерадіоорганізацій України.

Стаття 15. Повноваження Національної ради щодо організації та перспектив розвитку телерадіомовлення

Повноваженнями Національної ради щодо організації та перспектив розвитку телерадіомовлення є:

участь у розробці і реалізації державної політики у сфері телерадіомовлення;

розробка і затвердження Плану розвитку національного телерадіоінформаційного простору;

(Статтю 15 доповнено новим абзацом третім, згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV, у зв'язку з цим абзаци третій — одинадцятий вважати відповідно абзацами четвертим — дванадцятим)

здійснення аналізу стану телерадіомовлення в Україні;

прийняття рішень про створення та розвиток каналів мовлення, мереж мовлення, телемереж, які передбачають використання радіочастотного ресурсу;

визначення порядку технічної розробки багатоканальних телемереж, які передбачають використання радіочастотного ресурсу, та порядку проведення конкурсів на технічну розробку, обслуговування та експлуатацію таких телемереж;

замовлення розробки висновків щодо електромагнітної сумісності радіоелектронних

засобів мовлення;

сприяння включенню телерадіоорганізацій України до світового інформаційного простору і здійсненню їх діяльності відповідно до міжнародних стандартів;

узагальнення практики застосування законодавства у сфері телерадіомовлення, участь у розробці пропозицій щодо вдосконалення законодавства у цій сфері;

здійснення співробітництва з питань телебачення і радіомовлення з міжнародними організаціями, з органами державної влади та неурядовими організаціями інших країн;

визначення порядку документування, формування, обліку та зберігання телерадіоорганізаціями копій (записів) програм і передач, що виходять в ефір, формування тимчасового архіву та архівного фонду телерадіоорганізацій відповідно до законодавства України;

створення та утримання державного архіву телебачення і радіомовлення України у порядку, встановленому законом.

Стаття 16. Звітність Національної ради

1. Діяльність Національної ради є відкритою, а її рішення — доступними для суб'єктів інформаційних відносин.

2. Національна рада щорічно готує звіт про свою діяльність, оприлюднює його до 1 лютого наступного за звітним року та невідкладно надсилає звіт до Верховної Ради України і Президента України. Звіт про діяльність Національної ради на засіданні Верховної Ради України представляє голова Національної ради.

3. У звіті Національної ради зазначаються:

визначені Планом розвитку національного телерадіоінформаційного простору завдання на звітний період та підсумки їх виконання;

(Частину третю статті 16 доповнено новим абзацом другим, згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

інформація про внесені за звітний період зміни до Плану розвитку національного телерадіоінформаційного простору;

(Частину третю статті 16 доповнено новим абзацом третім, згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

визначені Планом розвитку національного телерадіоінформаційного простору завдання на наступний звітний період;

(Частину третю статті 16 доповнено новим абзацом четвертим, згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV, у зв'язку з цим абзаци другий — сьомий вважати відповідно абзацами п'ятим — десятим)

підсумки ліцензування телерадіомовлення за звітний період;

інформація про дотримання телерадіоорганізаціями ліцензійних умов та умов ліцензій;

інформація про дотримання телерадіоорганізаціями вимог законодавства щодо частки вітчизняного продукту у програмах (передачах);

інформація про дотримання телерадіоорганізаціями вимог законодавства про рекламу і спонсорування;

інформація про дотримання вимог законодавства щодо участі іноземного капіталу в статутних фондах телерадіоорганізацій та вимог до установчих і статутних документів телерадіоорганізацій;

(Абзац дев'ятий частини третьої статті 16 в редакції Закону України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

засновники (власники) телерадіоорганізацій, оцінка стану конкуренції та рівня монополізації телерадіоінформаційного ринку.

4. Після проведення виборів та референдумів Національна рада оприлюднює звіт про дотримання телерадіоорганізаціями визначеного законодавством порядку мовлення під

час проведення виборчих кампаній та референдумів.

5. За результатами розгляду звіту Національної ради Верховна Рада України може висловити недовіру Національній раді. Якщо недовіру висловив і Президент України, це має наслідком відставку всього складу Національної ради.

(Частина п'ята статті 16 в редакції Закону України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

Стаття 17. Акти Національної ради

1. Національна рада в межах своїх повноважень приймає рішення, може розробляти відповідні положення, правила та інструкції, які затверджуються рішенням Національної ради, організовує та контролює їх виконання, видає рекомендації.

2. Рішення Національної ради, прийняті в межах її повноважень, є обов'язковими до виконання на території України.

3. Національна рада може разом з органами виконавчої влади видавати спільні акти.

Стаття 18. Засади ліцензування телерадіомовлення

1. Ліцензування телерадіомовлення здійснює Національна рада.

2. Ліцензія Національної ради на телерадіомовлення є єдиним і достатнім документом дозвільного характеру, що надає право ліцензіату вести телерадіомовлення.

3. Порядок ліцензування телерадіомовлення визначається Законом України "Про телебачення і радіомовлення".

4. Розмір плати за видачу, продовження, переоформлення та видачу дубліката ліцензії на телерадіомовлення встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 19. Державна реєстрація телерадіоорганізацій та провайдерів програмної послуги

Національна рада здійснює державну реєстрацію телерадіоорганізацій та провайдерів програмної послуги і веде відповідні реєстри в порядку, визначеному Законом України "Про телебачення і радіомовлення".

(Стаття 19 в редакції Закону України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

Стаття 20. Державний архів телебачення і радіомовлення України

1. Національна рада у порядку, встановленому законом, утримує державний архів телебачення і радіомовлення України.

2. Положення про державний архів телебачення і радіомовлення України затверджується Національною радою та центральним органом виконавчої влади у сфері архівної справи і діловодства.

Стаття 21. Санкції за порушення законодавства про телебачення і радіомовлення

Національна рада застосовує санкції до порушників законодавства про телебачення і радіомовлення відповідно до вимог Закону України "Про телебачення і радіомовлення".

(Стаття 21 в редакції Закону України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

Стаття 22. Забезпечення прав телеглядачів і радіослухачів

1. Національна рада в межах своїх повноважень забезпечує права телеглядачів і радіослухачів.

2. Національна рада організовує проведення досліджень аудиторії телеглядачів і радіослухачів, інші соціологічні дослідження з проблем стану телерадіомовлення, а також опитування аудиторії щодо популярності та якості програм чи передач, які транслюються (ретранслюються) телерадіоорганізаціями.

3. Національна рада здійснює аналіз та узагальнення звернень і пропозицій громадян у сфері телерадіомовлення, за наслідками їх розгляду вживає відповідних заходів реагування.

4. Національна рада інформує громадян про свою діяльність у засобах масової інформації.

5. Національна рада має право виступати засновником (співзасновником) друкованих засобів масової інформації.

(Статтю 22 доповнено частиною п'ятою, згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

Розділ IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ

Стаття 23. Регламент Національної ради

Порядок організації та внутрішньої роботи Національної ради, що не врегульований цим Законом, визначається Регламентом Національної ради, який за поданням голови або не менше трьох членів Національної ради затверджується Національною радою більшістю від її складу.

Регламент Національної ради не може суперечити вимогам Конституції України, цього та інших законів України.

Стаття 24. Засідання Національної ради

1. Засідання Національної ради скликаються головою Національної ради відповідно до Регламенту Національної ради за власною ініціативою або на вимогу не менше трьох членів Національної ради.

2. Виключно на засіданнях Національної ради:

обговорюються проекти законодавчих та інших нормативних актів і пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері телерадіомовлення;

затверджуються Регламент Національної ради, положення та інші нормативні акти Національної ради;

затверджуються План розвитку національного телерадіоінформаційного простору та зміни до нього;

(частину другу статті 24 доповнено новим абзацом четвертим, згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV, у зв'язку з цим абзаци четвертий — чотирнадцятий вважати відповідно абзацами п'ятим — п'ятнадцятим)

затверджується щорічний звіт про діяльність Національної ради;

приймаються рішення щодо створення та розвитку каналів мовлення, мереж мовлення і телемереж, які передбачають використання радіочастотного ресурсу;

приймаються рішення про оголошення конкурсів на отримання ліцензій на телерадіомовлення та затверджуються конкурсні умови;

приймаються рішення про видачу, продовження, переоформлення ліцензій на телерадіомовлення та про внесення змін до ліцензій;

затверджується штатний розпис апарату Національної ради;

приймаються рішення про видачу та продовження ліцензій провайдерів програмної послуги, про затвердження та внесення змін до відповідних пакетів програм універсальної програмної послуги;

(Частину другу статті 24 доповнено новим абзацом десятим, згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV, у зв'язку з цим абзаци десятий — п'ятнадцятий вважати відповідно абзацами одинадцятим — шістнадцятим)

призначаються і звільняються керівник апарату Національної ради та керівники структурних підрозділів апарату Національної ради;

призначаються і звільняються представники Національної ради в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі;

приймаються рішення про застосування санкцій та про звернення до суду із заявою про анулювання ліцензії;

приймаються рішення про застосування санкцій та про звернення до суду із заявою про анулювання ліцензії на мовлення або про скасування державної реєстрації провайдера програмної послуги;

(Частину другу статті 24 доповнено новим абзацом чотирнадцятим, згідно із Законом України від 12.01.2006 р. N 3317-IV, у зв'язку з цим абзаци чотирнадцятий – шістнадцятий вважати відповідно абзацами п'ятнадцятим – сімнадцятим)

погоджуються стандарти і норми технічної якості телерадіопрограм;

приймаються рішення про видачу довіреностей на представництво Національної ради у суді;

створюються робочі органи Національної ради (конкурсні комісії, робочі групи тощо).

3. Засідання Національної ради є відкритими.

4. Засідання Національної ради є правомочним, якщо на ньому присутні не менше шести членів Національної ради.

5. Розгляд на засіданнях Національної ради питань про видачу, продовження, переоформлення ліцензії на телерадіомовлення або питання про застосування санкцій до ліцензіатів відбувається у присутності повноважних представників відповідних ліцензіатів, про що їх письмово повідомляє Національна рада не пізніш як за три дні до засідання. Таке засідання може проводитися без участі цих осіб тільки за умови, якщо є відомості про вручення їм повідомлення про час та місце проведення засідання та в разі відсутності поважних причин для перенесення засідання.

6. Рішення Національної ради вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало не менше п'яти членів Національної ради.

7. Рішення Національної ради протягом трьох днів після його прийняття підписується головою та відповідальним секретарем Національної ради або особами, які виконують їх посадові обов'язки. У разі неможливості чи відмови голови Національної ради (або особи, яка виконує його посадові обов'язки) підписати рішення Національної ради це рішення може бути підписано п'ятьма членами Національної ради, які брали участь у відповідному засіданні.

8. На засіданні Національної ради ведеться протокол, який протягом трьох днів після засідання підписується головою Національної ради (або іншою особою, яка головувала на засіданні) та відповідальним секретарем Національної ради (або членом Національної ради, який виконує його посадові обов'язки) не пізніше чотирьох днів після проведення засідання. У разі неможливості або відмови голови Національної ради (або іншої особи, яка головувала на засіданні), відповідального секретаря Національної ради (або члена Національної ради, який виконує його посадові обов'язки) підписати протокол засідання протокол може бути підписаний не менше ніж п'ятьма членами Національної ради, які брали участь у засіданні.

9. Усі рішення Національної ради оприлюднюються не пізніше 10 днів після їх прийняття.

Прийняті Національною радою рішення індивідуальної дії набирають чинності з дня їх прийняття.

Рішення Національної ради, які мають нормативно-правовий характер, набирають чинності з дня їх оприлюднення.

10. На вимогу ліцензіата, стосовно якого було прийнято рішення, Національна рада у чотириденний строк з дня звернення ліцензіата видає йому копію протоколу засідання та копію рішення Національної ради.

Стаття 25. Фінансове забезпечення Національної ради

1. Діяльність Національної ради фінансується з Державного бюджету України. При цьому в Державному бюджеті України у видатках Національної ради передбачаються видатки за окремими бюджетними програмами на:

управління у сфері телебачення і радіомовлення;

офіційний моніторинг телерадіопрограм;

розробку та реалізацію Плану розвитку національного телерадіоінформаційного простору, впровадження нових технологій і проведення досліджень щодо користування радіочастотним ресурсом для цілей телерадіомовлення;

(Абзац четвертий частини першої статті 25 в редакції Закону України від 12.01.2006 р. N 3317-IV)

розробку висновків щодо електромагнітної сумісності радіоелектронних засобів мовлення, необхідних для створення та розвитку каналів мовлення, мереж мовлення та телемереж;

утримання державного архіву телебачення і радіомовлення України.

2. Надходження від плати за видачу ліцензій та інші послуги, які надаються Національною радою, зараховуються до дохідної частини Державного бюджету України.

Стаття 26. Місцезнаходження Національної ради

Місцезнаходженням Національної ради є місто Київ.

Розділ V. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

2. Кабінету Міністрів України у двомісячний строк:

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом та забезпечити відповідний перегляд нормативно-правових актів міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади;

прийняти акти, необхідність прийняття яких випливає з цього Закону;

підготувати і внести на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо змін до законів України у зв'язку з прийняттям цього Закону.

Президент України Л. КУЧМА

м. Київ 23 вересня 1997 року N 538/97-ВР

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів

Зі змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 13 вересня 2001 року N 2680-III,
від 7 лютого 2002 року N 3056-III,
від 24 жовтня 2002 року N 214-IV,
від 3 квітня 2003 року N 676-IV,
від 25 березня 2005 року N 2505-IV,
від 17 листопада 2005 року N 3108-IV,
від 3 травня 2007 року N 1000-V,
Рішенням Конституційного Суду України
від 9 липня 2007 року N 6-рп/2007
Положення частини другої статті 9 визнано таким, що
відповідає Конституції України (є конституційним)
(Згідно з Рішенням Конституційного Суду України
від 16 березня 2004 року N 6-рп/2004)

(Установлено, що з 1 січня 2007 року максимальний розмір пенсії або щомісячного довічного грошового утримання (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги та пенсій за особливі заслуги перед Україною та інших доплат до пенсій, встановлених законодавством), призначених (перерахованих) у 2006 – 2007 роках відповідно до цього Закону не може перевищувати 12 мінімальних розмірів пенсії за віком, встановленої абзацом першим частини першої статті 28 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", згідно із Законом України від 19 грудня 2006 року N 489-V)

(Установлено, що у 2007 році працюючим пенсіонерам, на яких поширюється дія цього Закону, достроково призначена пенсія за віком (з урахуванням підпункту "г" пункту 1 статті 26 Закону України "Про зайнятість населення", пункту "в" частини другої статті 12 Закону України "Про загальні засади подальшої експлуатації і зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення зруйнованого четвертого енергоблока цієї АЕС на екологічно безпечну систему" та статті 21 Закону України "Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні") у період до досягнення пенсійного віку, передбаченого законодавством для відповідної категорії осіб, не виплачується згідно із Законом України від 19 грудня 2006 року N 489-V, це положення, передбачене статтею 98 Закону України від 19 грудня 2006 року N 489-V, визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 9 липня 2007 року N 6-рп/2007)

(Установлено, що у 2007 році пенсія за віком відповідно до цього Закону призначається лише при досягненні пенсійного віку, передбаченого статтею 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" згідно із Законом України від 19 грудня 2006 року N 489-V, це положення, передбачене статтею 103 Закону України від 19 грудня 2006 року N 489-V, визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 9 липня 2007 року N 6-рп/2007)

Цей Закон визначає правові, економічні, організаційні засади державної підтримки засобів масової інформації та соціального захисту журналістів.

Як складова частина законодавства України про свободу слова та інформаційну діяльність цей Закон посилює систему правового регулювання в інформаційній сфері.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Поняття і терміни

Основні поняття і терміни, що вживаються в цьому Законі, мають таке значення:

державна підтримка засобів масової інформації – сукупність правових, економічних, соціальних, організаційних та інших заходів державного сприяння зміцненню і розвитку інформаційної галузі, її інфраструктури;

державний засіб масової інформації:

а) державна теле- і радіомовна організація (стаття 12 Закону України "Про телебачення і радіомовлення");

б) державне інформаційне агентство (статті 7 і 8 Закону України "Про інформаційні агентства");

в) друкований засіб масової інформації, засновником (співзасновником) якого є орган державної влади, а видання здійснюється на базі або за участю державної власності та відповідного фінансування з Державного бюджету України чи бюджету Автономної Республіки Крим і статутом (програмними цілями) редакції якого передбачається, зокрема, інформування громадян про діяльність цього та вищих органів державної влади;

комунальний засіб масової інформації – аудіовізуальний чи друкований засіб масової інформації, створений органом місцевого самоврядування або органом місцевого самоврядування спільно з місцевою державною адміністрацією як засновником (співзасновником) на базі чи за участю комунальної власності та відповідного фінансування з місцевого бюджету і статутом (програмними цілями, програмною концепцією) редакції (юридичної особи) якого передбачається, зокрема, інформування громадян про діяльність цього органу та вищих органів державної влади;

районна, міська газета – комунальна або інша місцева газета, яка видається та розповсюджується відповідно на території району (крім району в місті) або міста; спільна для району та міста, де розміщується районний центр, – міськрайонна;

районне, міське, міськрайонне телерадіомовлення – теле- і радіомовлення, здійснюване комунальними районними, міськими або міськрайонними (спільними для району і міста) теле- і радіомовними організаціями;

журналіст – творчий працівник, який професійно збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації для засобів масової інформації, виконує редакційно-посадові службові обов'язки в засобі масової інформації (в штаті або на позаштатних засадах) – відповідно до професійних назв посад (роботи) журналіста, які зазначаються в державному класифікаторі професій України;

засіб масової інформації рекламного характеру – засіб масової інформації, в якому реклама перевищує: 40 відсотків обсягу одного номера друкованого видання, 15 відсотків – загального обсягу мовлення теле- і радіоорганізації;

засіб масової інформації еротичного характеру – засіб масової інформації, в якому систематично експлуатується інтерес до сексу, а сексуальна тематика є провідною;

собівартість виготовлення одного примірника передплатного видання – будь-які прямі матеріальні і загальновиробничі витрати, пов'язані із створенням друкованих періодичних засобів масової інформації (видань), без урахування колірності друку видання та витрат на оформлення передплати, доставку передплатникам друкованих періодичних видань чи будь-яких інших витрат розповсюджувача.

(Частину першу статті 1 доповнено абзацом, згідно із Законом України від 24.10.2002 р. N 214-IV)

Інші поняття і терміни вживаються в цьому Законі в значеннях, визначених законодавством України.

Стаття 2. Сфера дії Закону

Визначені цим Законом норми державної підтримки застосовуються до всіх засобів масової інформації, які діють відповідно до Конституції України, незалежно від їх ідеологічного і політичного спрямування та від форм власності, крім засобів масової інформації, зазначених у частині третій цієї статті.

Норми цього Закону поширюються також на телерадіоцентри та підприємства поліграфії і зв'язку тією мірою, наскільки вони забезпечують діяльність цих засобів масової інформації.

(Частина друга статті 2 в редакції Закону України від 13.09.2001 р. N 2680-III)

Не застосовуються норми державної підтримки до засобів масової інформації:

рекламного характеру;

еротичного характеру;

заснованих за участю юридичних або фізичних осіб, до сфери діяльності яких входять виробництво та постачання паперу, поліграфічного обладнання, технічних засобів мовлення;

заснованих в Україні міжнародними організаціями або за участю юридичних чи фізичних осіб інших держав, осіб без громадянства;

в яких понад 50 відсотків загального обсягу випуску становлять матеріали зарубіжних засобів масової інформації.

Норми соціального захисту відповідно до цього Закону застосовуються до журналістів і, в межах, визначених його окремими статтями, прирівняних до них інших творчих працівників зазначених засобів масової інформації.

Забезпечення реалізації норм цього Закону, включаючи визначення порядку регулювання та надання державної підтримки засобам масової інформації, запровадження з цією метою відповідних тарифів і створення сприятливих умов розвитку, методики і порядку регулювання заробітної плати, охорони праці і соціального захисту журналістів, здійснення інших заходів покладається на Кабінет Міністрів України.

Розділ II. ОСНОВНІ НАПРЯМИ І ФОРМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Стаття 3. Підстави та умови надання державної адресної підтримки засобам масової інформації

Державна адресна підтримка надається виключно засобам масової інформації для дітей та юнацтва, для інвалідів, спеціалізованим науковим виданням, що видаються науковими установами та навчальними закладами не нижче третього рівня акредитації, і засобам масової інформації, які цілеспрямовано сприяють розвитку мов та культур національних меншин України, а також періодичним виданням літературно-художнього напряму.

(Частина перша статті 3 зі змінами, внесеними згідно із Законами України від 25.03.2005 р. N 2505-IV, від 03.05.2007 р. N 1000-V)

Державна підтримка засобу масової інформації припиняється у разі встановлення судом порушень засобом масової інформації вимог Конституції України, фактів зловживання свободою діяльності засобів масової інформації, що завдає матеріальної і моральної шкоди юридичним і фізичним особам. Відновлення державної підтримки можливе лише після виконання судового рішення у повному обсязі та не раніше ніж через рік після її припинення.

(Стаття 3 в редакції Закону України від 13.09.2001 р. N 2680-III)

Стаття 4. Організація фінансово-економічної та іншої державної підтримки засобів масової інформації

Державна підтримка засобів масової інформації здійснюється шляхом протекціоністської політики зниження споживчої вартості інформаційної продукції, включаючи податкове, тарифне, митне, валютне та господарське регулювання, відшкодування збитків, подання фінансової допомоги.

Необхідні для фінансової допомоги кошти визначаються в Державному бюджеті України окремим рядком і обслуговуються Державним казначейством України.

Визначені для фінансової допомоги кошти використовуються насамперед для відшкодування різниці між розрахунковим (за собівартістю) та фіксованим (стаття 9 цього Закону) тарифом на доставку друкованих засобів масової інформації передплатникам. Кошти, що залишаються після цього, використовуються для надання:

додаткової економічної підтримки (дотації) районним, міським та міськрайонним газетам, районному, міському та міськрайонному телерадіомовленню;

фінансової допомоги засобам масової інформації для дітей та юнацтва і спеціалізованим науковим виданням, що видаються науковими установами та навчальними закладами не нижче третього рівня акредитації, а також періодичним виданням літературно-художнього напряму;

(Абзац третій частини третьої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 25.03.2005 р. N 2505-IV)

економічної підтримки телерадіоцентрам та поліграфічним підприємствам і підприємствам зв'язку відповідно до вимог статті 2 цього Закону.

Розподіл коштів, зазначених у частинах другій і третій цієї статті, здійснюється Кабінетом Міністрів України.

(Стаття 4 в редакції Закону України від 13.09.2001 р. N 2680-III)

Стаття 5. Податкове, митне, валютне, тарифне регулювання

Від податку на додану вартість звільняються відповідно до Закону України "Про податок на додану вартість" операції з продажу (передплати) і доставки (на всіх її етапах — від редакції до передплатника) періодичних видань друкованих засобів масової інформації вітчизняного виробництва.

Пільгове оподаткування редакцій (юридичних осіб) засобів масової інформації застосовується відповідно до податкового законодавства України.

Редакції (юридичні особи) засобів масової інформації звільняються від:

обов'язкового продажу валютної виручки, одержаної від експорту інформаційної продукції, в разі використання цієї виручки на придбання обладнання та матеріалів, необхідних для подальшого виробництва нової інформаційної продукції;

сплати мита за експорт інформаційної продукції.

Не підлягають обкладанню ввізним митом обладнання та матеріали, призначені для власної інформаційної діяльності засобів масової інформації, виробництва і розповсюдження їхньої інформаційної продукції, якщо таке обладнання і матеріали не виробляються в Україні. У разі неможливості встановити призначення товару при його переміщенні через митний кордон України стягнене за нього мито відшкодовується засобам масової інформації, телерадіоцентрам та підприємствам поліграфії після документального підтвердження у спеціально визначеному порядку використання його для власної інформаційної діяльності, розповсюдження телевізійних і радіопрограм.

Розмір плати за землю державними підприємствами зв'язку, які займаються розповсюдженням друкованої продукції, теле- і радіопрограм, не може перевищувати розміру плати за землю закладами культури.

(Частина п'ята статті 5 в редакції Закону України від 13.09.2001 р. N 2680-III)

Редакції (юридичні особи) засобів масової інформації відповідно до статей 2 і 3 цього Закону мають право на пільгові кредити для розвитку цих засобів масової інформації та розв'язання соціальних проблем їх трудових колективів.

Стаття 6. Регулювання фінансово-господарської діяльності

Засобам масової інформації у встановленому порядку передаються у безстрокову оренду приміщення загальнодержавної і комунальної власності, якими вони користуються для здійснення виробничої діяльності.

За несплату редакцією державного або комунального друкованого засобу масової інформації орендної плати та плати за комунальні послуги відповідальність бере на себе орган державної влади або місцевого самоврядування — засновник (співзасновник) цього засобу масової інформації, який може:

сплатити заборгованість самостійно чи спільно з іншими співзасновниками та редакцією;

передати відповідно до визначеного законодавством порядку приватизації у власність трудового колективу редакції за його згодою займані нею приміщення, наявне обладнання і технічні засоби.

Державні та комунальні телерадіоорганізації, редакції державних і комунальних періодичних видань та періодичних видань, заснованих об'єднаннями громадян, державними науково-дослідними установами, навчальними закладами, трудовими і журналістськими колективами, підприємства зв'язку, що їх розповсюджують, користуються орендою та послугами поштового, телеграфного і телефонного зв'язку в порядку та за тарифами, встановленими для бюджетних організацій.

(Частина третя статті 6 в редакції Закону України від 13.09.2001 р. N 2680-III)

Стаття 7. Додаткова державна економічна підтримка районних, міських та міськрайонних газет, районного, міського, міськрайонного телерадіомовлення

Додаткова державна економічна підтримка (дотація) районних, міських та міськрайонних газет і районного, міського та міськрайонного телерадіомовлення здійснюється відповідно до статті 4 цього Закону та за рахунок коштів і протекціоністських заходів органів місцевого самоврядування і місцевих державних адміністрацій на підставі установчих договорів або конкретних угод відповідно до законодавства.

Кошти на дотацію направляються Державним казначейством України республіканському в Автономній Республіці Крим і обласним державним органам у справах преси та інформації для розподілу відповідно до кількості засобів масової інформації, яким ця дотація призначається.

Дотація щорічно поширюється на місцеві газети в кожному районі і місті та на комунальні районні, міські і міськрайонні телерадіоорганізації.

Дотація виділяється залежно від фінансових можливостей держави, органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій.

Використання дотації редакціями газет та телерадіоорганізаціями не за цільовим призначенням тягне за собою скорочення фінансування на відповідну суму в поточному фінансовому році або позбавлення права на додаткову економічну допомогу в наступному фінансовому році.

Стаття 8. Інші форми підтримки районних, міських та міськрайонних газет, районного, міського, міськрайонного телерадіомовлення

Органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації відповідно до законодавства забезпечують:

повне виконання власних фінансових зобов'язань як засновників (співзасновників) засобів масової інформації перед їх редакціями (юридичними особами);

проведення заходів, спрямованих на повне виконання фінансових зобов'язань іншими засновниками (співзасновниками) районних, міських та міськрайонних засобів масової інформації.

Невиконання фінансових зобов'язань будь-ким із засновників (співзасновників) є підставою для судового розгляду.

За будь-яких умов структурної перебудови економіки та в процесі приватизації приміщення і майно друкарень, телерадіообладнання, інша матеріально-технічна база районних, міських та міськрайонних газет і телерадіоорганізацій, діючих інформаційно-виробничих комплексів (центрів) використовуються виключно за прямим призначенням. Перепрофілювання цих об'єктів інформаційної діяльності забороняється.

Стаття 9. Розповсюдження інформаційної продукції

Розповсюдженням друкованої та аудіовізуальної інформаційної продукції займаються державні, комунальні, приватні та інших форм власності організації, які мають для цього належну матеріально-технічну базу та інші можливості і зареєстровані відповідно до законодавства.

Тариф на оформлення передплати та доставку передплатникам друкованих періодичних видань повинен становити не більше 40 відсотків собівартості виготовлення одного примірника передплатного видання.

(Частина друга статті 9 зі змінами, внесеними згідно із Законами України від 07.02.2002 р. N 3056-III, від 24.10.2002 р. N 214-IV)

(Положення частини другої статті 9 визнано таким, що відповідає Конституції України (є конституційним) згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 16.03.2004 р. N 6-рп/2004)

Відповідальність за неякісне та несвоєчасне доведення до споживачів аудіовізуальної інформації, неякісну і несвоєчасну доставку передплатних видань, їх пошкодження та ненадходження за передплатною адресою, інші недоліки в процесі розповсюдження інформаційної продукції несуть організації-розповсюджувачі.

Розділ III. ВІДНОСИНИ ВЛАСНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРИВАТИЗАЦІЇ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 10. Державна і недержавна власність у сфері інформаційної діяльності

В Україні в інформаційній сфері функціонують суб'єкти всіх форм власності.

Економічною основою та гарантом спрямування інформаційної діяльності на сприяння розвитку суспільства і держави, захисту національних інтересів України, розв'язанню соціально-економічних проблем, духовно-культурному збагаченню народу є державна і комунальна власність.

Засоби масової інформації та підприємства різних форм власності, які забезпечують інформаційну діяльність, є рівноправними.

Монополізація ринків у сфері інформаційної діяльності не допускається.

Недержавна власність у сфері інформаційної діяльності утворюється і розвивається шляхом заснування нових організацій, будівництва нової матеріально-технічної бази та придбання необхідного устаткування і обладнання за рахунок недержавного фінансування, а також шляхом приватизації окремих об'єктів.

Допускається пайова участь, фінансова підтримка недержавних організацій, фізичних осіб у створенні нових об'єктів за участю державного фінансування на підставі угод, укладених з державними органами, при збереженні цих об'єктів під державним управлінням і гарантуванні майнових та організаційно-творчих прав пайовиків.

Стаття 11. Особливості приватизації у сфері інформаційної діяльності

Не підлягають приватизації засоби масової інформації та підприємства, які забезпечують інформаційну діяльність, якщо вони визнаються Верховною Радою України провідними в сфері інформаційної діяльності.

Не можуть бути приватизовані майно редакцій друкованих періодичних видань органів державної влади, теле- і радіоорганізацій, інформаційних агентств, об'єкти матеріально-технічного забезпечення зв'язку, передачі електронної інформації та поліграфічні підприємства загальнодержавного значення.

Органам місцевого самоврядування (власникам) дозволяється в процесі приватизації з урахуванням конкретних обставин та позиції трудових колективів комунальних засобів масової інформації і поліграфічних підприємств, їх спільних інтересів і фактичного внеску в створення об'єктів, які приватизуються, застосовувати норми як Закону України "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)", так і Закону України "Про приватизацію майна державних підприємств" – з допущенням продажу трудовим колективам майна підприємств за їх балансовою вартістю, продажу акцій та створення відкритих акціонерних товариств, інших сприятливих для інформаційної сфери форм і умов приватизації.

Розділ IV. ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЖУРНАЛІСТІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Стаття 12. Особливості соціального захисту журналістів з урахуванням специфіки журналістської діяльності

Підставами застосування окремих і особливих норм соціального захисту журналістів є такі специфічні риси та умови журналістської діяльності:

творчий характер, інтенсивність інтелектуальної праці, її нерегульована тривалість за умов жорсткої регламентації редакційного і технологічного циклу підготовки та випуску видань і програм;

суспільно впливове за наслідками значення роботи, висока соціальна відповідальність за свою працю та її результати;

постійно значне морально-психологічне навантаження і напруженість, виконання службових обов'язків і реалізація творчих планів у стресових ситуаціях;

систематичне перебування у відрядженнях та роз'їздах, включаючи відрядження до місць надзвичайних подій, професійна творча діяльність в екстремальних умовах, виконання спеціальних завдань з ризиком для здоров'я і життя;

необхідність здійснювати власний творчий пошук нової потрібної інформації та її джерел, наявність об'єктивних і суб'єктивних труднощів та перешкод у добуванні інформації;

прояви морально-психологічного тиску, погрози та безпосередні загрозливі дії проти журналіста у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків.

Професійні назви службових посад (роботи) журналістів включаються до державного класифікатора професій України, тарифно-кваліфікаційні характеристики цих посад (роботи) – до нормативного акта, який призначається для державного регулювання оплати та охорони праці.

Стаж роботи журналіста в державних та комунальних засобах масової інформації зараховується до стажу державної служби, а стаж державної служби зараховується до стажу роботи журналіста в державному або комунальному засобі масової інформації.

(Статтю 12 доповнено частиною третьою, згідно із Законом України від 07.02.2002 р. N 3056-III)

Стаття 13. Охорона праці

Охорона праці журналістів здійснюється за визначеними законодавством України правовими, соціально-економічними, організаційно-технічними, санітарно-гігієнічними та лікувально-профілактичними нормами.

Журналістам гарантуються права на охорону праці, пільги та компенсації за роботу із важкими та шкідливими умовами праці, на медичні огляди, соціальне страхування, на всебічне розслідування нещасних випадків, смерті і шкоди, завданої здоров'ю при виконанні службових обов'язків, та права на відповідні відшкодування на підставі і за нормами Закону України "Про охорону праці" при обов'язковому врахуванні в колективних договорах особливих і специфічних рис журналістської діяльності та запровадженні відповідних заходів.

Журналісти мають право на щорічну відпустку тривалістю 36 календарних днів та санаторно-курортне лікування за рахунок власників (засновників, співзасновників) засобів масової інформації.

Відшкодування, заохочення і пільги журналістам, які виконують (виконували) службові обов'язки в небезпечних для життя та здоров'я умовах, забезпечуються власниками (засновниками, співзасновниками) засобу масової інформації.

Стаття 14. Заробітна плата

Заробітна плата журналістів регулюється законодавством України з урахуванням специфічних рис та умов журналістської діяльності, визначених статтею 12 цього Закону.

До заробітної плати журналіста включаються посадовий оклад, встановлені нормативними актами надбавки, доплати, авторський гонорар, премії.

Розмір заробітної плати журналіста визначається галузевими та регіональними угодами з профспілками, колективними договорами з урахуванням джерел фінансування на підставі законів, інших нормативно-правових актів України.

Журналісти державних та комунальних засобів масової інформації отримують надбавки, користуються пільгами, передбаченими для державних службовців відповідних категорій посад.

(Частина четверта статті 14 в редакції Законів України від 13.09.2001 р. N 2680-III, від 07.02.2002 р. N 3056-III)

Заробітна плата керівника редакції друкованого засобу масової інформації, керівника телерадіоорганізації не може бути нижчою від заробітної плати заступника керівника органу державної влади, який є засновником (співзасновником) цього засобу масової інформації. У випадках, коли засновником (співзасновником) засобу масової інформації є орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування, заробітна плата керівника редакції друкованого засобу масової інформації, керівника телерадіоорганізації не може бути нижчою від заробітної плати заступника керівника секретаріату (апарату) відповідного органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування. В разі відсутності посади заступника керівника секретаріату (апарату) відповідного органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування заробітна плата керівника редакції друкованого засобу масової інформації, керівника телерадіоорганізації не може бути нижчою від заробітної плати керівника секретаріату (апарату) органу державної влади, який є засновником (співзасновником) засобу масової інформації.

(Частина п'ята статті 14 в редакції Законів України від 13.09.2001 р. N 2680-III, від 07.02.2002 р. N 3056-III)

Прирівняння розміру заробітної плати журналіста державного або комунального засобу масової інформації до середньої заробітної плати працівника відповідної кваліфікації та посадового рівня органу державної влади чи органу місцевого самоврядування, який є

засновником (співзасновником) засобу масової інформації, здійснюється за методикою та в порядку, які визначаються Кабінетом Міністрів України.

(Частина шоста статті 14 в редакції Законів України від 13.09.2001 р. N 2680-III, від 07.02.2002 р. N 3056-III)

Стаття 15. Порядок відрядження журналістів у місця надзвичайних подій та умови їх діяльності в цих відрядженнях

Редакції (юридичні особи) засобів масової інформації можуть відряджати журналістів для виконання професійних завдань у місця надзвичайних подій за умов гарантування відшкодувань, обов'язкових виплат і пільг, передбачених статтею 13 цього Закону, інших відшкодувань і виплат відповідно до законодавства про охорону праці та соціальний захист громадян.

До журналістів за умовами і нормами цієї статті, статей 12 і 13 цього Закону прирівнюються кіно- і телеоператори, режисери та інші працівники засобів масової інформації, якщо вони за необхідністю входять до складу відряджених творчих груп.

У разі неможливості забезпечення визначених на такі випадки гарантій засоби масової інформації не мають права відряджати працівників у місця надзвичайних подій без їхньої згоди.

Засоби масової інформації зобов'язані забезпечувати відряджених журналістів та інших працівників належними документами, знаковими, сигнальними та іншими засобами позначення особи представника преси.

Працюючи в місцях збройних конфліктів, вчинення терористичних актів, при ліквідації небезпечних злочинних груп, журналіст (учасник творчої групи) зобов'язаний дотримувати вимог щодо нерозголошення планів спеціальних підрозділів, відомостей, що є таємницею слідства, не допускати фактичної пропаганди дій терористів та інших злочинних груп, їхніх вчинків і заяв, спеціально інспірованих для засобів масової інформації, не виступати в ролі арбітра, не втручатися в інцидент, не створювати штучної психологічної напруги в суспільстві.

За порушення цих вимог журналіст (учасник творчої групи) несе відповідальність відповідно до законодавства України.

Стаття 16. Пенсійне забезпечення

Пенсійне забезпечення працівників засобів масової інформації здійснюється відповідно до принципів та норм, встановлених пенсійним законодавством України.

При нарахуванні пенсії журналісту державного або комунального засобу масової інформації застосовуються норми, методика та порядок нарахування пенсії державному службовцю.

(Частина друга статті 16 в редакції Законів України від 13.09.2001 р. N 2680-III, від 07.02.2002 р. N 3056-III)

Частину третю статті 16 виключено.

(Статтю 16 доповнено новою частиною третьою, згідно із Законом України від 13.09.2001 р. N 2680-III, у зв'язку з цим частину третю вважати частиною четвертою, частину третю статті 16 виключено, згідно із Законом України від 07.02.2002 р. N 3056-III)

У разі поранення, контузії, каліцтва, одержаних під час виконання службових обов'язків у місцях надзвичайних подій, журналіст або прирівняний до нього працівник має право на призначення дострокової пенсії за віком відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", але не раніше ніж за 5 років до досягнення пенсійного віку (для чоловіків — 60 років, для жінок — 55 років), за наявності страхового стажу не менше 25 років — для чоловіків і не менше 20 років — для жінок.

(Частина четверта статті 16 в редакції Закону України від 17.11.2005 р. N 3108-IV)

Стаття 17. Відповідальність за посягання на життя і здоров'я журналіста, інші дії проти нього та відповідальність журналіста за завдану ним моральну (немайнову) шкоду

Відповідальність за скоєння злочину проти журналіста у зв'язку з виконанням ним професійних обов'язків або перешкоджання його службовій діяльності прирівнюється до відповідальності за скоєння таких же дій проти працівника правоохоронного органу.

Службова діяльність журналіста не може бути підставою для його арешту, затримання, а також вилучення зібраних, опрацьованих, підготовлених ним матеріалів та технічних засобів, якими він користується в своїй роботі.

У разі відшкодування, відповідно до Цивільного кодексу України, журналістом і засобом масової інформації заподіяної ними моральної (немайнової) шкоди на них покладається солідарна відповідальність з урахуванням міри вини кожного.

У разі розгляду судом спору щодо завданої моральної (немайнової) шкоди між журналістом або засобом масової інформації як відповідачем та політичною партією, виборчим блоком, посадовою особою (посадовими особами) як позивачем суд вправі призначити компенсацію моральної (немайнової) шкоди лише за наявності умислу журналіста чи службових осіб засобу масової інформації. Суд враховує наслідки використання позивачем можливостей позасудового, зокрема досудового, спростування неправдивих відомостей, відстоювання його честі і гідності, ділової репутації та врегулювання спору в цілому. З урахуванням зазначених обставин суд вправі відмовити у відшкодуванні моральної шкоди.

(Частина четверта статті 17 в редакції Законів України від 13.09.2001 р. N 2680-III, від 03.04.2003 р. N 676-IV)

Умислом журналіста та/або службової особи засобу масової інформації є таке їх/її ставлення до поширення інформації, коли журналіст та/або службова особа засобу масової інформації усвідомлювали недостовірність інформації та передбачали її суспільно небезпечні наслідки.

(Статтю 17 доповнено частиною п'ятою, згідно із Законом України від 03.04.2003 р. N 676-IV)

Журналіст та/або засіб масової інформації звільняються від відповідальності за поширення інформації, що не відповідає дійсності, якщо суд встановить, що журналіст діяв добросовісно та здійснював її перевірку.

(Статтю 17 доповнено частиною шостою, згідно із Законом України від 03.04.2003 р. N 676-IV)

Стаття 18. Інші норми соціальної підтримки та захисту журналістів

З метою створення сприятливих умов для плідної творчої діяльності членам всеукраїнських професійних творчих об'єднань журналістів надається право на додаткову жилу площу у вигляді окремої кімнати або в розмірі десяти квадратних метрів понад норму жилої площі в державному та комунальному житловому фонді.

Засновники (співзасновники) державних та комунальних засобів масової інформації для виконання журналістами службових обов'язків забезпечують за свій рахунок їх безплатний проїзд міським та приміським транспортом (крім таксі).

Журналісти, які живуть і працюють у сільській місцевості, селищах міського типу, безплатно користуються житлом, опаленням і освітленням відповідно до законодавства – через систему державних субсидій на утримання цього житла та оплату зазначених комунальних послуг.

Власником (засновником, співзасновниками) засобу масової інформації в разі смерті журналіста його сім'ї подається матеріальна допомога та допомога в організації похорону. Витрати на похорон журналіста, який загинув при виконанні службових обов'язків, ритуальні послуги, спорудження надгробка повністю здійснюються за рахунок власника (засновника, співзасновників) засобу масової інформації.

Розділ V. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЦЬОГО ЗАКОНУ

Стаття 19. Підстави відповідальності

Підставами відповідальності за порушення цього Закону є безпосереднє невиконання та порушення його норм, створення перешкод для їх реалізації, а також невиконання і порушення норм, передбачених іншими законодавчими актами, зазначеними в цьому Законі.

Підставами відповідальності посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування є також їх втручання в професійну організаційно-творчу діяльність засобів масової інформації та в індивідуальну професійну творчу діяльність журналістів, інші посягання на свободу інформаційної діяльності, однобічні рішення щодо засобів масової інформації та їх працівників за наявності інших співзасновників.

Стаття 20. Оскарження неправомірних дій

Неправомірні дії посадових осіб органів державної влади і місцевого самоврядування, керівників недержавних організацій - засновників (співзасновників) засобів масової інформації та керівників самих засобів масової інформації, порушення ними норм цього Закону можуть бути оскаржені відповідно до Цивільного, Цивільного процесуального кодексів України та Кодексу України про адміністративні правопорушення з метою захисту порушеного або оспорюваного права чи охоронюваного законом інтересу, а також розв'язання спорів між організаціями і трудових спорів.

Стаття 21. Відповідальність за порушення законодавства про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів

Невиконання посадовими особами та іншими працівниками державної влади і органів місцевого самоврядування норм цього Закону, інших законодавчих актів, зазначених у ньому, тягне за собою кримінальну, адміністративну, дисциплінарну або іншу відповідальність відповідно до законодавства України.

Розділ VI. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон вводиться в дію з 1 січня 1998 року.

2. До приведення інших законодавчих актів у відповідність з цим Законом вони застосовуються і діють у частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Кабінету Міністрів України в чотиримісячний термін з дня прийняття цього Закону подати до Верховної Ради України проект відповідних змін та доповнень до законів України з питань митного, валютного регулювання, підприємницької діяльності, охорони праці, пенсійного забезпечення, судочинства тощо.

4. Нормативно-правові акти Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади приводяться у відповідність з цим Законом Президентом України, Кабінетом Міністрів України, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади у тримісячний строк після прийняття цього Закону і підлягають реєстрації в новій редакції згідно з нормами законодавства.

В такий же строк Кабінет Міністрів України виробляє і затверджує нові нормативно-правові акти, які випливають з цього Закону, з метою встановлення порядку та регулювання реалізації його норм.

Президент України Л. КУЧМА
м. Київ 23 вересня 1997 року N 540/97-ВР

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації

Зі змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 30 вересня 1998 року N 133-XIV,
від 24 жовтня 2002 року N 207-IV,
від 15 грудня 2005 року N 3199-IV

Цей Закон відповідно до Конституції України визначає порядок всебічного і об'єктивного висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації і захисту їх від монопольного впливу органів тієї чи іншої гілки державної влади або органів місцевого самоврядування, є складовою частиною законодавства України про інформацію.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі вживаються терміни у такому значенні:

висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні – одержання, збирання, створення, поширення, використання і зберігання інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб про роботу цих органів;

державне замовлення на висвітлення діяльності органів державної влади – замовлення на висвітлення діяльності Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, розміщення якого забезпечує Національна рада України на каналах Національної телекомпанії України, Національної радіокомпанії України та інших телерадіоорганізацій України, яке оформляється відповідно постановами Верховної Ради України, розпорядженнями Президента України, Кабінету Міністрів України;

(Статтю 1 доповнено абзацом третім згідно із Законом України від 30.09.98 р. N 133-XIV, у зв'язку з цим абзаци третій – сьомий вважати відповідно абзацами четвертим – восьмим)

засіб масової інформації органу державної влади чи органу місцевого самоврядування – засіб масової інформації, засновником (співзасновником) якого є орган державної влади або орган місцевого самоврядування і який повністю або частково утримується за рахунок державного чи місцевих бюджетів;

порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування – розклад, обсяг, форми і методи оприлюднення відомостей про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування в межах визначених цим Законом квот часу, газетних (журнальних) площ та виділених коштів;

офіційні друковані видання органів державної влади та органів місцевого самоврядування – видання, які спеціально видаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування (відомості, бюлетені, збірники, інформаційні листки тощо) для інформування про свою діяльність;

інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування – структурні підрозділи цих органів, що виконують інформаційно-аналітичні функції та

забезпечують зв'язки із засобами масової інформації, громадськістю;

офіційна інформація органів державної влади та органів місцевого самоврядування (далі – офіційна інформація) – офіційна документована інформація, створена в процесі діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, яка доводиться до відома населення в порядку, встановленому Конституцією України, Законом України "Про інформацію", цим Законом.

Стаття 2. Загальні засади висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації

Засоби масової інформації України відповідно до законодавства України мають право висвітлювати всі аспекти діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати засобам масової інформації повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом України "Про державну таємницю", не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їх виробничий процес. Засоби масової інформації можуть проводити власне дослідження і аналіз діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, давати їй оцінку, коментувати.

Розрив чи змішування змісту офіційної інформації, що оприлюднюється, коментарями засобу масової інформації або журналістом не допускається.

Право висвітлення і коментування діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, подій державного життя в Україні гарантується Конституцією, цим Законом, іншими законами України.

Стаття 3. Акредитація журналістів і технічних працівників засобів масової інформації при органах державної влади та органах місцевого самоврядування

Акредитація журналістів і технічних працівників засобів масової інформації при органах державної влади та органах місцевого самоврядування здійснюється в цих органах шляхом їх реєстрації на підставі офіційного подання засобу масової інформації до відповідного органу державної влади чи органу місцевого самоврядування або за заявою журналіста і технічного працівника з пред'явленням ними відповідних документів, що підтверджують їх професійний фах, або рекомендації професійного об'єднання журналістів.

Орган, при якому акредитовано журналіста і технічного працівника, заздалегідь інформує їх про важливі заходи, плани, організаційно сприяє виконанню ними професійних обов'язків.

Порядок допуску журналістів і технічних працівників до приміщення органу державної влади чи органу місцевого самоврядування, доступу до інформації та їх документів і технічних засобів визначається законодавством України і з урахуванням загального режиму (регламенту) роботи цього органу, умов і можливостей, які він має реально. Про цей порядок заздалегідь повідомляється акредитованим журналістам і технічним працівникам; їм видається посвідчення (перепустка) на право входу у приміщення органу державної влади чи органу місцевого самоврядування. У разі порушення цього порядку акредитованим журналістом або технічним працівником засобу масової інформації їх акредитація може бути припинена за рішенням органу державної влади чи органу місцевого самоврядування, при якому вони акредитовані. Письмове повідомлення із зазначенням підстав припинення акредитації вручається журналісту чи технічному працівнику засобу масової інформації і таке ж повідомлення одночасно надсилається до засобу масової інформації, в якому вони працюють. Журналіст, технічний працівник, редакція засобу масової інформації, який вони представляють, можуть оскаржити це рішення органу державної влади чи органу місцевого самоврядування в судовому порядку.

Стаття 4. Мова поширення інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування

Мова поширення інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування визначається відповідно до Конституції України та Закону України "Про мови в Україні". У разі поширення офіційної інформації іншими мовами органи державної влади та органи місцевого самоврядування забезпечують автентичний переклад з державної мови на іншу мову, на якій поширюється ця інформація. Засобам масової інформації забороняється самостійний переклад офіційної інформації з державної мови на іншу мову.

Стаття 5. Порядок фінансування засобів масової інформації по висвітленню діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування

Порядок фінансування засобів масової інформації по висвітленню діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, засновниками чи співзасновниками яких є ці органи, визначається в договорах між органами державної влади та органами місцевого самоврядування і редакціями засобів масової інформації, а також в статутах редакцій цих засобів масової інформації.

Недержавні засоби масової інформації висвітлюють діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування на умовах, передбачених в укладеній між цими органами і редакціями засобів масової інформації угоді. Якщо така угода не укладена, то редакція недержавного засобу масової інформації має право самостійно, відповідно до законодавства України, висвітлювати діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, визначаючи у своєму статуті джерела фінансування витрат на це висвітлення.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах коштів, передбачених у державному або місцевих бюджетах на висвітлення їх діяльності, формують замовлення засобам масової інформації на:

створення спеціальних звітів і репортажів про важливі події, що відбуваються в державі, про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

проведення прямих теле- і радіотрансляцій про їх діяльність;

організацію систематичних (проблемних, тематичних) теле- і радіопередач та сторінок (рубрик) у друкованих засобах масової інформації;

створення та поширення інформації, авторських матеріалів про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування роз'яснювального характеру;

запис і зберігання відео- і аудіоматеріалів про висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Видатки на фінансування засобів масової інформації щодо висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування передбачаються у Державному бюджеті України та в місцевих бюджетах окремо.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування у своїх кошторисах зобов'язані передбачати витрати на висвітлення своєї діяльності засобами масової інформації.

Розділ II. ІНФОРМАЦІЙНІ СЛУЖБИ ТА ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Стаття 6. Інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування

Інформація про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування може отримуватися засобами масової інформації від цих органів безпосередньо або

через їх інформаційні служби чи бути зібрана працівниками засобів масової інформації.

Інформаційні служби (інформаційні управління, інформаційно-аналітичні підрозділи, прес-служби, прес-центри, управління і центри громадських зв'язків, прес-бюро, прес-секретарі та прес-аташе з відповідним апаратом) органів державної влади та органів місцевого самоврядування збирають, аналізують, обробляють та оперативно надають інформацію про діяльність цих органів у повному обсязі засобам масової інформації, крім випадків, передбачених Законом України "Про державну таємницю".

Для висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування їх інформаційні служби мають право використовувати такі форми підготовки та оприлюднення інформації:

випуск і поширення бюлетенів (спеціальних бюлетенів), прес-релізів, оглядів, інформаційних збірників, експрес-інформації тощо;

проведення прес-конференцій, брифінгів, організація інтерв'ю з керівниками органів державної влади та органів місцевого самоврядування для працівників вітчизняних і зарубіжних засобів масової інформації;

підготовка і проведення теле- і радіопередач;

забезпечення публікацій (виступів) у засобах масової інформації керівників або інших відповідальних працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

створення архівів інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

інші форми поширення офіційної інформації, що не суперечать законодавству України.

Стаття 7. Засоби масової інформації органів державної влади та органів місцевого самоврядування

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування мають право засновувати або бути співзасновниками друкованих чи аудіовізуальних засобів масової інформації в порядку, встановленому законодавством України, і в межах коштів, що виділяються з державного чи місцевих бюджетів на висвітлення їх діяльності, або за рахунок перерозподілу коштів, що виділяються на забезпечення функціонування цих органів.

Стаття 8. Висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування інформаційними агентствами

Інформаційні агентства, створені в Україні відповідно до Закону України "Про інформаційні агентства", мають право на поширення інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Інформаційні агентства України, незалежно від їх виду, відповідно до Конституції України і Закону України "Про інформаційні агентства" на договірних засадах збирають, обробляють, створюють, готують до поширення офіційну інформацію про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, випускають і розповсюджують інформаційну продукцію про діяльність цих органів. Державні інформаційні агентства систематично інформують громадськість про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, перебування вищих посадових осіб у робочих поїздках по Україні, а також про візити офіційних державних делегацій і вищих посадових осіб в інші країни, прийом зарубіжних офіційних делегацій і посадових осіб інших держав.

На вимогу Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, Голови Верховного Суду України та Голови Конституційного Суду України державні інформаційні агентства зобов'язані передавати тексти їх екстрених виступів та заяв з важливих питань державного життя.

Розділ III. ФОРМИ І ПОРЯДОК ВИСВІТЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ АУДІОВІЗУАЛЬНИМИ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Стаття 9. Висвітлення діяльності Верховної Ради України

Порядок і форми обов'язкового висвітлення діяльності Верховної Ради України аудіовізуальними засобами масової інформації (виконання державного замовлення) визначаються окремою Постановою Верховної Ради України на весь період повноважень Верховної Ради України чергового скликання.

Голова Верховної Ради України в установленому порядку організовує роботу Апарату Верховної Ради України щодо укладання договорів з телерадіоорганізаціями про висвітлення діяльності Верховної Ради України.

(Стаття 9 зі змінами, внесеними згідно із Законами України від 30.09.98 р. N 133-XIV, від 24.10.2002 р. N 207-IV, у редакції Закону України від 15.12.2005 р. N 3199-IV)

Стаття 10. Висвітлення діяльності Президента України

Національна телекомпанія України і Національна радіокомпанія України висвітлюють діяльність Президента України як безпосередньо, так і шляхом оприлюднення офіційної інформації, отриманої від Прес-служби Президента України.

Обов'язковому висвітленню в аудіовізуальних засобах масової інформації підлягають: звернення Президента України з посланнями до народу та щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє та зовнішнє становище України; участь Президента України в офіційних заходах, що проводяться в державі; ведення переговорів та укладання міжнародних договорів України при здійсненні керівництва зовнішньоекономічною діяльністю держави; репортажі про офіційні візити в інші країни та прийоми делегацій і посадових осіб з інших держав; участь у пленарних засіданнях Верховної Ради України, в засіданнях Кабінету Міністрів України, в робочих нарадах з представниками органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; видані Президентом України укази і розпорядження; робочі поїздки по країні та інше.

Стаття 11. Висвітлення діяльності Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів виконавчої влади

У засобах масової інформації висвітлюються засідання Кабінету Міністрів України, на яких розглядаються питання, що належать до його конституційних повноважень; видані постанови і розпорядження, заяви Кабінету Міністрів України та Прем'єр-міністра України; наради з широкого кола соціально-економічних та регіональних питань; візити офіційних урядових делегацій України за кордон, їх участь у міжнародних форумах, а також перебування в Україні офіційних іноземних урядових делегацій; проведення загальнодержавних і міжнародних заходів, організація яких покладається на Кабінет Міністрів України.

Інформація про діяльність Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів виконавчої влади здійснюється у формі офіційних повідомлень, репортажів, коментарів та інтерв'ю членів Кабінету Міністрів України і керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, прес-конференцій, брифінгів, "круглих столів", щотижневих інформаційних аналітичних передач.

Рішення про повну теле- і радіотрансляцію або розширений теле- і радіозвіт про засі-

дання Кабінету Міністрів України чи проведення інших важливих державних заходів, організація яких покладається на Кабінет Міністрів України, приймає Прем'єр-міністр України не пізніш як за добу до часу теле- і радіотрансляції, за винятком окремих непередбачених надзвичайних ситуацій, коли теле-і радіотрансляція здійснюється негайно.

Діяльність місцевих органів виконавчої влади висвітлюється регіональними телерадіоорганізаціями. Місцеві органи виконавчої влади укладають відповідні угоди на висвітлення їх діяльності з регіональними телерадіоорганізаціями за рахунок місцевих бюджетів.

Стаття 12. Висвітлення діяльності судів загальної юрисдикції України та Конституційного Суду України

Висвітлення діяльності судів загальної юрисдикції України та Конституційного Суду України здійснюється аудіовізуальними засобами масової інформації на засадах укладених між ними угод та з урахуванням специфіки роботи цих судів.

Стаття 13. Порядок висвітлення діяльності районних і обласних рад, Київської та Севастопольської міських рад

Висвітлення діяльності районних і обласних рад, Київської та Севастопольської міських рад здійснюється на засадах замовлень чи укладених угод з відповідними державними або недержавними телерадіоорганізаціями.

Стаття 14. Офіційні виступи і заяви вищих посадових осіб держави

На вимогу Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, Голови Верховного Суду України, Голови Конституційного Суду України Національна телекомпанія України і Національна радіокомпанія України зобов'язані надавати їм позачергово прямий ефір для екстрених офіційних виступів. Фінансування витрат на ці заходи поза квотою часу здійснюється з державного бюджету.

Стаття 15. Обов'язкові теле- і радіопередачі

Державні аудіовізуальні засоби масової інформації загальнодержавного рівня зобов'язані оперативно забезпечувати в межах державного замовлення поширення таких теле- і радіопередач:

відкриття першого засідання сесії Верховної Ради України нового скликання, а також висвітлення діяльності Верховної Ради України в порядку і формах, визначених окремою постановою Верховної Ради України на кожну поточну сесію Верховної Ради України;

(Абзац другий частини 1 статті 15 доповнено згідно із Законом України від 30.09.98 р. N 133-XIV)

звернень Президента України до народу України та його щорічних і позачергових послань до Верховної Ради України, заяв Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Верховного Суду України та Конституційного Суду України;

церемонії складення присяги народові новообраним Президентом України на урочистому засіданні Верховної Ради України;

відкриття першого засідання новосформованого Кабінету Міністрів України.

Державні телерадіоорганізації зобов'язані забезпечити розповсюдження цих передач у регіонах, на які вони здійснюють мовлення.

Стаття 16. Висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в інформаційних програмах

Національна телекомпанія України і Національна радіокомпанія України включають до інформаційних програм у день, коли відбувалася відповідна подія, повідомлення про:

особливо актуальні рішення Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховного Суду України, Конституційного Суду України;

звернення і послання Президента України, заяви Верховної Ради України, Кабінету

Міністрів України, Верховного Суду України та Конституційного Суду України;

міжнародні контакти та переговори в Україні і за кордоном Президента України, Голови Верховної Ради України, делегацій Кабінету Міністрів України, офіційні візити парламентських делегацій, глав іноземних держав та урядів до України;

прес-конференції, важливі зустрічі з громадянами та виступи Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, Голови Верховного Суду України та Голови Конституційного Суду України;

інші суспільно значимі факти діяльності органів державної влади України;

важливі факти діяльності органів місцевого самоврядування.

Стаття 17. Створення інформаційних відео- і аудіозаписів про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування та їх зберігання в державних архівах

Інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування самостійно або за допомогою Національної телекомпанії України і Національної радіокомпанії України здійснюють відео- та аудіозаписи засідань Верховної Ради України, офіційних заходів за участю Президента України, засідань Кабінету Міністрів України, Верховного Суду України, Конституційного Суду України. Для таких записів встановлюється безстроковий режим зберігання у державних архівах. Записи заходів закритого типу здійснюються та зберігаються відповідно до вимог законодавства України.

Відео- та аудіозаписи про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що зберігаються в державних архівах, можуть використовуватися громадянами України і журналістами відповідно до Закону України "Про Національний архівний фонд і архівні установи" та Закону України "Про державну таємницю".

Норми цієї статті не обмежують права акредитованих журналістів і технічних працівників здійснювати власний відео- та аудіозапис на засіданнях, нарадах, інших офіційних заходах для власних архівів.

Стаття 18. Інші теле- і радіопередачі про діяльність органів державної влади України та органів місцевого самоврядування

Державні аудіовізуальні засоби масової інформації в процесі формування програмної політики повинні передбачати в інших програмах всебічне і об'єктивне інформування населення про принципи державного устрою, основні напрями внутрішньої і зовнішньої політики України, роботу органів державної влади та органів місцевого самоврядування, позиції депутатських груп і фракцій у Верховній Раді України, окремих народних депутатів України, про програму діяльності Кабінету Міністрів України, розгляд справ і розв'язання спорів судами.

Стаття 19. Регламент висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування

Для висвітлення діяльності органів кожної із гілок державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні в обсягах державного замовлення Національній телекомпанії України і Національній радіокомпанії України відводиться три відсотки від річного обсягу часу загальнонаціонального каналу, на якому здійснюється мовлення. У разі проведення спільних заходів цих органів квота часу для їх висвітлення розподіляється порівну.

Стаття 19-1. Розміщення державного замовлення на аудіо- і відеоінформаційну продукцію та контроль за дотриманням порядку, форм і стандартів мовлення

Розміщення державного замовлення на аудіо- і відеоінформаційну продукцію про діяльність Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України забезпечується Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення.

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення здійснює контроль

за дотриманням порядку, форм і стандартів мовлення.

(Закон доповнено статтею 19-1 згідно із Законом України від 30.09.98 р. N 133-XIV)

Розділ IV. ПОРЯДОК ВИСВІТЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ДРУКОВАНИМИ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Стаття 20. Висвітлення діяльності органів державної влади друкованими засобами масової інформації

Діяльність Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, Верховного Суду України, Конституційного Суду України висвітлюється в друкованих засобах масової інформації загальнодержавної та зарубіжної сфери розповсюдження на умовах, визначених у договорах між органами державної влади і редакціями цих друкованих засобів масової інформації.

У друкованих засобах масової інформації регіональної і місцевої (обласні, міські, районні) сфери розповсюдження оприлюднюються відомості про діяльність органів державної влади, що спеціально готує і надсилає їм державне інформаційне агентство (ДІНАУ) за рахунок коштів, виділених у державному бюджеті на зазначені цілі.

Стаття 21. Висвітлення діяльності місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування в друкованих засобах масової інформації

Діяльність місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування висвітлюється в друкованих засобах масової інформації регіональної та місцевої сфери розповсюдження на умовах, визначених у договорах між цими органами і редакціями зазначених друкованих засобів масової інформації.

Стаття 22. Опублікування офіційних документів органів державної влади та органів місцевого самоврядування

Закони України, постанови Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, постанови Верховного Суду України та Конституційного Суду України, рішення органів місцевого самоврядування, інші нормативно-правові акти публікуються в офіційних виданнях (відомостях, бюлетенях, збірниках, інформаційних листках тощо) та друкованих засобах масової інформації відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Недержавні друковані засоби масової інформації мають право оприлюднювати офіційні документи органів державної влади та органів місцевого самоврядування відповідно до законодавства України і на засадах, передбачених укладеною угодою між цими органами та редакціями друкованих засобів масової інформації.

Стаття 23. Особливості висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, виступів народних депутатів України в друкованих засобах масової інформації

Для висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, виступів народних депутатів України, депутатів сільських, селищних, районних, міських і обласних рад в державних друкованих засобах масової інформації, що фінансуються відповідно за рахунок державного або місцевих бюджетів, відводиться не більше 20 відсотків газетної площі кожного номера. У недержавних друкованих засобах масової інформації відомості про діяльність органів державної влади та органів місцевого само-

врядування, виступи депутатів усіх рівнів можуть друкуватися на договірних засадах відповідно до законодавства України.

Розділ V. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ПОРЯДОК ВИСВІТЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Стаття 24. Відповідальність за порушення законодавства України про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування

Особи, винні в порушенні законодавства України про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації, несуть дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну та кримінальну відповідальність відповідно до законодавства України.

Стаття 25. Підстави відповідальності за порушення цього Закону

Порушеннями цього Закону вважаються всі допущені в процесі висвітлення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування засобами масової інформації відступи від його норм та положень, а також порушення, зазначені в статті 47 Закону України “Про інформацію”, статті 34 Закону України “Про інформаційні агентства”, статті 41 Закону України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” та статті 46 Закону України “Про телебачення і радіомовлення”.

Стаття 26. Розгляд спорів

Спори, які виникають у зв’язку з порушеннями порядку висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації, вирішуються судом, іншими державними органами у межах їх компетенції та відповідно до порядку, встановленого законодавством України.

Розділ VI. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.
2. Кабінету Міністрів України привести свої рішення у відповідність із цим Законом у тримісячний термін.

Президент України Л. КУЧМА
м. Київ 23 вересня 1997 року N 539/97-ВР

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про інформаційні агентства

Зі змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 15 травня 2003 року N 762-IV,
від 11 грудня 2003 року N 1379-IV

Цей Закон відповідно до Конституції України, інших законів України та міжнародно-правових документів закріплює правові основи діяльності в Україні інформаційних агентств та їх міжнародного співробітництва.

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення інформаційних агентств

Інформаційними агентствами згідно з цим Законом є зареєстровані як юридичні особи суб'єкти інформаційної діяльності, що діють з метою надання інформаційних послуг.

Під представництвом інформаційного агентства в Україні в цьому Законі слід розуміти зареєстровану в Україні відповідно до чинного законодавства як суб'єкт інформаційної діяльності будь-яку установу (бюро, представництво, корпункт тощо), що представляє в Україні державне або недержавне інформаційне агентство, зареєстроване як юридична особа згідно з чинним законодавством відповідної країни, і яке здійснює свою діяльність в Україні у сфері інформації відповідно до Закону України "Про інформацію", цього Закону.

Стаття 2. Гарантії свободи діяльності інформаційних агентств

Свобода діяльності інформаційних агентств гарантується Конституцією України та чинним законодавством.

Забороняється цензура інформації, поширюваної інформаційними агентствами.

Інформаційні агентства не мають права у своїх матеріалах розголошувати дані, що становлять державну таємницю, або іншу інформацію, яка охороняється законодавством, закликати до насильницької зміни або повалення існуючого конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, підриву її безпеки, вести пропаганду війни, насильства і жорстокості, розпалювати расову, національну, релігійну ворожнечу, розповсюджувати порнографію або іншу інформацію, яка підриває суспільну мораль або підбурює до правопорушень, принижує честь і гідність людини, а також інформацію, яка ущемляє законні права й інтереси громадян, давати оцінку щодо винуватості осіб у здійсненні злочину, вказувати на особу, яка ніби скоїла злочин до рішення суду, публікувати матеріали, які розкривають тактику і методику розслідування.

Стаття 3. Мова продукції інформаційних агентств

Інформаційні агентства згідно з чинним законодавством України поширюють свою продукцію державною, а також іншими мовами, дотримуючи загальновизнаних етично-моральних норм слововживання.

Стаття 4. Законодавство про інформаційні агентства

Законодавство України про інформаційні агентства складають Конституція України, закони України "Про інформацію", "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні", "Про телебачення і радіомовлення", "Про державну таємницю", цей Закон, інші законодавчі акти України, міжнародні договори в галузі свободи слова та інформації, ратифіковані Україною.

РОЗДІЛ II. ДІЯЛЬНІСТЬ ТА СТАТУС ІНФОРМАЦІЙНИХ АГЕНТСТВ

Стаття 5. Діяльність інформаційних агентств

Діяльність інформаційних агентств - це збирання, обробка, творення, зберігання, підготовка інформації до поширення, випуск та розповсюдження інформаційної продукції.

Випуск та розповсюдження інформаційними агентствами власної продукції з метою отримання прибутку є підприємницькою діяльністю у цій сфері і здійснюється на основі цього Закону та чинного законодавства України.

Стаття 6. Суб'єкти діяльності інформаційних агентств

Суб'єктами діяльності інформаційних агентств є:

засновник (співзасновники) інформаційного агентства;

його керівник (директор, генеральний директор, президент та ін.);

трудовий колектив;

творчий колектив;

журналіст інформаційного агентства;

спеціаліст у галузі засобів комунікації;

автор або власник інформації;

видавець (виробник) продукції інформаційного агентства;

розповсюджувач продукції інформаційного агентства;

споживач продукції інформаційного агентства.

Інформаційне агентство може виступати як засновник (співзасновник) інших засобів масової інформації, бути автором або власником інформації, видавцем (виробником) інформаційної продукції, розповсюджувачем і споживачем інформаційної продукції.

Стаття 7. Статус і статут інформаційного агентства

Інформаційне агентство набуває статусу юридичної особи з моменту його державної реєстрації у порядку, встановленому чинним законодавством України.

Інформаційне агентство діє на підставі свого статуту (положення), яким визначаються його мета та завдання, функції та порядок діяльності.

Статут (положення) інформаційного агентства затверджується засновником (співзасновниками) відповідно до чинного законодавства України.

У статуті (положенні) зазначаються відомості про інформаційне агентство, передбачені частиною першою статті 13 цього Закону, а також положення, встановлені актами законодавства України щодо установчих документів суб'єктів підприємництва.

Стаття 8. Основні види інформаційних агентств

Основними видами інформаційних агентств є державні та недержавні інформаційні агентства України та іноземні інформаційні агентства, які діють в Україні через свої представництва.

РОЗДІЛ III. ПОРЯДОК ЗАСНУВАННЯ, ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ТА ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ АГЕНТСТВ

Стаття 9. Право на заснування інформаційних агентств

Право на заснування інформаційного агентства в Україні належить громадянам та юридичним особам України. Іноземці та іноземні юридичні особи мають право бути співзасновниками інформаційних агентств України.

Забороняється створення і діяльність інформаційних агентств, у статутному фонді

яких сукупна частка, що належить іноземцям та/або іноземним юридичним особам, становить більш як 35 відсотків.

(Стаття 9 в редакції Закону України від 11.12.2003 р. N 1379-IV)

Стаття 10. Виключена

(Згідно із Законом України від 11.12.2003 р. N 1379-IV)

Стаття 11. Організаційно-правові форми інформаційних агентств

Інформаційні агентства в Україні можуть мати будь-які організаційно-правові форми.

Стаття 12. Державна реєстрація інформаційних агентств

Державній реєстрації підлягають усі інформаційні агентства та представництва іноземних інформаційних агентств, що засновуються або діють в Україні.

Державна реєстрація інформаційних агентств в Україні як суб'єктів інформаційної діяльності проводиться на підставі письмової заяви засновника (співзасновників) до органу державної реєстрації, визначеного Кабінетом Міністрів України.

Державна реєстрація інформаційних агентств в Україні як суб'єктів підприємницької діяльності проводиться в порядку, строки та за умов, що встановлені чинним законодавством України про державну реєстрацію суб'єктів підприємництва.

Державна реєстрація іноземних інвестицій у інформаційні агентства здійснюється відповідно до порядку, встановленого законодавством України.

(Частина четверта статті 12 в редакції Закону України від 11.12.2003 р. N 1379-IV)

Державна реєстрація представництв іноземних інформаційних агентств в Україні проводиться відповідно до порядку державної реєстрації представництв іноземних суб'єктів підприємництва, встановленого чинним законодавством України.

Стаття 13. Заява про державну реєстрацію інформаційного агентства

У заяві про державну реєстрацію інформаційного агентства повинні бути зазначені:

1) засновник (співзасновники), включаючи: прізвище, ім'я, по батькові та необхідні паспортні дані (для фізичних осіб); повне найменування (для юридичної особи); місцезнаходження, номери засобів зв'язку та банківських рахунків;

(Пункт 1 частини першої статті 13 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 11.12.2003 р. N 1379-IV)

2) повне найменування та назва інформаційного агентства;

3) вид інформаційного агентства та його організаційно-правова форма;

4) передбачувана сфера розповсюдження інформаційної продукції (місцева, регіональна, національна, національна та зарубіжна, зарубіжна);

5) мови, якими буде розповсюджуватися інформаційна продукція;

6) програмна мета та основні напрями діяльності інформаційного агентства;

7) джерела фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності інформаційного агентства;

8) місцезнаходження інформаційного агентства.

До заяви про державну реєстрацію інформаційних агентств як суб'єктів підприємницької діяльності додаються установчі документи, перелік яких встановлюється статтею 8 Закону України "Про підприємництво". Вимога подання інших відомостей та документів забороняється.

Стаття 14. Відмова в державній реєстрації інформаційного агентства та порядок її оскарження

Реєструючий орган відмовляє у державній реєстрації інформаційного агентства у випадках, коли:

1) назва інформаційного агентства, його програмна мета, основні цілі та напрями діяльності суперечать законодавству України;

2) реєструючим органом уже зареєстровано інше інформаційне агентство з тією ж назвою;

3) заяву подано до закінчення року з дня набрання законної сили рішенням суду про припинення діяльності цього інформаційного агентства.

Реєструючий орган надсилає письмове повідомлення про відмову в державній реєстрації протягом семи днів з дня одержання заяви про державну реєстрацію інформаційного агентства від засновника (співзасновників), в якому зазначаються передбачені цим Законом підстави відмови.

Порушення порядку державної реєстрації (перереєстрації), встановленого цим Законом, або відмова в державній реєстрації (перереєстрації) оскаржується в суді.

Стаття 15. Державний реєстраційний збір

За проведення державної реєстрації (перереєстрації) інформаційного агентства справляється реєстраційний збір, порядок сплати та розміри якого визначаються Кабінетом Міністрів України.

За проведення перереєстрації інформаційного агентства реєстраційний збір справляється у половинному розмірі. Реєстраційний збір за перереєстрацію не справляється, якщо вона пов'язана із зміною чинного законодавства України.

Стаття 16. Свідоцтво про державну реєстрацію інформаційних агентств

Відповідні органи державної реєстрації у термін, визначений чинним законодавством України, видають засновнику (співзасновникам) або їх представнику відповідні свідоцтва про державну реєстрацію інформаційного агентства як суб'єкта інформаційної діяльності та підприємництва.

Свідоцтво є підставою для встановлення інформаційному агентству органами державної статистики відповідних кодів та відкриття рахунків в установах банків.

Зразки свідоцтв про державну реєстрацію інформаційних агентств затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 17. Перереєстрація інформаційного агентства

Перереєстрація інформаційного агентства проводиться реєструючим органом у порядку, встановленому для його реєстрації, в разі зміни:

1) його назви;

2) сфери розповсюдження інформаційної продукції;

3) засновника (складу співзасновників);

4) основних положень статутних документів.

До заяви про перереєстрацію інформаційного агентства додається раніше одержане свідоцтво про державну реєстрацію.

На підставі перереєстрації інформаційного агентства його засновнику (співзасновникам) видається нове свідоцтво про державну реєстрацію встановленого зразка.

Стаття 18. Припинення діяльності інформаційного агентства

Діяльність інформаційного агентства припиняється у разі його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення) або ліквідації:

1) з ініціативи засновника (співзасновників);

2) на підставі рішення суду.

(Пункт 2 частини першої статті 18 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.05.2003 р. N 762-IV)

У разі реорганізації інформаційного агентства в інше інформаційне агентство його засновник (співзасновники) повинен зареєструвати новостворене агентство в порядку, встановленому цим Законом.

Інформаційне агентство вважається таким, що припинило свою діяльність, з моменту виключення його з державного реєстру.

Стаття 19. Порядок вирішення спорів між співзасновниками

Спори між співзасновниками інформаційного агентства вирішуються в порядку, передбаченому законодавством України.

РОЗДІЛ IV. СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ АГЕНТСТВ

Стаття 20. Керівник (директор, генеральний директор, президент та ін.) інформаційного агентства

Керівник (директор, генеральний директор, президент та ін.) є першою особою, яка безпосередньо керує всіма підрозділами інформаційного агентства, відповідає за результати його роботи, підписує фінансові документи і виконує іншу роботу згідно з наданими йому засновником (співзасновниками) інформаційного агентства повноваженнями.

Керівник (директор, генеральний директор, президент та ін.) діє від імені інформаційного агентства в межах, визначених законодавчими актами України та установчими документами агентства.

Керівник (директор, генеральний директор, президент та ін.) обирається (призначається) на посаду і звільняється з посади в порядку, встановленому засновником (співзасновниками) в установчих документах інформаційного агентства відповідно до чинного законодавства України про працю.

Керівника (директора, генерального директора, президента та ін.), якого обрав на посаду трудовий колектив інформаційного агентства, не може бути звільнено без згоди трудового колективу.

Стаття 21. Журналіст інформаційного агентства

Журналіст інформаційного агентства – це творчий працівник, який збирає, одержує, створює та готує інформацію для інформаційного агентства і діє від його імені на підставі трудових чи інших договірних відносин з ним або за його уповноваженням.

Належність журналіста до інформаційного агентства підтверджується службовим посвідченням цього агентства чи іншим документом, виданим йому цим агентством.

Журналіст інформаційного агентства має права та виконує обов'язки, визначені чинним законодавством України про пресу, телебачення і радіомовлення.

Акредитація журналіста інформаційного агентства при державних органах та органах управління об'єднань громадян проводиться на підставах і в порядку, встановлених чинним законодавством України.

Стаття 22. Спеціаліст у галузі засобів комунікації

Спеціалістом у галузі засобів комунікації є працівник інформаційного агентства, який на професійних засадах здійснює розповсюдження інформаційної продукції через засоби комунікації та несе відповідальність за використання цих засобів виключно на підставі чинного законодавства України.

Стаття 23. Видавець (виробник) продукції інформаційного агентства

Видавцем (виробником) продукції інформаційного агентства може бути як саме агентство, так і суб'єкт підприємництва, який здійснює випуск (тиражування або виробництво) інформаційної продукції на підставі угоди, укладеної між ним та інформаційним агентством.

Стаття 24. Розповсюджувач продукції інформаційного агентства

Розповсюджувачем продукції інформаційного агентства може бути як саме агентство,

так і суб'єкт підприємництва - власник (користувач) засобу комунікації, через який він розповсюджує продукцію інформаційного агентства в порядку і на умовах, визначених чинним законодавством України та укладеною між ними угодою.

Стаття 25. Споживачі продукції інформаційних агентств

Споживачами продукції інформаційних агентств є громадяни, юридичні особи, державні органи України та інших держав, які на підставі відповідної угоди з інформаційними агентствами одержують їх інформаційну продукцію.

РОЗДІЛ V. РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ПРОДУКЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО АГЕНТСТВА

Стаття 26. Продукція інформаційного агентства

Продукція інформаційного агентства – це матеріалізований результат його діяльності, призначений для розповсюдження з метою задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб, держави.

Продукція інформаційного агентства є його власністю, якщо інше не передбачено законодавством. Право власності на неї охороняється чинним законодавством України.

Стаття 27. Основні види продукції інформаційних агентств

Основними видами продукції інформаційних агентств є: електронна, друкована, фото-, кіно-, аудіо- та відеопродукція.

Інформаційні агентства мають право на випуск продукції, яка передбачена їх статутними документами, та іншої інформаційної продукції, не забороненої чинним законодавством України.

Стаття 28. Вихідні дані продукції інформаційних агентств

Кожен випуск продукції інформаційних агентств повинен містити такі вихідні дані:

1) назву інформаційного агентства;
2) прізвище чергового редактора чи відповідального за випуск та їх реквізити;
3) порядковий номер випуску і дату його виходу у світ;
4) адресу агентства.

Стаття 29. Засоби комунікації та порядок їх використання

Засобами комунікації є засоби розповсюдження продукції інформаційних агентств, такі як: друковані та екранні видання, радіо, телебачення (кабельне, супутникове, глобальне), електричний та електронний зв'язок (телеграф, телефон, телекс, телефакс), комп'ютерні мережі та інші телекомунікації.

Інформаційні агентства мають переважне право на використання засобів комунікації.

Порядок використання інформаційними агентствами засобів комунікації визначається чинним законодавством України про ці засоби.

Державним інформаційним агентствам надається першочергове право перед іншими інформаційними агентствами на використання засобів комунікації для розповсюдження інформації, яка має особливе значення для держави і суспільства.

Стаття 30. Відносини між інформаційним агентством та розповсюджувачем – власником (користувачем) засобу комунікації

Основою відносин між інформаційним агентством та розповсюджувачем – власником (користувачем) засобу комунікації є договір.

Розповсюджувач – власник (користувач) засобу комунікації укладає договір з інформаційним агентством за наявності у останнього свідоцтва про державну реєстрацію.

Стаття 31. Відносини інформаційних агентств з іншими учасниками інформаційних відносин

Відносини інформаційних агентств з іншими учасниками інформаційних відносин будуються на основі Закону України "Про інформацію" та чинного законодавства України.

Стаття 32. Відносини інформаційних агентств з авторами або власниками інформації

Відносини інформаційних агентств з авторами або власниками інформації здійснюються на основі укладених між ними договорів.

Забороняється зобов'язувати інформаційне агентство розповсюджувати відхилену ним інформацію, якщо інше не передбачено цим Законом або статутом (положенням) інформаційного агентства.

Стаття 33. Спростування розповсюдженої інформаційним агентством інформації

Громадяни, юридичні особи, державні органи і органи місцевого самоврядування, а також їх уповноважені представники мають право вимагати від інформаційного агентства спростування розповсюджених про них відомостей, що не відповідають дійсності, принижують їх честь та гідність.

Спростування здійснюється інформаційним агентством, яке розповсюдило таку інформацію. Інформація, що не відповідає дійсності, має бути спростована як інформаційним агентством, так і розповсюджувачем цієї інформації. Відшкодування матеріальної і моральної шкоди за розповсюдження інформації, що спростовується, здійснюється у порядку, передбаченому законодавством.

РОЗДІЛ VI. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ІНФОРМАЦІЙНІ АГЕНТСТВА

Стаття 34. Підстави відповідальності

Відповідальність за порушення цього Закону несуть суб'єкти діяльності інформаційних агентств та інші особи, винні у:

1) вчиненні порушень, передбачених статтею 47 Закону України "Про інформацію";

2) незаконному використанні чи вилученні продукції інформаційного агентства;

3) порушенні прав та зловживанні правами журналіста чи спеціаліста в галузі комунікації, встановлених статтями 21 та 22 цього Закону та статтею 26 Закону України "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні";

4) порушенні положень частини третьої статті 2 цього Закону;

5) одержанні свідоцтва про державну реєстрацію інформаційного агентства незаконним шляхом;

6) незаконному випуску та розповсюдженні продукції інформаційного агентства без його державної реєстрації або після припинення його діяльності, а також в ухиленні від перереєстрації;

7) неповному опублікуванні передбачених законодавством вихідних даних;

8) порушенні права вимоги щодо спростування та порядку його розповсюдження, передбачених статтею 33 цього Закону;

9) порушеннях використання засобів комунікації, передбачених чинним законодавством України.

Особи, винні у порушенні цього Закону, притягаються до дисциплінарної, цивільно-правової, адміністративної або кримінальної відповідальності згідно з чинним законодавством України.

Стаття 35. Звільнення від відповідальності

Інформаційне агентство, суб'єкти діяльності інформаційних агентств не несуть відповідальності за розповсюдження інформації, яка не відповідає дійсності, принижує честь і

гідність громадян та організацій, порушує їх права і законні інтереси або являє собою зловживання свободою діяльності інформаційних агентств і правами журналіста, якщо ця інформація:

1) одержана від інших інформаційних агентств або засобів масової інформації і є дослівним відтворенням матеріалів, опублікованих цими агентствами чи засобами масової інформації, якщо вони були спростовані відповідно до статті 33 цього Закону;

2) міститься в офіційній відповіді на інформаційний запит, наданий відповідно до Закону України "Про інформацію";

3) є дослівним відтворенням офіційних виступів посадових осіб державних органів, організацій і об'єднань громадян;

4) є результатом внесення змін, скорочень чи редагування продукції інформаційних агентств, здійснених без їх відома розповсюджувачем чи споживачем інформації.

РОЗДІЛ VII. МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ АГЕНТСТВ

Стаття 36. Міжнародна діяльність інформаційних агентств України

Міжнародна діяльність інформаційних агентств України і співробітництво у цій сфері здійснюються на основі міжнародних договорів, визнаних Україною, Закону України "Про інформацію", цього Закону та інших актів законодавства України.

Стаття 37. Діяльність в Україні представництв іноземних інформаційних агентств

Представництва іноземних інформаційних агентств здійснюють свою діяльність в Україні в порядку, встановленому чинним законодавством України.

Акредитація кореспондентів іноземних агентств здійснюється Міністерством закордонних справ України у порядку, встановленому чинним законодавством України.

Стаття 38. Порядок розповсюдження в Україні продукції іноземних інформаційних агентств

Іноземні інформаційні агентства розповсюджують свою продукцію в Україні в порядку, встановленому чинним законодавством України, якщо інший порядок не передбачається міжнародним договором.

Міжнародними договорами, ратифікованими Україною, може передбачатися пільговий порядок розповсюдження продукції іноземних інформаційних агентств.

Стаття 39. Діяльність українських інформаційних агентств за кордоном

Інформаційні агентства України здійснюють свою діяльність за кордоном на підставах, визначених чинним законодавством країни, де ця діяльність ведеться, або міждержавним договором, укладеним між Україною та цією державою.

Акредитація кореспондентів інформаційних агентств України за кордоном проводиться на основі міжнародного договору або чинного законодавства країни перебування.

Президент України Л. КУЧМА
м. Київ 28 лютого 1995 року N 74/95-ВР

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про рекламу

Зі змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 18 листопада 1997 року N 642/97-ВР,
від 30 червня 1999 року N 783-XIV,
від 24 травня 2001 року N 2438-III,
від 15 травня 2003 року N 762-IV,
від 11 липня 2003 року N 1121-IV
(Законом України від 11 липня 2003 року N 1121-IV
цей Закон викладено в новій редакції),
від 3 лютого 2004 року N 1407-IV,
від 6 квітня 2004 року N 1667-IV
(ураховуючи зміни, внесені Законом України
від 21 грудня 2005 року N 3253-IV),
від 17 листопада 2005 року N 3099-IV,
від 23 лютого 2006 року N 3480-IV,
від 17 травня 2007 року N 1033-V
від 18 березня 2008 року № 145—VI

Цей Закон визначає засади рекламної діяльності в Україні, регулює відносини, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

виробник реклами — особа, яка повністю або частково здійснює виробництво реклами;

внутрішня реклама — реклама, що розміщується всередині будинків, споруд, у тому числі в кінотеатрах і театрах під час, до і після демонстрації кінофільмів та вистав, концертів, а також під час спортивних змагань, що проходять у закритих приміщеннях, крім місць торгівлі (у тому числі буфетів, кіосків, яток), де може розміщуватись інформація про товари, що безпосередньо в цих місцях продаються”;

(Абзац 3 статті 1 в редакції Закону
України від 18.03.2008р. N 145-VI)

заходи рекламного характеру — заходи з розповсюдження реклами, які передбачають безоплатне розповсюдження зразків товарів, що рекламуються, та/або їх обмін споживачам однієї кількості чи одного виду товарів, що рекламуються, на інший;

знижка — тимчасове зменшення ціни товару, яке надається покупцям (споживачам)”;

(Статтю 1 доповнено абзацем 4,5
на підставі Закону України від 18.03.2008 р. N 145-VI)

зовнішня реклама — реклама, що розміщується на спеціальних тимчасових і стаціонарних конструкціях, розташованих на відкритій місцевості, а також на зовнішніх поверхнях будинків, споруд, на елементах вуличного обладнання, над проїжджою частиною вулиць і доріг;

недобросовісна реклама — реклама, яка вводить або може ввести в оману споживачів реклами, завдати шкоди особам, державі чи суспільству внаслідок неточності, недостовірності, двозначності, перебільшення, замовчування, порушення вимог щодо часу, місця і способу розповсюдження;

особа – фізична особа, в тому числі суб'єкт підприємницької діяльності, юридична особа будь-якої форми власності, представництво нерезидента в Україні;

порівняльна реклама – реклама, яка містить порівняння з іншими особами та/або товарами іншої особи;

прихована реклама – інформація про особу чи товар у програмі, передачі, публікації, якщо така інформація слугує рекламним цілям і може вводити в оману осіб щодо дійсної мети таких програм, передач, публікацій;

реклама – інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару;

реклама на транспорті – реклама, що розміщується на території підприємств транспорту загального користування, метрополітену, зовнішній та внутрішній поверхнях транспортних засобів та споруд підприємств транспорту загального користування і метрополітену;

рекламні засоби – засоби, що використовуються для доведення реклами до її споживача;

рекламодавець – особа, яка є замовником реклами для її виробництва та/або розповсюдження;

розповсюджувач реклами – особа, яка здійснює розповсюдження реклами;

соціальна реклама – інформація будь-якого виду, розповсюджена в будь-якій формі, яка спрямована на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей і розповсюдження якої не має на меті отримання прибутку;

спеціальні виставкові заходи – заходи, які здійснюються з метою просування відповідного товару на ринок, проводяться організовано у певному приміщенні або на огородженому майданчику (у тому числі в місцях реалізації товару) у визначені строки, розраховані на зацікавлених та/або професійних відвідувачів, організатор яких обмежив відвідування заходу тими особами, яким відповідно до законодавства дозволяється продавати товар, що демонструється;

(Статтю 1 доповнено абзацом 17 на підставі Закону України від 18.03.2008р. N 145-VI)

споживачі реклами – невизначене коло осіб, на яких спрямовується реклама;

спонсорство – добровільна матеріальна, фінансова, організаційна та інша підтримка фізичними та юридичними особами будь-якої діяльності з метою популяризації виключно свого імені, найменування, свого знака для товарів і послуг;

товар – будь-який предмет господарського обігу, в тому числі продукція, роботи, послуги, цінні папери, об'єкти права інтелектуальної власності.

Стаття 2. Сфера застосування Закону

1. Цей Закон регулює відносини, пов'язані з виробництвом, розповсюдженням та споживанням реклами на території України.

2. Дія цього Закону не поширюється на відносини, пов'язані з розповсюдженням інформації, обов'язковість розміщення та оприлюднення якої визначено іншими законами України.

3. Дія цього Закону не поширюється на оголошення фізичних осіб, не пов'язані з підприємницькою діяльністю.

Стаття 3. Законодавство про рекламу

1. Законодавство України про рекламу складається з цього Закону та інших нормативних актів, які регулюють відносини у сфері реклами.

2. Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України про рекламу, застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 4. Використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав у рекламі

Використання у рекламі об'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється відповідно до вимог законодавства України про авторське право і суміжні права.

(Стаття 4 в редакції Закону України від 03.02.2004 р. N 1407-IV)

Стаття 5. Спонсорство

1. У теле-, радіопередачах, матеріалах в інших засобах масової інформації, видовищних та інших заходах, які створені і проводяться за участю спонсорів, забороняється наводити будь-яку інформацію рекламного характеру про спонсора та/або його товари, крім імені або найменування та знака для товарів і послуг спонсорів.

У телепередачах забороняється наводити будь-яку інформацію рекламного характеру, яка подається у вигляді дикторського тексту та/або звукового супроводу, про спонсора – виробника алкогольних напоїв, його ім'я (найменування) та/або знак для товарів і послуг, що належить спонсору.

2. Не можуть бути спонсорами особи, що виробляють чи розповсюджують товари, реклама яких заборонена законом.

3. Не можуть бути спонсорами особи, що виробляють чи розповсюджують товари, виробництво та/або обіг яких заборонено законом.

4. Програма, передача, підготовлена за підтримки спонсора, повинна бути означена за допомогою титрів чи дикторського тексту на початку та/або наприкінці програми, передачі.

5. Спонсор не має права впливати на зміст та час виходу в ефір програми, передачі або зміст матеріалів друкованого видання, які він спонсорує.

6. Спонсорство програм і передач новин забороняється.

(Стаття 5 в редакції Закону України від 18.03.2008р. N 145-VI)

Стаття 6. Мова реклами

Застосування мови у рекламі здійснюється відповідно до законодавства України про мови.

Знаки для товарів і послуг наводяться у рекламі у тому вигляді, в якому їм надана правова охорона в Україні відповідно до чинного законодавства, зокрема статті $6^{quinquies}$ Паризької конвенції про охорону промислової власності.

(Стаття 6 в редакції Закону України від 18.03.2008р. N 145-VI)

Розділ II. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО РЕКЛАМИ

Стаття 7. Принципи реклами

1. Основними принципами реклами є: законність, точність, достовірність, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві реклами шкоди.

2. Реклама не повинна підривати довіру суспільства до реклами та повинна відповідати принципам добросовісної конкуренції.

3. Реклама не повинна містити інформації або зображень, які порушують етичні, гуманістичні, моральні норми, нехтують правилами пристойності.

4. Реклама повинна враховувати особливу чутливість дітей і не завдавати їм шкоди.

Стаття 8. Загальні вимоги до реклами

1. У рекламі забороняється:

поширювати інформацію щодо товарів, виробництво, обіг чи ввезення на митну територію України яких заборонено законом;

вміщувати твердження, які є дискримінаційними за ознаками походження людини, її соціального і майнового стану, расової та національної належності, статі, освіти, політичних поглядів, ставлення до релігії, за мовними ознаками, родом і характером занять, місцем проживання, а також такі, що дискредитують товари інших осіб;

подавати відомості або закликати до дій, які можуть спричинити порушення законодавства, завдають чи можуть завдати шкоди здоров'ю або життю людей та/чи довкіллю, а також спонукають до нехтування засобами безпеки;

використовувати засоби і технології, які діють на підсвідомість споживачів реклами;

наводити твердження, дискримінаційні щодо осіб, які не користуються рекламованим товаром;

використовувати або імітувати зображення Державного Герба України, Державного Прапора України, звучання Державного Гімну України, зображення державних символів інших держав та міжнародних організацій, а також офіційні назви органів державної влади України, органів місцевого самоврядування, крім випадків, передбачених законами України у сфері інтелектуальної власності

(Абзац 7 статті 8 в редакції Закону України від 18.03.2008р. N 145-VI)

рекламувати товари, які підлягають обов'язковій сертифікації або виробництво чи реалізація яких вимагає наявності спеціального дозволу, ліцензії, у разі відсутності відповідного сертифіката, дозволу, ліцензії;

(Абзац 8 статті 8 в редакції Закону України від 18.03.2008р. N 145-VI)

вміщувати зображення фізичної особи або використовувати її ім'я без письмової згоди цієї особи;

(Абзац 9 статті 8 в редакції Закону України від 18.03.2008р. N 145-VI)

імітувати або копіювати текст, зображення, музичні чи звукові ефекти, що застосовуються в рекламі інших товарів, якщо інше не передбачено законами України у сфері інтелектуальної власності;

рекламувати послуги, пов'язані з концертною, гастрольною, гастрольно-концертною, конкурсною, фестивальною діяльністю, без інформації про використання чи невикористання фонограм виконавцями музичних творів. Ця інформація повинна займати на афішах, інших рекламних засобах щодо конкретної послуги не менше 5 відсотків загальної площі, обсягу всієї реклами;

розповсюджувати рекламу (включаючи анонси кіно- і телефільмів), яка містить елементи жорстокості, насильства, порнографії, цинізму, приниження людської честі та гідності. Анонси фільмів, які мають обмеження щодо глядацької аудиторії, розміщуються лише у час, відведений для показу таких фільмів.

2. Розповсюджувачі реклами не можуть поширювати рекламу, якщо відповідно до законодавства види діяльності або товари, що рекламуються, підлягають обов'язковій сертифікації або їх виробництво чи реалізація вимагає наявності відповідних дозволу, ліцензії, а рекламодавець не надав розповсюджувачу реклами копії таких сертифіката, дозволу, ліцензії, засвідчених у встановленому порядку.

3. Реклама про проведення конкурсів, лотерей, розіграшів призів, заходів рекламного характеру тощо повинна містити інформацію про строки та місце проведення цих заходів та вказувати інформаційне джерело, з якого можна дізнатися про умови та місце проведення цих заходів.

Інформація про будь-які зміни умов, місця та строків проведення конкурсів, лотерей, розіграшів призів, заходів рекламного характеру тощо має подаватися у тому самому порядку, в якому вона була розповсюджена.

(Частина 2, 3 статті 8 в редакції
Закону України від 18.03.2008 р. N 145-VI)
(Частину 4 статті 8 виключено на підставі
Закону України від 18.03.2008 р. N 145-VI)

5. Реклама про зниження цін на продукцію, про розпродаж повинна містити відомості про місце, дату початку і закінчення знижки цін на продукцію, розпродаж, а також про співвідношення розміру знижки до попередньої ціни реалізації товару.

(Частина 5 статті 8 в редакції
Закону України від 18.03.2008р. N 145-VI)

6. Гучність звуку реклами, що транслюється по телебаченню і радіо, не повинна перевищувати гучність звуку поточної програми, передачі.

7. Розміщення інформації про виробника товару та/або товар у місцях, де цей товар реалізується чи надається споживачеві, у тому числі на елементах обладнання та/або оформлення місць торгівлі, а також безпосередньо на самому товарі та/або його упаковці, не вважається рекламою.

(Частина 7 статті 8 в редакції
Закону України від 18.03.2008р. N 145-VI)

Стаття 9. Ідентифікація реклами

1. Реклама має бути чітко відокремлена від іншої інформації, незалежно від форм чи способів розповсюдження, таким чином, щоб її можна було ідентифікувати як рекламу.

2. Реклама у теле- і радіопередачах, програмах повинна бути чітко відокремлена від інших програм, передач на їх початку і наприкінці за допомогою аудіо-, відео-, комбінованих засобів, титрів, рекламного логотипу або коментарів ведучих з використанням слова “реклама”.

3. Інформаційний, авторський чи редакційний матеріал, в якому привертається увага до конкретної особи чи товару та який формує або підтримує обізнаність та інтерес глядачів (слухачів, читачів) щодо цих особи чи товару, є рекламою і має бути вміщений під рубрикою “Реклама” чи “На правах реклами”.

4. Логотип телерадіоорганізації, яка здійснює трансляцію програм, передач, не вважається рекламою.

5. Прихована реклама забороняється.

6. Вивіска чи табличка з інформацією про зареєстроване найменування особи, знаки для товарів і послуг, що належать цій особі, вид її діяльності (якщо це не випливає із зареєстрованого найменування особи), час роботи, що розміщена на внутрішній поверхні власного чи наданого у користування особі приміщення, на зовнішній поверхні будинку чи споруди не вище першого поверху або на поверсі, де знаходиться власне чи надане у користування особі приміщення, біля входу в таке приміщення, не вважається рекламою.

(Статтю 9 доповнено частиною 6 на підставі
Закону України від 18.03.2008р. N 145-VI)

Стаття 10. Недобросовісна реклама

1. Недобросовісна реклама забороняється.

2. Відповідальність за недобросовісну рекламу несе винна особа.

3. Рішення щодо визнання реклами недобросовісною приймають органи державної влади, визначені у статті 26 цього Закону.

Стаття 11. Порівняльна реклама

1. Відносини, які виникають у зв’язку з порівняльною рекламою, регулюються законодавством України про захист від недобросовісної конкуренції.

2. Відповідальність за неправомірне порівняння в рекламі несе рекламодавець.

3. Рішення щодо визнання порівняння в рекламі неправомірним приймають органи державної влади, визначені у статті 26 цього Закону.

Стаття 12. Соціальна реклама

1. Рекламодавцем соціальної реклами може бути будь-яка особа.

2. Соціальна реклама не повинна містити посилань на конкретний товар та/або його виробника, на рекламодавця (за винятком випадків, коли рекламодавцем є громадська організація), на об'єкти права інтелектуальної власності, що належать виробнику товару або рекламодавцю соціальної реклами.

(Частина 2 статті 12 в редакції Закону України від 18.03.2008р. N 145-VI)

3. На осіб, які безоплатно виробляють і розповсюджують соціальну рекламу, та на осіб, які передають свої майно і кошти іншим особам для виробництва і розповсюдження соціальної реклами, поширюються пільги, передбачені законодавством України для благодійної діяльності.

4. Засоби масової інформації –розповсюджувачі реклами, діяльність яких повністю або частково фінансується з державного або місцевих бюджетів, зобов'язані розміщувати соціальну рекламу органів державної влади та органів місцевого самоврядування, громадських організацій безкоштовно в обсязі не менше 5 відсотків ефірного часу, друкованої площі, відведених для реклами.

5. Засоби масової інформації – розповсюджувачі реклами, що повністю або частково фінансуються з державного або місцевих бюджетів, зобов'язані надавати пільги при розміщенні соціальної реклами, замовником якої є заклади освіти, культури, охорони здоров'я, які утримуються за рахунок державного або місцевих бюджетів, а також благодійні організації.

6. Податок з реклами під час оплати послуг за розміщення соціальної реклами встановлюється згідно з Декретом Кабінету Міністрів України "Про місцеві податки і збори".

(Статтю 12 доповнено частиною 6 на підставі Закону України від 18.03.2008р. N 145-VI)

Стаття 13. Реклама на телебаченні і радіо

1. Час мовлення, відведений на рекламу, не може перевищувати 15 відсотків, а впродовж виборчого процесу – 20 відсотків фактичного обсягу мовлення протягом астрономічної доби телерадіоорганізацією будь-якої форми власності. Це положення не поширюється на спеціалізовані рекламні канали мовлення. Час, відведений на політичну рекламу впродовж виборчого процесу на спеціалізованих рекламних каналах, не може перевищувати 20 відсотків фактичного обсягу мовлення протягом кожної години мовлення.

(Частина перша статті 13 в редакції Закону України від 17.11.2005 р. N 3099-IV, із змінами, внесеними згідно із Законом України від 06.04.2004 р. N 1667-IV, ураховуючи зміни, внесені Законом України від 21.12.2005 р. N 3253-IV)

2. Частка реклами протягом кожної астрономічної години фактичного мовлення не повинна перевищувати 20 відсотків, а впродовж виборчого процесу – 25 відсотків.

(Частина друга статті 13 в редакції Закону України від 06.04.2004 р. N 1667-IV, ураховуючи зміни, внесені Законом України від 21.12.2005 р. N 3253-IV)

3. Реклама повинна розміщуватися у перервах між програмами, передачами.

При виконанні умов, викладених у частині п'ятій цієї статті, реклама може бути

розміщена під час трансляції програми, передачі таким чином, щоб не завдати шкоди цілісності та змісту програми, передачі та правам їх власників.

4. Забороняється переривати з метою розміщення реклами трансляції сесій Верховної Ради України, сесій Верховної Ради Автономної Республіки Крим, офіційних державних заходів і церемоній, виступів Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, Голови Конституційного Суду України, Голови Верховного Суду України, народних депутатів України, членів Уряду України, а також трансляції релігійних служб, програм, передач для дітей та програм, передач новин.

5. Трансляція концертно-видовищних програм, передач може перериватися рекламою за умови, що між рекламними вставками програма, передача триває не менше 30 хвилин.

Реклама під час трансляції спортивних програм, передач розміщується в перервах між їх частинами.

Під час трансляції кіно- і телефільмів реклама розміщується перед початком фільму та/або після закінчення фільму.

Трансляція кіно- і телефільмів, за умови їх тривалості до 42 хвилин, не може перериватися рекламою або будь-яким редакційним, авторським чи інформаційним матеріалом (включаючи анонси програм, передач).

Трансляція кіно- і телефільмів, за умови їх тривалості від 42 до 70 хвилин, може перериватися рекламою або будь-яким редакційним, авторським чи інформаційним матеріалом (включаючи анонси програм, передач) один раз, за умови їх тривалості від 70 до 90 хвилин - два рази. Трансляція кіно- і телефільмів тривалістю понад 90 хвилин може перериватися рекламою або будь-яким редакційним, авторським чи інформаційним матеріалом (включаючи анонси програм, передач) кожні 30 хвилин за умови, що після останньої перерви фільм продовжується не менше 20 хвилин включно.

6. Для цілей цієї статті не вважаються рекламою:

оприлюднення, виголошення у програмі, передачі імені, найменування спонсора, об'єктів права інтелектуальної власності, що йому належать;

трансляція соціальної реклами, якщо вона розповсюджується телерадіоорганізацією безкоштовно;

анонси власних програм, передач телерадіоорганізації.

7. Відповідальність за виконання вимог щодо порядку розміщення та розповсюдження реклами у програмах, передачах несе телерадіоорганізація.

8. Ведучим, дикторам та іншим учасникам інформаційних та інформаційно-аналітичних програм, передач забороняється наводити споживчі властивості товару та/або вказувати банківські рахунки, контактні телефони, місцезнаходження виробника товару, ціну товару.

9. Трансляція (ретрансляція) реклами, яка міститься у програмах та передачах іноземних телерадіоорганізацій, що транслюються (ретранслюються) на територію України, дозволяється лише у разі, якщо за трансляцію (ретрансляцію) такої реклами сплачено юридичній особі України, незалежно від способу здійснення такої трансляції (ретрансляції).

Забороняється розміщення провайдерами програмної послуги реклами у програмах та передачах іноземних телерадіоорганізацій.

(Частину 9 статтю 13 доповнено абзацом другим на підставі Закону України від 18.03.2008р. N 145-VI)

Стаття 14. Реклама у друкованих засобах масової інформації

1. Обсяг реклами у друкованих засобах масової інформації визначається ними самостійно. Друковані засоби масової інформації, що розповсюджуються за передплатою, зобов'язані в умовах передплати зазначати кількість реклами в загальному обсязі видання.

(Частина перша статті 14 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 17.11.2005 р. N 3099-IV)

2. Друкована площа, відведена на політичну рекламу впродовж виборчого процесу в друкованих засобах масової інформації, у тому числі рекламних, не може перевищувати 20 відсотків обсягу друкованої площі кожного номера видання чи додатка до нього. Це обмеження не поширюється на друковані засоби масової інформації, засновниками яких є політичні партії.

(Статтю 14 доповнено частиною другою згідно із Законом України від 17.11.2005 р. N 3099-IV)

Стаття 15. Реклама послуг, що надаються з використанням електрозв'язку

1. Реклама послуг, що надаються з використанням електрозв'язку, в тому числі телефонного, при розповсюдженні її в рекламних засобах має містити точну інформацію про:

зміст рекламованої послуги;

вартість рекламованої послуги;

вікові та інші обмеження, встановлені законодавством і виробником послуги щодо кола споживачів рекламованої послуги;

платне чи безоплатне використання каналу телефонного зв'язку при наданні рекламованої послуги і вартість однієї хвилини телефонного зв'язку при отриманні послуги у відповідному регіоні;

повне ім'я, найменування, адресу надавача рекламованої послуги.

Ця інформація подається шрифтом не менше половини розміру шрифту, яким подано номер телефону, що використовується для надання рекламованої послуги.

2. Забороняється розповсюдження реклами з використанням телексного або факсимільного зв'язку.

3. Забороняється використовувати для розповсюдження реклами безплатні номери телефонів: міліції, швидкої медичної допомоги, пожежної охорони та інших аварійних служб.

Стаття 16. Зовнішня реклама

1. Розміщення зовнішньої реклами у населених пунктах провадиться на підставі дозволів, що надаються виконавчими органами сільських, селищних, міських рад, та в порядку, встановленому цими органами на підставі типових правил, що затверджуються Кабінетом Міністрів України. При видачі дозволів на розміщення зовнішньої реклами втручання у форму та зміст зовнішньої реклами забороняється.

Зовнішня реклама на територіях, будинках та спорудах розміщується за згодою їх власників або уповноважених ними органів (осіб).

Розміщення зовнішньої реклами на територіях та об'єктах поза населеними пунктами провадиться лише за згодою їх власників або уповноважених ними органів (осіб).

Стягнення плати за видачу дозволів забороняється.

2. Зовнішня реклама повинна відповідати таким вимогам:

розміщуватись із дотриманням вимог техніки безпеки та із забезпеченням видимості дорожніх знаків, світлофорів, перехресть, пішохідних переходів, зупинок транспорту загального користування та не відтворювати зображення дорожніх знаків;

освітлення зовнішньої реклами не, повинно засліплювати учасників дорожнього руху, а також не повинно освітлювати квартири житлових будинків;

фундаменти наземної зовнішньої реклами, що виступають над поверхнею землі, можуть бути декоративно оформлені;

опори наземної зовнішньої реклами, що розташована вздовж проїжджої частини вулиць і доріг, повинні мати вертикальну дорожню розмітку, нанесену світлоповертаючими матеріалами, заввишки до 2 метрів від поверхні землі;

нижній край зовнішньої реклами, що розміщується над проїжджою частиною, у тому числі на мостах, естакадах тощо, повинен розташовуватися на висоті не менше ніж 5 метрів від поверхні дорожнього покриття;

у місцях, де проїжджа частина вулиці межує з цоколями будівель або огорожами, зовнішня реклама може розміщуватися в одну з фасадами будівель або огорожами лінію.

3. Забороняється розташовувати засоби зовнішньої реклами:

на пішохідних доріжках та алеях;

у населених пунктах на висоті менш ніж 5 метрів від поверхні дорожнього покриття, якщо їх рекламна поверхня виступає за межі краю проїжджої частини;

поза населеними пунктами на відстані менш ніж 5 метрів від краю проїжджої частини.

4. Розміщення зовнішньої реклами на пам'ятках та в межах зон охорони пам'яток національного або місцевого значення, в межах об'єктів природно-заповідного фонду дозволяється за погодженням з центральними або місцевими органами виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини.

5. Перелік обмежень та заборон щодо розміщення зовнішньої реклами, встановлений цим Законом, є вичерпним.

Стаття 17. Внутрішня реклама

1. Розміщення внутрішньої реклами погоджується лише з власником місця її розташування або з уповноваженою ним особою. При погодженні розміщення внутрішньої реклами втручання у форму та зміст реклами забороняється.

(Частина 1 статті 17 в редакції Закону України від 18.03.2008 р. N 145-VI)

2. Забороняється розміщення внутрішньої реклами у приміщеннях органів державної влади та органів місцевого самоврядування, дошкільних навчальних закладах, середніх загальноосвітніх школах та спеціалізованих загальноосвітніх закладах освіти.

Ця заборона не поширюється на соціальну рекламу.

Стаття 18. Реклама на транспорті

1. Розміщення реклами на транспорті погоджується лише з власниками об'єктів транспорту або уповноваженими ними органами (особами). При погодженні розміщення реклами на транспорті втручання у форму та зміст реклами забороняється.

2. Розміщення реклами на транспорті повинно відповідати вимогам безпеки та правил дорожнього руху.

3. За умови розміщення реклами на транспорті з дотриманням вимог безпеки і правил дорожнього руху забороняється вимагати від власників транспортних засобів отримання дозволів, погоджень, інших документів щодо розміщення реклами.

4. Забороняється розміщення на транспортних засобах:

реклами, яка повторює чи імітує кольорографічні схеми спеціальних та оперативних транспортних засобів;

реклами із нанесенням світлоповертаючих матеріалів;

реклами, яка супроводжується звуковими чи світловими сигналами.

Забороняється розміщувати рекламу на скляних (прозорих) поверхнях транспортних засобів, за винятком випадків, коли для цього використовуються матеріали, які забезпечують безперешкодний огляд з салону транспортного засобу.

5. Забороняється розповсюдження реклами через радіотрансляційні або інші звукові мережі сповіщання пасажирів у транспортних засобах громадського користування, на станціях метрополітену, вокзалах, в портах та аеропортах, за винятком розповсюдження соціальної реклами.

Стаття 19. Реклама під час демонстрування кіно- та відеофільмів

Забороняється переривати для реклами демонстрацію художніх і документальних фільмів у кінотеатрах, відеосалонах та інших місцях, де здійснюється публічний показ кіно-, відео-, слайдфільмів.

Стаття 20. Реклама і діти

1. Забороняється реклама:

з використанням зображень дітей, які споживають або використовують продукцію, призначену тільки для дорослих чи заборонену законом для придбання або споживання неповнолітніми;

з інформацією, яка може підірвати авторитет батьків, опікунів, піклувальників, педагогів та довіру до них дітей;

з вміщенням закликів до дітей придбати продукцію або звернутися до третіх осіб з проханням зробити покупку;

з використанням зображень справжньої або іграшкової зброї, вибухових пристроїв.

2. Реклама не повинна містити зображення дітей у небезпечних ситуаціях чи за обставин, що у разі їх імітації можуть завдати шкоди дітям або іншим особам, а також інформації, здатної викликати зневажливе ставлення дітей до небезпечних для здоров'я і життя ситуацій.

3. Реклама не повинна завдавати дітям моральної чи фізичної шкоди, викликати у них відчуття неповноцінності.

4. Реклама не повинна вказувати на можливість придбання рекламованого товару, розрахованого переважно на дітей, кожною сім'єю без урахування можливостей її бюджету.

5. Реклама не повинна створювати у дітей враження, що володіння рекламованою продукцією дає їм перевагу над іншими дітьми.

Розділ III. ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМУВАННЯ ДЕЯКИХ ВИДІВ ТОВАРУ

Стаття 21. Реклама лікарських засобів, медичної техніки, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації

1. Дозволяється реклама:

лише таких лікарських засобів, медичної техніки, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації, що в установленому порядку дозволені спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я до застосування в Україні;

лише таких лікарських засобів, які відпускаються без припису (рецепту) лікаря, та лише таких медичної техніки, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації, застосування яких не потребує спеціальних знань та підготовки.

2. Забороняється реклама лікарських засобів, які вживаються та розповсюджуються тільки за приписом (рецептом) лікаря.

3. Забороняється реклама допінгових речовин та/або методів для їх використання у спорті.

4. Реклама лікарських засобів, медичної техніки, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації повинна містити:

об'єктивну інформацію про лікарський засіб і здійснюватися так, щоб було зрозуміло, що наведене повідомлення є рекламою і що рекламований товар є лікарським засобом;

вимогу про необхідність консультації з лікарем перед застосуванням лікарського засобу

(Абзац 3, 4 статті 21 об'єднано і викладено в новій редакції на підставі Закону України від 18.03.2008 р. N 145-VI)

рекомендацію щодо обов'язкового ознайомлення з інструкцією до застосування, що додається до лікарських засобів.

5. Реклама лікарських засобів, медичної техніки, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації не може містити посилань на терапевтичні ефекти стосовно захворювань, які не піддаються або важко піддаються лікуванню.

6. У рекламі лікарських засобів, медичної техніки, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації забороняється розміщення:

відомостей, які можуть справляти враження, що за умови вживання лікарського засобу чи застосування медичної техніки консультація з фахівцем не є необхідною;

відомостей про те, що лікувальний ефект від вживання лікарського засобу чи застосування медичної техніки є гарантованим;

зображень зміни людського тіла або його частин внаслідок хвороби, поранень;

тверджень, що сприяють виникненню або розвитку страху захворіти або погіршити стан свого здоров'я через невикористання лікарських засобів, медичної техніки та медичних послуг, що рекламуються;

тверджень, що сприяють можливості самостійного встановлення діагнозу для хвороб, патологічних станів людини та їх самостійного лікування з використанням медичних товарів, що рекламуються;

посилань на лікарські засоби, медичну техніку, методи профілактики, діагностики, лікування і реабілітації як на найбільш ефективні, найбільш безпечні, виняткові щодо відсутності побічних ефектів;

порівнянь з іншими лікарськими засобами, медичною технікою, методами профілактики, діагностики, лікування і реабілітації з метою посилення рекламного ефекту;

посилань на конкретні випадки вдалого застосування лікарських засобів, медичної техніки, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації;

рекомендацій або посилань на рекомендації медичних працівників, науковців, медичних закладів та організацій щодо рекламованих товару чи послуги;

спеціальних виявлень подяки, вдячності, листів, уривків з них із рекомендаціями, розповідями про застосування та результати дії рекламованих товару чи послуги від окремих осіб;

зображень і згадок імен популярних людей, героїв кіно-, теле- та анімаційних фільмів, авторитетних організацій;

інформації, що може вводити споживача в оману щодо складу, походження, ефективності, патентної захищеності лікарського засобу.

7. У рекламі лікарських засобів, медичної техніки, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації забороняється участь лікарів та інших професійних медичних працівників, а також осіб, зовнішній вигляд яких імітує зовнішній вигляд лікарів.

8. Забороняється вміщувати в рекламі лікарських засобів інформацію, яка дозволяє припустити, що лікарський засіб є харчовим, косметичним чи іншим споживчим товаром або що безпечність чи ефективність цього засобу обумовлена його природним походженням.

9. У рекламі косметичних засобів, харчових продуктів, вітамінних та інших харчових добавок забороняється посилання на те, що ці товари мають лікувальні властивості, якщо такі властивості не підтверджені у встановленому законодавством порядку спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з охорони здоров'я.

10. Забороняється реклама проведення цілительства на масову аудиторію.

(Частина десята статті 21 в редакції Закону України від 17.05.2007 р. N 1033-V)

11. Забороняється реклама нових методів профілактики, діагностики, реабілітації та лікарських засобів, які знаходяться на розгляді в установленому порядку, але ще не допущені до застосування.

(Частина одинадцята статті 21 в редакції Закону України від 17.05.2007 р. N 1033-V)

12. Реклама послуг народної медицини (цілительства) та осіб, які їх надають, дозволяється лише за наявності відповідного спеціального дозволу на заняття народною медициною (цілительством), виданого Міністерством охорони здоров'я України або уповноваженим ним органом, і повинна містити номер, дату видачі зазначеного дозволу та назву органу, який його видав.

(Статтю 21 доповнено новою частиною дванадцятою, згідно із Законом України від 17.05.2007 р. N 1033-V, у зв'язку з цим частину дванадцяту вважати частиною тринадцятою)

13. Положення цієї статті не поширюються на рекламу лікарських засобів, медичної техніки, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації, яка розміщується у спеціалізованих виданнях, призначених для медичних установ та лікарів, а також яка розповсюджується на семінарах, конференціях, симпозіумах з медичної тематики.

Стаття 22. Реклама алкогольних напоїв та тютюнових виробів, знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються алкогольні напої та тютюнові вироби

1. Реклама тютюнових виробів, реклама знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються тютюнові вироби, забороняється:

на радіо та телебаченні;

на перших і останніх сторінках газет, на обкладинках журналів та інших видань, в усіх виданнях для дітей та юнацтва, на сторінках для дітей та юнацтва усіх друкованих видань;

в усіх друкованих засобах масової інформації (крім спеціалізованих видань);

засобами внутрішньої реклами;

на транспорті;

за допомогою заходів рекламного характеру (крім спеціальних виставкових заходів тютюнових виробів);

засобами зовнішньої реклами.

2. Реклама алкогольних напоїв, реклама знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються алкогольні напої, забороняється:

на радіо та телебаченні з 6 до 23 години;

на перших і останніх сторінках газет, на обкладинках журналів та інших видань, в усіх виданнях для дітей та юнацтва, на сторінках для дітей та юнацтва усіх друкованих видань;

в усіх друкованих засобах масової інформації (крім спеціалізованих видань);

засобами внутрішньої реклами;

за допомогою заходів рекламного характеру (крім спеціальних виставкових заходів алкогольних напоїв);

на зовнішніх та внутрішніх поверхнях транспортних засобів загального користування та метрополітену;

засобами зовнішньої реклами";

(Частина 1, 2 статті 22 викладено в новій редакції на підставі Закону України від 18.03.2008 р. N 145-VI)

3. Реклама алкогольних напоїв та тютюнових виробів, знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються алкогольні напої та тютюнові вироби:

забороняється на товарах та у друкованих виданнях, призначених переважно для осіб віком до 18 років, або у розрахованих на зазначених осіб частинах інших друкованих видань;

забороняється з використанням осіб віком до 18 років як фотомоделей;

не повинна містити зображення процесу паління тютюнових виробів або споживання

алкогольних напоїв;

не може розташовуватися ближче ніж за 300 метрів прямої видимості від території дитячих дошкільних закладів, середніх загальноосвітніх шкіл та інших навчальних закладів, в яких навчаються діти віком до 18 років;

не може формувати думку, що паління або вживання алкоголю є важливим фактором досягнення успіху в спортивній, соціальній, сексуальній або інших сферах життя;

не повинна створювати враження, що вживання алкогольних напоїв чи паління тютюнових виробів сприятиме розв'язанню особистих проблем;

не може формувати думку, що алкоголь чи тютюнові вироби мають лікувальні якості або що вони є стимулюючими чи заспокійливими засобами;

не повинна заохочувати до вживання алкогольних напоїв чи тютюнопаління або негативно розцінювати факт утримування від вживання тютюнових виробів та алкогольних напоїв;

не може містити зображень лікарів та інших професійних медичних працівників, а також осіб, зовнішній вигляд яких імітує зовнішній вигляд лікарів;

(Абзац 11 частини 3 статті 22 вилучено на підставі Закону України від 18.03.2008 р. N 145-VI)

не повинна створювати враження, що більшість людей палить або вживає алкогольні напої.

4. Спонсорування теле-, радіопередач, театрально-концертних, спортивних та інших заходів з використанням знаків для товарів та послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються тютюнові вироби, забороняється.

Дозволяється спонсорування теле-, радіопередач, театрально-концертних, спортивних та інших заходів з використанням знаків для товарів та послуг, під якими випускаються алкогольні напої.

5. Реклама тютюнових виробів повинна супроводжуватись інформацією про кількісний вміст у димі однієї сигарети смоли та нікотину.

6. Забороняються такі види діяльності з рекламування алкогольних напоїв та тютюнових виробів, знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються алкогольні напої та тютюнові вироби:

спонсорування заходів, призначених переважно для осіб віком до 18 років, з використанням знаків для товарів та послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються тютюнові вироби та алкогольні напої;

розповсюдження та продаж будь-яких товарів з використанням знаків для товарів та послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються тютюнові вироби та алкогольні напої, особам віком до 18 років.

7. Реклама тютюнових виробів та алкогольних напоїв, а також знаків для товарів та послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються дані вироби та напої, повинна супроводжуватися текстами попередження такого змісту: "Куріння може викликати захворювання на рак", "Надмірне споживання алкоголю шкідливе для вашого здоров'я". Кожному попередженню має бути відведено не менше 15 відсотків площі (обсягу) всієї реклами. Колір тексту попередження має бути чорним, а колір фону попередження – білим.

Текст попередження в зовнішній рекламі та рекламі в друкованих засобах масової інформації має розміщуватися горизонтально, внизу рекламного зображення.

(Частина 7 статті 22 викладено в новій редакції на підставі Закону України від 18.03.2008 р. N 145-VI)

8. Рекламодавці алкогольних напоїв та тютюнових виробів зобов'язані у порядку, передбаченому законами України, спрямовувати на виробництво та розповсюдження со-

ціальної реклами щодо шкоди тютюнопаління та зловживання алкоголем не менше 5 відсотків коштів, витрачених ними на розповсюдження реклами тютюнових виробів та алкогольних напоїв у межах України. Розпорядники цих коштів щоквартально оприлюднюють звіт щодо їх використання.

9. Реклама алкогольних напоїв, тютюнових виробів, пива та/або напоїв, що виготовляються на його основі, знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються алкогольні напої, тютюнові вироби, пиво та/або напої, що виготовляються на його основі, не повинна містити зображення популярних осіб або пряме чи опосередковане схвалення популярними особами паління або вживання алкоголю, пива та напоїв, що виготовляються на його основі

(Статтю 22 доповнено частиною 9
на підставі Закону України від 18.03.2008р. N 145-VI)

Стаття 23. Реклама зброї

1. Реклама зброї може здійснюватися тільки у відповідних спеціалізованих виданнях щодо зброї, або безпосередньо у приміщеннях торговельних закладів (підприємств), які реалізують зброю, або на відповідних виставках (заходах).

2. Порядок рекламування бойової зброї, озброєнь і військової техніки, а також зброї, яка відповідно до законодавства може перебувати у власності осіб, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 24. Реклама послуг, пов'язаних із залученням коштів населення

1. Реклама послуг (банківських, страхових, інвестиційних тощо), пов'язаних із залученням коштів населення, або осіб, які їх надають, дозволяється лише за наявності спеціального дозволу, ліцензії, що підтверджує право на здійснення такого виду діяльності. Така реклама повинна містити номер дозволу, ліцензії, дату їх видачі та найменування органу, який видав цей дозвіл, ліцензію.

Це положення не застосовується у випадках, коли дається тільки реклама знака для товарів і послуг, назви особи (без реклами послуг).

2. У рекламі таких послуг або осіб, які їх здійснюють, забороняється повідомляти розміри очікуваних дивідендів, а також інформацію про майбутні прибутки, крім фактично виплачених за підсумками не менш як одного року.

Стаття 25. Реклама цінних паперів

1. Рекламою цінних паперів визнається реклама про:

цінні папери, які емітуються та/або перебувають в обігу;

учасника ринку цінних паперів та його діяльність;

угоди з цінними паперами та/або умови цих угод.

Інформація, яка відповідно до законодавства про цінні папери та нормативно-правових актів Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку підлягає обов'язковому оприлюдненню, не вважається рекламою цінних паперів.

(Абзац 5 частини 1 статті 25
в редакції Закону України від 18.03.2008р. N 145-VI)

2. Рекламодавцями реклами цінних паперів можуть бути лише учасники ринку цінних паперів, передбачені Законом України "Про цінні папери і фондову біржу".

3. Реклама рекламодавців-учасників ринку цінних паперів має містити відомості про наявність спеціального дозволу, ліцензії, що підтверджує право на здійснення відповідного виду діяльності на ринку цінних паперів, із зазначенням номера дозволу, ліцензії, дати їх видачі та найменування органу, який видав цей дозвіл, ліцензію.

Це положення не застосовується у випадках, коли здійснюється реклама знаків для товарів та послуг учасника ринку цінних паперів без реклами послуг щодо цінних паперів.

4. Рекламодавцям реклами цінних паперів при замовленні її виробництва та розповсюдження забороняється:

вказувати розмір доходу, який передбачається одержати за цінними паперами, крім випадків, коли це необхідно вказувати відповідно до вимог законодавства про цінні папери, та надавати прогнози щодо зростання курсової вартості цінних паперів;

рекламувати цінні папери до публікації інформації про випуск цінних паперів та їх реєстрацію відповідно до законодавства про цінні папери та нормативно-правових актів Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку;

використовувати відомості, які відсутні в інформації про емісію цінних паперів, що зареєстрована у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку;

використовувати інформацію про доход за цінними паперами або величину отриманого емітентом у минулому прибутку без вказівки на те, що цей прибуток не є гарантією отримання доходів у майбутньому.

(Частину четверту статті 25 доповнено абзацом, згідно із Законом України від 23.02.2006 р. N 3480-IV)

5. У разі, коли випуск цінних паперів визнано таким, що не відбувся, емітент таких цінних паперів зобов'язаний припинити розповсюдження реклами цих паперів у 3-денний термін з моменту реєстрації в Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку звіту про наслідки підписки на цінні папери.

Розділ IV. КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО РЕКЛАМУ

Стаття 26. Контроль за дотриманням законодавства про рекламу

1. Контроль за дотриманням законодавства України про рекламу здійснюють у межах своїх повноважень:

спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів – щодо захисту прав споживачів, реклами;

(Абзац 2 частини 1 статті 26 в редакції Закону України від 18.03.2008 р. N 145-VI)

Антимонопольний комітет України – щодо дотримання законодавства про захист економічної конкуренції;

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення – щодо телерадіоорганізацій усіх форм власності;

Міністерство фінансів України – щодо реклами державних цінних паперів;

(Частину першу статті 26 доповнено абзацом, згідно із Законом України від 23.02.2006 р. N 3480-IV)

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку - щодо реклами на фондовому ринку.

(Частину першу статті 26 доповнено абзацом, згідно із Законом України від 23.02.2006 р. N 3480-IV)

2. На вимогу органів державної влади, на які покладено контроль за дотриманням законодавства про рекламу, рекламодавці, виробники та розповсюджувачі реклами зобов'язані надавати документи, усні чи письмові пояснення, відео- та звукозаписи, а також іншу інформацію, необхідну для здійснення ними повноважень щодо контролю.

(Абзац 1 частини 2 статті 26 в редакції Закону України від 18.03.2008 р. N 145-VI)

Органи державної влади зобов'язані повідомляти рекламодавців, виробників та розповсюджувачів реклами про розгляд справ про порушення ними законодавства про

рекламу не пізніш як за три дні до такого розгляду, а у невідкладних випадках — не пізніш як за один день.

3. Рекламодавці, виробники та розповсюджувачі реклами під час розгляду питання про порушення цього Закону мають право:

бути присутніми на засіданні органу державної влади під час розгляду питання про порушення ними цього Закону;

подавати необхідні документи, давати пояснення;

отримувати копію протоколу засідання та рішення органу державної влади, прийнятого щодо них;

оскаржувати дії чи бездіяльність зазначеного органу державної влади та його посадових осіб до суду.

(Абзац 5 частини 2 статті 26 в редакції Закону України від 18.03.2008 р. N 145-VI)

4. З метою координації діяльності суб'єктів рекламного ринку Кабінет Міністрів України створює Раду з питань реклами, до складу якої входять представники органів державної влади, об'єднань громадян, об'єднань підприємств у галузі реклами. Члени цієї Ради працюють у ній на громадських засадах.

Стаття 27. Відповідальність за порушення законодавства про рекламу

1. Особи, винні у порушенні законодавства про рекламу, несуть дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну та кримінальну відповідальність відповідно до закону.

2. Відповідальність за порушення законодавства про рекламу несуть:

1) рекламодавці, винні:

у замовленні реклами продукції, виробництво та/або обіг якої заборонено законом;

у наданні недостовірної інформації виробнику реклами, необхідної для виробництва реклами;

у замовленні розповсюдження реклами, забороненої законом;

у недотриманні встановлених законом вимог щодо змісту реклами;

у порушенні порядку розповсюдження реклами, якщо реклама розповсюджується ними самостійно;

2) виробники реклами, винні у порушенні прав третіх осіб при виготовленні реклами;

3) розповсюджувачі реклами, винні в порушенні встановленого законодавством порядку розповсюдження та розміщення реклами.

3. З метою захисту інтересів суспільства, держави, споживачів реклами і учасників рекламного ринку органи державної влади, зазначені у статті 26 цього Закону, можуть звертатися до суду з позовами про заборону відповідної реклами та її публічне спростування.

4. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів та його територіальні органи в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі за поданням органів державної влади, зазначених у статті 26 цього Закону, або самостійно у випадках, передбачених цією статтею, крім тих, які віднесено виключно до компетенції Антимонопольного комітету України та які регулюються законодавством з питань авторського права та суміжних прав, накладають штрафи у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, на:

рекламодавців за вчинення дій, передбачених пунктом 1 частини другої цієї статті, — у розмірі п'ятикратної вартості розповсюдженої реклами;

виробників реклами за вчинення дій, передбачених пунктом 2 частини другої цієї статті, — у розмірі п'ятикратної вартості виготовлення реклами;

розповсюджувачів реклами за вчинення дій, передбачених пунктом 3 частини другої цієї статті, — у розмірі п'ятикратної вартості розповсюдження реклами.

(Абзац четвертий частини четвертої статті 27 зі змінами,

внесеними згідно із Законом України від 17.05.2007 р. N 1033-V)

Повторне вчинення перелічених порушень протягом року тягне за собою накладення штрафу у подвійному від передбаченого за ці порушення розмірі.

5. Вартість розповсюдженої реклами визначається виходячи з договірної (контрактної) вартості без урахування суми внесених (нарахованих) податків, зборів (обов'язкових платежів), які встановлені Законом України "Про систему оподаткування".

6. За неподання або подання завідомо недостовірної інформації щодо вартості розповсюдженої реклами та/або виготовлення реклами та/або вартості розповсюдження реклами спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів та його територіальним органам, необхідної для здійснення ними передбачених цим Законом повноважень, на рекламодавців, виробників реклами та розповсюджувачів реклами накладається штраф у розмірі 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

7. У разі неможливості встановлення вартості реклами, розповсюдженої з порушенням вимог цього Закону, на рекламодавців та розповсюджувачів реклами рішенням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів накладається штраф у розмірі до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

8. Рішення про накладення штрафу за порушення законодавства про рекламу у розмірі 300 і більше неоподатковуваних мінімумів доходів громадян приймається виключно спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів.

9. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів та його територіальні органи можуть вимагати від рекламодавців публікації відомостей, що уточнюють, доповнюють рекламу, та звертатися з позовом до суду щодо протиправних дій рекламодавців, виробників та розповсюджувачів реклами.

10. Антимонопольний комітет України накладає стягнення на рекламодавців за порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції.

11. Рішення у справах про порушення законодавства про рекламу можуть бути оскаржені до суду.

12. Положення цієї статті не обмежують прав споживачів реклами, яким було завдано шкоди недобросовісною та неправомірною порівняльною рекламою, на відшкодування шкоди відповідно до законодавства України.

Стаття 28. Публічне спростування недобросовісної та неправомірної порівняльної реклами

1. Публічне спростування недобросовісної та неправомірної порівняльної реклами здійснюється добровільно або за рішенням суду.

2. Публічне спростування недобросовісної та неправомірної порівняльної реклами здійснюється за рахунок винної особи.

3. Публічне спростування недобросовісної та неправомірної порівняльної реклами здійснюється в такому ж порядку, в якому вона була розміщена.

Стаття 29. Права об'єднань громадян, об'єднань підприємств у галузі реклами

Об'єднання громадян та об'єднання підприємств у галузі реклами мають право:

здійснювати незалежну експертизу реклами та нормативно-правових актів з питань реклами щодо відповідності вимогам законодавства України та давати відповідні рекомендації рекламодавцям, виробникам і розповсюджувачам реклами;

звертатися до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань порушення законодавства про рекламу;

звертатися з позовом до суду в інтересах рекламодавців, виробників та розповсюджувачів реклами у разі порушення їх прав, передбачених законодавством;

представляти своїх членів в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

Розділ V. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

Частина дев'ята статті 13 набирає чинності з 1 січня 2005 року.

2. Частину першу статті 4 Декрету Кабінету Міністрів України від 21 січня 1993 року N 7-93 "Про державне мито" (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., N 13, ст. 113, N 26, ст. 281, N 49, ст. 459; 1994 р., N 28, ст. 241, N 29, ст. 257, N 33, ст. 300; 1995 р., N 14, ст. 90; 1996 р., N 9, ст. 43, N 52, ст. 306; 1997 р., N 9, ст. 70, N 18, ст. 131; 2000 р., N 19, ст. 143, N 29, ст. 232, N 46, ст. 398, N 50, ст. 436; 2001 р., N 24, ст. 124; 2002 р., N 6, ст. 43, N 32, ст. 223; 2003 р., N 10 - 11, ст. 87, N 14, ст. 100) доповнити пунктом 46 такого змісту:

"46) спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів та його територіальні органи — за позовами, з якими вони звертаються до суду у справах, пов'язаних із порушенням законодавства про рекламу".

3. Кабінету Міністрів України:

до 1 жовтня 2003 року подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо внесення змін до законів України, які випливають із цього Закону;

до 1 січня 2004 року привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити приведення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом;

розробити нормативно-правові акти, необхідність прийняття яких передбачається цим Законом.

4. Абзац сьомий та абзац п'ятнадцятий частини першої статті 22 набирає чинності з 1 січня 2009 року.

5. Абзац четвертий та абзац дванадцятий частини першої статті 22 набирає чинності з 1 січня 2010 року.

Президент України Л. КУЧМА

м. Київ 3 липня 1996 року N 270/96-ВР

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про захист суспільної моралі

Цей Закон встановлює правові основи захисту суспільства від розповсюдження продукції, що негативно впливає на суспільну мораль.

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

видовищний захід сексуального характеру — публічний показ у будь-якій формі продукції сексуального характеру і (або) сценічні дії, метою яких є втілення сексуальних дій;

державне регулювання і контроль обігу продукції, що негативно впливає на суспільну мораль, — визначення законом і прийнятими на його основі нормативно-правовими актами порядку й умов обігу відповідної продукції та контроль за ним, вироблення правових механізмів і встановлення прав та обов'язків органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ і організацій усіх форм власності по забезпеченню захисту суспільної моралі;

обіг продукції сексуального характеру — виготовлення (виробництво), зберігання, реклама, розповсюдження такої продукції у будь-якій формі, в тому числі і торгівля нею, ввезення, вивезення та транзит через територію України, поштова пересилка продукції сексуального характеру;

порнографія — вульгарно-натуралістична, цинічна, непристойна фіксація статевих актів, самоцільна, спеціальна демонстрація геніталій, антиетичних сцен статевого акту, сексуальних збочень, зарисовок з натури, які не відповідають моральним критеріям, ображають честь і гідність людини, спонукаючи негідні інстинкти;

продукція еротичного характеру — будь-які матеріальні об'єкти, предмети, друкована, аудіо-, відеопродукція, в тому числі реклама, повідомлення та матеріали, продукція засобів масової інформації, електронних засобів масової інформації, що містять інформацію еротичного характеру, має за мету досягнення естетичного ефекту, зорієнтована на доросле населення і не збуджує в аудиторії нижчі інстинкти, не є образливою;

продукція порнографічного характеру — будь-які матеріальні об'єкти, предмети, друкована, аудіо-, відеопродукція, в тому числі реклама, повідомлення та матеріали, продукція засобів масової інформації, електронних засобів масової інформації, змістом яких є детальне зображення анатомічних чи фізіологічних деталей сексуальних дій чи які містять інформацію порнографічного характеру;

продукція сексуального характеру — будь-які матеріальні об'єкти, предмети, друкована, аудіо-, відеопродукція, в тому числі реклама, повідомлення та матеріали, продукція засобів масової інформації, електронних засобів масової інформації, призначені для задоволення сексуальних потреб людини;

спеціалізований засіб масової інформації — періодичне друковане видання, радіо-, теле-, відеопрограми, інша форма розповсюдження масової інформації, у тому числі на електронних носіях, матеріали та повідомлення якого у цілому і систематично висвітлюють питання сексу або використовують сексуальну тематику як провідну;

спеціально визначене місце — територія чи приміщення, відведене для реклами, розповсюдження продукції чи проведення видовищних заходів сексуального характеру, з пристойним зовнішнім оформленням, максимально віддалене від місць масового відпочинку, освітніх закладів для неповнолітніх, пам'яток історії й культури, сакральних і ритуальних об'єктів та військових частин;

суспільна мораль — система етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість.

Інші поняття і терміни вживаються в цьому Законі в значеннях, визначених чинним законодавством України.

Стаття 2. Загальні положення

Виробництво та обіг у будь-якій формі продукції порнографічного характеру в Україні забороняються. Критерії віднесення продукції до такої, що має порнографічний характер, встановлюються спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у сфері культури та мистецтв.

Виробництво та обіг у будь-якій формі продукції еротичного характеру та продукції, що містить елементи насильства та жорстокості, дозволяються виключно за умови дотримання обмежень, встановлених законодавством.

Забороняються виробництво та розповсюдження продукції, яка:

пропагує війну, національну та релігійну ворожнечу, зміну шляхом насильства конституційного ладу або територіальної цілісності України;

пропагує фашизм та неофашизм;

принижує або ображає націю чи особистість за національною ознакою;

пропагує бузувірство, блюзнірство, неповагу до національних і релігійних святинь;

принижує особистість, є проявом знущання з приводу фізичних вад (каліцтва), з душевнохворих, літніх людей;

пропагує невігластво, неповагу до батьків;

пропагує наркоманію, токсикоманію, алкоголізм, тютюнопаління та інші шкідливі звички.

Стаття 3. Законодавство щодо захисту суспільної моралі

Правові засади України щодо захисту моральності у суспільстві складає Конституція України, цей Закон, інші закони та нормативно-правові акти щодо захисту суспільної моралі, загальновизнані норми і принципи міжнародного права й міжнародних договорів України.

Стаття 4. Сфера дії Закону

Дія Закону поширюється на діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування у частині державного регулювання і контролю за обігом продукції сексуального чи еротичного характеру, на діяльність установ та організацій усіх форм власності, юридичних осіб та громадян у сфері обігу відповідної продукції на території України, а також за її межами, якщо суб'єктами правовідносин є громадяни України та юридичні особи, зареєстровані відповідно до чинного законодавства України.

Дія цього Закону не поширюється на виробництво чи розповсюдження документальних матеріалів, художніх творів літератури, мистецтва та культури, які визнані класичним чи світовим мистецтвом, на обіг наукових, науково-популярних, публіцистичних, освітніх матеріалів з питань статі й сексу та виробів сексуального характеру медичного призначення.

Стаття 5. Основні напрями державного регулювання обігу інформаційної продукції, що негативно впливає на суспільну мораль

Змістом державної політики у сфері захисту суспільної моралі є створення необхідних правових, економічних та організаційних умов, які сприяють реалізації права на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному, інтелектуальному, морально-психологічному стану населення.

Основними напрямами державного регулювання обігу інформаційної продукції, що впливає на суспільну мораль, є:

формування єдиної комплексної системи забезпечення захисту моральних засад і утвердження здорового способу життя у сфері інформаційної діяльності, освіти та культури;

недопущення пропаганди в електронних та інших засобах масової інформації культу насильства, жорстокості, поширення порнографії;

впровадження експертної оцінки відео-, аудіо-, друкованої інформації та інформації на електронних носіях, розроблення механізмів і методик віднесення її до такої, що завдає шкоди суспільній моралі;

підтримка національної культури, мистецтва, кінематографії, книговидання, поліпшення системи пропаганди кращих зразків світової літератури, культури та мистецтва;

заборона демонстрації неліцензійної аудіо-, відеопродукції на всіх національних телерадіокомпаніях;

встановлення контролю за обігом продукції, що становить загрозу суспільній моралі;

приєднання до міжнародних договорів з питання захисту суспільної моралі.

Стаття 6. Заборона обігу предметів та продукції порнографічного характеру

Забороняється:

виробництво і ввезення в Україну творів, зображень, інших предметів порнографічного характеру з метою збуту чи розповсюдження, їх виготовлення, перевезення чи інше переміщення, реклама, збут чи розповсюдження;

обіг, демонстрація та прокат друкованих видань, кіно-, аудіо-, відео-, радіо-, телепродукції, матеріалів на електронних носіях, інших видів продукції, що пропагують порнографію.

Розміщення оголошень про інтимні зустрічі за винагороду та девіантні форми інтимних стосунків не в спеціалізованих засобах масової інформації заборонено.

Стаття 7. Захист неповнолітніх від негативного впливу продукції сексуального чи еротичного характеру

З метою захисту морального та фізичного життя неповнолітніх забороняється:

втягнення неповнолітніх у діяльність з виробництва й обігу продукції сексуального чи еротичного характеру, порнографічних матеріалів, надання послуг, а також організації й проведення видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру;

розповсюдження продукції сексуального чи еротичного характеру, порнографічних матеріалів, надання послуг і проведення видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру серед неповнолітніх;

використання образів неповнолітніх у будь-якій формі в продукції сексуального чи еротичного характеру і проведенні видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру.

Стаття 8. Розповсюдження продукції сексуального чи еротичного характеру

Розповсюдження продукції сексуального чи еротичного характеру дозволяється за наявності позитивного висновку Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі, і лише у спеціально відведених для цього місцях, визначених цим Законом, та у спосіб, встановлений органами державної влади й органами місцевого самоврядування в межах своєї компетенції.

Розповсюдження та реклама продукції сексуального характеру в житлових будинках, приміщеннях органів державної влади, закладах культури і мистецтва, в підземних переходах, станціях метрополітену, електропотягах і вокзалах, у кіосках продажу періодичної преси і павільйонах, у місцях громадського відпочинку, на вуличних лотках і ринках забороняються.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування можуть визначати, зважаючи на особливості місцевих умов, звичаї і традиції, додатково території та місця, в яких заборонено розповсюдження продукції сексуального характеру та проведення видовищних заходів сексуального характеру.

Розповсюдження продукції сексуального чи еротичного характеру допускається в

спеціалізованих медичних закладах і установах, які мають відповідну ліцензію та ліцензію для надання медичної допомоги особам з сексуальними розладами.

Розповсюдження предметів сексуального чи еротичного характеру допускається лише у спеціалізованих магазинах. Власник магазину, що здійснює продаж відповідної продукції, зобов'язаний інформувати громадян про його специфіку.

Продукція сексуального чи еротичного характеру може розповсюджуватися лише за умови недоступності її неповнолітнім і ненав'язування споживачам.

Рішення про обмеження обігу матеріалів і продукції сексуального характеру за віковою ознакою приймають органи державної влади та органи місцевого самоврядування за погодженням з відповідними державними органами освіти.

Продукція сексуального чи еротичного характеру може розповсюджуватися лише за умови герметичної упаковки, спеціального маркування і за наявності повідомлення "продукція сексуального характеру, продаж неповнолітнім заборонено".

Порядок та умови оподаткування продукції сексуального чи еротичного характеру визначаються чинним законодавством.

Стаття 9. Умови та порядок ліцензування діяльності з обігу продукції сексуального чи еротичного характеру

Ввезення на територію України, виготовлення (виробництво), зберігання з метою розповсюдження та розповсюдження продукції, здійснення послуг і проведення видовищних заходів сексуального характеру здійснюються виключно за умови наявності спеціального дозволу (ліцензії) на кожний вид діяльності.

Вивіз з України, транзит через її територію та пересилка продукції сексуального чи еротичного характеру також потребує спеціального дозволу відповідних державних органів.

Надання ліцензій на ці види діяльності та їх анулювання здійснюються на загальних підставах тим органом виконавчої влади, до компетенції якого входить надання ліцензій на здійснення заявленої діяльності з урахуванням положень і в порядку, встановленому Законом України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності".

Ліцензія видається терміном не менше трьох років. Продовження терміну дії ліцензії здійснюється у порядку, встановленому для її отримання.

Не можуть мати ліцензії:

неповнолітні;

особи, визнані судом недієздатними чи обмеженими судом у дієздатності;

особи, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі;

особи, які мають судимість за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, за тяжкі злочини проти життя, здоров'я та гідності людини, а також за особливо небезпечні злочини;

іноземці та особи без громадянства.

Ліцензування діяльності по створенню, транслюванню та розповсюдженню телерадіокомпаніями України кіно-, аудіо-, відеопродукції еротичного чи сексуального характеру здійснює Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення.

Ліцензування і реєстрацію кіно-, аудіо-, відеопродукції, що має обмеження глядацької аудиторії, здійснює центральний орган виконавчої влади у сфері культури і мистецтв. Відомості про реєстрацію кіно-, відеопродукції такого характеру обов'язково включаються до державного реєстру фільмів.

Ліцензування і реєстрацію спеціалізованих засобів масової інформації сексуального чи еротичного характеру здійснює центральний орган виконавчої влади у сфері інформації.

Ліцензію на експертну діяльність у сфері продукції, послуг і видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру, пов'язану з визначенням видів продукції, послуг і видовищних заходів сексуального характеру, умов їх розповсюдження, можуть мати лише органи державної влади.

На території України не діють ліцензії на будь-який вид продукції сексуального чи еротичного характеру та діяльність з обігу такої продукції, видані органами чи установами інших держав.

Стаття 10. Експертна діяльність та реєстрація продукції і видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру

Метою експертизи продукції та видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру є підготовка висновків про допущення обігу такої продукції відповідно до цього Закону та чинного законодавства у сфері захисту моральності суспільства.

Експертиза продукції сексуального чи еротичного характеру повинна проводитися щодо кожного виду продукції та видовищного заходу сексуального чи еротичного характеру за ініціативою фізичних та юридичних осіб і передувати етапу введення такої продукції в обіг.

Експертиза продукції та видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру за ініціативою органів державної влади та органів місцевого самоврядування може проводитися на будь-якому етапі обігу продукції сексуального чи еротичного характеру.

Експертну діяльність у сфері обігу продукції та видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру здійснюють виключно органи державної влади.

Стаття 11. Умови продажу і розповсюдження друкованої продукції сексуального чи еротичного характеру

Продаж і розповсюдження друкованої продукції та поліграфії сексуального чи еротичного характеру дозволяються лише за наявності позитивного висновку Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі і в спеціально відведених місцях.

Реалізація еротичної друкованої продукції чи друкованої продукції засобів масової інформації сексуального чи еротичного характеру, що не зареєстрована відповідно до Закону України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні”, забороняється.

Розповсюдження друкованої продукції або поліграфії еротичного чи сексуального характеру поштою дозволяється лише в непрозорій герметичній упаковці, а продаж еротичних друкованих видань — у герметичній упаковці. На обкладинці забороняється детальне зображення статевих органів.

Розповсюдження друкованої продукції, поліграфії та друкованої продукції засобів масової інформації еротичного чи сексуального характеру без належних вихідних даних, а також індивідуальними розповсюджувачами забороняється.

Демонстрація і (або) реклама друкованої продукції, поліграфії чи друкованої продукції засобів масової інформації еротичного чи сексуального характеру у вікнах, вітринах та інших місцях загального огляду забороняються.

Залучення до продажу друкованої продукції, поліграфії та друкованої продукції засобів масової інформації еротичного чи сексуального характеру неповнолітніх, а також продаж (ознайомлення) особам, які не досягли 16, а в окремих випадках 18 років, продукції сексуального чи еротичного характеру забороняються.

У разі порушення положень цієї статті, а також при відсутності права займатися видавничою діяльністю друкована продукція чи поліграфія відповідного характеру вилучається із продажу уповноваженими органами державної влади у порядку, передбаченому чинним законодавством.

Стаття 12. Порядок організації та проведення видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру

Проведення видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру фізичними та юридичними особами дозволяється лише за наявності позитивного висновку Національ-

ної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі і в спеціально відведених місцях при дотриманні необхідних санітарних та гігієнічних норм, передбачених чинним законодавством.

Під час проведення видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру забороняється демонстрація порнографії, пропаганда насилля чи жорстокості.

Під час проведення видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру забороняється здійснення сексуальних контактів.

Стаття 13. Порядок і умови публічної демонстрації продукції, що містить елементи еротики, засобами масової інформації

Теле- і радіокомпаніям, які діють в Україні, забороняється створювати, поширювати інформацію і транслювати кіно-, аудіо-, відеопродукцію, яка містить елементи порнографії.

Аудіо-, радіо-, кіно-, відеопродукція сексуального характеру, з елементами еротики, підлягає оцінці Національною експертною комісією України з питань захисту суспільної моралі.

Розповсюдження теле-, радіо-, аудіо- і відеопродукції сексуального чи еротичного характеру спеціалізованим засобом масової інформації можливе лише за умови спеціальної обробки сигналу. Організація, яка транслює відповідні програми, повинна блокувати передачу кодованого сигналу таким чином, щоб прийом сигналу став неможливим без пристрою декодування.

Трансляція теле-, відео- і радіопрограм, що містять елементи еротики, допускається з 24 годин до 4 годин, якщо інше скорочення часу трансляції не передбачено органами місцевого самоврядування.

Перед трансляцією теле- і радіопрограм сексуального чи еротичного характеру обов'язково має бути зроблено звукове або текстове повідомлення про характер програми і заборону перегляду чи прослуховування її неповнолітніми.

Час публічного показу, публічного сповіщення фільмів еротичного чи сексуального характеру, щодо яких встановлені певні обмеження глядацької аудиторії, визначаються умовами їх демонстрування відповідно до затвердженого Кабінетом Міністрів України Положення про державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів.

Продаж або прокат населенню продукції електронних засобів масової інформації сексуального характеру, продукції та аудіо-, відеокасет із записами сексуального чи еротичного характеру дозволяється за наявності позитивного висновку Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі на кожен вид такої продукції, ліцензії та інших необхідних документів, визначених чинним законодавством.

Кінотеатри, відеосалони, відеозали мають право публічної демонстрації кіно-, аудіо-, відеопродукції сексуального чи еротичного характеру лише за наявності позитивного висновку Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі, ліцензії та інших необхідних документів, визначених чинним законодавством.

Адміністрація організації, що публічно демонструє кіно-, аудіо-, відеопродукцію еротичного чи сексуального характеру, зобов'язана вказувати на афіші чи програмі передач категорію прокату відповідної продукції.

У разі порушення положень цієї статті ліцензії теле- чи радіокомпаній, а також організацій, що розповсюджують чи публічно демонструють кіно-, аудіо-, відеопродукцію еротичного характеру, скасовуються у встановленому чинним законодавством порядку.

Стаття 14. Рекламна діяльність та її особливості при реалізації продукції сексуального чи еротичного характеру

Реклама діяльності з обігу продукції, послуг і видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру, а також реклама діяльності рекламодавця та розповсюджувача реклами дозволяється лише за наявності спеціального дозволу (ліцензії), отримання якого повинно передувати етапу її виробництва і розповсюдження.

Використання в рекламі текстової, візуальної чи звукової інформації, що здатна спричинити шкоду моральному здоров'ю населення, в засобах масової інформації забороняється.

Реклама будь-якої продукції, товарів і послуг, що містить тексти і (або) зображення сексуального характеру, дозволяється лише в спеціалізованих засобах масової інформації.

Реклама продукції сексуального чи еротичного характеру, що не містить зображень і текстів сексуального характеру, допускається без будь-яких обмежень. Порядок виробництва і розповсюдження реклами продукції сексуального характеру визначається чинним законодавством.

Зовнішня реклама (відкриті вітрини, щити на будинках, вулицях тощо), що містить тексти і (або) зображення сексуального чи еротичного характеру, забороняється.

Реклама продукції сексуального чи еротичного характеру та реклама про самого рекламодавця забороняється, якщо його діяльність, згідно з положеннями цього Закону, потребує спеціального дозволу, але відповідної ліцензії немає.

Реклама продукції сексуального чи еротичного характеру іноземною мовою повинна містити переклад мовою більшості населення країни.

Стаття 15. Нагляд і контроль у сфері захисту суспільної моралі

Державний нагляд за додержанням вимог цього Закону та чинного законодавства у сфері захисту суспільної моралі в межах своєї компетенції здійснюють Міністерство культури і мистецтв України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство юстиції України, Міністерство освіти України, Міністерство внутрішніх справ України, Генеральна прокуратура України, Державна митна служба України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі.

Контроль за наявністю ліцензії у суб'єктів господарювання, дотримання ними ліцензійних умов здійснюють спеціально уповноважений орган, що видав відповідну ліцензію, правоохоронні органи та інші органи виконавчої влади в межах своїх повноважень шляхом проведення планових та позапланових перевірок.

Орган, що здійснює перевірку, за її результатами складає протокол (акт) із зазначенням виявлених порушень чинного законодавства і виносить рішення, в якому зобов'язує суб'єкт господарювання усунути порушення у сфері захисту суспільної моралі чи ліцензування.

Державні контролюючі органи та органи місцевого самоврядування у разі виявлення порушень ліцензійних умов зобов'язані повідомити про ці порушення орган ліцензування.

Спеціально уповноважений орган, що видав відповідну ліцензію, має право розглядати справи про порушення суб'єктами господарювання вимог цього Закону, чинного законодавства у сфері захисту суспільної моралі, ліцензійних умов і за результатами розгляду виносити попередження, застосовувати штрафні санкції, призупиняти чи анулювати ліцензію, передавати справи про порушення у цій сфері на розгляд прокуратури та суду.

Стаття 16. Повноваження вищих органів державної влади України у сфері захисту суспільної моралі та обігу продукції і видовищних заходів сексуального характеру

Верховна Рада України і Президент України визначають державну політику у сфері захисту суспільної моралі та обігу продукції і видовищних заходів сексуального характеру, а також продукції, що містить пропаганду культу насильства, жорстокості і порнографії, законодавчі основи її реалізації та гарантії правового захисту працівників цієї сфери.

Кабінет Міністрів України забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту суспільної моралі й обігу продукції і видовищних заходів сексуального характеру, координує і контролює діяльність міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади у цій сфері.

Стаття 17. Статус Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі

З метою реалізації та додержання вимог чинного законодавства у сфері захисту суспільної моралі, обігу продукції і видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру, продукції, що містить пропаганду культу насильства, жорстокості і порнографії, створюється Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі (далі — Національна комісія).

Національна комісія є постійним позавідомчим державним експертним і контролюючим органом, який діє відповідно до цього Закону та чинного законодавства України і є відповідальним за утвердження здорового способу життя, належного стану моральності суспільства, контролює обіг продукції і видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру.

Рішення Національної комісії, прийняті в межах її повноважень, є обов'язковими для розгляду центральними і місцевими органами влади, засобами масової інформації всіх форм власності, а також фізичними та юридичними особами.

Національна комісія має право залучати державні органи та їх представників, а також на договірних умовах окремих спеціалістів для надання й аналізу інформації у сфері захисту суспільної моралі.

Фінансування Національної комісії здійснюється за рахунок коштів державного бюджету.

Стаття 18. Організаційні засади діяльності Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі

Національна комісія формується з провідних діячів культури, мистецтва, науки і освіти, психіатрів, сексопатологів, фахівців у галузі інформації та інших, які рекомендуються для участі у роботі Національної комісії установами і організаціями, в яких вони працюють.

Чисельність і персональний склад Національної комісії та положення про неї затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням її голови. Термін повноважень членів Національної комісії — 5 років.

Члени Національної комісії не можуть бути засновниками (співзасновниками) чи мати фінансову зацікавленість у жодному засобі масової інформації чи телерадіокомпанії.

Члени Національної комісії обирають із свого складу голову Національної комісії та його заступників.

Голова та його заступники працюють у Національній комісії на постійній основі, решта членів Національної комісії — на громадських засадах.

Стаття 19. Компетенція Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі

Основними завданнями Національної комісії є:

координація розробки концепції захисту суспільної моралі, розробка засад державної політики з обігу продукції сексуального характеру та регулювання відповідних відносин;

аналіз процесів і тенденцій, що відбуваються у сфері захисту суспільної моралі, розробка рекомендацій для органів державної влади та місцевого самоврядування по їх правовому регулюванню;

контроль за дотриманням чинного законодавства України у сфері захисту суспільної моралі;

участь у розробці міжнародних договорів України з питань захисту суспільної моралі.

До обов'язків Національної комісії належить:

аналіз теле-, радіо-, відеопродукції, репертуару кінотеатрів, кіно-, відеоустановок,

відеозалів, друкованої продукції засобів масової інформації, а також видовищних заходів стосовно їх відповідності вимогам чинного законодавства щодо захисту суспільної моралі;

попередження розповсюдження та заборона демонстрації фільмів, програм, інформаційних матеріалів, видовищних заходів тощо, які завдають шкоди моральності суспільства;

консультативна допомога органам державної влади і місцевого самоврядування, установам і організаціям всіх форм власності, фізичним і юридичним особам з питань державного регулювання і контролю за обігом продукції і видовищних заходів сексуального характеру;

створення бази даних (каталогу) всіх видів продукції сексуального характеру і продукції, що містить елементи еротики, насилля і жорстокості;

створення архіву та бібліотеки матеріалів еротичної проблематики, порнографічного характеру та матеріалів, що пропагують насилля і жорстокість;

моніторинг практики застосування законодавства з питань захисту суспільної моралі, розроблення пропозицій щодо його вдосконалення;

організація та проведення науково-практичних конференцій, семінарів з актуальних питань утвердження моральності у суспільстві, встановлення міжнародних зв'язків та вивчення досвіду роботи відповідних зарубіжних організацій;

розгляд скарг громадян про порушення вимог законодавства у сфері захисту суспільної моралі та вжиття належних заходів реагування відповідно до своїх повноважень.

Національна комісія має право:

отримувати від усіх органів державної влади і місцевого самоврядування, засобів масової інформації документи, інформацію щодо їх діяльності з питань, визначених цим Законом;

отримувати копії фільмів, аудіо-, відеозаписи теле- і радіопрограм, продукцію друкованих засобів масової інформації, необхідні для виконання своїх завдань та проведення експертизи;

проводити у межах своєї компетенції перевірки діяльності засобів масової інформації, установ і організацій всіх форм власності, що займаються діяльністю з обігу продукції і видовищних заходів сексуального характеру, а також продукції, що містить елементи насилля і жорстокості;

викликати на свої засідання представників теле-, радіокомпаній, демонстраторів відеофільмів, редакторів друкованих засобів масової інформації, організаторів видовищних заходів сексуального характеру для отримання інформації та роз'яснень з питань їхньої діяльності;

вносити пропозиції стосовно притягнення засобів масової інформації та їх керівників, які порушують законодавство у сфері захисту суспільної моралі, до передбаченої законом відповідальності;

ініціювати питання про припинення дії ліцензії на діяльність з обігу продукції і видовищних заходів сексуального характеру, за умови виявлення порушень цього Закону.

Стаття 20. Порядок проведення експертизи продукції і видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру

Метою експертизи продукції і видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру є підготовка висновків про відповідність такої продукції чинному законодавству про захист суспільної моралі й можливість її обігу на території України.

Ініціювати експертизу, крім самої Національної комісії, мають право державні й громадські організації, фізичні та юридичні особи, виробники і розповсюджувачі предметів і продукції, що звернулися до Національної комісії з офіційним зверненням.

Для експертної оцінки й одержання висновку щодо відповідності продукції вимогам

чинного законодавства до Національної комісії, центральних органів виконавчої влади у сфері культури і мистецтв, інформації, телебачення і радіомовлення, освіти, захисту прав споживачів та інших, до відання яких входять питання захисту суспільної моралі, подаються заява, предмети і (або) продукція сексуального чи еротичного характеру та платіжне доручення про оплату проведення експертизи.

Орган, що здійснює експертизу, у місячний термін розглядає заяву і проводить експертизу продукції, приймає відповідне рішення і не пізніше як у десятиденний термін письмово повідомляє про нього заявникам.

Перевищення встановленого цим Законом терміну прийняття рішення щодо експертної оцінки відповідної продукції може бути оскаржена в суд у порядку, передбаченому цивільним процесуальним законодавством України.

Документи та матеріали, що подані для експертної оцінки, реєструються, оформлюються резолюцією державного органу, що здійснює експертизу, і передаються експерту (експертам) для оцінки.

Експертні висновки можуть бути оскаржені в порядку цивільного судочинства.

Стаття 21. Відповідальність за порушення законодавства про захист суспільної моралі

Порушення норм законодавства України про захист суспільної моралі, умов обігу продукції, порядку проведення видовищних заходів сексуального характеру та розповсюдження продукції, яка містить елементи порнографії, тягне за собою цивільно-правову, дисциплінарну, адміністративну чи кримінальну відповідальність згідно з чинним законодавством України.

Дії посадових осіб органів державної влади, місцевого самоврядування, засобів масової інформації, дії установ і організацій усіх форм власності, юридичних і фізичних осіб, що порушують норми цього Закону, можуть бути оскаржені в судовому порядку.

Стаття 22. Порядок введення в дію цього Закону

Закон України “Про захист суспільної моралі” набирає чинності з дня його опублікування.

У тримісячний термін усі закони та нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади приводяться у відповідність з положеннями цього Закону.

До приведення законодавства у відповідність із цим Законом закони та інші нормативно-правові акти застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону.

Кабінету Міністрів України у шестимісячний термін з дня опублікування цього Закону підготувати та затвердити нормативно-правові акти, положення й кошториси Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі.

Президент України Л. КУЧМА
м. Київ 20 листопада 2003 року N 1296-IV

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про авторське право і суміжні права

Зі змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 28 лютого 1995 року N 75/95-ВР,
від 16 липня 1999 року N 998-XIV,
від 11 липня 2001 року N 2627-III
(Законом України від 11 липня 2001 року N 2627-III
цей Закон викладено у новій редакції),
від 22 травня 2003 року N 850-IV,
від 20 листопада 2003 року N 1294-IV
Додатково див. Ухвалу
Конституційного Суду України
від 3 червня 2004 року N 49-у/2004

(У тексті Закону слова "звичайного кола сім'ї" і "звичайного кола однієї сім'ї" замінено словами "коло сім'ї" у відповідних відмінках згідно із Законом України від 22 травня 2003 року N 850-IV)

Цей Закон охороняє особисті немайнові права і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва — авторське право, і права виконавців, виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення — суміжні права.

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні:

автор — фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір;

аудіовізуальний твір — твір, що фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску, компакт-диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів. Видами аудіовізуального твору є кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми, слайдофільми тощо, які можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), неігровими чи іншими;

база даних (компіляція даних) — сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в тому числі — електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів;

виключне право — майнове право особи, яка має щодо твору, виконання, постановки, передачі організації мовлення, фонограми чи відеограми авторське право і (або) суміжні права, на використання цих об'єктів авторського права і (або) суміжних прав лише нею і на видачу лише цією особою дозволу чи заборону їх використання іншим особам у межах строку, встановленого цим Законом;

виконавець — актор (театру, кіно тощо), співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної твор-

чості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригент музичних і музично-драматичних творів;

виробник відеограми — фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший відеозапис виконання або будь-яких рухомих зображень (як із звуковим супроводом, так і без нього);

виробник фонограми — фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший звукозапис виконання або будь-яких звуків;

відеограма — відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких рухомих зображень (із звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у вигляді запису, що входить до аудіовізуального твору. Відеограма є вихідним матеріалом для виготовлення її копій;

відтворення — виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер;

державна система правової охорони інтелектуальної власності — Установа і сукупність експертних, наукових, освітніх, інформаційних та інших державних закладів відповідної спеціалізації, що входять до сфери управління Установи;

(Статтю 1 доповнено абзацом, згідно із Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

інформація про управління правами — інформація, в тому числі в електронній (цифровій) формі, що ідентифікує об'єкт авторського права і (або) суміжних прав і автора чи іншу особу, яка має на цей об'єкт авторське право і (або) суміжні права, або інформація про умови використання об'єкта авторського права і (або) суміжних прав, або будь-які цифри чи коди, у яких представлена така інформація, коли будь-який із цих елементів інформації прикладений до примірника об'єкта авторського права і (або) суміжних прав або вміщений у нього чи з'являється у зв'язку з його повідомленням до загального відома;

ім'я автора — сукупність слів чи знаків, що ідентифікують автора: прізвище та ім'я автора; прізвище, ім'я та по батькові автора; ініціали автора; псевдонім автора; прийнятий автором знак (сукупність знаків) тощо;

запис (звукозапис, відеозапис) — фіксація за допомогою спеціальних технічних засобів (у тому числі й за допомогою числового представлення) на відповідному матеріальному носії звуків і (або) рухомих зображень, яка дозволяє здійснювати їх сприйняття, відтворення або сповіщення за допомогою відповідного пристрою;

здавання у майновий найм — передача права користування і (або) володіння оригіналом чи примірником твору, фонограми, відеограми на певний строк з метою одержання прямої чи опосередкованої комерційної вигоди;

комп'ютерна програма — набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах);

контрафактний примірник твору, фонограми, відеограми — примірник твору, фонограми чи відеограми, відтворений, опублікований і (або) розповсюджуваний з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі примірники захищених в Україні творів, фонограм і відеограм, що ввозяться на митну територію України без згоди автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав, зокрема з країн, в яких ці твори, фонограми і відеограми ніколи не охоронялися або перестали охоронятися;

оприлюднення (розкриття публіці) твору — здійснена за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав дія, що вперше робить твір доступним

для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо;

опублікування твору, фонограми, відеограми – випуск в обіг за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав виготовлених поліграфічними, електронними чи іншими способами примірників твору, фонограми, відеограми у кількості, здатній задовольнити, з урахуванням характеру твору, фонограми чи відеограми, розумні потреби публіки, шляхом їх продажу, здавання в майновий найм, побутового чи комерційного прокату, надання доступу до них через електронні системи інформації таким чином, що будь-яка особа може його отримати з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором або передачі права власності на них чи володіння ними іншими способами. Опублікуванням твору, фонограми, відеограми вважається також депонування рукопису твору, фонограми, відеограми у сховищі (депозитарії) з відкритим доступом та можливістю одержання в ньому примірника (копії) твору, фонограми, відеограми;

організація колективного управління (організація колективного управління майновими правами) – організація, що управляє на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав і не має на меті одержання прибутку;

організація мовлення - організація ефірного мовлення чи організація кабельного мовлення;

організація ефірного мовлення – телерадіоорганізація, що здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних передач і програм мовлення (як власного виробництва, так і виробництва інших організацій) шляхом передачі в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гама-променів тощо) у будь-якому частотному діапазоні (у тому числі й з використанням супутників);

організація кабельного мовлення – телерадіоорганізація, що здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних передач і програм мовлення (як власного виробництва, так і виробництва інших організацій) шляхом передачі на віддаль сигналу за допомогою того чи іншого виду наземного, підземного чи підводного кабелю (провідникового, оптоволоконного чи іншого виду);

особа – фізична або юридична особа;

похідний твір – твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдавання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору) чи його творчим перекладом на іншу мову (до похідних творів не належать аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншими мовами інших аудіовізуальних творів);

примірник твору – копія твору, виконана у будь-якій матеріальній формі;

примірник фонограми – копія фонограми на відповідному матеріальному носії, яка виконана безпосередньо чи опосередковано із цієї фонограми і містить усі зафіксовані на ній звуки чи їх частину;

примірник відеограми – копія відеограми на відповідному матеріальному носії, яка виконана безпосередньо чи опосередковано із цієї відеограми і містить усі зафіксовані на ній рухомі зображення чи їх частину (як із звуковим супроводом, так і без нього);

продюсер аудіовізуального твору – особа, яка організує або організує та фінансує створення аудіовізуального твору;

псевдонім – вигадане ім'я, вибране автором чи виконавцем для позначення свого авторства;

публічне виконання – подання за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або

близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час;

публічна демонстрація аудіовізуального твору, відеограми — публічне одноразове чи багаторазове представлення публіці за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав у приміщенні, в якому можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, аудіовізуального твору чи зафіксованого у відеограмі виконання або будь-яких рухомих зображень;

публічний показ — будь-яка демонстрація оригіналу або примірника твору, виконання, фонограми, відеограми, передачі організації мовлення за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру тощо (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) або за допомогою інших пристроїв чи процесів у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї чи близьких знайомих цієї сім'ї особи, яка здійснює показ, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час (публічний показ аудіовізуального твору чи відеограми означає також демонстрацію окремих кадрів аудіовізуального твору чи відеограми без дотримання їх послідовності);

публічне сповіщення (доведення до загального відома) — передача за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гама-променів тощо), у тому числі з використанням супутників, чи передача на віддаль за допомогою проводів або будь-якого виду наземного чи підземного (підводного) кабелю (провідникового, оптоволоконного та інших видів) творів, виконань, будь-яких звуків і (або) зображень, їх записів у фонограмах і відеограмах, програм організацій мовлення тощо, коли зазначена передача може бути сприйнята необмеженою кількістю осіб у різних місцях, віддаленість яких від місця передачі є такою, що без зазначеної передачі зображення чи звуки не можуть бути сприйняті;

репрографічне відтворення (репродукування) — факсимільне відтворення у будь-якому розмірі (у тому числі збільшеному чи зменшеному) оригіналу письмового чи іншого графічного твору або його примірника шляхом фотокопіювання або іншими подібними способами, крім запису в електронній (у тому числі цифровій), оптичній чи іншій формі, яку зчитує комп'ютер;

розповсюдження об'єктів авторського права і (або) суміжних прав — будь-яка дія, за допомогою якої об'єкти авторського права і (або) суміжних прав безпосередньо чи опосередковано пропонуються публіці, в тому числі доведення цих об'єктів до відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до цих об'єктів з будь-якого місця і в будь-який час за власним вибором;

службовий твір — твір, створений автором у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем;

суспільне надбання — твори і об'єкти суміжних прав, строк дії авторського права і (або) суміжних прав на які закінчився;

твір архітектури — твір у галузі мистецтва спорудження будівель і ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів тощо);

твір образотворчого мистецтва — скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього (у тому числі сценічного) дизайну тощо;

твір ужиткового мистецтва — твір мистецтва, в тому числі твір художнього промислу, створений ручним або промисловим способом для користування у побуті або перенесений на предмети такого користування;

технічні засоби захисту — технічні пристрої і (або) технологічні розробки, призначені

для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права і (або) суміжних прав при сприйнятті і (або) копіюванні захищених (закодованих) записів у фонограмах (відеограмах) і передачах організацій мовлення чи для контролю доступу до використання об'єктів авторського права і суміжних прав;

установа – центральний орган виконавчої влади у сфері інтелектуальної власності;

фонограма – звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору. Фонограма є вихідним матеріалом для виготовлення її примірників (копій);

цитата – порівняно короткий уривок з літературного, наукового чи будь-якого іншого опублікованого твору, який використовується, з обов'язковим посиланням на його автора і джерела цитування, іншою особою у своєму творі з метою зробити зрозумілішими свої твердження або для посилання на погляди іншого автора в автентичному формулюванні.

Стаття 2. Законодавство України про авторське право і суміжні права

Законодавство України про авторське право і суміжні права базується на Конституції України і складається з відповідних норм Цивільного кодексу України, цього Закону, законів України "Про власність", "Про кінематографію", "Про телебачення і радіомовлення", "Про видавничу справу", "Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм" та інших законів України, що охороняють особисті немайнові права та майнові права суб'єктів авторського права і суміжних прав.

Стаття 3. Сфера дії Закону

1. Дія цього Закону поширюється на:

а) твори, зазначені у частині першій статті 8 цього Закону, і об'єкти суміжних прав, зазначені у статті 35 цього Закону, незалежно від місця їх першого оприлюднення (або не оприлюднені, але знаходяться в об'єктивній формі на території України), авторами яких або особами, яким належить авторське право і (або) суміжні права на них, є фізичні особи, які є громадянами України або не є її громадянами, але мають постійне місце проживання на території України, або юридичні особи, які мають місцезнаходження на території України;

б) твори, зазначені у частині першій статті 8 цього Закону, і об'єкти суміжних прав, зазначені у статті 35 цього Закону, вперше оприлюднені на території України або вперше оприлюднені за межами України, але після цього протягом 30 днів оприлюднені на території України;

в) передачі організацій мовлення, що мають місцезнаходження на території України і здійснюють передачі за допомогою передавачів, розташованих на території України;

г) твори архітектури і скульптури, які об'єктивно знаходяться на території України;

д) твори та об'єкти суміжних прав, які охороняються відповідно до міжнародних договорів України.

2. Положення цього Закону спрямовані на захист особистих немайнових прав і майнових прав:

а) суб'єктів авторського права, зазначених у статті 7 цього Закону, і суб'єктів суміжних прав, зазначених у частині першій статті 36 цього Закону, які є громадянами України або не є громадянами України, але мають постійне місце проживання на території України (для юридичних осіб – місцезнаходження на території України), незалежно від того, на якій території вперше були оприлюднені їх твори чи об'єкти суміжних прав;

б) суб'єктів авторського права, зазначених у статті 7 цього Закону, і суб'єктів суміжних прав, зазначених у частині першій статті 36 цього Закону, незалежно від їх громадянства і постійного місця проживання (для юридичних осіб – їх місцезнаходження), твори чи об'єкти суміжних прав яких вперше оприлюднені на території України або не оприлюднені, але які знаходяться в об'єктивній формі на території України;

в) суб'єктів авторського права, зазначених у статті 7 цього Закону, і суб'єктів суміжних прав, зазначених у частині першій статті 36 цього Закону, незалежно від їх громадянства і постійного місця проживання, твори чи об'єкти суміжних прав яких вперше оприлюднені в іншій країні та протягом 30 днів після цього оприлюднені на території України;

г) інших осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права.

3. Суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав, незалежно від їх громадянства, твори чи об'єкти суміжних прав яких вперше оприлюднені на території іншої держави або не оприлюднені, але знаходяться в об'єктивній формі на території іншої держави, правова охорона надається відповідно до міжнародних договорів України.

Стаття 4. Повноваження Установи у сфері охорони авторського права і суміжних прав

1. Установа забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони авторського права і суміжних прав, здійснює свої повноваження у межах, що передбачені законом, і виконує такі функції:

реалізує моніторинг застосування і дотримання національного законодавства і міжнародних договорів у сфері авторського права і суміжних прав;

веде облік організацій колективного управління після їх реєстрації, здійснює нагляд за діяльністю цих організацій і надає їм методичну допомогу;

здійснює контроль за виконанням цього Закону у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

здійснює посередництво у переговорах і при вирішенні конфліктів між організаціями колективного управління, а також між цими організаціями і суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав;

організує розробку нормативів і таблиць щодо розміру мінімальної винагороди і її розподілу між авторами і іншими суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав і подає їх для затвердження Кабінетові Міністрів України;

забезпечує відтворювачів, імпортерів і експортерів примірників аудіовізуальних творів, фонограм (відеограм) контрольними марками відповідно до Закону України "Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів і фонограм", веде Єдиний реєстр одержувачів контрольних марок;

організує приймання і розгляд заявок на державну реєстрацію прав автора на твори науки, літератури і мистецтва, а також на реєстрацію договорів, які стосуються прав авторів на твори, і здійснення їх реєстрації;

забезпечує складання і періодичне видання каталогів усіх державних реєстрацій авторського права;

організує публікацію офіційного бюлетеня з питань охорони авторського права і суміжних прав;

забезпечує розробку і реалізацію освітніх програм у сфері охорони авторського права і суміжних прав;

представляє інтереси України з питань охорони авторського права і суміжних прав у міжнародних організаціях відповідно до чинного законодавства;

доручає закладам, які входять до державної системи правової охорони інтелектуальної власності, відповідно до їх спеціалізації, виконувати окремі завдання, що визначені цим Законом, Положенням про Установу, іншими нормативно-правовими актами у сфері правової охорони інтелектуальної власності;

сприяє діяльності організацій колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, пов'язаної з виконанням функцій, які визначені статтею 49 цього Закону;

(Частину першу статті 4 доповнено новим абзацом чотирнадцятим, згідно із Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV, у зв'язку з цим абзац чотирнадцятий вважати абзацом п'ятнадцятим)

виконує інші функції відповідно до Положення про Установу, затвердженого в установленому порядку.

2. Установа має право вимагати від організацій колективного управління передбачену частиною сьомою статті 48 цього Закону інформацію.

3. Фінансування діяльності Установи провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України.

Стаття 5. Застосування правил міжнародного договору

Якщо чинним міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що містяться в законодавстві України про авторське право і суміжні права, то застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 6. Права іноземних осіб та осіб без громадянства

Іноземні особи та особи без громадянства, відповідно до міжнародних договорів чи на основі принципу взаємності, мають однакові з особами України права, передбачені цим Законом.

РОЗДІЛ II. АВТОРСЬКЕ ПРАВО

Стаття 7. Суб'єкти авторського права

Суб'єктами авторського права є автори творів, зазначених у частині першій статті 8 цього Закону, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права.

Стаття 8. Об'єкти авторського права

1. Об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва, а саме:

1) літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);

2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;

3) комп'ютерні програми;

4) бази даних;

5) музичні твори з текстом і без тексту;

6) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки;

7) аудіовізуальні твори;

8) твори образотворчого мистецтва;

9) твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва;

10) фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії;

11) твори ужиткового мистецтва, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо;

(Пункт 11 частини першої статті 8 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

12) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності;

13) сценічні обробки творів, зазначених у пункті 1 цієї частини, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу;

14) похідні твори;

15) збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на

твори, що входять до них як складові частини;

16) тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів;

17) інші твори.

2. Охороні за цим Законом підлягають всі твори, зазначені у частині першій цієї статті, як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, так і не завершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо).

3. Передбачена цим Законом правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі.

Стаття 9. Охорона авторського права на частину твору

Частина твору, яка може використовуватися самостійно, у тому числі й оригінальна назва твору, розглядається як твір і охороняється відповідно до цього Закону.

Стаття 10. Об'єкти, що не охороняються

Не є об'єктом авторського права:

а) повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації;

б) твори народної творчості (фольклор);

в) видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади;

г) державні символи України, державні нагороди; символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань; символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій;

д) грошові знаки;

е) розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право sui-generis (своєрідне право, право особливого роду).

Проекти офіційних символів і знаків, зазначених у пунктах "г" і "д" частини першої цієї статті, до їх офіційного затвердження розглядаються як твори і охороняються відповідно до цього Закону.

Стаття 11. Виникнення і здійснення авторського права. Презумпція авторства

1. Первинним суб'єктом, якому належить авторське право, є автор твору.

За відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства).

Це положення застосовується також у разі опублікування твору під псевдонімом, який ідентифікує автора.

2. Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей.

3. Особа, яка має авторське право (автор твору чи будь-яка інша особа, якій на законних підставах передано авторське майнове право на цей твір), для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права. Цей знак складається з таких елементів:

латинська літера "с", обведена колом, - ©;

ім'я особи, яка має авторське право;

рік першої публікації твору.

Знак охорони авторського права проставляється на оригіналі і кожному примірнику твору.

4. Якщо твір опубліковано анонімно чи під псевдонімом (за винятком випадку, коли псевдонім однозначно ідентифікує автора), видавець твору (його ім'я чи назва мають бути зазначені на творі) вважається представником автора і має право захищати права останнього. Це положення діє до того часу, поки автор твору не розкриє своє ім'я і не заявить про своє авторство.

5. Суб'єкт авторського права для засвідчення авторства (авторського права) на оприлюднений чи не оприлюднений твір, факту і дати опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір, у будь-який час протягом строку охорони авторського права може зареєструвати своє авторське право у відповідних державних реєстрах.

Державна реєстрація авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, здійснюється Установою відповідно до затвердженого Кабінетом Міністрів України порядку. Установа складає і періодично видає каталоги всіх державних реєстрацій.

За підготовку Установою до державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, сплачуються збори, розміри яких визначаються Кабінетом Міністрів України.

Про реєстрацію авторського права на твір Установою видається свідоцтво. За видачу свідоцтва сплачується державне мито, кошти від сплати якого перераховуються до Державного бюджету України. Розмір і порядок сплати державного мита за видачу свідоцтва визначаються законодавством.

Особа, яка володіє матеріальним об'єктом, в якому втілено (виражено) твір, не може перешкоджати особі, яка має авторське право, у його реєстрації.

Стаття 12. Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, в якому втілено твір

1. Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, в якому втілено твір, не залежать одне від одного. Відчуження матеріального об'єкта, в якому втілено твір, не означає відчуження авторського права і навпаки.

2. Власникові матеріального об'єкта, в якому втілено оригінал твору образотворчого мистецтва чи архітектури, не дозволяється руйнувати цей об'єкт без попереднього пропонування його авторові твору за ціну, що не перевищує вартості матеріалів, витрачених на його створення. Якщо збереження об'єкта, в якому втілено оригінал твору, є неможливим, власник матеріального об'єкта, в якому виражено оригінал твору, повинен дозволити авторові зробити копію твору у відповідній формі, а якщо це стосується архітектурної споруди — фотографії твору.

Стаття 13. Співавторство

1. Співавторами є особи, спільною творчою працею яких створено твір.

Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить всім співавторам незалежно від того, чи утворює такий твір одне нерозривне ціле або складається із частин, кожна з яких має самостійне значення.

Відносини між співавторами визначаються угодою, укладеною між ними.

Право опублікування та іншого використання твору в цілому належить всім співавторам.

Якщо твір, створений у співавторстві, утворює одне нерозривне ціле, то жоден із співавторів не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору.

У разі порушення спільного авторського права кожен співавтор може доводити своє право в судовому порядку.

2. Якщо твір, створений у співавторстві, складається з частин, кожна з яких має самостійне значення, то кожен із співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд, якщо інше не передбачено угодою між співавторами.

3. Співавторством є також авторське право на інтерв'ю. Співавторами інтерв'ю є особа, яка дала інтерв'ю, та особа, яка його взяла.

Опублікування запису інтерв'ю допускається лише за згодою особи, яка дала інтерв'ю.

4. Винагорода за використання твору належить співавторам у рівних частках, якщо в угоді між ними не передбачається інше.

Стаття 14. Особисті немайнові права автора

1. Автору належать такі особисті немайнові права:

1) вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;

2) забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом;

3) вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання;

4) вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора.

2. Особисті немайнові права автора не можуть бути передані (відчужені) іншим особам.

Стаття 15. Майнові права автора

1. До майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) належать:

а) виключне право на використання твору;

б) виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами.

Майнові права автора (чи іншої особи, яка має авторське право) можуть бути передані (відчужені) іншій особі згідно з положеннями статті 31 цього Закону, після чого ця особа стає суб'єктом авторського права.

2. Виключне право на використання твору автором (чи іншою особою, яка має авторське право) дозволяє йому використовувати твір у будь-якій формі і будь-яким способом.

3. Виключне право автора (чи іншої особи, яка має авторське право) на дозвіл чи заборону використання твору іншими особами дає йому право дозволяти або забороняти:

1) відтворення творів;

2) публічне виконання і публічне сповіщення творів;

3) публічну демонстрацію і публічний показ;

4) будь-яке повторне оприлюднення творів, якщо воно здійснюється іншою організацією, ніж та, що здійснила перше оприлюднення;

5) переклади творів;

6) переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів;

7) включення творів як складових частин до збірників, антологій, енциклопедій тощо;

8) розповсюдження творів шляхом першого продажу, відчуження іншим способом або шляхом здавання в майновий найм чи у прокат та шляхом іншої передачі до першого продажу примірників твору;

9) подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і у будь-який час за їх власним вибором;

10) здавання в майновий найм і (або) комерційний прокат після першого продажу, відчуження іншим способом оригіналу або примірників аудіовізуальних творів, комп'ютерних програм, баз даних, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксова-

них у фонограмі чи відеограмі або у формі, яку зчитує комп'ютер;

11) імпорт примірників творів.

Цей перелік не є вичерпним.

4. Виключні права авторів на використання творів архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва передбачають і право їх участі у реалізації проектів цих творів.

5. За винятком випадків, передбачених статтями 21 - 25 цього Закону, автор (чи інша особа, яка має авторське право) має право вимагати виплати винагороди за будь-яке використання твору. Винагорода може здійснюватися у формі одноразового (паушального) платежу, або відрахувань за кожний проданий примірник чи кожне використання твору (роялті), або комбінованих платежів.

Розмір і порядок виплати авторської винагороди за створення і використання твору встановлюються в авторському договорі або у договорах, що укладаються за дорученням суб'єктів авторського права організаціями колективного управління з особами, які використовують твори.

Кабінетом Міністрів України можуть установлюватися мінімальні ставки авторської винагороди та порядок їх застосування.

(Абзац третій частини п'ятої статті 15 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

6. Обмеження майнових прав, встановлені статтями 21 – 25 цього Закону, здійснюються за умови, що вони не завдаватимуть шкоди використанню твору і не обмежуватимуть безпідставно законні інтереси автора.

7. Якщо примірники правомірно опублікованого твору законним чином введені у цивільний обіг шляхом їх першого продажу в Україні, то допускається їх повторне введення в обіг шляхом продажу, дарування тощо без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право) і без виплати авторської винагороди, а щодо творів образотворчого мистецтва – з урахуванням положень статті 27 цього Закону. Проте у цьому випадку право здавання у майновий найм чи комерційний прокат залишається виключно за особою, яка має авторське право.

Стаття 16. Авторське право на службові твори

1. Авторське особисте немайнове право на службовий твір належить його автору.

2. Виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

3. За створення і використання службового твору автору належить авторська винагорода, розмір та порядок виплати якої встановлюються трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

Стаття 17. Авторське право на аудіовізуальний твір

1. Авторами аудіовізуального твору є:

а) режисер-постановник;

б) автор сценарію і (або) текстів, діалогів;

в) автор спеціально створеного для аудіовізуального твору музичного твору з текстом або без нього;

г) художник-постановник;

д) оператор-постановник.

Одна і та сама фізична особа може суміщати дві або більше із наведених у цій частині авторських функцій.

2. Якщо інше не передбачено у договорі про створення аудіовізуального твору, автори, які зробили внесок або зобов'язалися зробити внесок у створення аудіовізуального твору і передали майнові права організації, що здійснює виробництво аудіовізуального твору,

чи продюсеру аудіовізуального твору, не мають права заперечувати проти виконання цього твору, його відтворення, розповсюдження, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення, а також субтитрування і дублювання його тексту, крім права на окреме публічне виконання музичних творів, включених до аудіовізуального твору. За оприлюднення і кожне публічне виконання, показ, демонстрацію чи сповіщення аудіовізуального твору, його здавання у майновий найм і (або) комерційний прокат його примірників за всіма авторами аудіовізуального твору зберігається право на справедливу винагороду, що розподіляється і виплачується організаціями колективного управління або іншим способом.

3. Автори, твори яких увійшли як складова частина до аудіовізуального твору (як тих, що існували раніше, так і створених у процесі роботи над аудіовізуальним твором), зберігають авторське право кожний на свій твір і можуть самостійно використовувати його незалежно від аудіовізуального твору в цілому, якщо договором з організацією, що здійснює виробництво аудіовізуального твору, чи з продюсером аудіовізуального твору не передбачено інше.

Стаття 18. Авторське право на комп'ютерні програми

Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори. Така охорона поширюється на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження.

Стаття 19. Авторське право на збірники та інші складені твори

1. Авторові збірника та інших складених творів (упорядникові) належить авторське право на здійснені ним підбір і розташування творів та (або) інших даних, що є результатом творчої праці (упорядкування).

Упорядник збірника користується авторським правом за умови дотримання ним прав авторів кожного з творів, включених до складеного твору.

Автори творів, включених до складеного твору, мають право використовувати свої твори незалежно від складеного твору, якщо інше не передбачено авторським договором з упорядником збірника.

Авторське право упорядника збірника не перешкоджає іншим особам здійснювати самостійний підбір або розташування тих самих творів та (або) інших даних для створення своїх творів.

Передбачена цією частиною правова охорона баз даних не поширюється на самі дані чи інформацію і не зачіпає будь-яке авторське право, що відноситься до самих даних чи інформації, які містяться у базі даних.

2. Видавцям енциклопедій, енциклопедичних словників, періодичних збірників, збірників наукових праць, газет, журналів та інших періодичних видань належать виключні права на використання таких видань у цілому. Видавець має право за будь-якого використання таких видань зазначати в них своє ім'я або вимагати такого зазначення.

Автори творів, включених до таких видань, зберігають виключні права на використання своїх творів незалежно від видання в цілому, якщо інше не передбачено авторським договором.

Стаття 20. Авторське право перекладачів і авторів інших похідних творів

1. Перекладачам і авторам інших похідних творів належить авторське право на здійснені ними переклад, адаптацію, аранжування або іншу переробку.

Перекладачі і (або) автори інших похідних творів користуються авторським правом на створений ними твір за умови дотримання ними прав автора, твір якого зазнав перекладу, адаптації, аранжування або іншої переробки.

2. Авторське право перекладачів і (або) авторів інших похідних творів не перешкоджає іншим особам здійснювати свої переклади і переробки тих самих творів.

Стаття 21. Вільне використання твору із зазначенням імені автора

Без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право), але з обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення, допускається:

1) використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою, в тому числі цитування статей з газет і журналів у формі оглядів преси, якщо воно зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору, до якого цитати включаються; вільне використання цитат у формі коротких уривків з виступів і творів, включених до фонограми (відеограми) або програми мовлення;

2) використання літературних і художніх творів в обсязі, виправданому поставленою метою, як ілюстрацій у виданнях, передачах мовлення, звукозаписах чи відеозаписах навчального характеру;

3) відтворення у пресі, публічне виконання чи публічне сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей з поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань чи публічно сповіщених творів такого ж самого характеру у випадках, коли право на таке відтворення, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення спеціально не заборонено автором;

4) відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення творів, побачених або почутих під час перебігу таких подій, в обсязі, виправданому інформаційною метою;

5) відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах, ярмарках або у колекціях для висвітлення зазначених заходів, без використання цих каталогів у комерційних цілях;

(Пункт 5 частини першої статті 21 в редакції Закону України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

6) видання випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих;

7) відтворення творів для судового і адміністративного провадження в обсязі, виправданому цією метою;

8) публічне виконання музичних творів під час офіційних і релігійних церемоній, а також похоронів в обсязі, виправданому характером таких церемоній;

9) відтворення з інформаційною метою у газетах та інших періодичних виданнях, передача в ефір або інше публічне сповіщення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів у обсязі, виправданому поставленою метою;

10) відтворення твору в цілях і за умов, передбачених статтями 22 — 25 цього Закону.

Цей перелік вільного використання творів є вичерпним.

Стаття 22. Вільне відтворення бібліотеками та архівами примірників твору репрографічним способом

Допускається без згоди автора або іншої особи, яка має авторське право, репрографічне відтворення одного примірника твору бібліотеками та архівами, діяльність яких не спрямована прямо або опосередковано на одержання прибутку, за таких умов:

1) у разі, коли відтворюваним твором є окрема опублікована стаття та інші невеликі за обсягом твори чи уривки з письмових творів (за винятком комп'ютерних програм і баз даних), з ілюстраціями чи без них, і коли це відтворення здійснюється за запитами фізичних осіб за умови, що:

а) бібліотека та архів мають достатньо підстав вважати, що такий примірник використовуватиметься з метою освіти, навчання і приватного дослідження;

б) відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру;

в) підпункт "в" пункту 1 статті 22 виключено

(Згідно із Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

2) у разі, коли відтворення здійснюється для збереження або заміни загубленого, по-

шкодженого та непридатного примірника даної бібліотеки чи архіву або для відновлення загубленого, пошкодженого або непридатного примірника з фонду аналогічної бібліотеки чи архіву, а одержання такого примірника іншим шляхом неможливе, а також коли відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру.

Стаття 23. Вільне відтворення примірників твору для навчання

Допускається без згоди автора чи іншої особи, яка має авторське право:

1) відтворення уривків з опублікованих письмових творів, аудіовізуальних творів як ілюстрацій для навчання за умови, що обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті;

2) репрографічне відтворення навчальними закладами для аудиторних занять опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів з ілюстраціями або без них за умови, коли:

а) обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті;

б) відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру.

в) підпункт "в" пункту 2 статті 23 виключено

(Згідно із Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 24. Вільне копіювання, модифікація і декомпіляція комп'ютерних програм

1. Особа, яка правомірно володіє правомірно виготовленим примірником комп'ютерної програми, має право без згоди автора або іншої особи, яка має авторське право на цю програму:

(Абзац перший частини першої статті 24 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

1) внести до комп'ютерної програми зміни (модифікації) з метою забезпечення її функціонування на технічних засобах особи, яка використовує ці програми, і вчинення дій, пов'язаних з функціонуванням комп'ютерної програми відповідно до її призначення, зокрема запис і збереження в пам'яті комп'ютера, а також виправлення явних помилок, якщо інше не передбачено угодою з автором чи іншою особою, яка має авторське право;

2) виготовити одну копію комп'ютерної програми за умови, що ця копія призначена тільки для архівних цілей або для заміни правомірно придбаного примірника у випадках, якщо оригінал комп'ютерної програми буде втраченим, знищеним або стане непридатним для використання. При цьому копія комп'ютерної програми не може бути використана для інших цілей, ніж зазначено у цьому пункті та пункті 1 цієї частини, і має бути знищена у разі, якщо володіння примірником цієї комп'ютерної програми перестає бути правомірним;

3) декомпілювати комп'ютерну програму (перетворити її з об'єктного коду у вихідний текст) з метою одержання інформації, необхідної для досягнення її взаємодії із незалежно розробленою комп'ютерною програмою, за дотримання таких умов:

а) інформація, необхідна для досягнення здатності до взаємодії, раніше не була доступною цій особі з інших джерел;

б) зазначені дії здійснюються тільки щодо тих частин комп'ютерної програми, які необхідні для досягнення здатності до взаємодії;

в) інформація, одержана в результаті декомпіляції, може використовуватися лише для досягнення здатності до її взаємодії з іншими програмами, але не може передаватися іншим особам, крім випадків, якщо це необхідно для досягнення здатності до взаємодії з іншими програмами, а також не може використовуватися для розроблення комп'ютерної програми, схожої на декомпільовану комп'ютерну програму, або для вчинення будь-якої іншої дії, що порушує авторське право;

4) спостерігати, вивчати, досліджувати функціонування комп'ютерної програми з ме-

тою визначення ідей і принципів, що лежать в її основі, за умови, що це робиться в процесі виконання будь-якої дії із завантаження, показу, функціонування, передачі чи запису в пам'ять (збереження) комп'ютерної програми.

2. Застосування положень цієї статті не повинно завдавати шкоди використанню комп'ютерної програми і не повинно обмежувати законні інтереси автора та (або) іншої особи, яка має авторське право на комп'ютерну програму.

Стаття 25. Вільне відтворення творів у особистих цілях

1. Допускається без дозволу автора (чи іншої особи, яка має авторське право) і без виплати авторської винагороди відтворювати виключно в особистих цілях або для кола сім'ї попередньо правомірно оприлюднені твори, крім:

а) творів архітектури у формі будівель і споруд;

б) комп'ютерних програм, за винятком випадків, передбачених статтею 24 цього Закону;

в) репрографічного відтворення книг, нотних текстів і оригінальних творів образотворчого мистецтва, за винятком випадків, передбачених статтями 22 і 23 цього Закону;

г) пункт "г" частини першої статті 25 виключено

(Згідно із Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

2. Твори і виконання, зафіксовані у фонограмах, відеограмах, їх примірниках, а також аудіовізуальні твори та їх примірники допускається відтворювати у домашніх умовах виключно в особистих цілях або для кола сім'ї без дозволу автора (авторів), виконавців, виробників фонограм, виробників відеограм, але з виплатою їм винагороди. Особливості виплати винагороди у цьому випадку визначені статтею 42 цього Закону.

(Частина друга статті 25 в редакції Закону України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 26. Право доступу до твору образотворчого мистецтва

При передачі твору образотворчого мистецтва чи матеріального об'єкта, в якому втілено цей твір, у власність іншій особі автор має право вимагати доступу до цього твору з метою його використання для відтворення (виготовлення примірників, слайдів, карток, переробок тощо) за умови, що це не порушує законні права та інтереси власника твору образотворчого мистецтва. Власник не може відмовити автору в доступі до твору без достатніх підстав. При цьому від власника твору не можна вимагати доставки твору авторові.

Стаття 27. Право слідування

Автор твору образотворчого мистецтва, а у разі його смерті — спадкоємці впродовж встановленого статтею 28 цього Закону строку користуються щодо проданих автором оригіналів творів образотворчого мистецтва невідчужуваним правом на одержання п'яти відсотків від ціни кожного наступного продажу твору через аукціон, галерею, салон, крамницю тощо, що йде за першим його продажем, здійсненим автором твору (право слідування). Виплата винагороди у цьому випадку здійснюється зазначеними аукціонами, галереями, салонами, крамницями тощо.

Збір і виплата винагороди, одержаної в результаті використання права слідування, здійснюються особисто автором, через його повіреного або через організації колективного управління.

Стаття 28. Строк дії авторського права

1. Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення і починає діяти від дня створення твору.

2. Авторське право діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті, крім випадків, передбачених цією статтею.

3. Для творів, оприлюднених анонімно або під псевдонімом, строк дії авторського права

закінчується через 70 років після того, як твір було оприлюднено. Якщо взятий автором псевдонім не викликає сумніву щодо особи автора або якщо авторство твору, оприлюдненого анонімно або під псевдонімом, розкривається не пізніше ніж через 70 років після оприлюднення твору, застосовується строк, передбачений частиною другою цієї статті.

4. Авторське право на твори, створені у співавторстві, діє протягом життя співавторів і 70 років після смерті останнього співавтора.

5. У разі, коли весь твір публікується (оприлюднюється) не водночас, а послідовно у часі томами, частинами, випусками, серіями тощо, строк дії авторського права визначається окремо для кожної опублікованої (оприлюдненої) частини твору.

6. Авторське право на твори посмертно реабілітованих авторів діє протягом 70 років після їх реабілітації.

7. Авторське право на твір, вперше опублікований протягом 30 років після смерті автора, діє протягом 70 років від дати його правомірного опублікування.

8. Будь-яка особа, яка після закінчення строку охорони авторського права по відношенню до неоприлюдненого твору вперше його оприлюднює, користується захистом, що є рівноцінним захисту майнових прав автора. Строк охорони цих прав становить 25 років від часу, коли твір був вперше оприлюднений.

9. Строк дії авторського права після смерті автора і строки, встановлені частинами третьою – сьомою цієї статті, починаються від дня смерті автора чи з дня настання подій, передбачених у зазначених частинах, але відліковуються з 1 січня року, наступного за роком смерті чи роком, в якому відбулася зазначена подія.

(Частина дев'ята статті 28 в редакції Закону України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

10. Особисті немайнові права автора, передбачені статтею 14 цього Закону, охороняються безстроково.

Стаття 29. Перехід авторського права у спадщину

1. Майнові права авторів та інших осіб, які мають виключне авторське право, переходять у спадщину. Не переходять у спадщину особисті немайнові права автора.

2. Спадкоємці мають право захищати авторство на твір і протидіяти перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, що може завдати шкоди честі та репутації автора.

Стаття 30. Перехід творів у суспільне надбання

1. Закінчення строку дії авторського права на твори означає їх перехід у суспільне надбання.

2. Твори, які стали суспільним надбанням, можуть вільно, без виплати авторської винагороди, використовуватися будь-якою особою, за умови дотримання особистих немайнових прав автора, передбачених статтею 14 цього Закону.

3. Кабінетом Міністрів України можуть встановлюватися спеціальні відрахування до фондів творчих спілок України за використання на території України творів, які стали суспільним надбанням.

Стаття 31. Передача (відчуження) майнових прав суб'єктів авторського права

1. Автор (чи інша особа, яка має авторське право) може передати свої майнові права, зазначені у статті 15 цього Закону, будь-якій іншій особі повністю чи частково. Передача майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) оформляється авторським договором.

Майнові права, що передаються за авторським договором, мають бути у ньому визначені. Майнові права, не зазначені в авторському договорі як відчужувані, вважаються такими, що не передані.

2. Майнове право суб'єкта авторського права, який є юридичною особою, може бути

передане (відчужене) іншій особі у встановленому законом порядку внаслідок ліквідації цієї юридичної особи – суб'єкта авторського права.

Стаття 32. Передача права на використання твору

1. Автору та іншій особі, яка має авторське право, належить виключне право надавати іншим особам дозвіл на використання твору будь-яким одним або всіма відомими способами на підставі авторського договору.

Використання твору будь-якою особою допускається виключно на основі авторського договору, за винятком випадків, передбачених статтями 21 – 25 цього Закону.

2. Передача права на використання твору іншим особам може здійснюватися на основі авторського договору про передачу виключного права на використання твору або на основі авторського договору про передачу невиключного права на використання твору.

3. За авторським договором про передачу виключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має виключне авторське право) передає право використовувати твір певним способом і у встановлених межах тільки одній особі, якій ці права передаються, і надає цій особі право дозволяти або забороняти подібне використання твору іншим особам. При цьому за особою, яка передає виключне право на використання твору, залишається право на використання цього твору лише в частині прав, що не передаються.

4. За авторським договором про передачу невиключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має авторське право) передає іншій особі право використовувати твір певним способом і у встановлених межах. При цьому за особою, яка передає невиключне право, зберігається право на використання твору і на передачу невиключного права на використання твору іншим особам.

5. Право на передачу будь-яким особам невиключних прав на використання творів мають організації колективного управління, яким суб'єкти авторського права передали повноваження на управління своїми майновими авторськими правами.

6. Права на використання твору, що передаються за авторським договором, вважаються невиключними, якщо у договорі не передбачено передачі виключних прав на використання твору.

Стаття 33. Договори на право використання творів

1. Договори про передачу прав на використання творів укладаються у письмовій формі. В усній формі може укладатися договір про використання (опублікування) твору в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо).

2. Договір про передачу прав на використання творів вважається укладеним, якщо між сторонами досягнуто згоди щодо всіх істотних умов (строку дії договору, способу використання твору, території, на яку поширюється передаване право, розміру і порядку виплати авторської винагороди, а також інших умов, щодо яких за вимогою однієї із сторін повинно бути досягнено згоди).

Авторська винагорода визначається у договорі у вигляді відсотків від доходу, отриманого від використання твору, або у вигляді фіксованої суми чи іншим чином. При цьому ставки авторської винагороди не можуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Кабінетом Міністрів України.

3. Предметом договору про передачу прав на використання твору не можуть бути права, яких не було на момент укладання договору.

4. Відповідні відомства і творчі спілки можуть розробляти примірні авторські договори (зразки авторських договорів).

5. Умови договору, що погіршують становище автора (його правонаступника) порівняно із становищем, встановленим чинним законодавством, є недійсними.

6. За авторським договором замовлення автор зобов'язується створити у майбутньому

твір відповідно до умов цього договору і передати його замовникові. Договором може передбачатися виплата замовником авторові авансу як частини авторської винагороди.

7. Умови договору, що обмежують право автора на створення майбутніх творів на зазначену у договорі тему чи у зазначеній галузі, є недійсними.

8. Усі майнові права на використання твору, які передаються за авторським договором, мають бути у ньому визначені. Майнові права, не зазначені в авторському договорі як передані суб'єктом авторського права, вважаються такими, що не передані, і зберігаються за ним.

Стаття 34. Відповідальність за невиконання авторського договору

1. Сторона, яка не виконала або неналежним чином виконала зобов'язання за авторським договором, зобов'язана відшкодувати іншій стороні всі збитки, в тому числі упущену вигоду.

2. Якщо автор не передав твір замовникові відповідно до умов авторського договору замовлення, він повинен відшкодувати замовникові збитки, в тому числі упущену вигоду.

3. Спори щодо відповідальності за невиконання умов авторських договорів вирішуються у суді.

РОЗДІЛ III. СУМІЖНІ ПРАВА

Стаття 35. Об'єкти суміжних прав

Об'єктами суміжних прав, незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу і форми вираження, є:

а) виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів;

б) фонограми, відеограми;

в) передачі (програми) організацій мовлення.

Стаття 36. Суб'єкти суміжних прав

1. Суб'єктами суміжних прав є:

а) виконавці творів, їх спадкоємці та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо виконань;

б) виробники фонограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо фонограм;

в) виробники відеограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо відеограм;

г) організації мовлення та їх правонаступники.

2. Виконавці здійснюють свої права за умови дотримання ними прав авторів виконуваних творів та інших суб'єктів авторського права. Виробники фонограм, виробники відеограм повинні дотримуватися прав суб'єктів авторського права і виконавців. Організації мовлення повинні дотримуватися прав суб'єктів авторського права, виконавців, виробників фонограм (відеограм).

Стаття 37. Виникнення і здійснення суміжних прав

1. Первинними суб'єктами суміжних прав є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення.

2. Суміжне право виникає внаслідок факту виконання твору, виробництва фонограми, виробництва відеограми, оприлюднення передачі організації мовлення.

3. Для виникнення і здійснення суміжних прав не вимагається виконання будь-яких формальностей.

Виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми для сповіщення про свої суміжні права на фонограмах, відеограмах і всіх їх примірниках, що розповсюджуються

серед публіки на законних підставах, або їх упаковках можуть використовувати знак охорони суміжних прав. Цей знак складається з таких елементів:

латинська літера “Р”, обведена колом, - ;

імена (назви) осіб, які мають щодо цих фонограм (відеограм) суміжні права;

рік першої публікації фонограми (відеограми).

За відсутності доказів іншого, виконавцем, виробником фонограми чи відеограми вважаються особи, імена (назви) яких зазначені на фонограмі, відеограмі та їх примірниках або на їх упаковці.

4. Кабінетом Міністрів України можуть установлюватися мінімальні ставки винагороди за використання об’єктів суміжних прав та порядок їх індексації.

Стаття 38. Особисті немайнові права виконавців та права на ім’я (назву) виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення

1. Виконавцеві твору належать такі особисті немайнові права:

а) вимагати визнання того, що він є виконавцем твору;

б) вимагати, щоб його ім’я або псевдонім зазначалися чи повідомлялися у зв’язку з кожним його виступом, записом чи виконанням (у разі, якщо це можливо);

в) вимагати забезпечення належної якості запису його виконання і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій суттєвій зміні, що може завдати шкоди його честі і репутації.

2. Виробник фонограми, виробник відеограми має право зазначати своє ім’я (назву) на кожному носії запису або його упаковці поряд із зазначенням авторів, виконавців і назв творів, вимагати його згадування у процесі використання фонограми (відеограми).

3. Організація мовлення має право вимагати згадування своєї назви у зв’язку із записом, відтворенням, розповсюдженням своєї передачі і публічним повторним сповіщенням її іншою організацією мовлення.

Стаття 39. Майнові права виконавців

1. Майновим правом виконавців є їх виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

а) публічне сповіщення своїх незафіксованих виконань (прямий ефір);

б) фіксацію у фонограмах чи відеограмах своїх раніше незафіксованих виконань;

в) відтворення (пряме і (або) опосередковане) своїх виконань, зафіксованих без їх згоди у фонограмі чи відеограмі, чи за їх згодою, але якщо відтворення здійснюється з іншою метою, ніж та, на яку вони дали свою згоду;

г) розповсюдження своїх виконань, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі, шляхом першого продажу або іншої передачі права власності у разі, коли вони при першій фіксації виконання не дали дозволу виробнику фонограми (виробнику відеограми) на її подальше відтворення;

д) комерційний прокат, майновий найм своїх виконань, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі, якщо при фіксації не було їх згоди на комерційний прокат і майновий найм, навіть після розповсюдження виконань, здійсненого виробником фонограми (відеограми) або за його дозволом;

е) розповсюдження своїх виконань, зафіксованих у фонограмах чи відеограмах, через будь-які засоби зв’язку таким чином, що будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором, якщо при першій фіксації виконання не було їх згоди на такий вид розповсюдження.

2. Майнові права виконавців можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, в якому визначаються спосіб використання виконань, розмір і порядок виплати винагороди, строк дії договору і використання виконань, територія, на яку розповсюджуються передані права тощо. Визначені договором ставки винагороди не мо-

жуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Кабінетом Міністрів України.

3. У разі, коли виконання використовується в аудіовізуальному творі, вважається, що виконавець передає організації, яка здійснює виробництво аудіовізуального твору, або продюсеру аудіовізуального твору всі майнові права на виконання, якщо інше не передбачено договором.

4. У разі, коли виконавець під час першої фіксації виконання безпосередньо дозволить виробнику фонограми чи виробнику відеограми її подальше відтворення, вважається, що виконавець передав виробнику фонограми чи виробнику відеограми виключне право на розповсюдження фонограм, відеограм і їх примірників способом першого продажу або іншої передачі у власність чи володіння, а також способом здавання у майновий найм, комерційний прокат та іншої передачі. При цьому виконавець зберігає право на одержання справедливої винагороди за зазначені види використання свого виконання через організації колективного управління або іншим способом.

Стаття 40. Майнові права виробників фонограм і виробників відеограм

1. До майнових прав виробників фонограм і виробників відеограм належить їх виключне право на використання своїх фонограм, відеограм і виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

а) відтворення (пряме і (або) опосередковане) своїх фонограм і відеограм у будь-якій формі і будь-яким способом;

б) розповсюдження серед публіки фонограм, відеограм та їх примірників шляхом першого продажу або іншої передачі права власності;

в) комерційний прокат фонограм, відеограм і їх примірників, навіть після їх розповсюдження, здійсненого виробником фонограми чи відеограми або за їх дозволом;

г) публічне сповіщення фонограм, відеограм та їх примірників через будь-які засоби зв'язку таким чином, що будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором;

д) будь-яку видозміну своїх фонограм, відеограм;

е) ввезення на митну територію України фонограм, відеограм та їх примірників з метою їх поширення серед публіки.

2. Майнові права виробників фонограм і виробників відеограм можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, в якому визначаються спосіб використання фонограми (відеограми), розмір і порядок виплати винагороди, строк дії договору, строк використання фонограми (відеограми), територія, на яку розповсюджуються передані права, тощо. Визначені договором ставки винагороди не можуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Кабінетом Міністрів України.

Майнові права виробника фонограми чи відеограми, який є юридичною особою, можуть бути також передані (відчужені) іншій особі у встановленому законом порядку внаслідок ліквідації юридичної особи – суб'єкта суміжних прав.

3. Якщо фонограми, відеограми чи їх примірники введені виробником фонограми (відеограми) чи за його згодою у цивільний обіг шляхом їх першого продажу в Україні, то допускається їх наступне розповсюдження шляхом продажу, дарування тощо без згоди виробника фонограми (відеограми) чи його правонаступника і без виплати йому винагороди. Проте й у цьому випадку право здавання таких примірників фонограм (відеограм) у майновий найм чи комерційний прокат залишається виключно правом виробника фонограми (відеограми).

Стаття 41. Майнові права організацій мовлення

1. До майнових прав організацій мовлення належить їх виключне право на використання своїх програм будь-яким способом і виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

а) публічне сповіщення своїх програм шляхом трансляції і ретрансляції;

б) фіксацію своїх програм на матеріальному носії та їх відтворення;

в) публічне виконання і публічну демонстрацію своїх програм у місцях з платним входом.

Організація мовлення також має право забороняти поширення на території України чи з території України сигналу із супутника, що несе їх програми, розповсюджуючим органом, для якого цей сигнал із супутника не призначався.

2. Майнові права організації мовлення можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, в якому визначаються спосіб і строк використання програми мовлення, розмір і порядок виплати винагороди, територія, на яку розповсюджуються передані права, тощо.

Майнові права організації мовлення можуть бути також передані (відчужені) іншій особі у встановленому законом порядку внаслідок ліквідації юридичної особи – суб'єкта суміжних прав.

Стаття 42. Обмеження майнових прав виконавців, виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення

1. Допускаються використання виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, їх фіксація, відтворення і доведення до загального відома без згоди виконавців, виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення у випадках, передбачених статтями 21 – 25 цього Закону щодо обмеження майнових прав авторів літературних, художніх і наукових творів, якщо задовольняються такі умови:

а) відтворення зазначених об'єктів здійснюється виключно з метою навчання чи наукових досліджень;

б) право на відтворення, передбачене у пункті "а" цієї частини, не поширюється на експорт відтворених примірників фонограм, відеограм, програм мовлення за межі митної території України;

в) за суб'єктами суміжних прав зберігається право на справедливу винагороду з урахуванням кількості відтворених примірників.

Передбачене цією частиною використання об'єктів суміжних прав без згоди суб'єктів суміжних прав є можливим лише за умови дотримання особистих немайнових прав суб'єктів авторського права і суміжних прав, передбачених статтями 14 і 38 цього Закону.

2. Допускається відтворення в домашніх умовах і виключно в особистих цілях творів і виконань, зафіксованих у фонограмах, відеограмах і їх примірниках, без згоди автора (авторів), виконавців і виробників фонограм (відеограм), але з виплатою їм винагороди способом, визначеним частиною четвертою цієї статті.

3. Передбачене частинами першою і другою цієї статті використання об'єктів суміжних прав без згоди суб'єктів суміжних прав не повинно завдавати шкоди нормальній експлуатації виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення і зачіпати законні інтереси виконавців, виробників фонограм, відеограм і програм мовлення чи інших суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

4. Виплата винагороди виробникам фонограм і відеограм та іншим особам, які мають авторське право і (або) суміжні права, за передбачені частиною другою цієї статті відтворення, здійснюється у формі відрахувань (відсотків) від вартості обладнання і (або) матеріальних носіїв виробниками та (або) імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких можна здійснити відтворення виключно в особистих цілях у домашніх умовах творів, зафіксованих у фонограмах і відеограмах, крім:

а) професійного обладнання та (або) матеріальних носіїв, не призначених для використання в домашніх умовах;

б) обладнання і матеріальних носіїв, що експортуються за митну територію України;

в) обладнання і матеріальних носіїв, що ввозяться фізичною особою на митну терито-

рію України виключно в особистих цілях і без комерційної мети.

5. Розміри зазначених у частинах другій і четвертій цієї статті відрахувань (відсотків), що мають сплачуватися виробниками та (або) імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, визначаються Кабінетом Міністрів України. Ці кошти виробниками та імпортерами обладнання і (або) матеріальних носіїв перераховуються визначеним Установою організаціям колективного управління (далі — уповноваженим організаціям). Зібрані кошти розподіляються між організаціями колективного управління, які є на обліку в Установі, на основі договорів, які уповноважені організації укладають з усіма організаціями колективного управління. Імпортери перераховують ці кошти уповноваженій організації під час ввезення товару на митну територію України, а виробники — у кінці кожного місяця після реалізації обладнання і матеріальних носіїв.

6. Установа і визначені нею для збору коштів уповноважені організації мають право вимагати від виробників та імпортерів інформацію про виробництво, імпорт і реалізацію (продаж) зазначеного у частині четвертій цієї статті обладнання і матеріальних носіїв.

7. Зібрані кошти, що зазначені у частинах другій і четвертій цієї статті, розподіляються між авторами, виконавцями, виробниками фонограм (відеограм). Якщо угодами між організаціями колективного управління не передбачено інше, то ці кошти розподіляються у таких пропорціях: авторам — 50 відсотків, виконавцям — 25 відсотків і виробникам фонограм (відеограм) — 25 відсотків.

Стаття 43. Використання фонограм і відеограм, опублікованих з комерційною метою

1. Допускається без згоди виробників фонограм (відеограм), фонограми (відеограми) яких опубліковані для використання з комерційною метою, і виконавців, виконання яких зафіксовані у цих фонограмах (відеограмах), але з виплатою винагороди, таке пряме чи опосередковане комерційне використання фонограм і відеограм та їх примірників:

а) публічне виконання фонограми або її примірника чи публічну демонстрацію відеограми або її примірника;

б) публічне сповіщення виконання, зафіксованого у фонограмі чи відеограмі та їх примірниках, в ефір;

в) публічне сповіщення виконання, зафіксованого у фонограмі чи відеограмі та їх примірниках, по проводах (через кабель).

2. Збирання винагороди за використання фонограм (відеограм), що зазначені у частині першій цієї статті, і контроль за їх правомірним використанням здійснюються визначеними Установою уповноваженими організаціями колективного управління. Зібрані кошти розподіляються між організаціями колективного управління, які є на обліку в Установі, на основі договорів, які уповноважені організації укладають з усіма організаціями колективного управління. Одержана від уповноваженої організації винагорода розподіляється відповідною організацією колективного управління у таких пропорціях: виконавцям — 50 відсотків, виробникам фонограм (відеограм) — 50 відсотків.

3. Розмір винагороди за використання фонограм (відеограм), що зазначені у частині першій цієї статті, порядок та умови її виплати визначаються Кабінетом Міністрів України.

4. Особи, які використовують фонограми, відеограми чи їх примірники, повинні надавати організаціям, зазначеним у частині другій цієї статті, точні відомості щодо їх використання, необхідні для збирання і розподілу винагороди.

Стаття 44. Строк дії суміжних прав

1. Майнові права виконавців охороняються протягом 50 років від дати першого запису виконання.

Особисті немайнові права виконавців, передбачені частиною першою статті 38 цього Закону, охороняються безстроково.

2. Права виробників фонограм і відеограм охороняються протягом 50 років від дати

першого опублікування фонограми (відеограми) або їх першого звукозапису (відеозапису), якщо фонограма (відеограма) не була опублікована протягом зазначеного часу.

3. Організації мовлення користуються наданими цим Законом правами протягом 50 років від дати першого публічного сповіщення передачі.

4. Закінчення строків захисту суміжних прав настає 1 січня року, наступного за роком, у якому закінчилися передбачені цією статтею строки захисту.

5. До спадкоємців виконавців і правонаступників виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення переходить право дозволяти чи забороняти використання виконань, фонограм, відеограм, публічні сповіщення, а також право на одержання винагороди у межах установленого цією статтею строку.

РОЗДІЛ IV. УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ СУБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ

Стаття 45. Способи управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав

Суб'єкти авторського права і суміжних прав можуть управляти своїми правами:

а) особисто;

б) через свого повіреного;

в) через організацію колективного управління.

Стаття 46. Управління майновими правами через повіреного

Суб'єкт авторського права і (або) суміжних прав може доручити управління своїми майновими правами повіреному на підставі укладеного з ним договору-доручення. Здійснюючи управління майновими правами, ця особа діє у межах повноважень, переданих їй суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав.

Стаття 47. Забезпечення колективного управління майновими правами

1. Суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав можуть доручати управління своїми майновими правами організаціям колективного управління.

2. Організації колективного управління створюються суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав та мають статус юридичної особи згідно із законом.

3. Допускається утворення окремих організацій, які управляють певними категоріями майнових прав певних категорій суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, або організацій, які управляють різними майновими правами в інтересах різних категорій суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

4. Особи, які використовують твори, виконання, програми мовлення, примірники фонограм (відеограм), зобов'язані надавати організаціям колективного управління точний перелік використаних творів, виконань, примірників фонограм (відеограм), програм мовлення разом з документально підтвердженими даними про одержані прибутки від їх використання та повинні виплачувати організаціям колективного управління винагороду в передбачений термін і в обумовленому розмірі.

5. Суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав можуть також доручати управління своїми майновими правами на колективній основі відповідним державним організаціям, установчі документи яких передбачають здійснення таких функцій.

Стаття 48. Діяльність організацій колективного управління

1. Організація колективного управління після її державної реєстрації зобов'язана протягом 30 днів стати на облік в Установі. Про облік організацій колективного управління Установа здійснює публікацію у своєму офіційному бюлетені.

Організації колективного управління діють на основі статутів, що затверджуються в установленому порядку і в межах повноважень, одержаних від суб'єктів авторського

права і (або) суміжних прав.

2. Організації колективного управління не мають права займатися комерційною діяльністю чи використовувати будь-яким способом об'єкти авторського права і (або) суміжних прав, доручених їм для управління. На діяльність таких організацій не поширюються обмеження, передбачені законодавством про захист економічної конкуренції.

(Частина друга статті 48 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 20.11.2003 р. N 1294-IV)

3. Повноваження на колективне управління майновими правами передаються організаціям колективного управління авторами та іншими суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав на основі договорів, укладених у письмовій формі.

4. Організації колективного управління можуть управляти на території України майновими правами іноземних суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав на основі договорів з аналогічними іноземними організаціями, в тому числі й про взаємне представництво інтересів.

Організації колективного управління можуть доручати на основі договорів з аналогічними іноземними організаціями управляти на колективній основі за кордоном майновими правами українських суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі й про взаємне представництво інтересів.

5. На основі одержаних повноважень організації колективного управління надають будь-яким особам шляхом укладання з ними договорів невиключні права на використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

6. Організація колективного управління має право вимагати від осіб, які використовують об'єкти авторського права і суміжних прав, надання їм документів, що містять точні відомості про використання зазначених об'єктів, необхідні для збирання і розподілу винагороди.

7. Організація колективного управління зобов'язана надавати Установі таку інформацію:

а) про зміни, що вносяться до статуту організації;

б) про укладання двосторонніх чи багатосторонніх договорів з іншими організаціями колективного управління, в тому числі іноземними;

в) про управління майновими правами осіб, які не передали організації повноважень відповідно до частини третьої цієї статті;

г) про укладання договорів управління майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав;

(Пункт "г" частини сьомої статті 48 в редакції Закону України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

д) про річний баланс, річний звіт, результати аудиторських перевірок;

е) про осіб, уповноважених представляти організацію.

Стаття 49. Функції організацій колективного управління

1. Організації колективного управління повинні виконувати від імені суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав і на основі одержаних від них повноважень такі функції:

а) погоджувати з особами, які використовують об'єкти авторського права і (або) суміжних прав, розмір винагороди під час укладання договору;

б) укладати договори про використання прав, переданих в управління. Умови цих договорів повинні відповідати положенням статей 31 – 33 цього Закону;

в) збирати, розподіляти і виплачувати зібрану винагороду за використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав, правами яких вони управляють, а також іншим суб'єктам прав відповідно до цього Закону;

(Пункт "в" частини першої статті 49 в редакції Закону України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

г) вчиняти інші дії, передбачені чинним законодавством, необхідні для захисту прав, управління якими здійснює організація, в тому числі звертатися до суду за захистом прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав відповідно до статутних повноважень та доручення цих суб'єктів;

(Пункт "г" частини першої статті 49 в редакції Закону України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

д) пункт "д" частини першої статті 49 виключено.

(Згідно із Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

2. Суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав, які не передали організаціям колективного управління повноважень на управління своїми правами, в тому числі щодо збирання винагороди, мають право вимагати від організацій колективного управління, які таку винагороду за використання їхніх творів і об'єктів суміжних прав зібрали, виплати цієї винагороди, а також вимагати вилучення своїх творів і об'єктів суміжних прав із дозволів на використання, які надаються організаціями колективного управління шляхом укладання договорів з особами, які використовують ці об'єкти.

3. Організації колективного управління мають право резервувати на своєму рахунку суми незапитаної винагороди, що надійшла їм від осіб, які використовують об'єкти авторського права і (або) суміжних прав. Після трьох років від дня надходження на рахунок організації колективного управління відповідних сум суми незапитаної винагороди можуть бути використані для чергових виплат суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав або спрямовані на інші цілі, передбачені їх статутами, в інтересах суб'єктів авторського права і суміжних прав.

РОЗДІЛ V. ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ

Стаття 50. Порушення авторського права і суміжних прав

Порушенням авторського права і (або) суміжних прав, що дає підстави для судового захисту, є:

а) вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, визначені статтями 14 і 38 цього Закону, та їх майнові права, визначені статтями 15, 39, 40 і 41 цього Закону, з урахуванням передбачених статтями 21 – 25, 42 і 43 цього Закону обмежень майнових прав;

б) піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав – опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення;

в) плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору;

г) ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, програм мовлення;

д) вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав;

е) будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу;

є) підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління;

ж) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

Стаття 51. Порядок захисту авторського права і суміжних прав

Захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Стаття 52. Способи цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав

1. За захистом свого авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти авторського права та суміжних прав мають право звертатися в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їх компетенції.

При порушеннях будь-якою особою авторського права і (або) суміжних прав, передбачених статтею 50 цього Закону, недотриманні передбачених договором умов використання творів і (або) об'єктів суміжних прав, використанні творів і об'єктів суміжних прав з обходом технічних засобів захисту чи з підробленням інформації і (або) документів про управління правами чи створенні загрози неправомірного використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав та інших порушеннях особистих немайнових прав і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав мають право:

а) вимагати визнання та поновлення своїх прав, у тому числі забороняти дії, що порушують авторське право і (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;

(Пункт "а" абзацу другого частини першої статті 52 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

б) звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право та (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;

в) подавати позови про відшкодування моральної (немайнової) шкоди;

г) подавати позови про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права і (або) суміжних прав, або виплату компенсацій;

д) вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі призупинення митних процедур, якщо є підозра, що можуть бути пропущені на митну територію України чи з її митної території контрафактні примірники творів, фонограм, відеограм, засоби обходу технічних засобів захисту, в порядку, передбаченому Митним кодексом України;

е) брати участь в інспектуванні виробничих приміщень, складів, технологічних процесів і господарських операцій, пов'язаних з виготовленням примірників творів, фонограм і відеограм, щодо яких є підстави для підозри про порушення чи загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

є) вимагати, в тому числі у судовому порядку, публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права і (або) суміжних прав та судові рішення щодо цих порушень;

ж) вимагати від осіб, які порушують авторське право і (або) суміжні права позивача, надання інформації про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів і об'єктів суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту, та про канали їх розповсюдження;

з) вимагати прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захи-

стом авторського права та суміжних прав.

2. Суд має право постановити рішення чи ухвалу про:

а) відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої порушенням авторського права і (або) суміжних прав, з визначенням розміру відшкодування;

б) відшкодування збитків, завданих порушенням авторського права і (або) суміжних прав;

в) стягнення із порушника авторського права і (або) суміжних прав доходу, отриманого внаслідок порушення;

г) виплату компенсації, що визначається судом, у розмірі від 10 до 50000 мінімальних заробітних плат, замість відшкодування збитків або стягнення доходу;

д) заборону опублікування творів, їх виконань чи постановок, випуску примірників фонограм, відеограм, їх сповіщення, припинення їх розповсюдження, вилучення (конфіскацію) контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення, публікацію у пресі інформації про допущене порушення тощо, якщо у ході судового розгляду буде доведено факт порушення авторського права і (або) суміжних прав або факт наявності дій, що створюють загрозу порушення цих прав;

е) вимагати від осіб, які порушують авторське право і (або) суміжні права позивача, інформацію про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів та об'єктів суміжних прав, засобів обходу технічних засобів та про канали розповсюдження.

При визначенні розмірів збитків, які мають бути відшкодовані особі, права якої порушено, а також для відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд зобов'язаний виходити із суті порушення, майнової і моральної шкоди, завданої особі, яка має авторське право і (або) суміжні права, а також із можливого доходу, який могла б одержати ця особа. У розмір збитків, завданих особі, права якої порушено, додатково можуть бути включені судові витрати, понесені цією особою, а також витрати, пов'язані з оплатою допомоги адвоката.

При визначенні компенсації, яка має бути виплачена замість відшкодування збитків чи стягнення доходу, суд зобов'язаний у встановлених пунктом "г" цієї частини межах визначити розмір компенсації, враховуючи обсяг порушення та (або) наміри відповідача.

3. Суд може постановити рішення про накладення на порушника штрафу у розмірі 10 відсотків суми, присудженої судом на користь позивача. Сума штрафів передається у встановленому порядку до Державного бюджету України.

4. Суд може постановити рішення про вилучення чи конфіскацію всіх контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення, щодо яких встановлено, що вони були виготовлені або розповсюджені з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту. Це стосується також усіх кліше, матриць, форм, оригіналів, магнітних стрічок, фотонегативів та інших предметів, за допомогою яких відтворюються примірники творів, фонограм, відеограм, програм мовлення, а також матеріалів і обладнання, що використовуються для їх відтворення і для виготовлення засобів обходу технічних засобів захисту.

За рішенням суду вилучені контрафактні примірники творів (у тому числі комп'ютерні програми і бази даних), фонограм, відеограм, програм мовлення на вимогу особи, яка є суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав і права якої порушено, можуть бути передані цій особі. Якщо ця особа не вимагає такої передачі, то контрафактні примірники підлягають знищенню, а матеріали і обладнання, що використовувалися для відтворення контрафактних примірників, підлягають відчуженню із перерахуванням виручених коштів до Державного бюджету України.

Стаття 53. Способи забезпечення позову у справах про порушення авторського права і суміжних прав

1. До завершення розгляду справи по суті суддя одноособово має право винести ухвалу про заборону відповідачеві, щодо якого є достатні підстави вважати, що він є порушником авторського права і (або) суміжних прав, вчиняти до винесення рішення чи ухвали суду певні дії, а саме: виготовлення, відтворення, продаж, здавання в майновий найм, прокат, ввезення на митну територію України та інше передбачене цим Законом використання, а також транспортування, зберігання або володіння з метою введення в цивільний обіг примірників творів, у тому числі комп'ютерних програм і баз даних, а також записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, і засобів обходу технічних засобів захисту.

2. За наявності достатніх даних про вчинення такого порушення авторського права і (або) суміжних прав, за яке відповідно до закону передбачена кримінальна відповідальність, орган дізнання, слідства або суд зобов'язані вжити заходів для забезпечення розшуку і накладення арешту на:

а) примірники творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, а також засоби обходження технічних засобів захисту;

б) матеріали й обладнання, призначені для їх виготовлення і відтворення;

в) документи, рахунки та інші предмети, що можуть бути доказом вчинення протиправних дій.

3. У разі, якщо відповідач по справі порушення авторського права і (або) суміжних прав відмовляє у доступі до необхідної інформації чи не забезпечує її надання у прийнятний строк, робить перешкоди у здійсненні судових процедур, або з метою збереження відповідних доказів щодо інкримінованого порушення, особливо у випадку, коли будь-яке відстрочення може завдати непоправної шкоди особі, яка має авторське право і (або) суміжні права, або коли є очевидний ризик того, що доказ буде знищено, суд або суддя одноособово мають право за заявою заявника застосувати тимчасові заходи до пред'явлення позову або до початку розгляду справи за участю іншої сторони (відповідача) шляхом:

а) винесення ухвали про огляд приміщень, в яких, як припускається, відбуваються дії, пов'язані з порушенням авторського права і (або) суміжних прав;

б) накладення арешту і вилучення всіх примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, засобів обходження технічних засобів захисту, а також матеріалів і обладнання, що використовуються для їх виготовлення і відтворення;

в) накладення арешту і вилучення рахунків та інших документів, які можуть бути доказом вчинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення (чи підтверджують наміри вчинення порушення) авторського права і (або) суміжних прав.

Заява про застосування тимчасових заходів розглядається тільки за участю заявника у дводенний строк з дня її подання.

Ухвала суду про застосування тимчасового заходу підлягає негайному виконанню органом державної виконавчої служби за участю заявника.

До прийняття ухвали про застосування тимчасових заходів, зазначених в абзаці першому цієї частини, суд має право вимагати від заявника обгрунтування того, що він є суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав і що ці права порушені або невідворотно будуть порушені, а також видати заявнику судову ухвалу щодо внесення застави або еквівалентної гарантії, достатньої для того, щоб запобігти зловживанню тимчасовим заходом. Застава полягає у внесенні на депозит суду заявником чи іншими особами

грошей чи передачі інших матеріальних цінностей. Розмір застави (гарантії) визначається судом з урахуванням обставин справи, але не повинен бути меншим від 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і не більшим від розміру заявленої шкоди.

У разі застосування визначених в абзаці першому цієї частини тимчасових заходів відповідач має право вимагати їх зміни чи скасування, а заявник зобов'язаний подати позов до суду про захист порушених авторських чи суміжних прав не пізніше 15 календарних днів від дня застосування тимчасового заходу.

Застава повертається повністю заявникові при відмові суду у прийнятті позову до розгляду чи задоволенні позову повністю або частково. У противному разі застава звертається на виконання рішення про компенсацію шкоди відповідачеві, завданої застосуванням тимчасових заходів.

При скасуванні визначених в абзаці першому цієї частини тимчасових заходів або якщо при розгляді справи з'ясується відсутність факту порушення чи загрози порушення авторського права і (або) суміжних прав, суд має право на клопотання відповідача прийняти судове рішення щодо надання відповідачу належної компенсації позивачем за будь-яку шкоду, завдану цими заходами.

РОЗДІЛ VI. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування і застосовується до правовідносин, які виникли після набрання ним чинності.

2. Кабінету Міністрів України у чотиримісячний строк з дня набрання чинності цим Законом подати до Верховної Ради України свої пропозиції щодо внесення змін до законів України у зв'язку з прийняттям цього Закону, а також прийняти необхідні нормативно-правові акти і привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом.

3. До приведення законодавства України у відповідність із цим Законом закони та інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

4. Установити, що починаючи з дня набрання чинності цим Законом строки охорони авторського права, передбачені статтею 28 і частинами першою і другою статті 44 цього Закону, застосовуються у всіх випадках, коли 50-річний строк дії авторського права після смерті автора або строк дії суміжних прав не закінчився до дня набрання чинності цим Законом.

5. Установити, що цей Закон застосовується до виконань і фонограм, створених чи вперше опублікованих до дня набрання чинності цим Законом, якщо на цей день не минуло 50 років після їх першого запису або опублікування.

6. Установити, що об'єкти авторського права і суміжних прав, які є предметом міжнародного договору, до якого Україна приєдналася і згоду на обов'язковість якого дала Верховна Рада України, і які створені чи вперше опубліковані до дня набрання чинності цим Законом, підлягають захисту за цим Законом від дня набрання ним чинності, якщо на цей день зазначені об'єкти не стали суспільним надбанням в країні походження у зв'язку із закінченням строку їх охорони в цій країні.

7. Визнати такою, що втратила чинність, Постанову Верховної Ради України від 23 грудня 1993 року "Про порядок введення в дію Закону України "Про авторське право і суміжні права" (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., N 13, ст. 65).

8. У статті 2 Закону України "Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року)" (Відомості Верховної Ради України, 1995 р., N 21, ст. 155) виключити слова "повідомивши при цьому, що дія зазначеної Конвенції не поширюється на твори, які на дату набрання чинності цією Конвенцією для України вже є на її території суспільним надбанням".

9. Доручити Міністерству закордонних справ України повідомити Генеральному директорові Всесвітньої організації інтелектуальної власності про те, що стаття 18 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року) від дня набрання чинності цим Законом діє на території України в повному обсязі.

10. Доповнити абзац другий Закону України "Про приєднання до Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29 жовтня 1971 року" (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., N 32, ст. 265) реченням такого змісту: "З метою виконання вимог зазначеної Конвенції поширити, на взаємній основі, національний режим захисту суміжних прав, передбачений Законом України "Про авторське право і суміжні права", на виробників фонограм з країн – учасниць Конвенції та їхні фонограми, якщо строк охорони цих фонограм не закінчився в країні походження".

11. Доручити Міністерству закордонних справ України повідомити Генеральному Секретарю Організації Об'єднаних Націй про доповнення Закону України "Про приєднання до Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29 жовтня 1971 року".

Президент України Л. КРАВЧУК
м. Київ 23 грудня 1993 року N 3792-XII

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про державну таємницю

Зі змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 21 вересня 1999 року N 1079-XIV
(Законом України від 21 вересня 1999 року N 1079-XIV
Закон викладено у новій редакції),
від 19 червня 2003 року N 971-IV,
від 19 лютого 2004 року N 1519-IV

Цей Закон регулює суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці з метою захисту національної безпеки України.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні:

державна таємниця (далі також — секретна інформація) — вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою;

віднесення інформації до державної таємниці — процедура прийняття (державним експертом з питань таємниць) рішення про віднесення категорії відомостей або окремих відомостей до державної таємниці з установленням ступеня їх секретності шляхом обгрунтування та визначення можливої шкоди національній безпеці України у разі розголошення цих відомостей, включенням цієї інформації до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, та з опублікуванням цього Зводу, змін до нього;

гриф секретності — реквізит матеріального носія секретної інформації, що засвідчує ступінь секретності даної інформації;

державний експерт з питань таємниць — посадова особа, уповноважена здійснювати відповідно до вимог цього Закону віднесення інформації до державної таємниці у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, зміни ступеня секретності цієї інформації та її розсекречування;

допуск до державної таємниці — оформлення права громадянина на доступ до секретної інформації;

доступ до державної таємниці — надання повноважною посадовою особою дозволу громадянину на ознайомлення з конкретною секретною інформацією та провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, або ознайомлення з конкретною секретною інформацією та провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, цією посадовою особою відповідно до її службових повноважень;

засекречування матеріальних носіїв інформації — введення у встановленому законодавством порядку обмежень на поширення та доступ до конкретної секретної інформації шляхом надання відповідного грифу секретності документам, виробам або іншим матеріальним носіям цієї інформації;

Звід відомостей, що становлять державну таємницю, — акт, в якому зведено переліки відомостей, що згідно з рішеннями державних експертів з питань таємниць становлять державну таємницю у визначених цим Законом сферах;

категорія режиму секретності – категорія, яка характеризує важливість та обсяги відомостей, що становлять державну таємницю, які зосереджені в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях;

криптографічний захист секретної інформації – вид захисту, що реалізується шляхом перетворення інформації з використанням спеціальних даних (ключових даних) з метою приховування (або відновлення) змісту інформації, підтвердження її справжності, цілісності, авторства тощо;

матеріальні носії секретної інформації – матеріальні об'єкти, в тому числі фізичні поля, в яких відомості, що становлять державну таємницю, відображені у вигляді текстів, знаків, символів, образів, сигналів, технічних рішень, процесів тощо;

охорона державної таємниці – комплекс організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на запобігання розголошенню секретної інформації та втратам її матеріальних носіїв;

режим секретності – встановлений згідно з вимогами цього Закону та інших виданих відповідно до нього нормативно-правових актів єдиний порядок забезпечення охорони державної таємниці;

розсекречування матеріальних носіїв секретної інформації – зняття в установленому законодавством порядку обмежень на поширення та доступ до конкретної секретної інформації шляхом скасування раніше наданого грифу секретності документам, виробам або іншим матеріальним носіям цієї інформації;

спеціальна експертиза щодо наявності умов для провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, – експертиза, що проводиться з метою визначення в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях наявності умов, передбачених цим Законом, для провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею;

ступінь секретності ("особливої важливості", "цілком таємно", "таємно") – категорія, яка характеризує важливість секретної інформації, ступінь обмеження доступу до неї та рівень її охорони державою;

технічний захист секретної інформації – вид захисту, спрямований на забезпечення інженерно-технічними заходами конфіденційності, цілісності та унеможливлення блокування інформації.

Стаття 2. Законодавство України про державну таємницю

Відносини у сфері охорони державної таємниці регулюються Конституцією України, Законом України "Про інформацію", цим Законом, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 3. Сфера дії Закону

Дія цього Закону поширюється на органи законодавчої, виконавчої та судової влади, органи прокуратури України, інші органи державної влади, Верховну Раду Автономної Республіки Крим, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації усіх форм власності, об'єднання громадян (далі – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації), що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, громадян України, іноземців та осіб без громадянства, яким у встановленому порядку наданий доступ до державної таємниці.

Передані Україні відомості, що становлять таємницю іноземної держави чи міжнародної організації, охороняються в порядку, передбаченому цим Законом. У разі, якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, установлено інші, ніж передбачені цим Законом, правила охорони таємниці іноземм-

ної держави чи міжнародної організації, то застосовуються правила міжнародного договору України.

Стаття 4. Державна політика щодо державної таємниці

Державну політику щодо державної таємниці як складову засад внутрішньої та зовнішньої політики визначає Верховна Рада України.

Стаття 5. Компетенція органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб у сфері охорони державної таємниці

Президент України, забезпечуючи національну безпеку, видає укази та розпорядження з питань охорони державної таємниці, віднесених цим Законом та іншими законами до його повноважень.

Рада національної безпеки і оборони України координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері охорони державної таємниці.

Кабінет Міністрів України спрямовує та координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади щодо забезпечення здійснення державної політики у сфері охорони державної таємниці.

Центральні та місцеві органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування здійснюють державну політику у сфері охорони державної таємниці в межах своїх повноважень, передбачених законом.

Спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері забезпечення охорони державної таємниці є Служба безпеки України.

Забезпечення охорони державної таємниці відповідно до вимог режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, діяльність яких пов'язана з державною таємницею, покладається на керівників зазначених органів, підприємств, установ і організацій.

Стаття 6. Здійснення права власності на секретну інформацію та її матеріальні носії

Власник секретної інформації або її матеріальних носіїв здійснює своє право власності з урахуванням обмежень, установлених в інтересах національної безпеки України відповідно до цього Закону.

Якщо обмеження права власності на секретну інформацію або її матеріальні носії завдають шкоди їх власнику, відшкодування здійснюється за рахунок держави у порядку та розмірах, що визначаються у договорі між власником такої інформації або її матеріальних носіїв і органом державної влади (органами), якому державним експертом з питань таємниць надається право приймати рішення щодо суб'єктів, які матимуть доступ до цієї інформації та її матеріальних носіїв. Зазначеним договором також визначаються порядок та умови охорони державної таємниці, включаючи режим секретності під час користування і розпорядження секретною інформацією та її матеріальними носіями, обумовлюється згода власника цієї інформації та її матеріальних носіїв на здійснення права власності з урахуванням обмежень, встановлених відповідно до цього Закону, взяття власником на себе зобов'язання щодо збереження державної таємниці та ознайомлення його з мірою відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю.

Якщо власник секретної інформації або її матеріальних носіїв відмовляється від укладення договору чи порушує його, за рішенням суду ця інформація або її матеріальні носії можуть бути вилучені у власність держави за умови попереднього і повного відшкодування власникові їх вартості.

Стаття 7. Фінансування витрат на здійснення діяльності, пов'язаної з державною таємницею

Фінансування витрат на здійснення діяльності, пов'язаної з державною таємницею, в бюджетних установах і організаціях здійснюється за рахунок Державного бюджету Ук-

раїни, бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів. Кошти на зазначені витрати передбачаються у відповідних бюджетах окремим рядком. Зазначені витрати інших установ і організацій, а також підприємств відносяться до валових витрат виробника продукції, виготовлення якої пов'язано з державною таємницею.

Витрати на здійснення заходів щодо віднесення інформації до державної таємниці, засекречування, розсекречування та охорони матеріальних носіїв такої інформації, її криптографічного та технічного захисту, інші витрати, пов'язані з державною таємницею, на недержавних підприємствах, в установах, організаціях фінансуються на підставі договору з замовником робіт, пов'язаних з державною таємницею.

Підприємствам, установам і організаціям, які провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, можуть надаватися податкові та інші пільги в порядку, встановленому законом.

Розділ II. ВІДНЕСЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ДО ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

Стаття 8. Інформація, що може бути віднесена до державної таємниці

До державної таємниці у порядку, встановленому цим Законом, відноситься інформація:

1) у сфері оборони:

про зміст стратегічних і оперативних планів та інших документів бойового управління, підготовку та проведення військових операцій, стратегічне та мобілізаційне розгортання військ, а також про інші найважливіші показники, які характеризують організацію, чисельність, дислокацію, бойову і мобілізаційну готовність, бойову та іншу військову підготовку, озброєння та матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань;

про напрями розвитку окремих видів озброєння, військової і спеціальної техніки, їх кількість, тактико-технічні характеристики, організацію і технологію виробництва, наукові, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, пов'язані з розробленням нових зразків озброєння, військової і спеціальної техніки або їх модернізацією, а також про інші роботи, що плануються або здійснюються в інтересах оборони країни;

про сили і засоби Цивільної оборони України, можливості населених пунктів, регіонів і окремих об'єктів для захисту, евакуації і розосередження населення, забезпечення його життєдіяльності та виробничої діяльності об'єктів народного господарства у воєнний час або в умовах надзвичайних ситуацій;

про геодезичні, гравіметричні, картографічні та гідрометеорологічні дані і характеристики, які мають значення для оборони країни;

2) у сфері економіки, науки і техніки:

про мобілізаційні плани і мобілізаційні потужності господарства України, запаси та обсяги постачання стратегічних видів сировини і матеріалів, а також зведені відомості про номенклатуру та рівні накопичення, про загальні обсяги поставок, відпуску, закладення, освіження, розміщення і фактичні запаси державного резерву;

про використання транспорту, зв'язку, потужностей інших галузей та об'єктів інфраструктури держави в інтересах забезпечення її безпеки;

про плани, зміст, обсяг, фінансування та виконання державного замовлення для забезпечення потреб оборони та безпеки;

про плани, обсяги та інші найважливіші характеристики добування, виробництва та реалізації окремих стратегічних видів сировини і продукції;

про державні запаси дорогоцінних металів монетарної групи, коштовного каміння, валюти та інших цінностей, операції, пов'язані з виготовленням грошових знаків і цінних

паперів, їх зберіганням, охороною і захистом від підроблення, обігом, обміном або вилученням з обігу, а також про інші особливі заходи фінансової діяльності держави;

про наукові, науково-дослідні, дослідно-конструкторські та проектні роботи, на базі яких можуть бути створені прогресивні технології, нові види виробництва, продукції та технологічних процесів, що мають важливе оборонне чи економічне значення або суттєво впливають на зовнішньоекономічну діяльність та національну безпеку України;

3) у сфері зовнішніх відносин:

про директиви, плани, вказівки делегаціям і посадовим особам з питань зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України, спрямовані на забезпечення її національних інтересів і безпеки;

про військове, науково-технічне та інше співробітництво України з іноземними державами, якщо розголошення відомостей про це завдаватиме шкоди національній безпеці України;

про експорт та імпорт озброєння, військової і спеціальної техніки, окремих стратегічних видів сировини і продукції;

4) у сфері державної безпеки та охорони правопорядку:

про особовий склад органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність;

про засоби, зміст, плани, організацію, фінансування та матеріально-технічне забезпечення, форми, методи і результати оперативно-розшукової діяльності; про осіб, які співпрацюють або раніше співпрацювали на конфіденційній основі з органами, що проводять таку діяльність; про склад і конкретних осіб, що є негласними штатними працівниками органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність;

про організацію та порядок здійснення охорони адміністративних будинків та інших державних об'єктів, посадових та інших осіб, охорона яких здійснюється відповідно до Закону України "Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб";

про систему урядового та спеціального зв'язку;

про організацію, зміст, стан і плани розвитку криптографічного захисту секретної інформації, зміст і результати наукових досліджень у сфері криптографії;

про системи та засоби криптографічного захисту секретної інформації, їх розроблення, виробництво, технологію виготовлення та використання;

про державні шифри, їх розроблення, виробництво, технологію виготовлення та використання;

про організацію режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, державні програми, плани та інші заходи у сфері охорони державної таємниці;

про організацію, зміст, стан і плани розвитку технічного захисту секретної інформації;

про результати перевірок, здійснюваних згідно з законом прокурором у порядку відповідного нагляду за додержанням законів, та про зміст матеріалів дізнання, досудового слідства та судочинства з питань, зазначених у цій статті сфер;

про інші засоби, форми і методи охорони державної таємниці.

Конкретні відомості можуть бути віднесені до державної таємниці за ступенями секретності "особливої важливості", "цілком таємно" та "таємно" лише за умови, що вони належать до категорій, зазначених у частині першій цієї статті, і їх розголошення завдаватиме шкоди інтересам національної безпеки України.

Забороняється віднесення до державної таємниці будь-яких відомостей, якщо цим будуть звужуватися зміст і обсяг конституційних прав та свобод людини і громадянина, завдаватиметься шкода здоров'ю та безпеці населення.

Не відноситься до державної таємниці інформація:

про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту;

про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян;

про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення;

про факти порушень прав і свобод людини і громадянина;

про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб;

інша інформація, яка відповідно до законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не може бути засекречена.

Стаття 9. Державні експерти з питань таємниць

Державний експерт з питань таємниць здійснює відповідно до вимог цього Закону віднесення інформації у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку до державної таємниці, зміни ступеня секретності цієї інформації та її розсекречування.

Виконання функцій державного експерта з питань таємниць на конкретних посадових осіб покладається:

у Верховній Раді України — Головою Верховної Ради України;

в інших державних органах, Національній академії наук України, на підприємствах, в установах і організаціях — Президентом України за поданням Служби безпеки України на підставі пропозицій керівників відповідних державних органів, Національної академії наук України, підприємств, установ і організацій.

(Абзац третій частини другої статті 9 в редакції Закону України від 19.06.2003 р. N 971-IV)

Втручання в діяльність державного експерта з питань таємниць особи, якій за посадою його підпорядковано, не допускається.

Державний експерт з питань таємниць відповідно до покладених на нього завдань:

1) визначає:

підстави, за якими інформацію має бути віднесено до державної таємниці;

підстави та доцільність віднесення до державної таємниці інформації про винаходи (корисні моделі), призначені для використання у сферах, зазначених у частині першій статті 8 цього Закону;

доцільність віднесення до державної таємниці інформації про винаходи (корисні моделі), що мають подвійне застосування, на підставі порівняльного аналізу ефективності цільового використання та за згодою автора (власника патенту);

ступінь секретності інформації, віднесеної до державної таємниці;

орган державної влади (органи), якому надається право приймати рішення щодо кола суб'єктів, які матимуть доступ до секретної інформації;

2) надає висновок щодо шкоди національній безпеці України у разі розголошення конкретної секретної інформації;

3) установлює та продовжує строк дії рішення про віднесення інформації до державної таємниці із зазначенням дати її розсекречення;

4) дає Службі безпеки України висновки про зміну ступеня секретності інформації та скасування рішення про віднесення її до державної таємниці у разі, якщо підстави, на яких цю інформацію було віднесено до державної таємниці, перестали існувати;

5) затверджує за погодженням із Службою безпеки України розгорнуті переліки відомостей, що становлять державну таємницю, зміни до них, контролює відповідність змісту цих переліків Зводу відомостей, що становлять державну таємницю;

6) розглядає пропозиції органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян та окремих громадян щодо віднесення інформації до державної таємниці та її розсекречування;

7) затверджує висновки щодо обізнаності з державною таємницею громадян, які мають чи мали допуск до державної таємниці;

8) контролює обгрунтованість і правильність надання документам, виробам та іншим матеріальним носіям інформації, які містять відомості, включені до Зводу відомостей чи розгорнутих переліків відомостей, що становлять державну таємницю, відповідного грифа секретності, своєчасність зміни такого грифа та розсекречування цих носіїв із наданням їм реквізиту "розсекречено";

9) бере участь:

у розробці критеріїв визначення шкоди, яку може бути завдано національній безпеці України у разі розголошення секретної інформації;

у проведенні експертизи щодо визначення важливості секретної інформації за фактами її розголошення чи втрати матеріальних носіїв такої інформації.

Державний експерт з питань таємниць під час виконання покладених на нього функцій зобов'язаний:

1) погоджувати за посередництвом Служби безпеки України свої висновки про скасування рішень щодо віднесення інформації до міждержавних таємниць з відповідними посадовими особами держав — учасниць міжнародних договорів України про взаємне забезпечення збереження міждержавних таємниць та повідомляти їх про прийняті рішення щодо віднесення інформації до державної таємниці, на яку поширено чинність цих договорів;

2) подавати Службі безпеки України не пізніш як через десять днів з моменту підписання рішення про віднесення відомостей до державної таємниці та висновки про скасування цих рішень, а розгорнуті переліки відомостей, що становлять державну таємницю, — у той же строк з моменту їх затвердження;

3) розглядати пропозиції Служби безпеки України про віднесення інформації до державної таємниці, її розсекречення, проведення експертизи щодо визначення ступеня секретності відомостей, прийняття рішень у зв'язку із закінченням строку дії рішення про віднесення інформації до державної таємниці;

4) надавати відповідний гриф секретності рішенням про віднесення інформації до державної таємниці та висновкам про скасування цих рішень залежно від важливості їх змісту;

5) брати участь у засіданнях державних експертів з питань таємниць.

Державний експерт з питань таємниць має право:

1) безперешкодно проводити перевірку виконання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у сфері його діяльності, рішень про віднесення інформації до державної таємниці, висновків про скасування цих рішень, додержання порядку засекречення інформації та у разі виявлення порушень давати обов'язкові для виконання приписи про їх усунення;

2) створювати експертні комісії з фахівців і науковців, які мають допуск до державної таємниці, для підготовки проектів рішень про віднесення інформації до державної таємниці, зниження ступеня її секретності та скасування зазначених рішень;

3) скасовувати безпідставні рішення про надання носію інформації грифа секретності, зміну або скасування цього грифа;

4) клопотати про притягнення до відповідальності посадових осіб, які порушують законодавство України про державну таємницю;

5) одержувати в установленому порядку від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій відомості, необхідні для вико-

нання своїх функцій.

Державним експертам з питань таємниць, а також фахівцям, які залучаються до підготовки рішень та висновків державних експертів з питань таємниць, встановлюються додаткові виплати у порядку і розмірах, що визначаються законодавством.

Державний експерт з питань таємниць несе персональну відповідальність за законність і обгрунтованість свого рішення про віднесення інформації до державної таємниці або висновку про зниження ступеня секретності такої інформації чи скасування рішення про віднесення її до державної таємниці, а також за умисне неприйняття рішення про віднесення до державної таємниці інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам національної безпеки України.

Стаття 10. Порядок віднесення інформації до державної таємниці

Віднесення інформації до державної таємниці здійснюється мотивованим рішенням державного експерта з питань таємниць за його власною ініціативою, за зверненням керівників відповідних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій чи громадян.

Державний експерт з питань таємниць відносить інформацію до державної таємниці з питань, прийняття рішень з яких належить до його компетенції згідно з посадою. У разі, якщо прийняття рішення про віднесення інформації до державної таємниці належить до компетенції кількох державних експертів з питань таємниць, воно за ініціативою державних експертів або за пропозицією Служби безпеки України приймається колегіально та ухвалюється простою більшістю голосів. При цьому кожен експерт має право викласти свою думку.

Інформація вважається державною таємницею з часу опублікування Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, до якого включена ця інформація, чи зміни до нього у порядку, встановленому цим Законом.

Стаття 11. Рішення державного експерта з питань таємниць

У рішенні державного експерта з питань таємниць зазначаються:

інформація, яка має становити державну таємницю, та її відповідність категоріям і вимогам, передбаченим статтею 8 цього Закону;

підстави для віднесення інформації до державної таємниці та обгрунтування шкоди національній безпеці України у разі її розголошення;

ступінь секретності зазначеної інформації;

обсяг фінансування заходів, необхідних для охорони такої інформації;

орган державної влади, орган місцевого самоврядування, підприємство, установа, організація чи громадянин, який вніс пропозицію про віднесення цієї інформації до державної таємниці, та орган державної влади (органи), якому надається право визначати коло суб'єктів, які матимуть доступ до цієї інформації;

строк, протягом якого діє рішення про віднесення інформації до державної таємниці.

Рішення про віднесення інформації до державної таємниці приймається державним експертом з питань таємниць не пізніше одного місяця з дня одержання звернення відповідного органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації чи громадянина.

Рішення державного експерта з питань таємниць про віднесення інформації до державної таємниці підлягає реєстрації Службою безпеки України у Зводі відомостей, що становлять державну таємницю.

Висновок державного експерта з питань таємниць про скасування рішення про віднесення інформації до державної таємниці є підставою для вилучення інформації зі Зводу відомостей, що становлять державну таємницю. Цей висновок набирає чинності з моменту внесення Службою безпеки України змін до Зводу відомостей, що становлять

державну таємницю.

Рішення (висновок) державного експерта (експертів) з питань таємниць, видане в межах його (їх) повноважень і зареєстроване Службою безпеки України у Зводі відомостей, що становлять державну таємницю, є обов'язковим для виконання на території України.

Стаття 12. Звід відомостей, що становлять державну таємницю

Звід відомостей, що становлять державну таємницю, формує та публікує в офіційних виданнях Служба безпеки України на підставі рішень державних експертів з питань таємниць.

Зміни до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, публікуються не пізніше трьох місяців з дня одержання Службою безпеки України відповідного рішення чи висновку державного експерта з питань таємниць.

Зразки форм рішень (висновків) державних експертів з питань таємниць, порядок та механізм формування Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, і його опублікування визначаються Кабінетом Міністрів України.

На підставі та в межах Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, з метою конкретизації та систематизації даних про секретну інформацію органи державної влади створюють галузеві або відомчі розгорнуті переліки відомостей, що становлять державну таємницю, а також можуть створювати міжгалузеві або міжвідомчі розгорнуті переліки відомостей, що становлять державну таємницю. Підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що провадять діяльність, пов'язану із державною таємницею, за ініціативою та погодженням із замовником робіт, пов'язаних з державною таємницею, можуть створювати власні розгорнуті переліки відомостей, що становлять державну таємницю. Такі переліки погоджуються із Службою безпеки України, затверджуються державними експертами з питань таємниць та реєструються у Службі безпеки України.

Розгорнуті переліки відомостей, що становлять державну таємницю, не можуть суперечити Зводу відомостей, що становлять державну таємницю.

У разі включення до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, або до розгорнутих переліків цих відомостей інформації, яка не відповідає категоріям і вимогам, передбаченим статтею 8 цього Закону, або порушення встановленого порядку віднесення інформації до державної таємниці заінтересовані громадяни та юридичні особи мають право оскаржити відповідні рішення до суду. З метою недопущення розголошення державної таємниці судовий розгляд скарг може проводитися в закритих засіданнях відповідно до закону.

Стаття 13. Строк дії рішення про віднесення інформації до державної таємниці

Строк, протягом якого діє рішення про віднесення інформації до державної таємниці, встановлюється державним експертом з питань таємниць з урахуванням ступеня секретності інформації, критерії визначення якого встановлюються Службою безпеки України, та інших обставин. Він не може перевищувати для інформації із ступенем секретності "особливої важливості" — 30 років, для інформації "цілком таємно" — 10 років, для інформації "таємно" — 5 років.

Після закінчення передбаченого частиною першою цієї статті строку дії рішення про віднесення інформації до державної таємниці державний експерт з питань таємниць робить висновок про скасування рішення про віднесення її до державної таємниці або приймає рішення про продовження строку дії зазначеного рішення в межах строків, встановлених частиною першою цієї статті.

Президент України з власної ініціативи або на підставі пропозицій державних експертів з питань таємниць чи за зверненням органів державної влади, органів місцевого

самоврядування, підприємств, установ, організацій чи громадян може встановлювати більш тривалі строки дії рішень про віднесення інформації до державної таємниці, ніж строки, передбачені частиною першою цієї статті.

Стаття 14. Зміна ступеня секретності інформації та скасування рішення про віднесення її до державної таємниці

Підвищення або зниження ступеня секретності інформації та скасування рішення про віднесення її до державної таємниці здійснюються на підставі висновку державного експерта з питань таємниць або на підставі рішення суду у випадках, передбачених статтею 12 цього Закону, та оформляються Службою безпеки України шляхом внесення відповідних змін до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю.

Інформація вважається державною таємницею з більш високим чи нижчим ступенем секретності або такою, що не становить державної таємниці, з часу опублікування відповідних змін до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю.

Розділ III. ЗАСЕКРЕЧУВАННЯ ТА РОЗСЕКРЕЧУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ НОСІЇВ ІНФОРМАЦІЇ

Стаття 15. Засекречування та розсекречування матеріальних носіїв інформації

Засекречування матеріальних носіїв інформації здійснюється шляхом надання відповідному документу, виробу або іншому матеріальному носію інформації грифа секретності.

Реквізити кожного матеріального носія секретної інформації мають містити гриф секретності, який відповідає ступеню секретності інформації, встановленому рішенням державного експерта з питань таємниць, — “особливої важливості”, “цілком таємно”, “таємно”, дату та строк засекречування матеріального носія секретної інформації, що встановлюється з урахуванням передбачених статтею 13 цього Закону строків дії рішення про віднесення інформації до державної таємниці, підпис, його розшифрування та посаду особи, яка надала зазначений гриф, а також посилання на відповідний пункт (статтю) Зводу відомостей, що становлять державну таємницю.

Якщо реквізити, зазначені у частині другій цієї статті, неможливо нанести безпосередньо на матеріальний носій секретної інформації, вони мають бути зазначені у супровідних документах.

Забороняється надавати грифи секретності, передбачені цим Законом, матеріальним носіям іншої таємної інформації, яка не становить державної таємниці, або конфіденційної інформації.

Перелік посад, які дають право посадовим особам, що їх займають, надавати матеріальним носіям секретної інформації грифи секретності, затверджується керівником органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, що провадить діяльність, пов’язану з державною таємницею.

Ступені секретності науково-дослідних, дослідно-конструкторських і проектних робіт, які виконуються в інтересах забезпечення національної безпеки та оборони держави, встановлюються державним експертом з питань таємниць, який виконує свої функції у сфері діяльності замовника, разом з підрядником.

Після закінчення встановлених строків засекречування матеріальних носіїв інформації та у разі підвищення чи зниження визначеного державним експертом з питань таємниць ступеня секретності такої інформації або скасування рішення про віднесення її до державної таємниці керівники органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, у яких здійснювалося засекречування матеріальних носіїв інформації, або керівники органів державної влади, органів місцевого

самоврядування, підприємств, установ, організацій, які є їх правонаступниками, чи керівники вищого рівня зобов'язані протягом шести місяців забезпечити зміну грифа секретності або розсекречування цих матеріальних носіїв секретної інформації та письмово повідомити про це керівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, яким були передані такі матеріальні носії секретної інформації.

Стаття 16. Строк засекречування матеріальних носіїв інформації

Строк засекречування матеріальних носіїв інформації має відповідати строку дії рішення про віднесення інформації до державної таємниці, встановленого рішенням державного експерта з питань таємниць.

Перебіг строку засекречування матеріальних носіїв інформації починається з часу надання їм грифа секретності.

Стаття 17. Оскарження рішення щодо засекречування матеріальних носіїв інформації

Громадяни та юридичні особи мають право внести посадовим особам, які надали гриф секретності матеріальному носію секретної інформації, обов'язкову для розгляду мотивовану пропозицію про розсекречування цього носія інформації. Зазначені посадові особи повинні протягом одного місяця дати громадянину чи юридичній особі письмову відповідь з цього приводу.

Рішення про засекречування матеріального носія інформації може бути оскаржено громадянином чи юридичною особою в порядку підлеглості вищому органу або посадовій особі чи до суду. У разі незадоволення скарги, поданої в порядку підлеглості, громадянин або юридична особа мають право оскаржити рішення вищого органу або посадової особи до суду.

Розділ IV. ОХОРОНА ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

Стаття 18. Основні організаційно-правові заходи щодо охорони державної таємниці

З метою охорони державної таємниці впроваджуються:

єдині вимоги до виготовлення, користування, збереження, передачі, транспортування та обліку матеріальних носіїв секретної інформації;

дозвільний порядок провадження органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями діяльності, пов'язаної з державною таємницею;

обмеження оприлюднення, передачі іншій державі або поширення іншим шляхом секретної інформації;

обмеження щодо перебування та діяльності в Україні іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб, їх доступу до державної таємниці, а також розташування і переміщення об'єктів і технічних засобів, що їм належать;

особливості здійснення органами державної влади їх функцій щодо органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, діяльність яких пов'язана з державною таємницею;

режим секретності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею;

спеціальний порядок допуску та доступу громадян до державної таємниці;

технічний та криптографічний захисти секретної інформації.

Стаття 19. Єдині вимоги до матеріальних носіїв секретної інформації

Єдині вимоги до виготовлення, обліку, користування, зберігання, схоронності, передачі та транспортування матеріальних носіїв секретної інформації встановлюються Кабі-

нетом Міністрів України.

Стаття 20. Дозвільний порядок провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, та режим секретності

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації мають право провадити діяльність, пов'язану з державною таємницею, після надання їм Службою безпеки України спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею.

Надання дозволу здійснюється на підставі заявок органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій та результатів спеціальної експертизи щодо наявності умов для провадження діяльності; пов'язаної з державною таємницею. З метою визначення наявності умов для провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, Служба безпеки України може створювати спеціальні експертні комісії, до складу яких включати фахівців органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій за погодженням з їх керівниками. Результати спеціальної експертизи щодо наявності умов для провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, оформляються відповідним актом.

Дозвіл на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, надається органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям за результатами спеціальної експертизи за умови, що вони:

відповідно до компетенції, державних завдань, програм, замовлень, договорів (контрактів) беруть участь у діяльності, пов'язаній з державною таємницею;

мають приміщення для проведення робіт, пов'язаних з державною таємницею, сховища для зберігання засекречених документів та інших матеріальних носіїв секретної інформації, що відповідають вимогам щодо забезпечення секретності зазначених робіт, виключають можливість доступу до них сторонніх осіб, гарантують збереження носіїв секретної інформації;

додержуються передбачених законодавством вимог режиму секретності робіт та інших заходів, пов'язаних з використанням секретної інформації, порядку допуску осіб до державної таємниці, прийому іноземних громадян, використання державних шифрів та криптографічних засобів тощо;

мають режимно-секретний орган, якщо інше не передбачено цим Законом.

Керівники органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, мають бути обізнані з чинним законодавством про державну таємницю.

Термін дії дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, встановлюється Службою безпеки України і не може перевищувати 5 років. Його тривалість залежить від обсягу робіт (діяльності), що здійснюються органом державної влади, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією, ступеня секретності та обсягу пов'язаних з цими роботами (діяльністю) відомостей, що становлять державну таємницю.

Дозвіл на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, може бути скасований Службою безпеки України на підставі акта проведеної нею перевірки, висновки якого містять дані про недодержання органом державної влади, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією умов, передбачених цією статтею.

Органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, за результатами спеціальної експертизи надаються відповідні категорії режиму секретності, що зазначаються Службою безпеки України у дозволах на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації, яким надано зазначений у цій статті дозвіл, набувають права на доступ до конкретної секретної інформації згідно з рішенням органів державної влади, уповноважених державним експертом з питань таємниць приймати такі рішення. За погодженням з цими органами здійснюється передача секретної інформації або її матеріальних носіїв органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам і організаціям, які мають дозвіл на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею.

Порядок надання, переоформлення, призупинення дії або скасування дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, форма акта спеціальної експертизи щодо наявності умов для провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, форма дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, та категорії режиму секретності встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 21. Режимно-секретні органи

В органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, з метою розроблення та здійснення заходів щодо забезпечення режиму секретності, постійного контролю за їх додержанням створюються на правах окремих структурних підрозділів режимно-секретні органи (далі – РСО).

Створення, реорганізація чи ліквідація РСО здійснюються за погодженням із Службою безпеки України. У своїй роботі РСО взаємодіють з органами Служби безпеки України.

До складу РСО входять підрозділи режиму, секретного діловодства та інші підрозділи, що безпосередньо забезпечують охорону державних таємниць, залежно від специфіки діяльності органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації.

В органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях із значним обсягом робіт, пов'язаних з державною таємницею, вводиться посада заступника керівника з питань режиму, на якого покладаються обов'язки та права керівника РСО.

В органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях з незначним обсягом робіт, пов'язаних з державною таємницею, де штатним розписом не передбачено створення РСО, облік і зберігання секретних документів, а також заходи щодо забезпечення режиму секретності здійснюються особисто їх керівниками або спеціально призначеним наказом керівника працівником після створення необхідних умов, що забезпечують режим секретності. На них поширюються обов'язки та права працівників РСО.

Призначення осіб на посади заступників керівників з питань режиму, начальників РСО і їх заступників, а також видання наказу про покладення на окремого працівника обов'язків щодо забезпечення режиму секретності здійснюється за погодженням з органами Служби безпеки України та РСО вищестоящих органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій.

РСО комплектуються спеціалістами, яким надано допуск до державної таємниці із ступенем секретності "цілком таємно", якщо характер виконуваних робіт не вимагає допуску до державної таємниці із ступенем секретності "особливої важливості". Прийняття до РСО тимчасових працівників не допускається.

Основними завданнями РСО є:

а) недопущення необгрунтованого допуску та доступу осіб до секретної інформації;

б) своєчасне розроблення та реалізація разом з іншими структурними підрозділами органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій заходів, що забезпечують охорону державної таємниці;

в) запобігання розголошенню секретної інформації, випадкам втрат матеріальних носіїв цієї інформації, заволодінню секретною інформацією іноземними державами, іноземними юридичними особами, іноземцями, особами без громадянства та громадянами України, яким не надано допуску та доступу до неї;

г) виявлення та закриття каналів просочення секретної інформації в процесі діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації;

д) забезпечення запровадження заходів режиму секретності під час виконання всіх видів робіт, пов'язаних з державною таємницею, та під час здійснення зовнішніх відносин;

е) організація секретного діловодства;

є) здійснення контролю за станом режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях та на підпорядкованих їм об'єктах.

РСО мають право:

а) вимагати від усіх працівників органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, а також відряджених неухильного виконання вимог законодавства щодо забезпечення охорони державної таємниці;

б) брати участь у розгляді проектів штатних розписів органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації та підвідомчих їм установ, підприємств у частині, що стосується РСО, вносити пропозиції щодо структури та чисельності працівників цих органів;

в) брати участь у проведенні атестації працівників, що виконують роботи, пов'язані з державною таємницею, а також у розгляді пропозицій щодо виплати в установленому нормативними актами порядку компенсації за роботу в умовах режимних обмежень;

г) залучати спеціалістів органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації до здійснення заходів щодо охорони державної таємниці;

д) здійснювати перевірки стану й організації роботи з питань захисту державної таємниці і забезпечення режиму секретності у підрозділах органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, а також у підвідомчих їм установах та підприємствах, давати відповідні рекомендації;

е) здійснювати перевірки додержання режиму секретності на робочих місцях працівників, що мають допуск до державної таємниці, вмісту спецсховищ (приміщень, сейфів, металевих шаф, спецчемоданів, спецпапок тощо), наявності документів, виробів та інших матеріальних носіїв секретної інформації;

є) порушувати перед керівником органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації питання про призначення службових розслідувань за фактами порушень режиму секретності та секретного діловодства, про притягнення осіб до відповідальності згідно з законом, а також давати рекомендації щодо обов'язкових для виконання вказівок керівникам підрозділів органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації та підвідомчих їм установ, підприємств з питань забезпечення режиму секретності;

ж) брати участь у службових розслідуваннях, у встановленому порядку вимагати від працівників органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації письмових пояснень щодо фактів розголошення ними секретних відомостей, втрати матеріальних носіїв секретної інформації, інших порушень режиму секретності;

з) вносити пропозиції керівникові органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації про припинення робіт, пов'язаних з дер-

жавною таємницею, в структурних підрозділах, якщо умови для їх виконання не відповідають вимогам режиму секретності; опечатувати приміщення, де ведуться такі роботи або зберігаються матеріальні носії секретної інформації;

и) одержувати від громадян, яким оформляються документи на допуск до державної таємниці, анкетні дані;

і) використовувати засоби зв'язку та вести в установленому порядку поштово-телеграфне листування з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями та їх РСО з питань забезпечення режиму секретності;

ї) мати печатку з найменуванням РСО, а також інші печатки та штампи установленої форми.

Передача функцій РСО будь-яким іншим підрозділам органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації не допускається.

Стаття 22. Допуск громадян до державної таємниці

Залежно від ступеня секретності інформації встановлюються такі форми допуску до державної таємниці:

форма 1 – для роботи з секретною інформацією, що має ступені секретності "особливої важливості", "цілком таємно" та "таємно";

форма 2 – для роботи з секретною інформацією, що має ступені секретності "цілком таємно" та "таємно";

форма 3 – для роботи з секретною інформацією, що має ступінь секретності "таємно",

а також такі терміни дії допусків:

для форми 1 – 5 років;

для форми 2 – 10 років;

для форми 3 – 15 років.

Допуск до державної таємниці із ступенями секретності "особливої важливості", "цілком таємно" та "таємно" надається дієздатним громадянам України віком від 18 років, які потребують його за умовами своєї службової, виробничої, наукової чи науково-дослідної діяльності або навчання, наказом чи письмовим розпорядженням керівника органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи або організації, де працює, перебуває на службі чи навчається громадянин.

В окремих випадках, які визначаються міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, за погодженням із Службою безпеки України громадянам України віком від 16 років може надаватися допуск до державної таємниці із ступенями секретності "цілком таємно" та "таємно", а віком від 17 років – також до державної таємниці із ступенем секретності "особливої важливості".

Допуск до державної таємниці керівникові органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації надається наказом чи письмовим розпорядженням посадової особи, що призначає його на посаду, а у разі, коли орган державної влади, орган місцевого самоврядування, підприємство, установа, організація не підпорядкована іншому органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємству, установі, організації або не належить до сфери їх управління, допуск до державної таємниці надається зазначеному керівникові наказом чи письмовим розпорядженням керівника органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, яка є замовником робіт, пов'язаних з державною таємницею.

Якщо потреба громадянина у відомостях, що становлять державну таємницю, не пов'язана з місцем роботи, служби або навчання, допуск може надаватися за місцем провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею.

Надання допуску передбачає:

визначення необхідності роботи громадянина із секретною інформацією;

перевірку громадянина у зв'язку з допуском до державної таємниці;

взяття громадянином на себе письмового зобов'язання щодо збереження державної таємниці, яка буде йому довірена;

одержання у письмовій формі згоди громадянина на передбачені законом обмеження прав у зв'язку з його допуском до державної таємниці;

ознайомлення громадянина з мірою відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю.

Рішення про допуск громадянина до державної таємниці приймається не пізніше 5 днів після надходження до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації висновків по матеріалах його перевірки у зв'язку з допуском до державної таємниці.

Стаття 23. Відмова у наданні допуску до державної таємниці

Допуск до державної таємниці не надається у разі:

1) відсутності у громадянина обгрунтованої необхідності в роботі із секретною інформацією;

2) сприяння громадянином діяльності іноземної держави, іноземної організації чи їх представників, а також окремих іноземців чи осіб без громадянства, що завдає шкоди інтересам національної безпеки України, або участі громадянина в діяльності політичних партій та громадських організацій, діяльність яких заборонена у порядку, встановленому законом;

3) відмови громадянина взяти на себе письмове зобов'язання щодо збереження державної таємниці, яка буде йому довірена, а також за відсутності його письмової згоди на передбачені законом обмеження прав у зв'язку з допуском до державної таємниці;

4) наявності у громадянина судимості за тяжкі злочини, не погашеної чи не знятої у встановленому порядку;

5) наявності у громадянина психічних захворювань, які можуть завдати шкоди охороні державної таємниці, відповідно до переліку, затвердженого Міністерством охорони здоров'я України і Службою безпеки України.

У наданні допуску до державної таємниці може бути відмовлено також у разі:

1) повідомлення громадянином під час оформлення допуску недостовірних відомостей про себе;

2) постійного проживання громадянина за кордоном або оформлення ним документів на виїзд для постійного проживання за кордоном;

3) невиконання громадянином обов'язків щодо збереження державної таємниці, яка йому довірена або довірялася раніше.

Стаття 24. Перевірка громадян у зв'язку з допуском їх до державної таємниці

Перевірка громадян у зв'язку з їх допуском до державної таємниці здійснюється органами Служби безпеки України у місячний строк у порядку, встановленому цим Законом і Законом України "Про оперативно-розшукову діяльність".

У ході перевірки органами Служби безпеки України з'ясовуються наявність чи відсутність обставин, передбачених пунктами 2 і 4 частини першої та частиною другою статті 23 цього Закону.

Наявність чи відсутність обставин, передбачених пунктами 1, 3 і 5 частини першої статті 23 цього Закону, з'ясовується органом державної влади, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією, що оформляє допуск.

Мотивований висновок органу Служби безпеки України, який здійснював перевірку, про неможливість надання громадянинові допуску до державної таємниці є обов'язковим для виконання посадовими особами, уповноваженими приймати рішення про на-

дання допуску до державної таємниці, але не виключає повторного запиту із цього приводу в разі зміни обставин, за яких допуск до державної таємниці визнано неможливим.

Стаття 25. Оскарження громадянином відмови у наданні допуску до державної таємниці

Посадові особи, уповноважені приймати рішення про надання допуску до державної таємниці, зобов'язані у п'ятиденний термін письмово повідомити громадянина про причини і підстави відмови у наданні допуску.

Громадянин має право оскаржити цю відмову в порядку підлеглості посадовій особі вищого рівня чи до суду.

Стаття 26. Переоформлення та скасування допуску до державної таємниці

Переоформлення громадянам допуску до державної таємниці здійснюється:

у разі закінчення терміну дії допуску до державної таємниці за необхідності подальшої роботи з секретною інформацією;

у разі потреби підвищення громадянину форми допуску за необхідності роботи з секретною інформацією вищого ступеня секретності;

у разі необхідності проведення додаткової перевірки, пов'язаної з можливим виникненням обставин, передбачених пунктами 2 і 4 частини першої та частиною другою статті 23 цього Закону.

Скасування раніше наданого допуску до державної таємниці можливе у разі виникнення або виявлення обставин, передбачених статтею 23 цього Закону, а також після припинення громадянином діяльності, у зв'язку з якою йому було надано допуск, втрати громадянства України чи визнання його недієздатним.

На прохання громадянина його допуск до державної таємниці скасовується протягом трьох днів з часу звернення з приводу скасування допуску.

Рішення про переоформлення чи скасування допуску приймається посадовими особами, уповноваженими приймати рішення про його надання. Це рішення може бути оскаржено в порядку, передбаченому частиною другою статті 25 цього Закону.

Громадянина, якому скасовано допуск до державної таємниці, якщо виконання трудових чи службових обов'язків вимагає доступу до державної таємниці, а переміщення на інше робоче місце чи іншу посаду неможливе, може бути в передбаченому законодавством порядку переведено на іншу роботу або службу, не пов'язану з державною таємницею, чи звільнено.

Порядок надання, переоформлення та скасування громадянам допуску до державної таємниці встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 27. Доступ громадян до державної таємниці

Доступ до державної таємниці надається дієздатним громадянам України, яким надано допуск до державної таємниці та які потребують його за умовами своєї службової, виробничої, наукової чи науково-дослідної діяльності або навчання.

Рішення про надання доступу до конкретної секретної інформації та її матеріальних носіїв приймають у формі наказу або письмового розпорядження керівники органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, в яких виконуються роботи, пов'язані з державною таємницею, або зберігаються матеріальні носії секретної інформації.

Відмова надати громадянинові України доступ до конкретної секретної інформації та її матеріальних носіїв можлива лише у разі відсутності підстав, передбачених частиною першою цієї статті, та може бути оскаржена в порядку, встановленому частиною другою статті 25 цього Закону.

Президентові України, Голові Верховної Ради України, Прем'єр-міністрові України, Голові Верховного Суду України, Голові Конституційного Суду України, Генеральному прокурору України, Голові Служби безпеки України, народним депутатам України дос-

туп до державної таємниці усіх ступенів секретності надається за посадою після взяття ними письмового зобов'язання щодо збереження державної таємниці.

(Частина четверта статті 27 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 19.02.2004 р. N 1519-IV)

Іноземцям та особам без громадянства доступ до державної таємниці надається у виняткових випадках на підставі міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або письмового розпорядження Президента України з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки України на підставі пропозицій Ради національної безпеки і оборони України.

Стаття 28. Обов'язки громадянина щодо збереження державної таємниці

Громадянин, якому надано допуск до державної таємниці, зобов'язаний:

не допускати розголошення будь-яким способом державної таємниці, яка йому довірена або стала відомою у зв'язку з виконанням службових обов'язків;

не брати участі в діяльності політичних партій та громадських організацій, діяльність яких заборонена в порядку, встановленому законом;

не сприяти іноземним державам, іноземним організаціям чи їх представникам, а також окремим іноземцям та особам без громадянства у провадженні діяльності, що завдає шкоди інтересам національної безпеки України;

виконувати вимоги режиму секретності;

повідомляти посадових осіб, які надали йому допуск до державної таємниці, та відповідні режимно-секретні органи про виникнення обставин, передбачених статтею 23 цього Закону, або інших обставин, що перешкоджають збереженню довіреної йому державної таємниці, а також про свій виїзд з України;

додержуватися інших вимог законодавства про державну таємницю.

Стаття 29. Обмеження прав у зв'язку з допуском та доступом до державної таємниці

Громадянин, якому було надано допуск та доступ до державної таємниці у порядку, встановленому законодавством, і який реально був обізнаний з нею, може бути обмежений у праві виїзду на постійне місце проживання в іноземну державу до розсекречування відповідної інформації, але не більш як на п'ять років з часу припинення діяльності, пов'язаної з державною таємницею.

Не обмежується виїзд у держави, з якими Україна має міжнародні договори, що передбачають такий виїзд і згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

На громадянина також поширюються обмеження свободи інформаційної діяльності, що випливають з цього Закону.

Стаття 30. Компенсація громадянам у зв'язку з виконанням робіт, які передбачають доступ до державної таємниці

У разі коли за умовами своєї професійної діяльності громадянин постійно працює з відомостями, що становлять державну таємницю, йому повинна надаватися відповідна компенсація за роботу в умовах режимних обмежень, види, розміри та порядок надання якої встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 31. Обмеження на оприлюднення секретної інформації

Під час підготовки матеріалів для опублікування, поширення у пресі та інших засобах масової інформації або переміщення їх через державний кордон органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та громадяни з метою охорони секретної інформації зобов'язані керуватися Законом України "Про інформацію", цим Законом та іншими нормативно-правовими актами про державну таємницю.

Контроль за додержанням законодавства про державну таємницю з метою запобіган-

ня її поширенню у пресі та інших засобах масової інформації здійснює центральний орган виконавчої влади з питань інформаційної політики.

Стаття 32. Обмеження щодо передачі державної таємниці іноземній державі чи міжнародній організації

Секретна інформація до скасування рішення про віднесення її до державної таємниці та матеріальні носії такої інформації до їх розсекречування можуть бути передані іноземній державі чи міжнародній організації лише на підставі міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або письмового мотивованого розпорядження Президента України з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки України на підставі пропозицій Ради національної безпеки і оборони України.

Стаття 33. Обмеження, пов'язані з державною таємницею, щодо перебування і діяльності в Україні іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб, а також розташування та переміщення об'єктів і технічних засобів, що їм належать

Обмеження, пов'язані з державною таємницею, щодо перебування і діяльності в Україні іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб, а також розташування та переміщення об'єктів і технічних засобів, що їм належать, визначаються відповідним законодавством.

Стаття 34. Особливості здійснення органами державної влади їх функцій щодо органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею

Органи державної влади, в тому числі правоохоронні, контрольно-ревізійні та суди, з метою охорони державної таємниці мають за погодженням із Службою безпеки України встановлювати порядок здійснення своїх функцій щодо органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, вправі відмовити у виконанні запиту щодо надання секретної інформації чи інших подібних вимог зазначеним у частині першій цієї статті органам державної влади, якщо останні не встановили такого порядку або не додержуються його.

Про мотиви такої відмови одночасно повідомляється Служба безпеки України, яка протягом місяця зобов'язана прийняти рішення про її обгрунтованість.

Стаття 35. Технічний та криптографічний захисти секретної інформації

Технічний та криптографічний захисти секретної інформації здійснюються в порядку, встановленому Президентом України.

Стаття 36. Оперативно-розшукові заходи щодо охорони державної таємниці

Оперативно-розшукові заходи щодо охорони державної таємниці здійснюються відповідно до Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність".

Розділ V. КОНТРОЛЬ ЗА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ ТА НАГЛЯД ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ

Стаття 37. Контроль за забезпеченням охорони державної таємниці

Керівники органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій зобов'язані здійснювати постійний контроль за забезпеченням охорони державної таємниці.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації, що розміщують замовлення у підрядників, зобов'язані контролювати стан охорони державної таємниці, яка була передана підрядникам у зв'язку з виконанням замовлення.

Органи державної влади, яким рішенням державного експерта з питань таємниць було надано право вирішувати питання про доступ органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій до конкретної секретної інформації, зобов'язані контролювати стан охорони державної таємниці в усіх органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, які виконують роботи, пов'язані з відповідною державною таємницею, або зберігають матеріальні носії зазначеної секретної інформації.

Контроль за додержанням законодавства про державну таємницю в системі Служби безпеки України здійснюється відповідно до Закону України "Про Службу безпеки України".

Служба безпеки України має право контролювати стан охорони державної таємниці в усіх органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, а також у зв'язку з виконанням цих повноважень одержувати безоплатно від них інформацію з питань забезпечення охорони державної таємниці. Висновки Служби безпеки України, викладені в актах офіційних перевірок за результатами контролю стану охорони державної таємниці, є обов'язковими для виконання посадовими особами підприємств, установ та організацій незалежно від їх форм власності.

Стаття 38. Нагляд за додержанням законодавства про державну таємницю

Нагляд за додержанням законодавства про державну таємницю здійснюється у порядку, визначеному законом.

Допуск та доступ посадових осіб, які здійснюють нагляд, до відомостей, що становлять державну таємницю, проводяться відповідно до цього Закону.

Розділ VI. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ

Стаття 39. Відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю

Посадові особи та громадяни, винні у:

розголошенні державної таємниці;

втраті документів та інших матеріальних носіїв секретної інформації;

недодержанні встановленого законодавством порядку передачі державної таємниці іншій державі чи міжнародній організації;

засекречуванні інформації, зазначеної у частинах третій і четвертій статті 8 цього Закону;

навмисному невіднесенні до державної таємниці інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам національної безпеки України, а також необгрунтованому заниженні ступеня секретності або необгрунтованому розсекречуванні секретної інформації;

безпідставному засекречуванні інформації;

наданні грифа секретності матеріальним носіям конфіденційної або іншої таємної інформації, яка не становить державної таємниці, або ненаданні грифа секретності матеріальним носіям інформації, що становить державну таємницю, а також безпідставному скасуванні чи зниженні грифа секретності матеріальних носіїв секретної інформації;

порушенні встановленого законодавством порядку надання допуску та доступу до державної таємниці;

порушенні встановленого законодавством режиму секретності та невиконанні обо-

в'язків щодо збереження державної таємниці;

невжитті заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та незабезпеченні контролю за охороною державної таємниці;

провадженні діяльності, пов'язаної з державною таємницею, без одержання в установленому порядку спеціального дозволу на провадження такої діяльності, а також розміщенні державних замовлень на виконання робіт, доведенні мобілізаційних завдань, пов'язаних з державною таємницею, в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, яким не надано спеціального дозволу на проводження діяльності, пов'язаної з державною таємницею;

недодержанні вимог законодавства щодо забезпечення охорони державної таємниці під час здійснення міжнародного співробітництва, прийому іноземних делегацій, груп, окремих іноземців та осіб без громадянства і проведення роботи з ними;

невиконанні норм і вимог технічного захисту секретної інформації, внаслідок чого виникає реальна загроза порушення цілісності цієї інформації або просочування її технічними каналами, -

несуть дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законом.

Президент України Л. КРАВЧУК
м. Київ 21 січня 1994 року N 3855-XII

ЗАКОН УКРАЇНИ
“Про боротьбу з корупцією”
(витяги)

Розділ II. ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОРУПЦІЇ

Стаття 5. Спеціальні обмеження щодо державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямовані на попередження корупції

Державний службовець або інша особа, уповноважена на виконання функцій держави, не має права:

а) сприяти, використовуючи своє службове становище, фізичним і юридичним особам у здійсненні ними підприємницької діяльності, а так само в отриманні субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг з метою незаконного одержання за це матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг;

б) займатися підприємницькою діяльністю безпосередньо чи через посередників або підставних осіб, бути повіреним третіх осіб у справах державного органу, в якому вона працює, а також виконувати роботу на умовах сумісництва (крім наукової, викладацької, творчої діяльності, а також медичної практики);

в) входити самостійно (крім випадків, коли державний службовець здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі, та представляє інтереси держави в раді товариства (спостережній раді) або ревізійній комісії господарського товариства), через представника або підставних осіб до складу правління чи інших виконавчих органів підприємств, кредитно-фінансових установ, господарських товариств тощо, організацій, спілок, об’єднань, кооперативів, що здійснюють підприємницьку діяльність;

г) відмовляти фізичним та юридичним особам в інформації, надання якої передбачено правовими актами, умисно затримувати її, надавати недостовірну чи неповну інформацію;

ґ) сприяти, використовуючи своє службове становище, фізичним і юридичним особам – учасникам процедур закупівель у досягненні перемоги всупереч вимогам Закону України “Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти”.

Обмеження, передбачені у пунктах “б” і “в” частини першої цієї статті, не поширюються на депутатів сільських, селищних, міських, районних у містах, районних, обласних рад, які здійснюють депутатські повноваження, не пориваючи з виробничою чи службовою діяльністю.

Державний службовець, який є посадовою особою, не має також права:

а) сприяти, використовуючи своє посадове становище, фізичним та юридичним особам у здійсненні ними зовнішньоекономічної, кредитно-банківської та іншої діяльності з метою незаконного одержання за це матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг;

б) неправомірно втручатися, використовуючи своє посадове становище, у діяльність інших державних органів чи посадових осіб з метою перешкодити виконанню ними своїх повноважень;

в) бути повіреним третіх осіб у справах державного органу, діяльність якого він контролює;

г) надавати незаконні переваги фізичним або юридичним особам під час підготовки і прийняття нормативно-правових актів чи рішень.

Особи, які претендують на зайняття посади в системі державної служби або на виконання інших функцій держави, попереджаються про встановлені щодо них обмеження.

Стаття 10. Відповідальність керівників за невжиття заходів щодо боротьби з корупцією

Керівники міністерств і відомств, державних підприємств, установ та організацій чи їх структурних підрозділів у разі виявлення чи отримання інформації про вчинення підлеглим корупційного діяння або порушення спеціальних обмежень, встановлених статтею 5 цього Закону, в межах своєї компетенції зобов’язані вжити заходів до припинення таких діянь та негайно повідомити про їх вчинення будь-який з державних органів, зазначених у пунктах “а”, “а1” і “б” статті 4 цього Закону.

Умисне невжиття такими керівниками заходів, передбачених частиною першою цією статті, тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від двадцяти п’яти до п’ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення діяння, передбаченого частиною другою цієї статті, тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від двадцяти п’яти до п’ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про вибори народних депутатів України (витяги)

Стаття 11. Виборчий процес

1. Виборчий процес – це здійснення суб'єктами, визначеними статтею 12 цього Закону, виборчих процедур, передбачених цим Законом.

2. Виборчий процес здійснюється на засадах:

1) дотримання принципів виборчого права, зазначених у статтях 2 – 10 цього Закону;

2) законності та заборони незаконного втручання будь-кого у цей процес;

3) політичного плюралізму та багатопартійності;

4) публічності і відкритості;

5) свободи передвиборної агітації, рівного доступу всіх кандидатів і партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу до засобів масової інформації незалежно від їх форми власності, крім засобів масової інформації, засновниками (власниками) яких є політичні партії;

6) неупередженості органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, судів, підприємств, закладів, установ і організацій, їх керівників, інших посадових і службових осіб до партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу, кандидатів у депутати.

3. Початок виборчого процесу оголошує Центральна виборча комісія у випадках та в строки, встановлені Конституцією України та цим Законом.

4. Виборчий процес включає такі етапи:

1) складання та уточнення списків виборців;

2) утворення виборчих округів;

3) утворення виборчих дільниць;

4) утворення виборчих комісій;

5) висування та реєстрація кандидатів у депутати;

6) проведення передвиборної агітації;

7) голосування;

8) підрахунок голосів виборців та встановлення підсумків голосування;

9) встановлення результатів виборів депутатів та їх офіційне оприлюднення;

10) припинення діяльності виборчих комісій.

5. Виборчий процес завершується через п'ятнадцять днів після дня офіційного оприлюднення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів.

6. Етапи виборчого процесу, передбачені пунктами 1, 2 та 10 частини четвертої цієї статті, у випадках, передбачених цим Законом, можуть частково тривати поза строками виборчого процесу, встановленими частинами третьою та п'ятою цієї статті.

Стаття 12. Суб'єкти виборчого процесу

Суб'єктом виборчого процесу є:

1) виборець;

2) виборча комісія, утворена відповідно до цього Закону або Закону України "Про Центральну виборчу комісію";

3) партія (блок), що висунула кандидатів у депутати;

4) кандидат у депутати, зареєстрований у порядку, встановленому цим Законом;

5) офіційний спостерігач від партії (блоку) – суб'єкта виборчого процесу.

Розділ VIII. ПЕРЕДВИБОРНА АГІТАЦІЯ

Стаття 65. Строки проведення передвиборної агітації

1. Партія (блок), кандидати у депутати мають право розпочати свою передвиборну агітацію з моменту прийняття Центральною виборчою комісією рішення про реєстрацію кандидатів у депутати, включених до виборчого списку партії (блоку).

2. Передвиборна агітація закінчується о 24 годині останньої п'ятниці перед днем виборів.

3. Передвиборна агітація напередодні дня виборів та в день виборів забороняється. У цей же час забороняються проведення масових акцій (зборів, мітингів, походів, демонстрацій, пікетів) від імені партії (блоку) – суб'єкта виборчого процесу, розповсюдження агітаційних матеріалів, а також публічні оголошення про підтримку партією (блоком) чи окремими кандидатами у депутати проведення концертів, вистав, спортивних змагань, демонстрації фільмів та телепередач чи інших публічних заходів.

Стаття 66. Форми і засоби передвиборної агітації

1. Передвиборна агітація – це здійснення будь-якої діяльності з метою спонукання виборців голосувати за або проти певного суб'єкта виборчого процесу. Передвиборна агітація може здійснюватися в будь-яких формах і будь-якими засобами, що не суперечать Конституції України та законам України. Громадяни України мають право вільно і всебічно обговорювати передвиборні програми партій (блоків), політичні, ділові та особисті якості кандидатів у депутати, вести агітацію за або проти партій (блоків), кандидатів у депутати.

(Частина перша статті 66 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 17.11.2005 р. N 3099-IV)

2. Передвиборна агітація може проводитися у таких формах:

1) проведення зборів громадян, інших зустрічей з виборцями;

2) проведення мітингів, походів, демонстрацій, пікетів;

3) проведення публічних дебатів, дискусій, "круглих столів", прес-конференцій стосовно положень передвиборних програм та політичної діяльності партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу чи кандидатів у депутати;

4) оприлюднення в друкованих та аудіовізуальних (електронних) засобах масової інформації політичної реклами, виступів, інтерв'ю, нарисів, відеофільмів, аудіо- та відеокліпів, інших публікацій та повідомлень;

5) розповсюдження виборчих листівок, плакатів та інших друкованих агітаційних матеріалів чи друкованих видань, в яких розміщено матеріали передвиборної агітації;

6) розміщення друкованих агітаційних матеріалів чи політичної реклами на носіях зовнішньої реклами;

7) проведення концертів, вистав, спортивних змагань, демонстрації фільмів та телепередач чи інших публічних заходів за підтримки партії (блоку) – суб'єкта виборчого процесу чи кандидата у депутати, а також оприлюднення інформації про таку підтримку;

8) публічні заклики голосувати за чи проти партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу або публічні оцінки діяльності цих партій (блоків) чи кандидатів у депутати;

9) в інших формах, що не суперечать Конституції України та законам України.

3. Політична реклама – це одна із форм передвиборної агітації, оплачена за рахунок коштів виборчих фондів партій (блоків), розміщена за допомогою рекламних засобів, яка спонукає виборців голосувати за або проти певного суб'єкта виборчого процесу. До політичної реклами належить використання символіки або логотипів партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу, а так само повідомлення про підтримку партією (блоком) – суб'єктом виборчого процесу або кандидатом у депутати видовищних чи інших публіч-

них заходів або привернення уваги до участі у таких заходах партії (блоку) – суб'єкта виборчого процесу чи певних осіб як кандидатів у депутати.

Час мовлення, відведений на політичну рекламу на радіо та телебаченні, не може перевищувати 20 відсотків фактичного обсягу мовлення протягом астрономічної доби телерадіоорганізацією будь-якої форми власності.

Друкована площа, відведена на політичну рекламу впродовж виборчого процесу в друкованих засобах масової інформації, у тому числі рекламних, не може перевищувати 20 відсотків обсягу друкованої площі кожного номера видання чи додатка до нього.

(Частина третя статті 66 в редакції Закону України від 17.11.2005 р. N 3099-IV)

4. Фінансова підтримка партією (блоком) – суб'єктом виборчого процесу чи кандидатом у депутати проведення концертів, вистав, спортивних змагань, демонстрацій фільмів, телепередач чи інших заходів може здійснюватися лише за рахунок коштів виборчого фонду відповідної партії (блоку).

5. Офіційні повідомлення в період виборчого процесу про дії кандидатів у депутати, пов'язані з виконанням ними посадових (службових) повноважень, передбачених Конституцією України або законами України, і підготовлені у порядку, передбаченому Законом України "Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації", не належать до передвиборної агітації. Такі офіційні повідомлення не повинні містити коментарів агітаційного характеру, а також відео-, аудіозаписів, кінозйомок, фотоілюстрацій про дії зазначених осіб як кандидатів у депутати.

6. Передвиборна агітація здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, виділених на підготовку і проведення виборів депутатів для цілей, визначених цим Законом, та коштів виборчих фондів партій (блоків). Використання власних коштів кандидатів у депутати чи коштів з інших джерел для проведення передвиборної агітації, у тому числі з ініціативи виборців, забороняється.

7. Передвиборна агітація за рахунок коштів Державного бюджету України, виділених на підготовку і проведення виборів депутатів, здійснюється з додержанням принципу рівних умов щодо надання партіям (блокам) – суб'єктам виборчого процесу однакових друкованих площ у друкованих засобах масової інформації та однакового ефірного часу на радіо і телебаченні.

8. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування за зверненням відповідної окружної виборчої комісії надають приміщення, придатні для проведення публічних заходів передвиборної агітації, які організовує окружна виборча комісія. При цьому окружна виборча комісія зобов'язана забезпечити рівні можливості для всіх партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу. Оплата використання наданих приміщень здійснюється в порядку, встановленому статтею 54 цього Закону.

9. Партія (блок) – суб'єкт виборчого процесу має право на договірній основі за рахунок коштів виборчого фонду партії (блоку) орендувати будинки і приміщення усіх форм власності для проведення зборів, мітингів, дебатів, дискусій та інших публічних заходів передвиборної агітації.

10. Партія (блок) повідомляє про час і місце проведення запланованих публічних заходів передвиборної агітації відповідну окружну виборчу комісію.

11. У разі якщо будинок (приміщення) незалежно від форми власності було надано для проведення передвиборного публічного заходу чи передвиборної агітації одній партії (блоку), власник (володар, користувач) цього будинку (приміщення) не має права відмовити в його наданні на тих же умовах іншій партії (блоку) – суб'єкту виборчого процесу. Зазначена вимога не стосується приміщень, що перебувають у власності чи постійному користуванні партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу.

Стаття 67. Інформаційні плакати та матеріали передвиборної агітації

1. Центральна виборча комісія за рахунок коштів Державного бюджету України, виділених на підготовку і проведення виборів депутатів, не пізніш як за тридцять п'ять днів до дня виборів забезпечує виготовлення інформаційних плакатів партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу. Ці плакати повинні містити передвиборні програми партій (блоків), подані ними при реєстрації кандидатів у депутати, виборчий список партії (блоку) із зазначенням прізвища, імені, по батькові, року народження, посади (заняття), місця роботи та проживання, партійності включених до нього кандидатів у депутати, а також фотографії перших п'яти кандидатів у депутати. Форма, розмір та поліграфічне виконання інформаційних плакатів встановлюються Центральною виборчою комісією.

2. Центральна виборча комісія погоджує з представником партії (блоку) у Центральній виборчій комісії текст та поліграфічне виконання інформаційного плаката.

3. Центральна виборча комісія забезпечує виготовлення однакової кількості інформаційних плакатів партій (блоків) із розрахунку не менш як по два примірники кожного плаката на кожну виборчу дільницю. Виготовлені інформаційні плакати партій (блоків) в установленому Центральною виборчою комісією порядку передаються відповідним виборчим комісіям.

(Частина третя статті 67 в редакції Закону України від 09.02.2006 р. N 3437-IV)

4. Інформаційні плакати передаються відповідним виборчим комісіям не пізніш як за двадцять днів до дня виборів.

(Частина четверта статті 67 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 09.02.2006 р. N 3437-IV)

5. Партія (блок) – суб'єкт виборчого процесу на власний розсуд може виготовляти матеріали передвиборної агітації за рахунок і в межах коштів виборчого фонду партії (блоку). Партія може виготовляти друкований матеріал своєї передвиборної агітації (передвиборної агітації блоку, до якого вона входить) із застосуванням обладнання, що їй належить. Відомості, що містяться у цих матеріалах, повинні відповідати вимогам закону.

6. Партія (блок) – суб'єкт виборчого процесу зобов'язана подати по одному примірнику кожного друкованого матеріалу передвиборної агітації, виготовленого за рахунок коштів виборчого фонду партії (блоку) та із застосуванням обладнання, що їй належить, не пізніш як через п'ять днів з дня його виготовлення до Центральної виборчої комісії.

7. Друковані матеріали передвиборної агітації повинні містити відомості про установу, що здійснила друк, або вказівку, що друк здійснено з використанням обладнання, що належить партії, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск.

8. Місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування не пізніш як за сто днів до дня виборів відводять місця та обладнують стенди, дошки оголошень у людних місцях для розміщення матеріалів передвиборної агітації.

Стаття 68. Загальний порядок використання засобів масової інформації

1. Передвиборна агітація з використанням засобів масової інформації усіх форм власності проводиться з дотриманням принципу рівних умов та в порядку, передбаченому цим Законом.

2. Передвиборна агітація у засобах масової інформації, у тому числі політична реклама, повинні здійснюватися у формах та з дотриманням вимог, встановлених цією статтею та статтями 66, 69 – 71 цього Закону.

3. Партія (блок) – суб'єкт виборчого процесу має право користуватися засобами масової інформації державної та комунальної форми власності за рахунок та в межах коштів Державного бюджету України, виділених на підготовку і проведення виборів депутатів, на умовах, передбачених цим Законом.

4. Порядок надання ефірного часу та друкованих площ за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, вста-

новлюється Центральною виборчою комісією не пізніш як за сто днів до дня виборів.

5. Передвиборна агітація в засобах масової інформації усіх форм власності за рахунок коштів виборчого фонду партії (блоку) здійснюється на умовах рівної оплати за одиницю ефірного часу чи друкованої площі.

6. Розцінки вартості одиниці друкованої площі та одиниці ефірного часу для проведення передвиборної агітації за рахунок коштів виборчих фондів партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу встановлюються відповідним засобом масової інформації не пізніш як за сто тридцять днів до дня виборів у розмірі, що не може перевищувати розміру середньоарифметичного значення ціни за комерційну рекламу (рекламу, розповсюдження якої має на меті отримання прибутку) за перші три квартали року, що передує року проведення виборів депутатів. При цьому засоби масової інформації можуть розрахувати такі розцінки вартості одиниці друкованої площі чи ефірного часу окремо для робочих днів і окремо для вихідних та святкових днів, а також окремо для різних за кількістю потенційної аудиторії періодів ефірного часу чи друкованої площі.

7. Засоби масової інформації, зареєстровані після 1 квітня року, що передує року проведення чергових виборів народних депутатів України, встановлюють розцінки вартості одиниці друкованої площі чи ефірного часу на підставі даних за весь період їх діяльності в порядку, встановленому частиною шостою цієї статті. Розміри розцінок таких засобів масової інформації не можуть перевищувати розмірів розцінок відповідно газети "Голос України" (для друкованих засобів масової інформації) та Національної телекомпанії України, Національної радіокомпанії України (для телерадіоорганізацій).

8. Загальнодержавні засоби масової інформації офіційно надсилають встановлені відповідно до вимог частини шостої або сьомої цієї статті розцінки вартості одиниці друкованої площі чи ефірного часу до Центральної виборчої комісії не пізніш як за сто десять днів до дня виборів, а регіональні та місцеві засоби масової інформації – окружним виборчим комісіям не пізніш як через п'ять днів після їх утворення. Розцінки вартості одиниці друкованої площі та одиниці ефірного часу для проведення передвиборної агітації не можуть змінюватися протягом виборчого процесу. Засіб масової інформації не може надавати знижки чи встановлювати надбавки на оплату друкованої площі чи ефірного часу партіям (блокам) – суб'єктам виборчого процесу.

9. Засіб масової інформації, який надав ефірний час або друковану площу одній партії (блоку) – суб'єкту виборчого процесу, не може відмовити у наданні ефірного часу чи друкованої площі на тих же умовах іншій партії (блоку) – суб'єкту виборчого процесу. Засіб масової інформації може відмовити у наданні ефірного часу чи друкованої площі партії (блоку) – суб'єкту виборчого процесу в разі, якщо надані для поширення матеріали не відповідають вимогам частини п'ятої чи дев'ятої статті 71 цього Закону.

(Частина дев'ята статті 68 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 17.11.2005 р. N 3099-IV)

10. Засоби масової інформації у разі оприлюднення результатів опитування громадської думки, пов'язаного з виборами депутатів, зобов'язані зазначити організацію, що проводила опитування, час його проведення, кількість опитаних, метод збору інформації, точне формулювання питання, статистичну оцінку можливої похибки.

11. Вимоги, встановлені частинами п'ятою – дев'ятою цієї статті, не поширюються на засоби масової інформації, засновниками (власниками) яких є партії – суб'єкти виборчого процесу (партії, що входять до блоку – суб'єкта виборчого процесу).

12. Висвітлення виборчого процесу в засобах масової інформації всіх форм власності в інтерв'ю, дискусіях та дебатах, інформаційних повідомленнях, у програмах новин і поточних подій має здійснюватися на засадах об'єктивності, неупередженості та збалансованості.

(Частина дванадцята статті 68 в редакції Закону України від 17.11.2005 р. N 3099-IV)

Стаття 69. Порядок використання електронних (аудіовізуальних) засобів масової інформації

1. Телерадіоорганізації усіх форм власності зобов'язані не пізніше ніж за сто десять днів до дня виборів депутатів опублікувати в друкованих засобах масової інформації розцінки вартості однієї хвилини (секунди) ефірного часу. Телерадіоорганізації, які ведуть мовлення на загальнонаціональних каналах, здійснюють таку публікацію в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр", регіональні та місцеві телерадіоорганізації — у відповідних регіональних та місцевих друкованих засобах масової інформації державної чи комунальної форми власності.

2. Ефірний час для проведення передвиборної агітації за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, виділених на підготовку і проведення виборів, надається телерадіоорганізаціями державної та комунальної форми власності між дев'ятнадцятою і двадцять другою годинами.

3. Час мовлення (розклад мовлення) телерадіоорганізацій, які мають ліцензії Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення на право користування загальнонаціональними каналами мовлення, змінюється (без зміни обсягу мовлення) на час розповсюдження програм передвиборної агітації за рахунок коштів Державного бюджету України, виділених на підготовку і проведення виборів, під час виборчого процесу з метою забезпечення регіональним телерадіоорганізаціям державної та комунальної форми власності можливостей поширення таких програм у відповідних регіонах.

4. Телерадіоорганізації надають кожній партії (блоку) — суб'єкту виборчого процесу ефірний час для проведення передвиборної агітації за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, у загальному обсязі не менше 60 хвилин на загальнонаціональному телеканалі та 60 хвилин на загальнонаціональному радіоканалі, а також по 20 хвилин на регіональних телеканалах та по 20 хвилин на регіональних радіоканалах у кожному з регіонів. Цей час партії (блоку) надається на кожному із зазначених каналів у двох рівних частках від загального обсягу виділеного часу.

5. Впродовж 20 хвилин до і після теле-, радіотрансляції передвиборної агітаційної теле-, радіопрограми партії (блоку) забороняється на тому ж каналі мовлення в будь-якій формі коментувати чи оцінювати зміст передвиборної агітаційної програми, давати будь-яку інформацію щодо цієї партії (блоку), висунутих нею кандидатів у депутати.

6. Попередній розклад ефірного часу трансляції передвиборних агітаційних теле-, радіопрограм із зазначенням дати і часу виходу їх в ефір (без зазначення конкретних учасників програм) складається загальнонаціональними та регіональними телерадіоорганізаціями державної та комунальної форми власності, з якими укладено угоди на розповсюдження матеріалів передвиборної агітації партій (блоків) за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, під час виборчого процесу. Такий розклад надсилається відповідно до Центральної виборчої комісії чи окружної виборчої комісії не пізніш як за п'ятдесят сім днів до дня виборів.

7. Черговість надання партіям (блокам) — суб'єктам виборчого процесу ефірного часу на радіо та телебаченні в межах розкладу, зазначеного у частині шостій цієї статті, визначається не пізніш як за п'ятдесят три дні до дня виборів за результатами жеребкувань, що проводяться відповідно Центральною виборчою комісією, однією з окружних виборчих комісій за рішенням Центральної виборчої комісії у кожному з регіонів, за участю відповідно представників партій (блоків) у Центральній виборчій комісії або відповідних уповноважених осіб партій (блоків).

8. Результати жеребкування, проведеного відповідно до частини сьомої цієї статті, та складений за його підсумком розклад ефірного часу із зазначенням передвиборних агітаційних теле-, радіопрограм, конкретної дати і часу виходу їх в ефір за рахунок коштів

Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, публікуються відповідно в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр", місцевих друкованих засобах масової інформації державної та комунальної форми власності у триденний строк з дня затвердження їх Центральною виборчою комісією чи відповідною окружною виборчою комісією.

9. Оплата наданого партії (блоку) ефірного часу здійснюється Центральною виборчою комісією чи відповідною окружною виборчою комісією згідно із затвердженими ними кошторисами в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, та за угодами, що укладаються відповідно між Центральною виборчою комісією і Національною телекомпанією України, Національною радіокомпанією України, між окружною виборчою комісією і регіональною телерадіоорганізацією державної чи комунальної форми власності.

10. Ефірний час за рахунок коштів виборчого фонду партії (блоку) надається партії (блоку) на підставі угоди, що укладається від імені партії (блоку) розпорядником поточного рахунку виборчого фонду партії (блоку) з телерадіоорганізацією будь-якої форми власності. Без укладення такої угоди та надходження коштів на рахунок телерадіоорганізації надання ефірного часу партії (блоку) забороняється.

11. Телерадіоорганізації зобов'язані здійснювати аудіо-, відеозаписи усіх передач, що містять передвиборну агітацію, і зберігати їх протягом тридцятиденного строку з дня офіційного оприлюднення результатів виборів.

12. Телерадіоорганізації усіх форм власності за письмовими запитами Центральної виборчої комісії, Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення зобов'язані надавати всю інформацію про виділення ефірного часу партії (блоку) для проведення передвиборної агітації, а в разі необхідності - копії відповідних угод, платіжних документів і передач у запису на плівці та інших носіях інформації.

13. Замовниками політичної реклами під час виборчої кампанії для демонстрації телерадіоорганізаціями можуть бути тільки партії (блоки) - суб'єкти виборчого процесу. Протягом демонстрації політичної реклами обов'язково демонструється повна назва її замовника у формі текстового повідомлення, яке має займати не менше п'ятнадцяти відсотків площі екрана і бути виконане контрастним кольором до фону та бути сприйнятним для глядача.

Стаття 70. Порядок використання друкованих засобів масової інформації

1. Партія (блок) – суб'єкт виборчого процесу має право за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, опублікувати в однаковому для всіх партій (блоків) поліграфічному виконанні в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр", а також в одному з регіональних (місцевих) друкованих засобів масової інформації державної чи комунальної форми власності кожного з регіонів свою передвиборну програму обсягом не більше семи тисяч восьмисот друкованих знаків. Угода про публікацію вказаних матеріалів з редакціями зазначених засобів масової інформації укладається відповідно Центральною виборчою комісією або окружною виборчою комісією у відповідному регіоні, визначеною згідно з частиною сьомою статті 69 цього Закону.

2. Редакції газет "Голос України" та "Урядовий кур'єр", а також редакції регіональних друкованих засобів масової інформації державної форми власності, з якими відповідні окружні виборчі комісії уклали угоди про опублікування передвиборних програм партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу, зобов'язані надіслати не пізніше ніж за п'ятдесят п'ять днів до дня виборів депутатів до цих виборчих комісій конкретні дати виходу у світ номерів відповідних видань з програмами із зазначенням місця розташування цих програм у кожному номері видання (номери шпальт).

3. Черговість друкування передвиборних програм за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів у засобах масової інформації, передбачених частиною першою цієї статті, встановлюється не пізніш як за п'ятдесят три дні до дня виборів Центральною виборчою комісією та відповідними окружними виборчими комісіями шляхом жеребкування за участю відповідно представників партій (блоків) у Центральній виборчій комісії або уповноважених осіб партій (блоків) у відповідному територіальному виборчому окрузі.

4. Результати жеребкування щодо черговості друкування передвиборних програм партій (блоків) оприлюднюються відповідно у газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр", у регіональних (місцевих) друкованих засобах масової інформації державної чи комунальної форми власності у триденний строк після дня їх затвердження Центральною виборчою комісією чи відповідною окружною виборчою комісією.

5. Партія (блок) – суб'єкт виборчого процесу має право за рахунок коштів свого виборчого фонду публікувати агітаційні матеріали в друкованих засобах масової інформації будь-яких форм власності, що видаються в Україні, за винятком засобів масової інформації, зазначених у частині дев'ятнадцятій статті 71 цього Закону.

6. Матеріали передвиборної агітації, зазначені у частині п'ятій цієї статті, публікуються на підставі угоди, що укладається від імені партії (блоку) розпорядником поточного рахунку виборчого фонду партії (блоку) з редакцією (видавцем) друкованого засобу масової інформації. Без укладення угоди та надходження коштів на рахунок редакції (видавця) друкованого засобу масової інформації публікація цих матеріалів забороняється. Ця вимога не застосовується до засобу масової інформації, засновником (власником) якого є партія – суб'єкт виборчого процесу (партія, що входить до складу блоку – суб'єкта виборчого процесу).

7. Редакції (видавці) друкованих засобів масової інформації усіх форм власності за письмовими запитами Центральної виборчої комісії зобов'язані надавати їй усю інформацію про використання друкованої площі для розміщення агітаційних матеріалів партій (блоків), а в разі необхідності – надсилати їй копії відповідних угод, платіжних документів, а також відповідні публікації.

Стаття 71. Обмеження щодо ведення передвиборної агітації

1. Участь у передвиборній агітації забороняється:

1) іноземцям та особам без громадянства, у тому числі через журналістську діяльність чи у формі участі у концертах, виставах, спортивних змаганнях, інших публічних заходах, що проводяться на підтримку чи за підтримки партії (блоку) – суб'єкта виборчого процесу чи кандидата у депутати;

2) органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам і судам;

3) посадовим і службовим особам органів, зазначених у пункті 2 цієї частини, крім випадків, коли відповідна посадова чи службова особа є кандидатом у депутати;

4) членам виборчих комісій протягом строку їх повноважень у відповідних виборчих комісіях.

2. У військових частинах (формуваннях) та в установах кримінально-виконавчої системи передвиборна агітація обмежується. Відвідання військових частин (формувань) та установ кримінально-виконавчої системи окремими кандидатами у депутати чи уповноваженими особами партій (блоків) забороняється. Зустрічі цих осіб з виборцями організовуються відповідною окружною виборчою комісією спільно з командиром військової частини (формування) або керівником установи кримінально-виконавчої системи з обов'язковим повідомленням не пізніш як за три дні до дня зустрічі всіх уповноважених осіб партій (блоків) у відповідному територіальному виборчому окрузі.

3. Забороняється використання приміщень органів державної влади та органів місцевого самоврядування для проведення передвиборної агітації за рахунок коштів виборчих фондів партій (блоків).

4. Забороняється розміщення агітаційних матеріалів та політичної реклами на будинках і в приміщеннях органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

5. Поширення у будь-якій формі матеріалів, що містять заклики до ліквідації незалежності України, зміни конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підриву її безпеки, незаконного захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства та розпалювання міжетнічної, расової, національної, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняється.

(Частина п'ята статті 71 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 17.11.2005 р. N 3099-IV)

6. Засобам масової інформації, їх посадовим та службовим особам і творчим працівникам під час виборчого процесу у своїх матеріалах і передачах, не обумовлених угодами, укладеними відповідно до вимог частини десятої статті 69 і частини шостої статті 70 цього Закону, забороняється агітувати за або проти партій (блоків), висунутих ними кандидатів у депутати чи поширювати інформацію, яка має ознаки політичної реклами, безоплатно або яка оплачена з джерел, не передбачених законом, а так само поширювати будь-яку інформацію з метою спонукання виборців голосувати за або проти певного суб'єкта виборчого процесу.

(Частина шоста статті 71 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 17.11.2005 р. N 3099-IV)

7. Забороняється розміщення політичної реклами в одному блоці з комерційною чи соціальною рекламою.

8. Розміщення носіїв політичної реклами, а також розповсюдження політичної реклами через радіотрансляційні або інші мережі сповіщання пасажирів, у транспортних засобах громадського користування, на станціях метрополітену, вокзалах, портах та аеропортах забороняється.

9. Забороняється розповсюдження завідомо недостовірних або наклепницьких відомостей про партію (блок) – суб'єкта виборчого процесу або про кандидата у депутати.

(Частина дев'ята статті 71 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 17.11.2005 р. N 3099-IV)

10. У разі встановлення судом при розгляді виборчого спору повторного або одноразового грубого порушення засобом масової інформації вимог цього Закону суд приймає рішення про тимчасове (до закінчення виборчого процесу) зупинення дії ліцензії або про тимчасову заборону (до закінчення виборчого процесу) випуску друкованого видання.

(Частина десята статті 71 в редакції Закону України від 17.11.2005 р. N 3099-IV)

11. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення своїм рішенням припиняє трансляцію на території України, в тому числі операторами телекомунікацій, іноземних телеканалів, у діяльності яких порушується норма щодо заборони громадянам іноземних держав, особам без громадянства ведення передвиборної агітації через журналістську діяльність або в діяльності яких містяться заклики до ліквідації незалежності України, зміни конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності України, підриву її безпеки, незаконного захоплення державної влади, пропаганда війни, насильства та розпалювання міжетнічної, расової, національної, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення.

(Частина одинадцята статті 71 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 17.11.2005 р. N 3099-IV)

12. Партія (блок) – суб'єкт виборчого процесу, кандидат у депутати мають право звернутися до засобу масової інформації, що оприлюднив інформацію, яку партія (блок) або кандидат вважають недостовірною, з вимогою опублікувати їх відповідь. Засіб масової інформації, що оприлюднив відповідний матеріал, не пізніш як через три дні після дня звернення з вимогою про відповідь, але не пізніш останнього дня перед днем виборів зобов'язаний надати партії (блоку), кандидату у депутати, щодо яких поширено недостовірну інформацію, можливість оприлюднити відповідь: надати такий самий ефірний час відповідно на телебаченні чи радіо або опублікувати в друкованому засобі масової інформації наданий партією (блоком) чи кандидатом матеріал, який повинен бути набраний таким самим шрифтом і розміщений під рубрикою "відповідь" на тому ж місці шпальти в обсязі не меншому, ніж обсяг повідомлення, що спростовується. Відповідь повинна містити посилання на відповідну публікацію в друкованому засобі масової інформації, передачу на телебаченні, радіо та на інформацію, що спростовуються. Відповідь, опублікована в останній день перед днем виборів, не повинна містити прямих закликів до голосування за або проти певної партії (блоку). Відповідь має бути оприлюднена без додатків, коментарів та скорочень і здійснюватися за рахунок засобу масової інформації. Відповідь на відповідь не надається.

(Частина дванадцята статті 71 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 17.11.2005 р. N 3099-IV)

13. Забороняється проводити передвиборну агітацію, що супроводжується наданням виборцям, закладам, установам, організаціям коштів або безоплатно чи на пільгових умовах товарів (крім товарів, що містять візуальні зображення назви, символіки, прапора партії (партії, що входить до складу блоку; блоку), за умови, що вартість таких товарів не перевищує три відсотки мінімального розміру заробітної плати), послуг, робіт, цінних паперів, кредитів, лотерейних білетів, інших матеріальних цінностей. Така передвиборна агітація або надання виборцям, закладам, установам, організаціям коштів або безоплатно чи на пільгових умовах товарів, послуг, робіт, цінних паперів, кредитів, лотерейних білетів, інших матеріальних цінностей, що супроводжується закликами або пропозиціями голосувати або не голосувати за певну партію (блок) або згадуванням назви партії (блоку) чи імені кандидата, вважається непрямим підкупом виборців, зазначеним у пункті 2 частини четвертої статті 64 цього Закону.

14. Центральна виборча комісія забезпечує розміщення в загальнодержавних засобах масової інформації, передбачених цією частиною, роз'яснення щодо заборони надання виборцям, закладам, установам, організаціям, а також виборчим комісіям та їх членам товарів (крім товарів, що містять візуальні зображення назви, символіки, прапора партії (партії, що входить до складу блоку; блоку), за умови, що вартість таких товарів не перевищує три відсотки мінімального розміру заробітної плати), послуг, робіт, цінних паперів, кредитів, лотерейних білетів, інших матеріальних цінностей (непрямого підкупу). Текст роз'яснення затверджується Центральною виборчою комісією і двічі на тиждень друкується в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр" на першій сторінці і транслюється на перших каналах Національної телекомпанії України та Національної радіокомпанії України, починаючи за шістдесят днів до дня виборів за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів.

15. Регіональні (місцеві) телерадіоорганізації державної та комунальної форми власності своїми передачами не повинні перекривати передачі передвиборної агітації партій (блоків), які транслюються на загальнонаціональних каналах мовлення за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів.

16. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань телебачення і радіомовлення спільно з підпорядкованими йому відповідними телерадіоорганізаціями зобов'язаний забезпечити порядок, за яким трансляція передвиборної агітацій-

ної програми однієї партії (блоку) на першому загальнонаціональному телеканалі не повинна збігатися в часі з трансляцією такої програми іншої партії (блоку) на першому загальнонаціональному радіоканалі, якщо ефірний час для обох програм надається за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів.

17. Включення до інформаційних теле- і радіопрограм (випусків новин) передвиборних агітаційних матеріалів партій (блоків), у тому числі політичної реклами, забороняється. Усі матеріали передвиборної агітації повинні бути відокремленими від інших матеріалів і означені як такі.

18. Забороняється переривати передачі передвиборних програм партій (блоків) рекламою товарів, робіт, послуг та іншими повідомленнями.

19. Забороняється проведення передвиборної агітації в зарубіжних засобах масової інформації, що діють на території України, а також у зареєстрованих в Україні засобах масової інформації, в яких частка зарубіжної власності перевищує п'ятдесят відсотків.

20. Засобам масової інформації усіх форм власності, що діють на території України, забороняється протягом останніх п'ятнадцяти днів перед днем виборів поширювати інформацію про результати опитувань громадської думки щодо партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу.

21. Забороняється розміщення матеріалів передвиборної агітації, політичної реклами, у тому числі повідомлень про перебіг виборчого процесу, на об'єктах культурної спадщини.

22. Кандидатам у депутати, які займають посади, у тому числі за сумісництвом, в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, у правоохоронних органах чи судах, на державних, комунальних підприємствах, у закладах, установах, організаціях, військових частинах (формуваннях), забороняється залучати для передвиборної агітації або використовувати для будь-якої роботи, пов'язаної з проведенням передвиборної агітації, підлеглих їм осіб за місцем роботи чи інших осіб, що перебувають у службовій залежності чи адміністративному підпорядкуванні від них (у робочий час), службовий транспорт, зв'язок, устаткування, приміщення, інші об'єкти та ресурси за місцем роботи, а також використовувати службові чи виробничі наради, збори колективу для проведення передвиборної агітації.

23. Забороняється виготовлення та розповсюдження друкованих передвиборних агітаційних матеріалів, що не містять відомостей про установу, яка здійснила друк, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск.

24. З часу припинення передвиборної агітації відповідно до частини другої статті 65 цього Закону забороняються проведення агітаційних заходів, розповсюдження передвиборних агітаційних матеріалів у засобах масової інформації, демонстрація агітаційних фільмів чи кліпів, розповсюдження виборчих листівок, плакатів, інших друкованих агітаційних матеріалів чи друкованих видань, в яких розміщено матеріали передвиборної агітації, публічні заклики голосувати за чи проти партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу або публічна оцінка діяльності цих партій (блоків) чи кандидатів у депутати. Передвиборні агітаційні матеріали знімаються з 24 години останньої п'ятниці перед днем виборів відповідними службами місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

25. Забороняється оприлюднення в день виборів результатів опитування виборців щодо їх волевиявлення під час голосування до його закінчення. Способи проведення таких опитувань повинні забезпечувати збереження таємниці голосування опитуваного виборця.

26. Перешкоджання здійсненню права на проведення передвиборної агітації, а також порушення встановленого законом порядку проведення такої агітації тягнуть за собою відповідальність, встановлену законами України.

27. Засоби масової інформації не несуть відповідальності за зміст передвиборної агі-

тації, яка була розміщена відповідно до угод із замовниками, крім випадків, передбачених частинами п'ятою та дев'ятою цієї статті.

(Статтю 71 доповнено новою частиною двадцять сьомою, згідно із Законом України від 17.11.2005 р. N 3099-IV, у зв'язку з цим частину двадцять сьому вважати частиною двадцять восьмою)

28. У разі надходження до Центральної виборчої комісії або окружної виборчої комісії заяви, скарги чи іншого повідомлення щодо порушень вимог цієї статті, які мають ознаки вчинення злочину чи адміністративного правопорушення, відповідна виборча комісія невідкладно звертається до відповідних правоохоронних органів щодо перевірки зазначеного повідомлення та реагування відповідно до законів України.

Стаття 102[6]. Особливості проведення передвиборної агітації на позачергових виборах депутатів

1. Інформаційні плакати партій (блоків), зазначені у статті 67 цього Закону, не містять передвиборних програм партій (блоків). Ці плакати повинні містити фотографії п'яти кандидатів у депутати із виборчого списку партії (блоку), визначених відповідною партією (блоком). Такі плакати виготовляються не пізніш як за п'ятнадцять днів до дня виборів. Інформаційні плакати передаються дільничним виборчим комісіям не пізніш як за сім днів до дня виборів.

2. Місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування не пізніш як за п'ятдесят днів до дня виборів відводять місця та обладнують стенди, дошки оголошень у людних місцях для розміщення матеріалів передвиборної агітації.

3. Порядок надання ефірного часу та друкованих площ за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, встановлюється Центральною виборчою комісією не пізніш як за двадцять шість днів до дня виборів.

4. Розцінки вартості одиниці друкованої площі та одиниці ефірного часу, зазначені у частинах шостій та сьомій статті 68 цього Закону, встановлюються відповідним засобом масової інформації не пізніш як за п'ятдесят один день до дня позачергових виборів.

5. Засоби масової інформації офіційно надсилають встановлені відповідно до вимог частини шостої або сьомої статті 68 цього Закону розцінки вартості одиниці друкованої площі чи ефірного часу до Центральної виборчої комісії не пізніш як за п'ятдесят днів до дня виборів. Публікація зазначених розцінок відповідно до частини першої статті 69 цього Закону здійснюється не пізніш як за сорок вісім днів до дня виборів.

6. Загальнодержавні телерадіоорганізації державної форми власності надають кожній партії (блоку) – суб'єкту виборчого процесу ефірний час для проведення передвиборної агітації за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, у загальному обсязі 30 хвилин на загальнонаціональному телеканалі та 30 хвилин на загальнонаціональному радіоканалі у проміжку між 19 та 22 годинами. Ефірний час для проведення передвиборної агітації за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, на регіональних телеканалах та радіоканалах не надається.

7. Попередній розклад ефірного часу трансляції передвиборних агітаційних теле-, радіопрограм, передбачений частиною шостою статті 69 цього Закону, складається загальнонаціональними телерадіоорганізаціями державної форми власності, зазначеними у частині шостій цієї статті, та надсилається до Центральної виборчої комісії не пізніш як за тридцять п'ять днів до дня виборів.

8. Черговість надання партіям (блокам) – суб'єктам виборчого процесу ефірного часу на радіо та телебаченні за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, визначається не пізніш як за двадцять

п'ять днів до дня виборів за результатами жеребкування, що проводиться Центральною виборчою комісією за участю представників партій (блоків) у Центральній виборчій комісії.

9. Публікація передвиборних програм партій (блоків), передбачена частиною першою статті 70 цього Закону, здійснюється у газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр". У регіональних (місцевих) друкованих засобах масової інформації публікація передвиборних програм партій (блоків) за кошти Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, не проводиться.

10. Редакції газет "Голос України" та "Урядовий кур'єр" зобов'язані надіслати до Центральної виборчої комісії не пізніше ніж за двадцять шість днів до дня виборів конкретні дати виходу у світ номерів відповідних видань з програмами із зазначенням місця розташування цих програм у кожному номері видання (номери шпальт).

11. Черговість друкування передвиборних програм партій (блоків), зазначених у частині дев'ятій цієї статті, встановлюється не пізніш як за двадцять п'ять днів до дня виборів Центральною виборчою комісією шляхом жеребкування за участю представників партій (блоків) у Центральній виборчій комісії.

12. Центральна виборча комісія забезпечує розміщення роз'яснення щодо заборони надання виборцям, закладам, установам, організаціям, а також виборчим комісіям та їх членам товарів (крім товарів, що містять візуальні зображення назви, символіки, прапору партії (партії, що входить до складу блоку; блоку), за умови, що вартість таких товарів не перевищує три відсотки мінімального розміру заробітної плати), послуг, робіт, цінних паперів, кредитів, лотерейних білетів, інших матеріальних цінностей (непрямого підкупу) у порядку, встановленому частиною чотирнадцятою статті 71 цього Закону, починаючи за двадцять днів до дня виборів.

13. Замовниками передвиборної агітації під час виборчого процесу можуть бути лише Центральна виборча комісія та партії (блоки) – суб'єкти виборчого процесу.

14. Матеріали передвиборної агітації, розміщені у засобах масової інформації, повинні містити повну назву партії (блоку) – замовника агітації. Протягом демонстрації передвиборної агітації на телебаченні обов'язково зазначається повна назва її замовника у формі текстового повідомлення, яке має займати не менше п'ятнадцяти відсотків площі екрана і бути виконане контрастним кольором до основного фону зображення та бути сприйнятним для глядача.

(Закон доповнено статтею 102[6], згідно із Законом України від 01.06.2007 р. N 1114-V)

Президент України Л. КУЧМА
м. Київ 25 березня 2004 року N 1665-IV

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів (витяги)

Цей Закон визначає основні засади, особливості та порядок організації і проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, сільських, селищних, міських, районних у містах, районних, обласних, Київської та Севастопольської міських рад (далі – депутатів) та сільських, селищних, міських голів.

Розділ VIII. ПЕРЕДВИБОРНА АГІТАЦІЯ

Стаття 49. Особливості голосування по одному кандидату (одному виборчому списку)

1. Якщо після закінчення строку реєстрації кандидатів залишився один кандидат (один виборчий список місцевої організації партії (блоку) з кількістю кандидатів, достатньою для формування відповідної ради), голосування проводиться по одному кандидату у депутати (одному виборчому списку місцевої організації партії (блоку).

2. У разі коли у відповідному виборчому окрузі після закінчення строку реєстрації кандидатів не залишилося жодного кандидата (жодного виборчого списку місцевої організації партії (блоку) або якщо у виборчому списку (списках) місцевої організації партії (блоку), який залишився (залишилися) після закінчення строку реєстрації кандидатів, кількість кандидатів, які залишилися у списку (списках), є недостатньою для формування відповідної ради), вибори вважаються такими, що не відбулися.

(Стаття 49 в редакції Закону України від 21.12.2005 р. N 3253-IV)

Стаття 50. Строки, форми і умови проведення передвиборної агітації

1. Передвиборна агітація – це здійснення будь-якої діяльності з метою спонукання виборців голосувати за або проти певного суб'єкта виборчого процесу. Право вести передвиборну агітацію мають організації партій (блоки), кандидати у депутати, кандидати на посаду сільського, селищного, міського голови, зареєстровані відповідною виборчою комісією для участі у місцевих виборах. Громадяни України мають право вільно і всебічно обговорювати політичні, ділові та особисті якості кандидатів на посади сільського, селищного, міського голови, кандидатів у депутати, їх передвиборні програми, а також передвиборні програми організацій партій (блоків).

2. Місцева організація партії (блок), кандидати у депутати, кандидати на посаду сільського, селищного, міського голови мають право розпочати свою передвиборну агітацію з моменту прийняття відповідною виборчою комісією рішення про реєстрацію кандидатів у депутати, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови. Передвиборна агітація закінчується о 24 годині останньої п'ятниці перед днем виборів. Ведення передвиборної агітації до початку і після закінчення зазначених строків забороняється. Напередодні і в день виборів забороняється проведення масових акцій (зборів, мітингів, походів, демонстрацій) від імені кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови, організацій партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу. У цей же час забороняється публічне оголошення про підтримку місцевою організацією партії (блоком), кандидатом у депутати, кандидатом на посаду сільського, селищного, міського голови проведення концертів, вистав, спортивних змагань, демонстрації фільмів і телепередач чи інших публічних заходів.

3. Передвиборна агітація здійснюється в будь-яких формах і будь-якими засобами, що

не суперечать Конституції України та законам України. Офіційні повідомлення в період виборчого процесу про дії кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови, пов'язані з виконанням ними посадових (службових) повноважень, передбачених Конституцією України або законами України, і підготовлені у порядку, визначеному Законом України "Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації", не належать до передвиборної агітації. Такі офіційні повідомлення не повинні містити коментарів агітаційного характеру, а також відео-, аудіозаписів, кінозйомок, фотоілюстрацій про дії зазначених осіб як кандидатів у депутати або кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови.

4. У разі проведення повторного голосування передвиборна агітація поновлюється з дня офіційного опублікування рішення відповідної територіальної виборчої комісії про призначення повторного голосування і припиняється у строк, зазначений у частині другій цієї статті.

5. Передвиборна агітація може здійснюватися:

1) шляхом проведення зборів, зустрічей з виборцями, мітингів, демонстрацій, процесій, публічних дебатів, дискусій та інших масових заходів;

2) шляхом розповсюдження друкованих агітаційних матеріалів;

3) через засоби масової інформації;

4) в інших формах, що не суперечать Конституції України та законам України.

6. Передвиборна агітація здійснюється за рахунок і в межах коштів відповідного місцевого бюджету, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України на підготовку і проведення місцевих виборів, та коштів виборчих фондів кандидатів, місцевих організацій партій (блоків). Використання для передвиборної агітації коштів з інших джерел забороняється.

7. Передвиборна агітація за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення місцевих виборів, здійснюється з додержанням принципу рівних умов та можливостей, що передбачає надання кандидатам, їх довіреним особам, місцевим організаціям партій (блокам) та їх уповноваженим особам за однакову плату одних і тих самих приміщень для проведення масових заходів, виготовлення однакових за кількістю і якістю друкованих інформаційних матеріалів, надання однакових друкованих площ та ефірного часу на радіо і телебаченні.

(Стаття 50 в редакції
Закону України від 21.12.2005 р. N 3253-IV)

Стаття 51. Проведення публічних заходів для ведення передвиборної агітації

1. Проведення публічних заходів для ведення передвиборної агітації здійснюється відповідно до закону. Місцева організація партії (блок), кандидат у депутати, кандидат на посаду сільського, селищного, міського голови попередньо повідомляє про час і місце проведення запланованих публічних заходів передвиборної агітації відповідну територіальну виборчу комісію.

2. Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування за зверненням відповідної територіальної виборчої комісії надають приміщення, придатні для проведення публічних заходів передвиборної агітації, які організовує територіальна виборча комісія. При цьому територіальна виборча комісія зобов'язана забезпечити рівні можливості для всіх місцевих організацій партій (блоків) — суб'єктів виборчого процесу, кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови. Оплата використання наданих приміщень здійснюється в порядку, встановленому статтею 87 цього Закону.

3. Місцева організація партії (блок) — суб'єкт виборчого процесу, кандидат у депутати

та кандидат на посаду сільського, селищного, міського голови має право на договірній основі за рахунок коштів свого виборчого фонду орендувати будинки і приміщення усіх форм власності для проведення зборів, мітингів, дебатів, дискусій та інших публічних заходів передвиборної агітації.

4. У разі якщо будинок (приміщення) незалежно від форми власності було надано для проведення передвиборного публічного заходу чи передвиборної агітації одному кандидату, місцевій організації партії (блоку), власник (володар, користувач) цього будинку (приміщення) не має права відмовити в його наданні на тих же умовах іншому кандидату, місцевій організації партії (блоку) – суб'єкту виборчого процесу. Зазначена вимога не стосується приміщень, що перебувають у власності чи постійному користуванні партії (блоку), чия місцева організація є суб'єктом виборчого процесу.

(Стаття 51 в редакції Закону України від 21.12.2005 р. N 3253-IV)

Стаття 52. Виготовлення і порядок розміщення друкованих інформаційних та агітаційних матеріалів

1. Відповідна територіальна виборча комісія за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, не пізніш як за тридцять п'ять днів до дня виборів забезпечує виготовлення інформаційних плакатів місцевих організацій партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу, кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови, передачу їх дільничним виборчим комісіям із розрахунку по два примірники на кожну виборчу комісію.

2. Інформаційні плакати в межах одного виборчого округу мають бути однаковими за формою, розміром, поліграфічним виконанням. Форма, розмір та поліграфічне виконання інформаційних плакатів встановлюється відповідною територіальною виборчою комісією. Текст та поліграфічне виконання плакатів погоджується відповідною територіальною виборчою комісією з представником місцевої організації партії (блоку), кандидатом або його довіреною особою.

3. Інформаційний плакат місцевої організації партії (блоку) повинен містити передвиборну програму, подану нею при реєстрації кандидатів у депутати, виборчий список кандидатів у депутати із зазначенням прізвища, імені, по батькові, року народження, посади (зайняття), місця роботи та проживання, партійності включених до нього кандидатів.

4. Інформаційний плакат кандидата у депутати у одномандатному виборчому окрузі, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови повинен містити біографічні відомості, передвиборну програму та фотографію, подані ним при реєстрації.

5. Інформаційні плакати передаються на виборчі дільниці не пізніш як за двадцять днів до дня місцевих виборів.

6. Місцеві організації партій (блоки), кандидати у депутати, кандидати на посаду сільського, селищного, міського голови за рахунок і в межах коштів власних виборчих фондів можуть виготовляти плакати, листівки, буклети, інші друковані агітаційні матеріали.

7. Друкований агітаційний матеріал повинен містити відомості про установу, що здійснила друк, його тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск. Розповсюдження анонімних друкованих агітаційних матеріалів забороняється.

8. Місцеві організації партій (блоки), кандидати у депутати, кандидати на посаду сільського, селищного, міського голови зобов'язані подати по одному примірнику кожного друкованого агітаційного матеріалу, виготовленого за рахунок власних виборчих фондів, не пізніш як через три дні після дня його виготовлення до відповідної територіальної виборчої комісії.

9. Друковані та інші агітаційні матеріали розміщуються лише у місцях, визначених і обладнаних місцевими органами виконавчої влади чи органами місцевого самоврядування. Відповідні місця мають бути визначені та обладнані не пізніше як за тридцять п'ять днів до дня виборів.

(Стаття 52 в редакції Закону України від 21.12.2005 р. N 3253-IV)

Стаття 53. Загальний порядок використання засобів масової інформації

1. Передвиборна агітація з використанням засобів масової інформації усіх форм власності проводиться з дотриманням принципу рівних умов та можливостей в порядку, передбаченому цим Законом. Висвітлення виборчого процесу в засобах масової інформації всіх форм власності, у тому числі в інтерв'ю, дискусіях та дебатах, а також інформаційних повідомленнях, у програмах новин і поточних подій має здійснюватися на засадах об'єктивності, неупередженості та збалансованості.

2. Місцевим організаціям партій (блокам), кандидатам у депутати, кандидатам на посаду сільського, селищного, міського голови надається право користуватися державними і комунальними засобами масової інформації за рахунок та в межах коштів відповідного місцевого бюджету, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення місцевих виборів.

3. Передвиборна агітація у засобах масової інформації усіх форм власності, що ведеться за рахунок коштів власних виборчих фондів, здійснюється на умовах рівної оплати за одиницю ефірного часу та одиницю друкованої площі і обмежується лише граничним розміром виборчого фонду.

4. Розцінки вартості одиниці друкованої площі та одиниці ефірного часу встановлюються відповідними засобами масової інформації не пізніш як за п'ятдесят днів до дня виборів у розмірі, який не може перевищувати середньоарифметичного значення ціни за комерційну рекламу (рекламу, розповсюдження якої має на меті отримання прибутку) за перші три квартали року, що передує року проведення чергових місцевих виборів. При цьому засоби масової інформації можуть розрахувати такі розцінки вартості одиниці друкованої площі чи ефірного часу окремо для робочих днів і окремо для вихідних та святкових днів, а також окремо для різних за кількістю потенційної аудиторії періодів ефірного часу чи друкованої площі. Розцінки вартості одиниці друкованої площі та одиниці ефірного часу для проведення передвиборної агітації не можуть змінюватися протягом виборчого процесу. Засіб масової інформації не може надавати знижки чи встановлювати надбавки на оплату друкованої площі чи ефірного часу партіям (блокам) – суб'єктам виборчого процесу.

5. Засіб масової інформації, який надав ефірний час або друковану площу одному кандидату, місцевій організації партії (блоку) – суб'єкту виборчого процесу, не може відмовити у наданні ефірного часу чи друкованої площі на тих же умовах іншому кандидату, місцевій організації партії (блоку) – суб'єкту виборчого процесу. Засіб масової інформації може відмовити у наданні ефірного часу чи друкованої площі місцевій організації партії (блоку) – суб'єкту виборчого процесу в разі, якщо надані для поширення матеріали містять відомості, зазначені у частинах третій і восьмій статті 56 цього Закону.

6. Засоби масової інформації у разі оприлюднення результатів опитування громадської думки, пов'язаного з місцевими виборами, зобов'язані зазначити організацію, що проводила опитування, час його проведення, кількість опитаних, метод збору інформації, точне формулювання питання, статистичну оцінку можливої похибки.

7. Поширення інформації, яка згідно з Законом України "Про вибори народних депутатів України" відноситься до політичної реклами, здійснюється відповідно до вимог зазначеного Закону.

8. Вимоги, встановлені частинами четвертою і п'ятою цієї статті, не поширюються на

засоби масової інформації, засновниками (власниками) яких є місцеві організації партій – суб'єктів виборчого процесу (місцеві організації партій, що входять до блоку – суб'єкта виборчого процесу).

(Стаття 53 в редакції Закону України від 21.12.2005 р. N 3253-IV)

Стаття 54. Порядок використання друкованих засобів масової інформації

1. Місцеві організації партій (блоки), кандидати у депутати в одномандатному окрузі та кандидати на посаду сільського, селищного, міського голови мають право за рахунок і в межах коштів відповідного місцевого бюджету, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, опублікувати в однаковому поліграфічному виконанні у місцевих державних чи комунальних друкованих засобах масової інформації передвиборні програми, подані ними при реєстрації.

2. Черговість друкування передвиборних програм за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, встановлюється не пізніш як за тридцять п'ять днів до дня виборів відповідними територіальними виборчими комісіями шляхом жеребкування за участю уповноважених осіб місцевих організацій партій (блоків).

3. Результати жеребкування щодо черговості друкування передвиборних програм оприлюднюються у триденний строк після дня затвердження їх територіальною виборчою комісією у місцевих засобах масової інформації, заснованих на державній чи комунальній формі власності.

4. Місцеві організації партій (блоки), кандидати у депутати, кандидати на посаду сільського, селищного, міського голови мають право за рахунок коштів власних виборчих фондів публікувати агітаційні матеріали в друкованих засобах масової інформації усіх форм власності, за винятком зарубіжних засобів масової інформації, що діють на території України.

5. Матеріали передвиборної агітації, зазначені у частині четвертій цієї статті, публікуються на підставі угоди, що укладається від імені місцевої організації партії (блоку), кандидата у депутати, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови, розпорядником відповідного виборчого фонду з редакцією (видавцем) друкованого засобу масової інформації. Без укладення угоди та надходження коштів на рахунок редакції (видавця) друкованого засобу масової інформації публікація цих матеріалів забороняється.

6. Оплата за використання друкованих площ для ведення передвиборної агітації за рахунок і в межах коштів відповідного місцевого бюджету, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення місцевих виборів, здійснюється відповідною територіальною виборчою комісією відповідно до угод, укладених з місцевими засобами інформації, заснованими на державній чи комунальній формі власності.

7. Редакції друкованих засобів масової інформації всіх форм власності за письмовими запитами територіальної виборчої комісії зобов'язані надавати їй інформацію про використання друкованої площі для розміщення агітаційних матеріалів, а в разі необхідності – надсилати їй копії відповідних угод, платіжних документів, а також публікації.

(Стаття 54 в редакції Закону України від 21.12.2005 р. N 3253-IV)

Стаття 55. Порядок використання електронних (аудіовізуальних) засобів масової інформації

1. Ефірний час для проведення передвиборної агітації за рахунок і в межах коштів відповідного місцевого бюджету, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, надається державними та

комунальними телерадіоорганізаціями між дев'ятнадцятою і двадцять третьою годинами за київським часом.

2. Порядок надання ефірного часу кандидатам, їх довіреним особам, уповноваженим особам місцевих організацій партій (блоків) за рахунок і в межах коштів відповідного місцевого бюджету, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України, що виділяються на підготовку та проведення виборів, встановлюється територіальною виборчою комісією у порядку жеребкування не пізніш як за 35 днів до дня виборів. Жеребкування проводиться за участю уповноважених осіб місцевих організацій партій (блоків), кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови або їх довірених осіб.

3. Результати жеребкування, проведеного відповідно до частини другої цієї статті, та складений за його підсумком розклад ефірного часу із зазначенням передвиборних агітаційних теле-, радіопрограм, конкретної дати і часу виходу їх в ефір за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення місцевих виборів, оприлюднюються у місцевих засобах масової інформації, заснованих на державній чи комунальній формі власності, у триденний строк з дня затвердження їх територіальною виборчою комісією.

4. Оплата за наданий ефірний час здійснюється територіальними виборчими комісіями згідно із затвердженими кошторисами в межах коштів відповідного місцевого бюджету, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення місцевих виборів, та за відповідними угодами, що укладаються між територіальними виборчими комісіями і регіональними державними чи комунальними телерадіоорганізаціями.

5. Ефірний час за рахунок коштів власних виборчих фондів надається на підставі угоди, що укладається між уповноваженою особою місцевої організації партії (блоку), кандидатом або його довіреною особою і телерадіоорганізацією будь-якої форми власності. Без укладення такої угоди, а також за умови ненадходження коштів на рахунок телерадіоорганізації остання не має права надавати ефірний час для ведення передвиборної агітації.

6. Місцеві організації партій (блоки), кандидати у депутати, кандидати на посаду сільського, селищного, міського голови, їх довірені особи для проведення передвиборної агітації як за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення місцевих виборів, так і коштів власних виборчих фондів погоджують з відповідною телерадіоорганізацією режим передачі, що містить передвиборну агітацію (прямий ефір або аудіо-, відеозапис).

7. Телерадіоорганізації здійснюють аудіо-, відеозаписи усіх передач, що містять передвиборну агітацію, і зберігають ці записи до закінчення тридцятиденного строку з дня офіційного оприлюднення результатів місцевих виборів.

8. Телерадіоорганізації всіх форм власності за письмовими запитами Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, територіальних виборчих комісій чи суду зобов'язані надавати інформацію про виділення ефірного часу для проведення передвиборної агітації, а в разі необхідності – копії відповідних угод, платіжних документів і передач у запису на плівці та інших носіях інформації.

(Стаття 55 в редакції
Закону України від 21.12.2005 р. N 3253-IV)

Стаття 56. Обмеження щодо ведення передвиборної агітації

1. Участь у передвиборній агітації забороняється:

1) іноземцям та особам без громадянства;

2) органам державної влади, органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам і судам;

3) посадовим та службовим особам органів державної влади та органів місцевого самоврядування, крім випадків, коли відповідна посадова чи службова особа є кандидатом у депутати чи кандидатом на посаду сільського, селищного, міського голови;

4) командирам військових частин та їх заступникам серед своїх підлеглих, крім випадків, коли відповідна особа є кандидатом у депутати чи кандидатом на посаду сільського, селищного, міського голови;

5) членам виборчих комісій протягом строку повноважень відповідних виборчих комісій.

2. Кандидатам у депутати та кандидатам на посаду сільського, селищного, міського голови, які займають посади, у тому числі за сумісництвом, в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних, комунальних підприємствах, у закладах, установах, організаціях, військових частинах (формуваннях), забороняється залучати для передвиборної агітації або використовувати для будь-якої роботи, пов'язаної з проведенням передвиборної агітації, підлеглих їм осіб, службовий транспорт, зв'язок, устаткування, приміщення, інші об'єкти та ресурси за місцем роботи, а також використовувати службові чи виробничі наради, збори колективу для проведення передвиборної агітації.

3. Поширення у будь-якій формі агітаційних матеріалів, що містять заклики до ліквідації незалежності України, зміни конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підриву її безпеки, незаконного захоплення державної влади, пропаганди війни, насильства та розпалювання міжетнічної, національної, релігійної та расової ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, не допускається.

4. Забороняється проводити передвиборну агітацію, що супроводжується наданням виборцям грошей чи безплатно або на пільгових умовах цінних паперів, кредитів, лотерей, товарів та інших матеріальних цінностей або робіт чи послуг.

5. Реєстрація кандидатів, стосовно яких у судовому порядку встановлено порушення вимоги, передбаченої частиною четвертою цієї статті, скасовується за рішенням територіальної виборчої комісії.

6. Засобам масової інформації, окрім друкованих партійних видань, їх посадовим та службовим особам і творчим працівникам під час виборчого процесу у своїх матеріалах і передачах, не обумовлених угодами про розміщення передвиборної агітації, забороняється підтримувати місцеві організації партій (блоки), кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови, їх передвиборні програми, а так само поширювати будь-яку інформацію з метою спонукання виборців голосувати за або проти місцевої організації партії (блоку), кандидатів у депутати, кандидатів на посади сільських, селищних, міських голів.

7. У разі встановлення судом при розгляді виборчого спору повторного або одноразового грубого порушення місцевим засобом масової інформації будь-якої форми власності вимог цього Закону, суд приймає рішення про тимчасове (до закінчення виборчого процесу) зупинення дії ліцензії або про тимчасову заборону (до закінчення виборчого процесу) випуску друкованого видання.

8. Забороняється розповсюдження завідомо недостовірних відомостей про кандидата у депутати, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови, місцеву організацію партії (блок) – суб'єкта виборчого процесу.

9. Місцева організація партії (блок) – суб'єкт виборчого процесу, кандидат у депутати, кандидат на посаду сільського, селищного, міського голови мають право звернутися до засобу масової інформації, що оприлюднив інформацію, яку місцева організація партії (блок) або кандидат вважають недостовірною, з вимогою опублікувати їх відповідь. Засіб масової інформації, що оприлюднив відповідний матеріал, не пізніш як через три дні після дня звернення з вимогою про відповідь, але не пізніш останнього дня перед днем

виборів зобов'язаний надати місцевій організації партії (блоку), кандидату, щодо яких поширено недостовірну інформацію, можливість оприлюднити відповідь: надати такий самий ефірний час відповідно на телебаченні чи радіо або опублікувати в друкованому засобі масової інформації наданий місцевою організацією партії (блоком) чи кандидатом матеріал, який повинен бути набраний таким самим шрифтом і розміщений під рубрикою "відповідь" на тому ж місці шпальти в обсязі не меншому, ніж обсяг повідомлення, що спростовується.

10. Відповідь повинна містити посилання на відповідну публікацію в друкованому засобі масової інформації, передачу на телебаченні, радіо та на інформацію, що спростовуються. Відповідь, оприлюднена в останній день перед днем виборів, не повинна містити прямих закликів до голосування за або проти певної місцевої організації партії (блоку). Відповідь має бути оприлюднена без додатків, коментарів та скорочень і здійснюватися за рахунок засобу масової інформації. Відповідь на відповідь не надається.

11. Засобам масової інформації усіх форм власності, що діють на території України, забороняється протягом останнього тижня перед днем виборів поширювати інформацію про результати опитувань громадської думки щодо місцевих організацій партій (блоків) та кандидатів або коментувати рейтинги кандидатів, місцевих організацій партій (блоків).

12. Трансляція передвиборних програм місцевих організацій партій (блоків), кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови на регіональних телеканалах не повинна збігатися в часі з трансляцією таких самих передвиборних програм на регіональних радіоканалах, якщо ефірний час в обох випадках надається за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення місцевих виборів.

13. Включення в інформаційні телерадіопрограми агітаційних матеріалів місцевих організацій партій (блоків), кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови не допускається.

14. Забороняється:

1) переривати передачі передвиборних програм місцевих організацій партій (блоків), кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови рекламою товарів, робіт, послуг, іншими повідомленнями;

2) проведення передвиборної агітації в зарубіжних засобах масової інформації, що діють на території України;

3) проведення передвиборної агітації за чи проти місцевих організацій партій (блоків), кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови у будь-якій формі (розповсюдження друкованих агітаційних матеріалів, проведення масових заходів, використання засобів масової інформації тощо) за добу до дня місцевих виборів та в день місцевих виборів;

4) оприлюднення в день місцевих виборів до закінчення голосування результатів опитування виборців щодо їх волевиявлення під час голосування.

15. Засоби масової інформації не несуть відповідальності за зміст передвиборної агітації, яка була розміщена відповідно до угод із замовниками, крім випадків, передбачених частинами третьою та восьмою цієї статті.

(Стаття 56 в редакції
Закону України від 21.12.2005 р. N 3253-IV)

Президент України Л. КУЧМА
м. Київ 6 квітня 2004 року N 1667-IV

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про вибори Президента України
(витяги)

Зі змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 16 червня 1999 року N 740-XIV,
від 8 вересня 1999 року N 1021-XIV,
від 21 грудня 2000 року N 2171-III,
від 3 квітня 2003 року N 662-IV,
від 15 травня 2003 року N 762-IV,
від 18 березня 2004 року N 1630-IV
(Законом України від 18 березня 2004 року N 1630-IV
цей Закон викладено в новій редакції)
Окремим положенням цього Закону дано офіційне тлумачення
(згідно з Рішенням Конституційного Суду України
від 24 березня 2005 року N 3-рп/2005)

При підготовці, проведенні повторного голосування 26 грудня 2004 року та встановленні його результатів цей Закон застосовується з особливостями, передбаченими Законом України від 8 грудня 2004 року N 2221-IV, який втрачає чинність в день, наступний за днем вступу на пост новообраного Президента України (згідно із Законом України від 8 грудня 2004 року N 2221-IV)

Розділ VIII. ПЕРЕДВИБОРНА АГІТАЦІЯ

Стаття 57. Строки проведення передвиборної агітації

1. Кандидат на пост Президента України може розпочинати проведення передвиборної агітації наступного дня після його реєстрації Центральною виборчою комісією.

2. Передвиборна агітація закінчується о 24 годині останньої п'ятниці перед днем виборів.

3. Агітація перед повторним голосуванням розпочинається з дня, наступного після призначення повторного голосування, і закінчується о 24 годині останньої п'ятниці перед днем повторного голосування.

4. Передвиборна агітація у період виборчого процесу поза строками, встановленими у цій статті, забороняється.

Стаття 58. Форми і засоби передвиборної агітації

1. Передвиборна агітація може здійснюватися у будь-якій формі та будь-якими засобами, що не суперечать Конституції України та законам України.

2. Громадяни України мають право вільно і всебічно обговорювати передвиборні програми кандидатів на пост Президента України, політичні, ділові та особисті якості кандидатів, вести агітацію за або проти кандидатів.

3. До передвиборної агітації не відносяться офіційні повідомлення в період виборчого процесу (без коментарів, які можуть мати агітаційний характер, а також відео-, аудіозаписів, кінозйомок, фотоілюстрацій) про дії кандидатів на пост Президента України, пов'язані з виконанням ними посадових (службових) повноважень, передбачених Конституцією України або законами України.

4. Передвиборна агітація здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, для цілей, визначених цим

Законом, та коштів виборчих фондів кандидатів на пост Президента України.

5. Передвиборна агітація за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, здійснюється з додержанням принципу рівних умов надання кандидатам на пост Президента України однакових друкованих площ у друкованих засобах масової інформації та ефірного часу на радіо і телебаченні.

6. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування за зверненням відповідної територіальної виборчої комісії надають приміщення, придатні для проведення публічних заходів передвиборної агітації, які організовує територіальна виборча комісія. При цьому територіальна виборча комісія зобов'язана забезпечити рівні можливості для всіх кандидатів на пост Президента України, зареєстрованих Центральною виборчою комісією. Оплата за використання наданих приміщень здійснюється у порядку, встановленому у частині другій статті 39 цього Закону.

7. Кандидат на пост Президента України, зареєстрований Центральною виборчою комісією, має право на договірній основі за рахунок коштів виборчого фонду орендувати будинки і приміщення усіх форм власності для проведення зборів, мітингів, дебатів, дискусій та інших публічних заходів передвиборної агітації.

8. Кандидат на пост Президента України або його довірена особа повідомляє про час і місце проведення публічних заходів передвиборної агітації відповідну територіальну виборчу комісію.

9. У разі якщо будинок (приміщення) незалежно від форми власності було надано для проведення передвиборного публічного заходу чи передвиборної агітації за одного кандидата на пост Президента України, власник (володар, користувач) цього будинку (приміщення) не має права відмовити в його наданні на тих же умовах іншому кандидату на пост Президента України. Зазначена вимога не стосується приміщень, що перебувають у власності чи постійному користуванні партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу.

Стаття 59. Інформаційні плакати та матеріали передвиборної агітації

1. Центральна виборча комісія за рахунок коштів, що виділяються з Державного бюджету України на підготовку і проведення виборів, забезпечує виготовлення не пізніш як за тридцять п'ять днів до дня виборів інформаційних плакатів кандидатів на пост Президента України, зареєстрованих Центральною виборчою комісією, із розрахунку по п'ять примірників на кожну виборчу дільницю. Ці плакати повинні містити передвиборні програми кандидатів на пост Президента України, подані ними до Центральної виборчої комісії при реєстрації кандидатів, із зазначенням прізвища, імені, по батькові, року народження, посади (заняття), місця роботи та проживання, партійності кандидата, а також фотографію кандидата. Форма, розмір та поліграфічне виконання інформаційних плакатів встановлюються Центральною виборчою комісією.

2. Центральна виборча комісія погоджує з кандидатом на пост Президента України або його уповноваженим представником текст інформаційного плаката.

3. Інформаційні плакати кандидатів на пост Президента України повинні бути однаковими за формою, розміром, поліграфічним виконанням, встановленими Центральною виборчою комісією.

4. Виготовлені інформаційні плакати кандидатів на пост Президента України з розрахунку по п'ять примірників кожного плаката на кожну виборчу дільницю у встановленому Центральною виборчою комісією порядку передаються відповідним виборчим комісіям, решта – кандидату або його уповноваженому представнику. Інформаційні плакати передаються на виборчі дільниці не пізніш як за тридцять днів до дня виборів.

5. Кандидат на пост Президента України може на власний розсуд виготовляти матеріали передвиборної агітації за рахунок і в межах коштів виборчого фонду кандидата. Партія, яка висунула кандидата (партія, що входить до блоку, який висунув кандидата),

може виготовляти друкований матеріал передвиборної агітації кандидата з використанням майна, що їй належить. Кандидат на пост Президента України може у такий же спосіб виготовляти матеріали своєї передвиборної агітації. Відомості, що містяться у цих матеріалах, повинні відповідати вимогам закону.

6. Кандидат на пост Президента України, партія (блок), яка висунула кандидата, зобов'язані подати по одному примірнику кожного друкованого матеріалу передвиборної агітації, виготовленого за рахунок коштів виборчого фонду та з використанням майна, що їм належить, не пізніш як на сьомий день з дня його виготовлення до Центральної виборчої комісії.

7. Друковані матеріали передвиборної агітації повинні містити відомості про установу, що здійснила друк, або вказівку, що друк здійснено з використанням майна відповідно кандидата на пост Президента України або партії, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск.

8. Місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування не пізніш як за сто двадцять днів до дня виборів відводять місця та обладнують стенди, дошки оголошень у людних місцях для розміщення матеріалів передвиборної агітації.

Стаття 60. Загальний порядок використання засобів масової інформації

1. Передвиборна агітація з використанням засобів масової інформації усіх форм власності проводиться з дотриманням принципу рівних умов та в порядку, передбаченому цим Законом.

2. Передвиборна агітація у засобах масової інформації проводиться у формі публічних дебатів, дискусій, "круглих столів", прес-конференцій, інтерв'ю, виступів, політичної реклами, теленарисів, відеофільмів, інших публікацій та повідомлень про кандидата на пост Президента України, партію (блок), яка висунула кандидата, та в інших формах, що не суперечать Конституції України та законам України.

3. Кандидат на пост Президента України, зареєстрований Центральною виборчою комісією, має право користуватися державними та комунальними засобами масової інформації за рахунок та в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, на умовах, передбачених цим Законом.

4. Порядок надання ефірного часу та друкованих площ за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку та проведення виборів, встановлюється Центральною виборчою комісією.

5. Передвиборна агітація у засобах масової інформації усіх форм власності за рахунок коштів виборчого фонду кандидата на пост Президента України здійснюється на умовах рівної оплати за одиницю ефірного часу чи друкованої площі та обмежується лише граничним розміром витрат виборчого фонду.

6. Розцінки вартості одиниці друкованої площі та одиниці ефірного часу встановлюються відповідними засобами масової інформації не пізніш як за сто тридцять днів до дня виборів у розмірі, який не може перевищувати відповідний середньозважений показник за останній квартал року, що передує року проведення виборів Президента України. Середньозважений показник вартості одиниці друкованої площі та одиниці ефірного часу визначається Центральною виборчою комісією разом з Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення та Державним комітетом телебачення і радіомовлення України. Розцінки вартості одиниці друкованої площі та одиниці ефірного часу для проведення передвиборної агітації не можуть змінюватися протягом виборчого процесу. Засіб масової інформації не може надавати знижку на оплату окремому кандидату на пост Президента України чи партії (блоку), що висунула кандидата.

7. Засоби масової інформації у разі оприлюднення результатів опитування громадської думки, пов'язаного з виборами Президента України, зобов'язані зазначити організацію, що проводила опитування, час його проведення, кількість опитаних, метод збору

інформації, точне формулювання питання, статистичну оцінку можливої помилки.

8. Засіб масової інформації, який надав ефірний час або друковану площу кандидату на пост Президента України, не може відмовити у наданні ефірного часу чи друкованої площі на тих же умовах іншому кандидату. Ця вимога не поширюється на засоби масової інформації, засновниками (власниками) яких є партії – суб'єкти виборчого процесу (партії, що входять до блоку – суб'єкта виборчого процесу).

9. У разі призначення повторного голосування Центральна виборча комісія забезпечує надання ефірного часу, друкованих площ та друкування агітаційних матеріалів за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку та проведення виборів, у сумі п'ятнадцяти тисяч розмірів мінімальної заробітної плати на кожного кандидата на пост Президента України, включеного до виборчого бюлетеня для повторного голосування.

Стаття 61. Порядок використання електронних (аудіовізуальних) засобів масової інформації

1. Усі телерадіоорганізації зобов'язані не пізніше ніж за сто двадцять днів до дня виборів Президента України опублікувати в друкованих засобах масової інформації розцінки вартості однієї хвилини (секунди) ефірного часу і надіслати ці розцінки Центральній виборчій комісії.

2. Ефірний час для проведення передвиборної агітації за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, надається державними та комунальними телерадіоорганізаціями між 19 та 22 годинами.

3. Час мовлення (розклад мовлення) телерадіоорганізацій, які мають ліцензії Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення на право користування загальнонаціональними каналами мовлення, змінюється (без зміни обсягу мовлення) на час передвиборної агітації в період виборів Президента України з метою забезпечення регіональним державним телерадіоорганізаціям можливостей поширення їхніх програм та передвиборних передач у відповідних регіонах.

4. Кандидату на пост Президента України, зареєстрованому Центральною виборчою комісією, телерадіоорганізаціями надається загальний час для проведення передвиборної агітації за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку та проведення виборів, не менше 30 хвилин на загальнонаціональному телеканалі та 45 хвилин на загальнонаціональному радіоканалі, а також по 30 хвилин на регіональних телеканалах та по 20 хвилин на регіональних радіоканалах у кожному з регіонів України (Автономна Республіка Крим, області, міста Київ та Севастополь). Цей час кандидату надається на кожному із зазначених каналів тричі у рівних частках від загального часу. Обсяг та порядок використання ефірного часу, що виділяється за рахунок коштів, передбачених частиною дев'ятою статті 60 цього Закону, із забезпеченням рівних умов для кандидатів визначає Центральна виборча комісія.

5. Протягом 20 хвилин до і після теле-, радіотрансляції передвиборної агітаційної теле-, радіопрограми відповідного кандидата на пост Президента України забороняється у будь-якій формі коментувати чи оцінювати зміст передвиборної агітаційної програми, давати будь-яку інформацію щодо цього кандидата, цієї партії (блоку).

6. Розклад ефірного часу із зазначенням передвиборних агітаційних теле-, радіопрограм, конкретної дати і часу виходу їх в ефір складається відповідними державними та комунальними телерадіоорганізаціями за результатами жеребкувань, що проводяться відповідно Центральною виборчою комісією, однією з територіальних виборчих комісій за рішенням Центральної виборчої комісії у кожному з регіонів України (Автономна Республіка Крим, області, міста Київ та Севастополь) за участю кандидатів на пост Президента України, їх довірених осіб або уповноважених представників кандидатів.

7. Результати жеребкування щодо надання ефірного часу для проведення передвибор-

ної агітації за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, оприлюднюються відповідно в газетах "Голос України" і "Урядовий кур'єр", місцевих державних чи комунальних засобах масової інформації у триденний строк з дня затвердження їх Центральною виборчою комісією та відповідними територіальними виборчими комісіями.

8. Оплата за наданий ефірний час здійснюється Центральною виборчою комісією та відповідними територіальними виборчими комісіями згідно із затвердженими ними кошторисами в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, та за відповідними угодами, що укладаються між Центральною виборчою комісією і Національною телекомпанією України, Національною радіокомпанією України, між відповідними територіальними виборчими комісіями і регіональними державними чи комунальними телерадіоорганізаціями.

9. Ефірний час за рахунок коштів виборчого фонду кандидата на пост Президента України надається на підставі угоди, що укладається між розпорядником поточного рахунку виборчого фонду кандидата та телерадіоорганізацією будь-якої форми власності. Без укладення такої угоди та надходження коштів на рахунок телерадіоорганізації надання ефірного часу забороняється.

10. Телерадіоорганізації зобов'язані здійснювати аудіо-, відеозаписи усіх передач, що містять передвиборну агітацію, і зберігати їх до закінчення тридцятиденного строку з дня офіційного оприлюднення результатів виборів.

11. Телерадіоорганізації усіх форм власності за письмовими запитами Центральної виборчої комісії, Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення зобов'язані надавати інформацію про виділення ефірного часу для проведення передвиборної агітації, а в разі необхідності – копії відповідних угод, платіжних документів і передач у запису на плівці та інших носіях інформації.

Стаття 62. Процедура і строки проведення передвиборних теледебатів

1. Передвиборні дебати з використанням електронних (аудіовізуальних) засобів масової інформації (теледебати) між кандидатами на пост Президента України відбуваються в строки, передбачені статтею 57 цього Закону для проведення передвиборної агітації. Теледебати проводяться між 19 та 22 годинами в прямому ефірі.

2. В одних теледебатах під час передвиборної кампанії одночасно можуть брати участь не більше двох кандидатів на пост Президента України. Графік проведення теледебатів складається за результатами жеребкування, що проводиться Центральною виборчою комісією за участю кандидатів на пост Президента України або їх довірених осіб. Результати жеребкування щодо графіка проведення теледебатів оприлюднюються в газетах "Голос України", "Урядовий кур'єр" у триденний строк з дня затвердження цих результатів Центральною виборчою комісією за рахунок коштів Державного бюджету України.

3. Кількість теледебатів має бути такою, щоб забезпечити кожному з кандидатів на пост Президента України можливість участі в них не більше одного разу за наявності висловленого ними бажання про таку участь.

4. Тривалість теледебатів за участю однієї групи кандидатів на пост Президента України має бути не менше шістдесяти хвилин безперервного ефірного часу.

5. У разі, якщо прийнято рішення про проведення повторного голосування, за п'ять днів до дня повторного голосування в прямому ефірі на Першому Національному каналі Національної телекомпанії України між 19 та 22 годинами організовуються теледебати між кандидатами на пост Президента України, включеними до виборчого бюлетеня для повторного голосування, тривалістю не менше ста хвилин. Такі теледебати обов'язково транслюються на першому каналі Національної радіокомпанії України та можуть безкоштовно транслюватися іншими каналами мовлення. Кандидати на пост Президента України беруть участь в теледебатах особисто. У разі відмови одного з кандидатів на пост

Президента України взяти участь в теледебатах або неможливості його участі у них виділений для теледебатів час надається іншому кандидату на пост Президента України для проведення передвиборної агітації.

6. Проведення теледебатів між кандидатами на пост Президента України організовується Національною телекомпанією України. Теледебати можуть також організовуватися та проводитися іншими телерадіоорганізаціями, що мають ліцензію на право користування каналами мовлення, незалежно від форми власності за ініціативою телерадіоорганізації.

7. Оплата за наданий ефірний час для проведення теледебатів здійснюється Центральною виборчою комісією в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, за відповідною угодою, що укладається між Центральною виборчою комісією і Національною телекомпанією України.

8. Телерадіоорганізаціям забороняється переривати трансляцію теледебатів.

Стаття 63. Порядок використання друкованих засобів масової інформації

1. Кандидат на пост Президента України, зареєстрований Центральною виборчою комісією, має право за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, опублікувати в однаковому для всіх кандидатів поліграфічному виконанні в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр" свою передвиборну програму, подану при його реєстрації, обсягом не більше дванадцяти тисяч друкованих знаків. Угода про публікацію зазначених матеріалів з редакціями зазначених газет укладається Центральною виборчою комісією.

2. Кандидат на пост Президента України, зареєстрований Центральною виборчою комісією, має право за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, опублікувати в однаковому для всіх кандидатів поліграфічному виконанні в місцевих державних чи комунальних друкованих засобах масової інформації свою передвиборну програму, подану при його реєстрації. Угода про публікацію вказаних матеріалів з редакцією відповідного засобу масової інформації укладається територіальною виборчою комісією, зазначеною у частині шостій статті 61 цього Закону. Обсяг та порядок використання друкованої площі, що виділяється за рахунок коштів, передбачених частиною дев'ятою статті 60 цього Закону, із забезпеченням рівних умов для кандидатів визначає Центральна виборча комісія.

3. Черговість друкування передвиборних програм за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, встановлюється Центральною виборчою комісією та відповідними територіальними виборчими комісіями шляхом жеребкування за участю кандидатів на пост Президента України чи їх довірених осіб.

4. Результати жеребкування щодо черговості друкування передвиборних програм кандидатів на пост Президента України оприлюднюються відповідно у газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр", у місцевих державних чи комунальних друкованих засобах масової інформації у триденний строк після дня їх затвердження Центральною виборчою комісією чи відповідною територіальною виборчою комісією.

5. Кандидат на пост Президента України має право за рахунок коштів свого виборчого фонду публікувати агітаційні матеріали в друкованих засобах масової інформації усіх форм власності.

6. Агітаційні матеріали, зазначені у частині п'ятій цієї статті, публікуються на підставі угоди, що укладається між розпорядником поточного рахунку виборчого фонду кандидата на пост Президента України та редакцією друкованого засобу масової інформації. Без укладення угоди та надходження коштів на рахунок редакції друкованого засобу масової інформації публікація цих матеріалів забороняється.

7. Редакції друкованих засобів масової інформації усіх форм власності за письмовими запитами Центральної виборчої комісії зобов'язані надавати їй інформацію про викори-

стання друкованої площі для розміщення агітаційних матеріалів кандидатів на пост Президента України, а в разі необхідності – надсилати їй копії відповідних угод, платіжних документів, а також відповідні публікації.

Стаття 64. Обмеження щодо ведення передвиборної агітації

1. Участь у передвиборній агітації забороняється:

1) особам, які не є громадянами України;

2) органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, їх посадовим і службовим особам;

(Положенням пункту 2 частини першої статті 64 дано офіційне тлумачення, згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 24.03.2005 р. N 3-рп/2005)

3) членам виборчих комісій під час виконання обов'язків членів виборчих комісій.

2. У військових частинах (формуваннях) та в установах кримінально-виконавчої системи передвиборна агітація обмежується. Відвідання військових частин (формувань) та установ кримінально-виконавчої системи окремими кандидатами на пост Президента України чи їх довіреними особами забороняється. Зустрічі цих осіб з виборцями організовуються відповідними територіальними виборчими комісіями разом з командирами військових частин (формувань) або керівниками установ кримінально-виконавчої системи з обов'язковим повідомленням не пізніш як за три дні до дня зустрічі усіх довірених осіб кандидатів на пост Президента України у відповідному територіальному окрузі.

3. Поширення у будь-якій формі матеріалів, що містять заклики до ліквідації незалежності України, зміни конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підриву її безпеки, незаконного захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства та розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняється.

4. Державним та комунальним засобам масової інформації, їх посадовим та службовим особам і творчим працівникам під час виборчого процесу у своїх матеріалах і передачах, не обумовлених угодами, укладеними відповідно до вимог частини дев'ятої статті 61 і частини шостої статті 63 цього Закону, забороняється агітувати за або проти кандидатів на пост Президента України, оцінювати їхні передвиборні програми або віддавати їм перевагу в будь-якій формі. У разі порушення ними цієї вимоги за поданням Центральної виборчої комісії або відповідної територіальної виборчої комісії діяльність цих засобів масової інформації за рішенням суду може бути тимчасово припинена.

5. Забороняється розповсюдження завідомо неправдивих відомостей про кандидата на пост Президента України. Засіб масової інформації, що оприлюднив інформацію, яку кандидат на пост Президента України вважає явно недостовірною, не пізніш як через три дні після дня оприлюднення таких матеріалів, але не пізніш як за два дні до дня виборів зобов'язаний надати кандидату на пост Президента України, партії (блоку), щодо яких поширено недостовірні відомості, на їх вимогу можливість спростувати такі матеріали: надати такий же ефірний час відповідно на телебаченні чи радіо або опублікувати в друкованому засобі масової інформації наданий кандидатом чи партією (блоком) матеріал, який повинен бути набраний таким самим шрифтом і розміщений під рубрикою "спростування" на тому ж місці шпальти в обсязі не меншому, ніж обсяг повідомлення, що спростовується. Спростування повинно містити посилання на відповідні публікацію в друкованому засобі масової інформації, передачу на телебаченні, радіо та на факти, що спростовуються. Спростування має бути оприлюднене без додатків, коментарів та скорочень і здійснюватися за рахунок засобу масової інформації.

6. Забороняється проводити передвиборну агітацію, що супроводжується наданням виборцям грошей чи безоплатно або на пільгових умовах товарів, послуг, робіт, цінних

паперів, кредитів, лотерей. Така передвиборна агітація або надання виборцям грошей чи безоплатно або на пільгових умовах товарів, послуг, робіт, цінних паперів, кредитів, лотерей, що супроводжується закликами або пропозиціями голосувати чи не голосувати за певного кандидата або згадуванням його імені, вважається підкупом виборців, зазначеним у пункті 1 частини третьої статті 56 цього Закону.

7. Центральна виборча комісія забезпечує розміщення в державних засобах масової інформації роз'яснення щодо заборони надання грошей чи безоплатно або на пільгових умовах товарів, послуг, робіт, цінних паперів, кредитів, лотерей. Текст роз'яснення затверджується Центральною виборчою комісією і двічі на тиждень друкується в газетах "Голос України" і "Урядовий кур'єр" на першій сторінці та транслюється телерадіоорганізаціями, починаючи за тридцять днів до дня виборів.

8. Регіональні державні та комунальні телерадіоорганізації не повинні перекривати своїми передачами передвиборні програми кандидатів на пост Президента України, які транслюються на загальнонаціональних каналах мовлення за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів.

9. Центральний орган виконавчої влади з питань інформаційної політики, телебачення та радіомовлення разом з підпорядкованими йому державними телерадіоорганізаціями зобов'язаний забезпечити порядок, за яким трансляція передвиборної агітаційної програми одного кандидата на Першому Національному каналі Національної телекомпанії України не повинна збігатися в часі з трансляцією такої програми іншого кандидата на першому каналі Національної радіокомпанії України, якщо ефірний час для обох програм надається за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів.

10. Включення до інформаційних теле-, радіопрограм передвиборних агітаційних матеріалів кандидатів на пост Президента України або політичної реклами забороняється. Політична реклама повинна бути відокремлена від інших матеріалів і означена як така.

11. Забороняється переривати передачі передвиборних програм кандидатів на пост Президента України, партій (блоків), які їх висунули, рекламою товарів, робіт, послуг та іншими повідомленнями.

12. Забороняється проведення передвиборної агітації в зарубіжних засобах масової інформації, що діють на території України.

13. Засобам масової інформації усіх форм власності, що діють на території України, забороняється протягом останніх п'ятнадцяти днів перед днем виборів поширювати інформацію про результати опитувань громадської думки щодо кандидатів на пост Президента України.

14. Забороняється розміщення друкованих передвиборних агітаційних матеріалів, політичної реклами та повідомлень про перебіг виборчого процесу на пам'ятках архітектури, а також у місцях, де вони перешкоджають безпеці дорожнього руху.

15. Кандидатам на пост Президента України, які займають посади, у тому числі за сумісництвом, в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, на державних, комунальних підприємствах, у закладах, установах, організаціях, військових частинах (формуваннях), забороняється залучати для передвиборної агітації або використовувати для будь-якої роботи, пов'язаної з проведенням передвиборної агітації, підлеглих їм осіб (у робочий час), службовий транспорт, зв'язок, устаткування, приміщення, інші об'єкти та ресурси за місцем роботи, а також використовувати службові чи виробничі наради, збори колективу для проведення передвиборної агітації.

(Положенням частини п'ятнадцятої статті 64 дано офіційне тлумачення, згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 24.03.2005 р. N 3-рп/2005)

16. Забороняється виготовлення та розповсюдження друкованих передвиборних агітаційних матеріалів, що не містять відомостей про установу, яка здійснила друк, їх тираж,

інформацію про осіб, відповідальних за випуск.

17. Проведення активної агітації (публікація агітаційних матеріалів у засобах масової інформації, розповсюдження виборчих листівок, розклеювання виборчих плакатів, публічні заклики голосувати за чи проти кандидатів на пост Президента України) та розповсюдження політичної реклами з часу припинення передвиборної агітації забороняється. Передвиборні агітаційні матеріали знімаються з 24 години останньої п'ятниці, що передує дню виборів чи дню повторного голосування, відповідними службами місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

18. Забороняється оприлюднення в день виборів результатів опитування виборців щодо їх волевиявлення під час голосування до його закінчення.

19. У разі надходження до Центральної або територіальної виборчої комісії заяви, скарги щодо порушень вимог частин третьої, шостої, десятої – вісімнадцятої цієї статті відповідна виборча комісія негайно надсилає цю заяву чи скаргу до відповідних правоохоронних органів для перевірки і реагування відповідно до законів України.

КОДЕКС УКРАЇНИ
про адміністративні правопорушення
(витяги)

Стаття 212[2]. Порушення законодавства про державну таємницю

Порушення законодавства про державну таємницю, а саме:

1) недодержання встановленого законодавством порядку передачі державної таємниці іншій державі чи міжнародній організації;

2) засекречування інформації:

про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту;

про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися та загрожують безпеці громадян;

про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти та культури населення;

про факти порушень прав і свобод людини і громадянина;

про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб;

іншої інформації, яка відповідно до законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не може бути засекречена;

3) безпідставне засекречування інформації;

4) надання грифа секретності матеріальним носіям конфіденційної або іншої таємної інформації, яка не становить державної таємниці, або ненадання грифа секретності матеріальним носіям інформації, що становить державну таємницю, а також безпідставне скасування чи зниження грифа секретності матеріальних носіїв секретної інформації;

5) порушення встановленого законодавством порядку надання допуску та доступу до державної таємниці;

6) невжиття заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та незабезпечення контролю за охороною державної таємниці;

7) провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, без отримання в установленому порядку спеціального дозволу на провадження такої діяльності, а також розміщення державних замовлень на виконання робіт, доведення мобілізаційних завдань, пов'язаних з державною таємницею, в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, яким не надано спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею;

8) недодержання вимог законодавства щодо забезпечення охорони державної таємниці під час здійснення міжнародного співробітництва, прийому іноземних делегацій, груп, окремих іноземців та осіб без громадянства та проведення роботи з ними;

9) невиконання норм і вимог криптографічного та технічного захисту секретної інформації, внаслідок чого виникає реальна загроза порушення цілісності цієї інформації або просочення її технічними каналами, — тягне за собою накладення штрафу на громадян від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб — від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, — тягне за собою накладення штрафу на громадян від трьох до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб — від п'яти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 2122 згідно із Законом України від 21.09.99 р. N 1080-XIV; із доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 11.05.2004 р. N 1703-IV)

Стаття 212[3]. Порушення права на інформацію

Неправомірна відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у випадках, коли така інформація підлягає наданню на запит громадянина чи юридичної особи відповідно до законів України "Про інформацію", "Про звернення громадян" та "Про доступ до судових рішень", — тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, — тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Посадові особи, на яких поширюється дія Закону України "Про боротьбу з корупцією", притягаються до відповідальності за такі діяння відповідно до Закону України "Про боротьбу з корупцією".

(Доповнено статтею 2123 згідно із Законом України від 03.04.2003 р. N 676-IV, зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 22.12.2005 р. N 3262-IV)

Стаття 212[5]. Порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави

Порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави, яке призвело до розголошення такої інформації, — тягне за собою накладення штрафу на громадян від одного до двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб — від трьох до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, — тягне за собою накладення штрафу на громадян від двох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб — від восьми до тринадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Доповнено статтею 2125, згідно із Законом України від 11.05.2004 р. N 1703-IV)

Стаття 212[6]. Здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем

Здійснення незаконного доступу до інформації, яка зберігається, обробляється чи передається в інформаційних (автоматизованих) системах, — тягне за собою накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією засобів, що використовувалися для незаконного доступу, або без такої.

Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене в частині першій цієї статті, — тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією засобів, що використовувалися для незаконного доступу.

Дія, передбачена частиною першою цієї статті, вчинена стосовно інформаційних (автоматизованих) систем, призначених для зберігання та обробки інформації з обмеженим доступом, — тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією програмних або технічних засобів, що використовувалися для незаконного доступу.

Незаконне копіювання інформації, яка зберігається в інформаційних (автоматизованих) системах, у паперовій чи електронній формі, — тягне за собою накладення штрафу

від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовлених копій баз даних.

Безоплатне незаконне розповсюдження інформації, яка зберігається в інформаційних (автоматизованих) системах, у паперовій чи електронній формі, — тягне за собою накладення штрафу від п'яти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно розповсюджених чи призначених для розповсюдження копій баз даних.

Незаконний збут інформації, яка зберігається в інформаційних (автоматизованих) системах, у паперовій чи електронній формі, — тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно збутих чи призначених для збуту копій баз даних, а також грошей, отриманих від їх продажу.

(Доповнено статтею 2126 згідно із Законом України від 11.05.2004 р. N 1703-IV; зі змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 22.02.2007 р. N 698-V)

Стаття 212[9]. Порушення порядку ведення передвиборної агітації, агітації під час підготовки і проведення референдуму з використанням засобів масової інформації

Порушення передбаченого законом порядку ведення передвиборної агітації, агітації під час підготовки і проведення референдуму з використанням друкованих, електронних (аудіовізуальних) засобів масової інформації або надання переваги в інформаційних телерадіопередачах чи друкованих засобах масової інформації будь-якому кандидату, політичній партії (блоку), їх передвиборним програмам власниками, посадовими чи службовими особами, творчими працівниками засобів масової інформації — тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення заборони протягом визначеного законом часу у будь-якій формі коментувати чи оцінювати зміст передвиборної агітаційної теле-, радіопрограми відповідного кандидата, політичної партії (блоку), давати будь-яку інформацію щодо цього кандидата, цієї політичної партії (блоку) власниками, посадовими чи службовими особами, творчими працівниками засобів масової інформації — тягне за собою накладення штрафу від сорока до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Супроводження офіційних повідомлень у період виборчого процесу коментарями, що мають агітаційний характер, а також відео-, аудіо записами, кінозйомками, фотоілюстраціями про дії посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування як кандидатів у депутати та на посади сільських, селищних, міських голів — тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 212[10]. Порушення обмежень щодо ведення передвиборної агітації, агітація в день проведення референдуму

Здійснення передвиборної агітації особою, участь якої у передвиборній агітації заборонена законом, проведення передвиборної агітації поза строками, встановленими законом чи в місцях, що заборонені законом, здійснення передвиборної агітації у формах і засобами, що суперечать Конституції або законам України, або інше порушення встановлених законом обмежень щодо ведення передвиборної агітації, крім випадків, передбачених статтями 2129, 212[13] та 212[14] цього Кодексу, а так само агітація в день проведення референдуму — тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб — від п'ятдесяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 212[11]. Ненадання можливості оприлюднити відповідь щодо інформації, поширеної стосовно суб'єкта виборчого процесу

Ненадання відповідному суб'єкту виборчого процесу, щодо якого оприлюднено інформацію, яку він вважає недостовірною, на його вимогу (звернення) можливості у визначеному законом порядку оприлюднити відповідь щодо такої інформації — тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 212[13]. Виготовлення або розповсюдження друкованих матеріалів передвиборної агітації, які не містять відомостей про установу, що здійснила друк, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск

Виготовлення або замовлення виготовлення під час виборчого процесу друкованих матеріалів передвиборної агітації, які не містять відомостей про установу, що здійснила друк, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск, або у яких така інформація означена неправильно чи неповно, — тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб — від п'ятдесяти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Розповсюдження (рознесення, вивішування, роздавання) під час виборчого процесу друкованих матеріалів передвиборної агітації, які не містять відомостей про установу, що здійснила друк, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск, або у яких така інформація означена неправильно чи неповно, а так само організація такого розповсюдження — тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб — від двадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 212[14]. Порушення порядку розміщення агітаційних матеріалів чи політичної реклами або розміщення їх у заборонених законом місцях

Порушення встановленого законом порядку розміщення агітаційних матеріалів чи політичної реклами або розміщення їх у заборонених законом місцях громадянином — тягнуть за собою накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Порушення встановленого законом порядку розміщення агітаційних матеріалів чи матеріалів політичної реклами підприємствами-розповсюджувачами реклами — тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

(витяги)

Стаття 157. Перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача

1. Перешкоджання вільному здійсненню громадянином свого виборчого права або права брати участь у референдумі, перешкоджання діяльності іншого суб'єкта виборчого процесу, ініціативної групи референдуму, комісії з референдуму, члена виборчої комісії, члена ініціативної групи референдуму, члена комісії з референдуму або офіційного спостерігача при виконанні ними своїх повноважень, поєднані з підкупом, обманом або примушуванням, –

караються штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років.

2. Ті самі діяння, поєднані із застосуванням насильства, знищенням чи пошкодженням майна, погрозою застосування насильства або знищення чи пошкодження майна, або іншим способом, –

караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років.

3. Діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб або членом виборчої комісії чи іншою службовою особою з використанням свого службового становища, –

караються обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років.

4. Втручання службової особи з використанням службового становища у здійснення виборчою комісією чи комісією з референдуму їх повноважень, установлених законом, вчинене шляхом незаконної вимоги чи вказівки з метою вплинути на рішення виборчої комісії чи комісії з референдуму, –

карається штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від двох до трьох років.

(У редакції Закону України від 23.02.2006 р. N 3504-IV)

Стаття 161. Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або ставлення до релігії

1. Умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності або образа почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, –

караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти

років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Ті самі дії, поєднані з насильством, обманом чи погрозами, а також вчинені службовою особою, –

караються виправними роботами на строк до двох років або позбавленням волі на строк до п'яти років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, які були вчинені організованою групою осіб або спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, –

караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

Стаття 163. Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер

1. Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, –

караються штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені щодо державних чи громадських діячів або вчинені службовою особою, або з використанням спеціальних засобів, призначених для негласного зняття інформації, –

караються позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

Стаття 171. Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів

1. Умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів –

карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Переслідування журналіста за виконання професійних обов'язків, за критику, здійснюване службовою особою або групою осіб за попередньою змовою, –

карається штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням права обіймати певні посади на строк до трьох років.

Стаття 176. Порушення авторського права і суміжних прав

1. Незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а так само незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, або інше умисне порушення авторського права і суміжних прав, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі, –

караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або завдали матеріальної шкоди у великому розмірі, –

караються штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені службовою осо-

бою з використанням службового становища або організованою групою, або якщо вони завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі, –

караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого та з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувалися для їх виготовлення.

Примітка. У статтях 176 та 177 цього Кодексу матеріальна шкода вважається завданою в значному розмірі, якщо її розмір у двадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі - якщо її розмір у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а завданою в особливо великому розмірі – якщо її розмір у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

(Зі змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 22.05.2003 р. N 850-IV, від 09.02.2006 р. N 3423-IV, від 31.05.2007 р. N 1111-V)

Стаття 182. Порушення недоторканності приватного життя

Незаконне збирання, зберігання, використання або поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди або поширення цієї інформації у публічному виступі, творі, що публічно демонструється, чи в засобах масової інформації, –

караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

Стаття 328. Розголошення державної таємниці

1. Розголошення відомостей, що становлять державну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, за відсутності ознак державної зради або шпигунства –

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

Стаття 329. Втрата документів, що містять державну таємницю

1. Втрата документів або інших матеріальних носіїв секретної інформації, що містять державну таємницю, а також предметів, відомості про які становлять державну таємницю, особою, якій вони були довірені, якщо втрата стала результатом порушення встановленого законом порядку поводження із зазначеними документами та іншими матеріальними носіями секретної інформації або предметами, –

карається позбавленням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, –

карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

Стаття 330. Передача або збирання відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, яка є власністю держави

1. Передача або збирання з метою передачі іноземним підприємствам, установам, організаціям або їх представникам економічних, науково-технічних або інших відомостей,

що становлять конфіденційну інформацію, яка є власністю держави, особою, якій ці відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, за відсутності ознак державної зради або шпигунства, –

караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Ті самі дії, вчинені з корисливих мотивів, або такі, що спричинили тяжкі наслідки для інтересів держави, або вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, –

караються позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

ДЕКРЕТ
КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Про державне мито
(витяги)

Стаття 1. Платники державного мита

Платниками державного мита на території України є фізичні та юридичні особи за вчинення в їхніх інтересах дій та видачу документів, що мають юридичне значення, уповноваженими на те органами.

Стаття 2. Об'єкти справляння державного мита

Державне мито справляється:

1) із позовних заяв, заяв з переддоговірних спорів, заяв (скарг) у справах окремого провадження і скарг на рішення, прийняті відносно релігійних організацій, з апеляційних скарг на рішення судів і скарг на рішення, що набрали законної сили, а також за видачу судами копій документів;

(Пункт 1 статті 2 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 07.03.2002 р. N 3096-III)

2) із позовних заяв і заяв кредиторів у справах про банкрутство, що подаються до господарських судів, та апеляційних і касаційних скарг на рішення та постанови, а також заяв про їх перегляд за нововиявленими обставинами;

(Пункт 2 статті 2 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 07.03.2002 р. N 3096-III)

3) за вчинення нотаріальних дій державними нотаріальними конторами і виконавчими комітетами сільських, селищних, міських Рад народних депутатів, а також за видачу дублікатів нотаріально засвідчених документів;

4) за реєстрацію актів громадського стану, а також видачу громадянам повторних свідоцтв про реєстрацію актів громадського стану і свідоцтв у зв'язку із зміною, доповненням, виправленням і поновленням записів актів громадського стану;

5) за видачу документів на право виїзду за кордон і про запрошення в Україну осіб з інших країн, за продовження строку їх дії та за внесення змін до цих документів; за продовження строку дії візи для в'їзду в Україну, транзитного проїзду через її територію (перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства); за видачу або продовження строку дії посвідки на проживання в Україні іноземцям та особам без громадянства; за оформлення віз для в'їзду в Україну, транзитного проїзду через її територію, а також із заяв про прийняття до громадянства України або про вихід з громадянства України;

(Пункт 5 статті 2 в редакції Закону України від 16.01.2003 р. N 456-IV)

6) за видачу нового зразка паспорта громадянина України (крім обміну нині діючого паспорта на паспорт нового зразка); за оформлення нового зразка паспорта громадянина України для поїздки за кордон; за видачу громадянам України закордонного паспорта на право виїзду за кордон або продовження строку його дії;

7) за прописку громадян або реєстрацію місця проживання;

8) за видачу дозволів на право полювання та рибальства;

9) за операції з випуску (емісії) цінних паперів, крім облігацій державних та місцевих позик, іпотечних цінних паперів (іпотечних сертифікатів та іпотечних облігацій), серти-

фікатів фондів операцій з нерухомістю та з видачі приватизаційних паперів;

(Пункт 9 статті 2 в редакції Законів України від 23.03.99 р. N 539-XIV, від 19.06.2003 р. N 980-IV, зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 22.12.2005 р. N 3273-IV)

10) за операції з об'єктами нерухомого майна, що здійснюються на товарних біржах, крім операцій з примусового відчуження такого майна у випадках, передбачених законами України;

(Пункт 10 статті 2 в редакції Закону України від 23.03.99 р. N 539-XIV)

11) за проведення прилюдних торгів (аукціону, тендеру) об'єктами нерухомого майна, крім операцій з примусового відчуження такого майна у випадках, передбачених законами України;

(Пункт 11 статті 2 в редакції Закону України від 23.03.99 р. N 539-XIV)

12) за видачу охоронних документів (патентів і свідоцтв) на об'єкти інтелектуальної власності, а також за дії, пов'язані з підтриманням чинності патентів на сорти рослин;

(Пункт 12 статті 2 в редакції Законів України від 28.02.95 р. N 75/95-ВР, від 15.11.2001 р. N 2785-III)

13) за подання до Кабінету Міністрів України проекту створення промислово-фінансової групи.

(Статтю 2 доповнено пунктом 13, згідно із Законом України від 12.11.96 р. N 483/96-ВР)

Стаття 3. Розміри ставок державного мита

Ставки державного мита встановлюються в таких розмірах:

Найменування документів і дій, за які справляється мито	Розміри ставок
1. Із заяв і скарг, що подаються до суду, та за видачу судом копій документів:	
а) із позовних заяв	1 відсоток ціни позову, але не менше 3 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і не більше 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
б) із скарг за неправомірні дії органів державного управління і службових осіб, що ущемляють права громадян	0,2 неоподатковуваного мінімуму доходів громадян
е) із заяв (скарг) у справах окремого провадження	0,5 неоподатковуваного мінімуму доходів громадян
ж) із позовних заяв про розгляд питань захисту честі та гідності:	
із позовних заяв немайнового характеру	1 неоподатковуваний мінімум доходів громадян
із позовних заяв про відшкодування моральної (немайнової) шкоди з ціною позову до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	1 відсоток ціни позову, але не менше 1 неоподатковуваного мінімуму доходів громадян

із позовних заяв про відшкодування моральної (немайнової) шкоди з ціною позову від 100 до 10000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	5 відсотків ціни позову
із позовних заяв про відшкодування моральної (немайнової) шкоди з ціною позову понад 10000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян *(Підпункт "ж" пункту 1 статті 3 в редакції Закону України від 03.04.2003 р. N 676-IV)*	10 відсотків ціни позову
з) із апеляційних скарг на рішення судів і скарг на рішення, що набрали законної сили *(Підпункт "з" пункту 1 статті 3 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 07.03.2002 р. N 3096-III)*	50 відсотків ставки, що підлягає сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви й скарги, а з майнових спорів — ставки, обчисленої виходячи з оспорюваної суми
и) за повторну видачу копії судового рішення, вироку, ухвали та іншої постанови суду *(Пункт 1 статті 3 в редакції Закону України від 20.04.2000 р. N 1657-III)*	0,03 неоподатковуваного мінімуму доходів громадян за кожний аркуш копії

Стаття 4. Пільги щодо сплати державного мита

Від сплати державного мита звільняються:

1) позивачі – робітники та службовці – за позовами про стягнення заробітної плати й за іншими вимогами, що випливають з трудових правовідносин; члени колективних сільськогосподарських підприємств, працівники фермерських господарств – за позовами до колективних сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств про оплату праці та за іншими вимогами, пов'язаними з трудовою діяльністю;

(Пункт 1 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 03.03.2005 р. N 2454-IV)

2) позивачі – за позовами, що випливають з авторського права, а також з права на відкриття, винахід, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем, сорти рослин та раціоналізаторські пропозиції;

(Пункт 2 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.11.2001 р. N 2785-III)

3) громадяни – із апеляційних скарг і скарг на рішення, що набрали законної сили, у справах про розірвання шлюбу;

(Пункт 3 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 07.03.2002 р. N 3096-III)

4) позивачі – за позовами про відшкодування збитків, заподіяних каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також смертю годувальника;

5) позивачі – за позовами про стягнення аліментів;

6) сторони – із спорів, пов'язаних з відшкодуванням збитків, заподіяних громадянинові незаконним засудженням, незаконним притягненням до кримінальної відповідальності, незаконним застосуванням такого заходу, як взяття під варту, або незаконним

накладенням адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт, а також пов'язаних з виплатою грошової компенсації, повернення майна або відшкодування його вартості громадянам, реабілітованим відповідно до Закону України "Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні;

(Пункт 6 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно з Декретом Кабінету Міністрів України від 30.04.93 р. N 43-93)

7) органи соціального страхування та органи соціального забезпечення — за регресними позовами про стягнення з особи, яка заподіяла шкоду, сум допомоги й пенсій, виплачених потерпілому або членам його сім'ї, а органи соціального забезпечення — також за позовами про стягнення неправильно виплачених допомоги та пенсій;

8) позивачі — за позовами про відшкодування матеріальних збитків, завданих злочином;

9) громадяни — за видачу або засвідчення вірності копій документів, необхідних для призначення та одержання державних допомоги та пенсій, а також у справах опіки та усиновлення (удочеріння);

10) державні й громадські органи, підприємства, установи, організації та громадяни, які звернулися у випадках, передбачених чинним законодавством, із заявами по суду щодо захисту прав та інтересів інших осіб, а також споживачі — за позовами, що пов'язані з порушенням їх прав;

(Пункт 10 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.07.94 р. N 107/94-ВР)

11) органи місцевого та регіонального самоврядування — за позовами до суду або господарського суду про визнання недійсними актів інших органів місцевого та регіонального самоврядування, місцевих державних адміністрацій, підприємств, об'єднань, організацій і установ, які ущемлюють їх повноваження;

органи місцевого та регіонального самоврядування — за позовами до суду або господарського суду про стягнення з підприємства, об'єднання, організації, установи і громадян збитків, завданих інтересам населення, місцевому господарству, навколишньому середовищу їхніми рішеннями, діями або бездіяльністю, а також у результаті невиконання рішень органів місцевого та регіонального самоврядування;

органи місцевого та регіонального самоврядування — за позовами до суду або господарського суду про припинення права власності на земельну ділянку або у зв'язку з невиконанням умов договорів оренди орендарями земельних ділянок державної та комунальної власності;

(Абзац третій пункту 11 статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 25.03.2005 р. N 2505-IV)

12) місцеві державні адміністрації — за позовами до господарського суду про визнання недійсними актів органів місцевого та регіонального самоврядування, що суперечать чинному законодавству;

13) громадяни — за реєстрацію народження, смерті, усиновлення (удочеріння) та встановлення батьківства, за видачу їм свідоцтв про зміну, доповнення й виправлення записів актів про народження у випадках встановлення батьківства, усиновлення (удочеріння), а також у зв'язку з помилками, допущеними при реєстрації актів громадянського стану органами запису актів громадянського стану;

14) громадяни — за посвідчення їхніх заповітів і договорів дарування майна на користь держави, а також на користь державних підприємств, установ і організацій;

15) фінансові органи та державні податкові інспекції — за видачу їм свідоцтв і дублікатів свідоцтв про право держави на спадщину та документів, необхідних для одержання цих свідоцтв, за вчинення державними нотаріальними конторами виконавчих написів про стягнення податків, платежів, зборів і недоїмок;

фінансові органи та державні податкові інспекції – позивачі й відповідачі – за позовами до суду та господарського суду;

органи державного контролю за цінами – позивачі й відповідачі – за позовами до суду та господарського суду;

(Пункт 15 частини першої статті 4 доповнено абзацом третім, згідно із Законом України від 30.06.94 р. N 68/94-ВР)

16) громадяни – за видачу їм свідоцтв про право на спадщину:

на майно осіб, які загинули при захисті СРСР, і України, у зв'язку з виконанням інших державних чи громадських обов'язків або з виконанням обов'язку громадянина щодо врятування життя людей, охорони громадського порядку та боротьби із злочинністю, охорони власності громадян або колективної чи державної власності, а також осіб, які загинули або померли внаслідок захворювання, пов'язаного з Чорнобильською катастрофою;

на майно осіб, реабілітованих у встановленому порядку;

на житловий будинок, пай у житлово-будівельному кооперативі, квартиру, що належала спадкодавцеві на праві приватної власності, якщо вони проживали в цьому будинку, квартирі протягом шести місяців з дня смерті спадкодавця;

на житлові будинки в сільській місцевості за умови, що ці громадяни постійно проживатимуть у цих будинках і працюватимуть у сільській місцевості;

на вклади в установах Ощадбанку та в інших кредитних установах, на страхові суми за договорами особистого й майнового страхування, облігації державних позик та інші цінні папери, суми заробітної плати, авторське право, суми авторського гонорару і винагород за відкриття, винахід, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем, сорти рослин та раціоналізаторські пропозиції;

(Абзац шостий пункту 16 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 15.11.2001 р. N 2785-III)

на майно осіб фермерського господарства, якщо вони є членами цього господарства;

(Абзац сьомий пункту 16 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 03.03.2005 р. N 2454-IV)

17) неповнолітні і військовослужбовці – за видачу їм вперше паспорта громадянина України та неповнолітні – за видачу їм свідоцтва про право на спадщину;

(Пункт 17 частини першої статті 4 в редакції Закону України від 13.11.96 р. N 490/96-ВР)

18) громадяни, віднесені до першої та другої категорій постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи;

(Абзац перший пункту 18 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 10.07.96 р. N 303/96-ВР)

громадяни, віднесені до третьої категорії постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, – які постійно проживають до відселення чи самостійного переселення або постійно працюють на території зон відчуження, безумовного (обов'язкового) і гарантованого добровільного відселення, за умови, що вони за станом на 1 січня 1993 року прожили або відпрацювали у зоні безумовного (обов'язкового) відселення не менше двох років, а у зоні гарантованого добровільного відселення не менше трьох років;

(Абзац другий пункту 18 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 10.07.96 р. N 303/96-ВР)

громадяни, віднесені до категорії 4 потерпілих внаслідок Чорнобильської катастрофи, які постійно працюють і проживають або постійно проживають на території зони посиленого радіоекологічного контролю, за умови, що за станом на 1 січня 1993 року вони прожили або відпрацювали в цій зоні не менше чотирьох років;

інваліди Великої Вітчизняної війни та сім'ї воїнів (партизанів), які загинули чи про-

пали безвісти, і прирівняні до них у встановленому порядку особи;

інваліди I та II групи;

19) місцеві державні адміністрації, виконкоми місцевих Рад народних депутатів, підприємства, установи, організації, колективні сільськогосподарські підприємства, що придбавають житлові будинки з надвірними будівлями (крім м. Києва та курортних місцевостей), квартири для громадян, які виявили бажання виїхати з території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також громадяни, які виявили бажання виїхати з території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, та власники цих будинків і квартир;

20) громадяни України — за видачу дипломатичних і службових паспортів України та посвідчень особи моряка;

(Пункт 20 частини першої статті 4 в редакції Закону України від 25.02.94 р. N 4047-XII)

21) громадяни України та особи, які їх супроводжують, — за видачу їм документа на право виїзду за кордон для лікування у зв'язку із захворюванням, пов'язаним із Чорнобильською катастрофою, а дітям, які потерпіли від Чорнобильської катастрофи, також на оздоровлення;

(Пункт 21 частини першої статті 4 в редакції Закону України від 25.02.94 р. N 4047-XII, зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 10.07.96 р. N 303/96-ВР)

22) громадяни України — за видачу їм документів на право виїзду за кордон, якщо виїзд пов'язаний із смертю або відвідинами могил близьких родичів, а також за видачу документів про запрошення в Україну осіб у зв'язку із смертю або тяжкою хворобою близьких родичів;

23) іноземці, яким Україна надала право притулку, та особи, прирівняні до них, члени їхніх сімей та їхні діти — за видачу їм документів на виїзд за кордон;

24) громадяни України та іноземні громадяни — за видачу документів для в'їзду в Україну та виїзду з України, якщо на умовах взаємності передбачено звільнення від сплати державного мита відповідними міжнародними угодами, укладеними між Україною та іншими державами, а також громадянами інших держав, які виконують функції почесних консулів України;

25) особи, які не досягли 16-річного віку, — за видачу їм документа на виїзд за кордон;

(Пункт 25 частини першої статті 4 у редакції Закону України від 25.02.94 р. N 4047-XII)

26) пункт 26 частини першої статті 4 виключено;

(Згідно із Законом України від 16.01.2003 р. N 456-IV)

27) позивачі — Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, Міністерство лісового господарства України та їхні органи на місцях, підприємства Укрзалізниці, що здійснюють захист лісонасаджень, органи рибоохорони — у справах стягнення коштів на покриття шкоди, заподіяної державі забрудненням навколишнього середовища, порушенням лісового законодавства та нераціональним використанням природних ресурсів і рибних запасів;

(Пункт 27 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 19.11.93 р. N 3629-XII)

28) всеукраїнські та міжнародні об'єднання громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, що мають місцеві осередки у більшості областей України, Українська Спілка ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів), громадські організації інвалідів, їхні підприємства та установи, республіканське добровільне громадське

об'єднання "Організація солдатських матерів України" – за позовами, з якими вони звертаються до суду та господарського суду, а також за вчинення всіх нотаріальних дій;

(Пункт 28 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 10.07.96 р. N 303/96-ВР)

29) Національний банк України та його установи, за винятком госпрозрахункових;

30) Генеральна прокуратура України та її органи – за позовами, з якими вони звертаються до суду або господарського суду в інтересах громадян і держави;

(Пункт 30 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 07.03.2002 р. N 3096-III)

31) Центральна виборча комісія та виборчі комісії по виборах народних депутатів – із заяв про дачу висновку з питань наявності підстав для скасування рішення про реєстрацію кандидата в депутати;

32) Пункт 32 частини першої статті 4 виключено;

(Пункт 32 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 28.02.95 р. N 75/95-ВР, виключено згідно із Законом України від 15.11.2001 р. N 2785-III)

33) Українська державна страхова комерційна організація та її установи – за позовами, з якими вони звертаються до суду та господарського суду, в усіх справах, пов'язаних з операціями обов'язкового страхування;

34) Пенсійний фонд України, його підприємства, установи й організації; Фонд України соціального захисту інвалідів і його відділення; органи Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України та Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності;

(Пункт 34 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 16.01.2003 р. N 429-IV)

35) державні органи приватизації – за позовами, з якими вони звертаються до суду та господарського суду, в усіх справах, пов'язаних із захистом майнових інтересів держави, та за вчинення нотаріусами виконавчих написів про стягнення заборгованості з орендної плати, а також за проведення аукціонів, за операції з цінними паперами;

(Частину першу статті 4 доповнено пунктом 35, згідно із Декретом Кабінету Міністрів України від 30.04.93 р. N 43-93, пункт 35 частини першої статті 4 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 03.04.2003 р. N 664-IV)

36) Антимонопольний комітет України та його територіальні відділення – позивачі й відповідачі – за позовами до суду та господарського суду;

(Частину першу статті 4 доповнено пунктом 36 згідно із Законом України від 02.03.95 р. N 82/95-ВР, пункт 36 частини першої статті 4 в редакції Закону України від 20.04.2000 р. N 1662-III)

37) громадяни – за позовами про відшкодування збитків, завданих неповерненням у терміни, передбачені договорами або установчими документами, грошових та майнових внесків, які були залучені до акціонерних товариств, банків, кредитних установ, довірчих товариств та інших юридичних осіб, які залучають кошти та майно громадян;

(Частину першу статті 4 доповнено пунктом 37 згідно із Законом України від 20.02.96 р. N 53/96-ВР)

38) державні замовники та виконавці державного замовлення – за позовами, з якими вони звертаються до суду у справах про відшкодування збитків, завданих при укладенні, внесенні змін до державних контрактів, а також невиконанням або неналежним вико-

нанням зобов'язань за державним контрактом на поставку продукції для державних потреб;

(Частину першу статті 4 доповнено пунктом 38, згідно із Законом України від 12.12.96 р. N 589/96-ВР)

39) Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю — за позовами, з якими він звертається до господарського суду у справах про скасування державної реєстрації страховика як суб'єкта підприємницької діяльності у випадках, передбачених статтею 8 Закону України "Про підприємництво";

(Частину першу статті 4 доповнено пунктом 39, згідно із Законом України від 19.12.96 р. N 621/96-ВР)

40) Державний комітет України з державного матеріального резерву, установи та організації системи державного резерву — за позовами щодо виконання зобов'язань, що випливають із Закону України "Про державний матеріальний резерв";

(Частину першу статті 4 доповнено пунктом 40, згідно із Законом України від 05.03.97 р. N 131/97-ВР, пункт 40 частини першої статті 4 в редакції Закону України від 12.05.2004 р. N 1713-IV)

41) громадяни — за позовами, з якими вони звертаються до суду в справах, пов'язаних із захистом прав і законних інтересів при наданні психіатричної допомоги;

(Частину першу статті 4 доповнено пунктом 41, згідно із Законом України від 22.02.2000 р. N 1489-III)

42) Державна архітектурно-будівельна інспекція України та її територіальні органи за позовами до господарського суду щодо стягнення штрафу за порушення у сфері містобудування;

(Частину першу статті 4 доповнено пунктом 42, згідно із Законом України від 21.09.2000 р. N 1988-III, пункт 42 частини першої статті 4 в редакції Закону України від 16.05.2007 р. N 1026-V)

43) відділи державної виконавчої служби — за позовами, з якими вони звертаються до суду та господарського суду, в усіх справах, пов'язаних із захистом майнових інтересів фізичних і юридичних осіб, держави, а також з проведення аукціонів;

(Частину першу статті 4 доповнено пунктом 43, згідно із Законом України від 19.10.2000 р. N 2056-III)

44) Рахункова палата — за позовами, з якими вона звертається до Вищого господарського суду України;

(Частину першу статті 4 доповнено пунктом 44, згідно із Законом України від 05.04.2001 р. N 2368-III)

45) громадяни, власники земельних часток (паїв), яким виділили в натурі (на місцевості) земельні ділянки, за посвідчення договорів міни земельних ділянок;

(Частину першу статті 4 доповнено пунктом 45, згідно із Законом України від 05.06.2003 р. N 899-IV)

46) спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів та його територіальні органи — за позовами, з якими вони звертаються до суду у справах, пов'язаних із порушенням законодавства про рекламу;

(Частину першу статті 4 доповнено пунктом 46, згідно із Законом України від 11.07.2003 р. N 1121-IV)

47) військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, проходять службу у військовому резерві, — за позовами, пов'язаними з виконанням військового обов'язку.

(Частину першу статті 4 доповнено пунктом 47, згідно із Законом України від 03.11.2006 р. N 328-V)

Зміни пільг, передбачених цим Декретом щодо сплати державного мита, встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 8. Повернення державного мита

Сплачене державне мито підлягає поверненню частково або повністю у випадках:

1) внесення мита в більшому розмірі, ніж передбачено чинним законодавством;

2) повернення заяви (скарги) або відмови в її прийнятті, а також відмови державних нотаріальних контор або виконавчих комітетів міських, селищних і сільських Рад народних депутатів у вчиненні нотаріальних дій;

3) припинення провадження у справі або залишення позову без розгляду, якщо справа не підлягає розглядові в суді чи в господарському суді, а також коли позов подано недієздатною особою;

(Пункт 3 частини першої статті 8 зі змінами, внесеними згідно із Законами України від 07.03.2002 р. N 3096-III, від 23.06.2005 р. N 2705-IV)

4) скасування в установленому порядку рішення суду;

(Пункт 4 частини першої статті 8 зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 23.06.2005 р. N 2705-IV)

5) неприйняття Кабінетом Міністрів України у встановлені строки рішення про створення (реєстрацію) промислово-фінансової групи або зняття проекту створення промислово-фінансової групи з розгляду уповноваженою особою ініціаторів створення цієї промислово-фінансової групи;

(Статтю 8 доповнено пунктом 5, згідно із Законом України від 12.11.96 р. N 483/96-ВР, у зв'язку з цим пункт 5 вважати пунктом 6)

6) в інших випадках, передбачених законодавством України.

Повернення державного мита провадиться за умови, якщо заяву подано до відповідної установи, що справляє мито, протягом року з дня зарахування його до бюджету.

Повернення державного мита за подання до Кабінету Міністрів України проекту створення промислово-фінансової групи проводиться у безспірному порядку згідно з виконавчим написом, вчиненим у державній нотаріальній конторі.

(Статтю 8 доповнено частиною третьою, згідно із Законом України від 12.11.96 р. N 483/96-ВР)

Стаття 9. Відповідальність за правильність справлення державного мита

Платники державного мита несуть відповідальність за правильність його стягнення, а також за своєчасність і повноту зарахування до бюджету, передбачену законодавством.

За несвоєчасне або неповне зарахування державного мита до бюджету справляються пеня та штрафи відповідно до закону.

Стаття 11. Заключні положення

1. Зупиняється дія Закону України "Про державне мито" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., N 12, ст. 170).

2. Державне мито, яке згідно із статтею 3 цього Декрету справляється за ставками у розмірах частин неоподатковуваного мінімуму доходів громадян, вираховується виходячи з розміру зазначеного неоподатковуваного мінімуму, що діє на день сплати мита.

(Пункт 2 статті 11 в редакції Закону України від 11.07.95 р. N 297/95-ВР)

3. Цей Декрет набуває чинності з дня його опублікування.

Прем'єр-міністр України Л. КУЧМА
Міністр Кабінету Міністрів України А. ЛОБОВ

м. Київ 21 січня 1993 року
N 7-93

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України "Про інформацію" та статті 12 Закону України "Про прокуратуру"

(справа К. Г. Устименка)

м. Київ 30 жовтня 1997 року N 5-зп Справа N 18/203-97

Конституційний Суд України у складі суддів Конституційного Суду України:
Тимченка Івана Артемовича – головуючий,
Вознюка Володимира Денисовича,
Козюбри Миколи Івановича,
Костицького Михайла Васильовича,
Малинникової Людмили Федорівни,
Мартиненка Петра Федоровича,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Німченка Василя Івановича,
Розенка Віталія Івановича,
Савенка Миколи Дмитровича,
Селівона Миколи Федосовича,
Скоморохи Віктора Єгоровича,
Тихого Володимира Павловича,
Чубар Людмили Пантеліївни,
Яценка Станіслава Сергійовича,

керуючись статтею 150 Конституції України, статтями 43, 51 Закону України "Про Конституційний Суд України", розглянув на пленарному засіданні у письмовому слуханні справу про офіційне тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України "Про інформацію" від 2 жовтня 1992 року (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., N 48, ст. 650) та статті 12 Закону України "Про прокуратуру" від 5 листопада 1991 року (Відомості Верховної Ради України, 1991 р., N 53, ст. 793).

Конституційне провадження відкрито ухвалою Колегії суддів Конституційного Суду України з конституційних звернень відповідно до статей 46 та 49 Закону України "Про Конституційний Суд України" у зв'язку з конституційним зверненням Устименка Костянтина Григоровича.

Підставою для розгляду справи відповідно до статті 94 Закону України "Про Конституційний Суд України" стала наявність неоднозначного застосування зазначених норм Закону України "Про інформацію" та Закону України "Про прокуратуру" судами загальної юрисдикції, що призвело до порушення конституційних прав і свобод громадянина України.

З документів, надісланих до Конституційного Суду України, та письмових тверджень К. Г. Устименка випливає, що в 1988 – 1990 роках за клопотанням адміністрації Дніпропетровського залізничного технікуму він перебував на консультативному психіатричному обліку Дніпропетровського міського психоневрологічного диспансеру. Заявник, якому про такий факт стало відомо у липні 1990 року, вважає, що це обмежувало можливості його працевлаштування і завдало йому моральних та матеріальних збитків. З метою їх відшкодування у цивільно-процесуальному порядку він звернувся до головного лікаря диспансеру з вимогою надання інформації з питань:

- ким, коли і на яких підставах його було поставлено на облік;
- кому видавались довідки про його перебування на такому обліку;
- ким, коли і на яких підставах його було знято з обліку;
- чи законними є дії психіатрів щодо обмеження його працевлаштування у 1988 –1990 роках і хто несе відповідальність за заподіяні матеріальні збитки.

Головний лікар, посилаючись на лікарську таємницю, у наданні такої інформації відмовив. У зв'язку з цим протягом майже семи років справа К. Г. Устименка неодноразово і неоднозначно розглядалась судами загальної юрисдикції різних ланок. Останніми рішеннями судів вимоги заявника було задоволено частково: він отримав копію своєї диспансерної картки і деяку іншу інформацію, яка, однак, його не задовольнила.

27 листопада 1992 року на підставі статті 37 Закону України "Про інформацію" заступник прокурора Дніпропетровської області без уточнення мотивів відмовив К. Г. Устименку у наданні наявних у прокуратурі свідчень про стан здоров'я заявника. Скарги К. Г. Устименка на зазначені дії посадової особи прокуратури судами загальної юрисдикції, включаючи і Верховний Суд України, протягом 1993 – 1996 років відхилялися на підставі статті 12 Закону України "Про прокуратуру".

Зважаючи на зазначене вище, суб'єкт права на конституційне звернення просить дати офіційне тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України "Про інформацію" та статті 12 Закону України "Про прокуратуру".

Заслухавши суддю-доповідача Мироненка О. М. та вивчивши суть клопотання К. Г. Устименка, додані до нього документи, матеріали, надіслані Головою Верховної Ради України, Генеральним прокурором України, відповідними міністерствами, висновки спеціалістів-психіатрів, міжнародні конвенції, декларації, положення щодо прав людини на інформацію, на звернення до суду взагалі та юридичний захист прав психічно хворих зокрема, Конституційний Суд України **установив**:

1. Конституційні права людини і громадянина в Україні на інформацію, її вільне отримання, використання, поширення та зберігання в обсягах, необхідних для реалізації кожним своїх прав, свобод і законних інтересів, чинним законодавством держави закріплюються і гарантуються. Нормативна основа інформаційних правовідносин у державі визначена у статтях 32 і 34 Конституції України, законах від 2 жовтня 1992 року "Про інформацію", від 16 листопада 1992 року "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні", від 21 грудня 1993 року "Про телебачення і радіомовлення", а також у статтях 7, 440 і 440-1 Цивільного кодексу, статтях 125 і 126 Кримінального кодексу України, спрямованих на захист честі, гідності та ділової репутації особи внаслідок поширення неправдивої інформації, відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, збереженням, використанням та розголошенням свідчень про особу.

2. Разом з тим аналіз правозастосовної практики, матеріалів конституційного звернення дає підстави констатувати наявність у нормативно-правовій базі в частині інформаційних правовідносин нечітко визначених, колізійних положень і прогалин, що негативно впливає на забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Так, частина друга статті 32 Конституції України не допускає збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Але вітчизняним законодавством не повністю визначено режим збирання, зберігання, використання та поширення інформації, зокрема щодо психічного стану людини, її примусового огляду та лікування, не створено процедуру захисту прав особи від протизаконного втручання в її особисте життя психіатричних служб. Закон України "Про інформацію" закріплює лише загальні принципи доступу громадян до інформації, що стосується їх особисто. Механізм реалізації зазначеного права належним чином не визначений. Відсутнє й регулювання використання конфіден-

ційних даних у сфері психіатрії.

Законодавство України поки що не приведено у відповідність з європейськими стандартами у галузі захисту персональних даних у зв'язку із прийняттям України до Ради Європи. Правовідносини, що виникають у цій сфері, у т. ч. й інформаційного характеру, регулюються відомчими нормативними актами колишнього СРСР: наказом Міністра охорони здоров'я СРСР від 29 грудня 1979 року N 1333 "Про порядок надання відомостей про психічний стан громадян", наказом Міністра охорони здоров'я СРСР від 21 березня 1988 року N 225 "Про заходи щодо подальшого удосконалення психіатричної допомоги" та низкою положень і тимчасових інструкцій, затверджених в СРСР згаданим міністерством у 80-х роках.

Через відсутність власної нормативної бази вони і зараз застосовуються в Україні, незважаючи на те, що чимало норм таких наказів, положень і інструкцій суперечать статтям 3, 23, 31, 47, 48, іншим нормам Закону України "Про інформацію", Основ законодавства України про охорону здоров'я, загальновизнаним міжнародним принципам рекомендаційного характеру, зафіксованим у Женевській декларації Всесвітньої медичної асамблеї (вересень 1948 року, з поправками, внесеними у серпні 1968 року, жовтні 1983 року, вересні 1994 року), у Міжнародному кодексі медичної етики (жовтень 1949 року, з поправками, внесеними у серпні 1968 року та жовтні 1983 року), у Положенні про захист прав і конфіденційності пацієнта (жовтень 1993 року), у Положенні і поглядах Всесвітньої психіатричної асоціації про права і юридичний захист психічно хворих (жовтень 1989 року), у Гавайській декларації Всесвітньої психіатричної асоціації (липень 1983 року), у Резолюції ООН "Захист осіб з психічними захворюваннями та поліпшення психіатричної допомоги" (лютий 1992 року), у Рекомендаціях парламентської асамблеї Ради Європи "Про ситуацію з психічними захворюваннями" (жовтень 1977 року), у Рекомендаціях Комітету міністрів держав-учасників стосовно правового захисту осіб, які страждають психічними захворюваннями та примусово утримуються як пацієнти (лютий 1983 року), у численних деклараціях, хартіях і конвенціях щодо прав людини тощо.

3. З матеріалів справи випливає, що клопотання К. Г. Устименка про офіційне тлумачення статей 3, 31, 47 Закону України "Про інформацію" зумовлено не наявністю неоднозначного застосування судами та іншими органами державної влади України зафіксованих в них положень, а практичним використанням медичними установами перелічених вище відомчих нормативних актів СРСР, які суперечать вимогам норм зазначеного Закону. Статті 3, 31, 47, як і частини перша, друга, третя, шоста статті 23 Закону України "Про інформацію" невизначеностей у контексті справи К. Г. Устименка не містять і офіційного тлумачення не потребують.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 3, 8, 32, 34, 55, 147 та 150 Конституції України, загальновизнаними принципами права, статтями 43, 51, 61, 63, 67, 69 та 95 Закону України "Про Конституційний Суд України", Конституційний Суд України **вирішив**:

1. Частину четверту статті 23 Закону України "Про інформацію" треба розуміти так, що забороняється не лише збирання, а й зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її попередньої згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту, прав та свобод людини. До конфіденційної інформації, зокрема, належать свідчення про особу (освіта, сімейний стан, релігійність, стан здоров'я, дата і місце народження, майновий стан та інші персональні дані).

Згода на збирання, зберігання, використання і поширення відомостей щодо недієздатної особи надається членом її сім'ї або законним представником. У період збирання інформації про нього кожний дієздатний, члени сім'ї або законні представники недієздатного мають право знати, які відомості і з якою метою збираються, як, ким і з якою метою вони використовуються. У період зберігання і поширення персональних даних ці ж особи

мають право доступу до такого роду інформації, заперечувати її правильність, повноту тощо.

2. Частину п'яту статті 23 Закону України "Про інформацію" треба розуміти так, що кожна особа має право знайомитись з зібраною про неї інформацією в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях, якщо ці відомості не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Медична інформація, тобто свідчення про стан здоров'я людини, історію її хвороби, про мету запропонованих досліджень і лікувальних заходів, прогноз можливого розвитку захворювання, в тому числі і про наявність ризику для життя і здоров'я, за своїм правовим режимом належить до конфіденційної, тобто інформації з обмеженим доступом. Лікар зобов'язаний на вимогу пацієнта, членів його сім'ї або законних представників надати їм таку інформацію повністю і в доступній формі.

В особливих випадках, як і передбачає частина третя статті 39 Основ законодавства України про охорону здоров'я, коли повна інформація може завдати шкоди здоров'ю пацієнта, лікар може її обмежити. У цьому разі він інформує членів сім'ї або законного представника пацієнта, враховуючи особисті інтереси хворого. Таким же чином лікар діє, коли пацієнт перебуває у непритомному стані.

У випадках відмови у наданні або навмисного приховування медичної інформації від пацієнта, членів його сім'ї або законного представника вони можуть оскаржити дії чи бездіяльність лікаря безпосередньо до суду або, за власним вибором, до медичного закладу чи органу охорони здоров'я.

Правила використання відомостей, що стосуються лікарської таємниці – інформації про пацієнта, на відміну від медичної інформації – інформації для пацієнта, встановлюються статтею 40 Основ законодавства України про охорону здоров'я та частиною третьою статті 46 Закону України "Про інформацію".

3. У статті 48 Закону України "Про інформацію" визначальними є норми, сформульовані у частині першій цієї статті, які передбачають оскарження встановлених Законом України "Про інформацію" протиправних діянь, вчинених органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами, а також політичними партіями, іншими об'єднаннями громадян, засобами масової інформації, державними організаціями, які є юридичними особами, та окремими громадянами, або до органів вищого рівня, або до суду, тобто за вибором того, хто подає скаргу. Частина друга статті 48 Закону України "Про інформацію" лише встановлює порядок оскарження протиправних дій посадових осіб у разі звернення до органів вищого рівня, а частина третя цієї статті акцентує на тому, що й оскарження, подане до органів вищого рівня, не є перепоною для подальшого звернення громадянина чи юридичної особи до суду. Частину третю у контексті всієї статті 48 Закону України "Про інформацію" не можна розуміти як вимогу обов'язкового оскарження протиправних дій посадових осіб спочатку до органів вищого рівня, а потім – до суду. Безпосереднє звернення до суду є конституційним правом кожного.

4. Визнати неконституційним положення частини четвертої статті 12 Закону України "Про прокуратуру" щодо можливості оскарження прийнятого прокурором рішення до суду лише у передбачених законом випадках, оскільки винятки з конституційних норм встановлюються самою Конституцією, а не іншими нормативними актами.

5. Прийняття рішення Генеральним прокурором України по скарзі (частина п'ята статті 12 Закону України "Про прокуратуру") припиняє провадження по таких скаргах в органах прокуратури, але не може стати перешкодою для подальшого звернення до суду.

6. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскарженим.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у "Віснику Конституційного Суду України" та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним зверненням громадянина Сердюка Валерія Анатолійовича про офіційне тлумачення положення частини першої статті 7 Цивільного кодексу Української РСР

(справа про поширення відомостей)

м. Київ 10 квітня 2003 року N 8-рп/2003 Справа N 1-9/2003

Конституційний Суд України у складі суддів Конституційного Суду України:
Селівона Миколи Федосовича – головуючий,
Євграфова Павла Борисовича,
Костицького Михайла Васильовича – суддя-доповідач,
Малинникової Людмили Федорівни,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Пшеничного Валерія Григоровича,
Розенка Віталія Івановича,
Савенка Миколи Дмитровича,
Скоморохи Віктора Єгоровича,
Тимченка Івана Артемовича,
Тихого Володимира Павловича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Чубар Людмили Пантеліївни,
Шаповала Володимира Миколайовича,
розглянув на пленарному засіданні справу про офіційне тлумачення положення частини першої статті 7 Цивільного кодексу Української РСР "поширив такі відомості".

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 42, 43 Закону України "Про Конституційний Суд України" стало конституційне звернення громадянина Сердюка Валерія Анатолійовича.

Підставою для розгляду справи відповідно до статті 94 Закону України "Про Конституційний Суд України" є наявність неоднозначного застосування судами України частини першої статті 7 Цивільного кодексу Української РСР з питання, порушеного у конституційному зверненні.

Заслухавши суддю-доповідача Костицького М. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України **установив**:

1. Громадянин Сердюк Валерій Анатолійович звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням про офіційне тлумачення положення частини першої статті 7 Цивільного кодексу Української РСР (далі – Цивільний кодекс) "поширив такі відомості". Практичну необхідність в офіційному тлумаченні заявник обгрунтовує наявністю неоднозначного застосування цього положення судами України, що, на думку Сердюка В. А., призвело до порушення його конституційних прав.

Суб'єкт права на конституційне звернення зазначає, що його заяву щодо неправомірних дій інспектора державної податкової інспекції м. Полтави до Державної податкової адміністрації у Полтавській області Октябрський районний суд м. Полтави визнав такою, що поширює відомості, які не відповідають дійсності, порочать честь, гідність та ділову

репутацію працівника державної податкової інспекції. Своїм рішенням суд зобов'язав Сердюка В. А. спростувати заявлені відомості шляхом направлення заяви до відповідного відділу зазначеної адміністрації, а також відшкодувати збитки за заподіяну моральну шкоду цій службовій особі.

Судова колегія в цивільних справах Полтавського обласного суду та Колегія суддів судової палати в цивільних справах Верховного Суду України відмовили у задоволенні касаційної скарги Сердюка В. А. на рішення районного суду м. Полтави.

Заявник долучив до звернення також витяги з постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 1997 року за позовом подружжя Б. до громадянина Л. про захист честі, гідності, ділової репутації та відшкодування моральної шкоди і з постанови президії Житомирського обласного суду від 2 червня 2000 року за позовом громадянина С. до громадянина М. про захист честі, гідності та відшкодування моральної шкоди, які було вирішено з іншими правовими наслідками.

2. У відповіді на запит Конституційного Суду України Голова Верховного Суду України підкреслює, що звернення особи до правоохоронного органу зі скаргою на неправомірні дії його працівника, пов'язані із здійсненням ним владних повноважень чи виконанням службових обов'язків, є поширенням відомостей про цього працівника. Однак таке звернення не може бути підставою цивільно-правової відповідальності заявника за статтею 7 Цивільного кодексу (навіть якщо такі відомості не відповідають дійсності). Повідомлення правоохоронному органу про дії його працівника, що стосуються виконання ним службових обов'язків, але не пов'язані з реалізацією владних повноважень, є повідомленням про поведінку цього працівника, а тому не є поширенням відомостей у розумінні статті 7 Цивільного кодексу незалежно від того, чи правдиві вони. Підставою для відповідальності заявника за статтею 7 Цивільного кодексу можуть бути лише відомості, які стосуються поведінки (дій чи бездіяльності) працівника правоохоронного органу, оцінки його особистості (особистих якостей), за наявності всіх передбачених цією статтею обставин.

До того ж у згаданій вище постанові Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 1997 року зазначається, що за змістом статті 7 Цивільного кодексу "звернення громадянина до правоохоронних органів про захист своїх прав від неправомірних дій інших осіб, у тому числі показання свідка під час попереднього слідства, не може вважатись поширенням неправдивих відомостей".

Державна податкова адміністрація України вважає, що в контексті статті 7 Цивільного кодексу звернення громадянина у порядку, передбаченому Законом України "Про звернення громадян", до правоохоронного органу зі скаргою на неправомірні дії його працівника не є поширенням відомостей про цього працівника і не може бути підставою для цивільно-правової відповідальності громадянина.

Подібні висновки містяться також і у відповідях, наданих Інститутом держави і права ім. В. М. Корецького, Інститутом філософії ім. Г. Сковороди, Інститутом політичних і етнонаціональних досліджень Національної академії наук України.

3. Частина перша статті 7 Цивільного кодексу встановлює, що "громадянин або організація вправі вимагати по суду спростування відомостей, що не відповідають дійсності або викладені неправдиво, які порочать їх честь, гідність чи ділову репутацію або завдають шкоди їх інтересам, якщо той, хто поширив такі відомості, не доведе, що вони відповідають дійсності".

Відповідно до Конституції України усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обгрунтовану відповідь у встановлений законом строк (стаття 40); кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності

органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (частина друга статті 55).

Питання практичної реалізації громадянами цих прав регулюються, зокрема, Законом України "Про звернення громадян", який забезпечує їм можливість брати участь в управлінні державними і громадськими справами, впливати на поліпшення роботи органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, відстоювати свої права і законні інтереси та поновлювати їх у разі порушення шляхом викладення в письмовій або усній формі пропозицій (зауважень), заяв (клопотань) і скарг.

Згідно з частиною п'ятою статті 55 Конституції України "кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань", а статтею 4 Закону України "Про звернення громадян" передбачено підстави, які дають громадянам право оскаржувати рішення, дії (бездіяльність) у сфері управлінської діяльності, у тому числі органів державної податкової служби та їх посадових осіб, що, зокрема, встановлено і Законом України "Про державну податкову службу в Україні".

З огляду на викладене Конституційний Суд України вважає, що звернення громадян до правоохоронного органу, що містять певні відомості про недодержання законів посадовими або службовими особами, передаються чи повідомляються не з метою доведення таких відомостей до громадськості чи окремих громадян, а з метою їх перевірки уповноваженими на це законом іншими посадовими особами. Тому такі звернення за змістом частини першої статті 7 Цивільного кодексу не можуть вважатися поширенням відомостей, які порочать честь, гідність чи ділову репутацію або завдають шкоди інтересам посадової чи службової особи правоохоронного органу.

Проблеми, пов'язані з особливостями реалізації права громадян на свободу вираження поглядів і критику стосовно дій (бездіяльності) посадових та службових осіб, неодноразово були предметом розгляду Європейського суду з прав людини. Застосовуючи положення статті 10 Конвенції про захист прав людини та основних свобод в рішеннях у справах "Нікула проти Фінляндії", "Яновський проти Польщі" та інших, Суд підкреслює, що межі допустимої інформації щодо посадових та службових осіб можуть бути ширшими порівняно з межами такої ж інформації щодо звичайних громадян. Тому, якщо посадові чи службові особи діють без правових підстав, то мають бути готовими до критичного реагування з боку суспільства.

Водночас наявність у зверненнях до правоохоронного органу завідомо неправдивих відомостей тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з законодавством України.

Зокрема, статті 173^1, 212^1 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачають адміністративну відповідальність за поширювання неправдивих чуток, що можуть викликати паніку серед населення або порушення громадського порядку, та за повідомлення завідомо неправдивих відомостей органам реєстрації актів громадянського стану.

Кримінальний кодекс України встановлює кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками (стаття 259), завідомо неправдиве повідомлення суду, прокурору, слідчому або органу дізнання про вчинення злочину (стаття 383) тощо.

До того ж стаття 27 Закону України "Про звернення громадян" передбачає відшкодування особою за рішенням суду витрат у зв'язку з перевіркою звернень, які містять завідомо неправдиві відомості.

Підставою цивільно-правової відповідальності заявника, передбаченої статтею 7

Цивільного кодексу, може бути поширення недостовірної інформації стосовно особистого (сімейного) життя посадової чи службової особи правоохоронного органу як людини і громадянина.

Виходячи з наведеного та керуючись статтями 147, 150 Конституції України, статтями 51, 94, 95 Закону України "Про Конституційний Суд України", Конституційний Суд України **вирішив**:

1. Положення частини першої статті 7 Цивільного кодексу Української РСР "поширив такі відомості" в аспекті конституційного звернення треба розуміти так, що викладення у листах, заявах, скаргах до правоохоронного органу відомостей особою, на думку якої посадовими чи службовими особами цього органу при виконанні функціональних обов'язків порушено її право, не може вважатись поширенням відомостей, які порочать честь, гідність чи ділову репутацію або завдають шкоди інтересам цих осіб.

Викладення у листах, заявах, скаргах до правоохоронного органу завідомо неправдивих відомостей тягне за собою відповідальність, передбачену чинним законодавством України.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскарженим.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у "Віснику Конституційного Суду України" та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

ПЛЕНУМ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 31 березня 1995 року N 4

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди

Зі змінами і доповненнями, внесеними
постановою Пленуму Верховного Суду України
від 25 травня 2001 року N 5

Відповідно до положень Конституції України, зокрема статей 32, 56, 62 і чинного законодавства, фізичні та юридичні особи мають право на відшкодування моральної (немайнової) шкоди, заподіяної внаслідок порушення їх прав і свобод та законних інтересів.

Як свідчить судова практика, суди в основному правильно застосовують норми законодавства, які регулюють зазначені питання. Поряд із цим в окремих випадках припускаються помилок, рідко застосовують чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, неповно з'ясовують наявність підстав для відшкодування моральної шкоди, недостатньо обгрунтовують її розмір, допускають порушення процесуальних норм.

(Абзац перший преамбули замінено двома абзацами, згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5, у зв'язку з цим абзац другий вважати абзацом третім)

Враховуючи це, а також, що при розгляді таких справ в судах виникли питання, які потребують роз'яснення, Пленум Верховного Суду України постановляє**:**

1. Звернути увагу судів на те, що встановлене Конституцією та законами України право на відшкодування моральної (немайнової) шкоди є важливою гарантією захисту прав і свобод громадян та законних інтересів юридичних осіб. Тому суди повинні забезпечити своєчасне, у повній відповідності із Конституцією та законами України, вирішення справ, пов'язаних з відшкодуванням такої шкоди.

Відповідно до ст. 9 Конституції чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Зокрема, до них належить ратифікована Верховною Радою України Конвенція про захист прав людини та основних свобод, яка, як і інші міжнародні договори, підлягає застосуванню при розгляді справ судами.

(Пункт 1 зі змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

2. Роз'яснити, що спори про відшкодування заподіяної фізичній чи юридичній особі моральної (немайнової) шкоди розглядаються, зокрема:

- коли право на її відшкодування безпосередньо передбачено нормами Конституції або випливає з її положень;
- у випадках, передбачених статтями 7, 440[1] Цивільного кодексу Української РСР (далі — ЦК) та іншим законодавством, яке встановлює відповідальність за заподіяння моральної шкоди (наприклад, ст. 49 Закону "Про інформацію", ст. 44 Закону "Про авторське право і суміжні права");
- при порушенні зобов'язань, які підпадають під дію Закону "Про захист прав споживачів" чи інших законів, що регулюють такі зобов'язання і передбачають відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

(Пункт 2 в редакції постанови Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

3. Під моральною шкодою слід розуміти втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб.

Відповідно до чинного законодавства моральна шкода може полягати, зокрема: у приниженні честі, гідності, престижу або ділової репутації, моральних переживаннях у зв'язку з ушкодженням здоров'я, у порушенні права власності (в тому числі інтелектуальної), прав, наданих споживачам, інших цивільних прав, у зв'язку з незаконним перебуванням під слідством і судом, у порушенні нормальних життєвих зв'язків через неможливість продовження активного громадського життя, порушенні стосунків з оточуючими людьми, при настанні інших негативних наслідків.

Під немайновою шкодою, заподіяною юридичній особі, слід розуміти втрати немайнового характеру, що настали у зв'язку з приниженням її ділової репутації, посяганням на фірмове найменування, товарний знак, виробничу марку, розголошенням комерційної таємниці, а також вчиненням дій, спрямованих на зниження престижу чи підрив довіри до її діяльності.

(Пункт 3 доповнено абзацом третім, згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

4. Відповідно до ст. 137 ЦПК у позовній заяві про відшкодування моральної (немайнової) шкоди має бути зазначено, в чому полягає ця шкода, якими неправомірними діями чи бездіяльністю її заподіяно позивачеві, з яких міркувань він виходив, визначаючи розмір шкоди, та якими доказами це підтверджується.

(Абзац перший пункту 4 зі змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

При недотриманні позивачем зазначених вимог настають наслідки, передбачені ст. 139 ЦПК.

5. Оскільки питання відшкодування моральної шкоди регулюються законодавчими актами, введеними у дію в різні строки, суду необхідно в кожній справі з'ясовувати характер правовідносин сторін і встановлювати якими правовими нормами вони регулюються, чи допускає відповідне законодавство відшкодування моральної шкоди при даному виді правовідносин, коли набрав чинності законодавчий акт, що визначає умови і порядок відшкодування моральної шкоди в цих випадках, та коли були вчинені дії, якими заподіяно цю шкоду.

Відповідно до загальних підстав цивільно-правової відповідальності обов'язковому з'ясуванню при вирішенні спору про відшкодування моральної (немайнової) шкоди підлягають: наявність такої шкоди, протиправність діяння її заподіювача, наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправним діянням заподіювача та вини останнього в її заподіянні. Суд, зокрема, повинен з'ясувати, чим підтверджується факт заподіяння позивачеві моральних чи фізичних страждань або втрат немайнового характеру, за яких обставин чи якими діями (бездіяльністю) вони заподіяні, в якій грошовій сумі чи в якій матеріальній формі позивач оцінює заподіяну йому шкоду та з чого він при цьому виходить, а також інші обставини, що мають значення для вирішення спору.

Особа (фізична чи юридична) звільняється від відповідальності по відшкодуванню моральної шкоди, якщо доведе, що остання заподіяна не з її вини. Відповідальність заподіювача шкоди без вини може мати місце лише у випадках, спеціально передбачених законодавством.

(Пункт 5 зі змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

6. При застосуванні норм Кодексу законів про працю України (далі - КЗпП) щодо порядку розгляду трудових спорів у справах про відшкодування моральної шкоди, заподіяної працівникові у зв'язку з виконанням трудових обов'язків, суди повинні виходити

з того, що за змістом ст. 124 Конституції потерпілий має право звернутися з такими вимогами до суду безпосередньо.

Суддя не вправі відмовити особі у прийнятті заяви з такими вимогами лише з тієї підстави, що вона не розглядалася комісією по трудових спорах.

(Пункт 6 в редакції постанови Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

7. За змістом ст. 440[1] ЦК та інших норм законодавства, що регулюють ці правовідносини, заподіяна моральна (немайнова) шкода відшкодовується тій фізичній чи юридичній особі, права якої були безпосередньо порушені протиправними діями (бездіяльністю) інших осіб.

(Пункт 7 в редакції постанови Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

8. Абзац перший пункту 8 виключено

(Згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

За моральну (немайнову) шкоду, заподіяну працівником під час виконання трудових обов'язків, відповідальність несе організація з якою цей працівник перебуває у трудових відносинах, а останній відповідає перед нею в порядку регресу (статті 130, 132 – 134 КЗпП), якщо спеціальною нормою закону не встановлено іншого (наприклад, ст. 47 Закону України "Про телебачення і радіомовлення").

9. Розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд визначає залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, душевних, психічних тощо), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення тощо) та з урахуванням інших обставин. Зокрема, враховуються стан здоров'я потерпілого, тяжкість вимушених змін у його життєвих і виробничих стосунках, ступінь зниження престижу, ділової репутації, час та зусилля, необхідні для відновлення попереднього стану, добровільне – за власною ініціативою чи за зверненням потерпілого спростування інформації редакцією засобу масової інформації. При цьому суд має виходити із засад розумності, виваженості та справедливості.

У випадках, коли межі відшкодування моральної шкоди визначаються у кратному співвідношенні з мінімальним розміром заробітної плати чи неоподатковуваним мінімумом доходів громадян, суд при вирішенні цього питання має виходити з такого розміру мінімальної заробітної плати чи неоподатковуваного мінімуму доходів громадян, що діють на час розгляду справи.

Визначаючи розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди, суд повинен наводити в рішенні відповідні мотиви.

(Пункт 9 в редакції постанови Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

10. Судам слід мати на увазі, що у разі заподіяння особі моральної шкоди неправомірно вчиненими діями кількох осіб, розмір відшкодування визначається з урахуванням ступеня вини кожної з них.

На осіб, які заподіяли моральну шкоду спільно (взаємопов'язаними, сукупними діями або діями з єдиним наміром), відповідно до статей 174, 451 ЦК покладається солідарна відповідальність по її відшкодуванню.

При заподіянні особі моральної шкоди, обов'язок по її відшкодуванню покладається на винних осіб незалежно від того, чи була заподіяна потерпілому майнова шкода та чи відшкодована вона.

Відповідно до ст. 454 ЦК розмір відшкодування моральної шкоди може бути зменшений судом з урахуванням ступеня вини заподіювача і потерпілого та майнового стану відповідача (громадянина).

10^1. При розгляді справ за позовами про відшкодування моральної шкоди на підставі ст. 56 Конституції судам слід мати на увазі, що при встановленні факту заподіяння такої шкоди незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, місцевого самоврядування або їх посадових чи службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень вона підлягає відшкодуванню за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування. Дія цієї норми не поширюється на випадки заподіяння моральної шкоди рішеннями, діями чи бездіяльністю недержавних органів, їх посадових чи службових осіб. Така шкода за наявності необхідних підстав може бути відшкодована на підставі ст. 440^1 ЦК чи іншого законодавства.

При вирішенні спору про відшкодування моральної шкоди, заподіяної громадянинові незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, його посадовими або службовими особами, судам слід виходити з того, що зазначений орган має бути відповідачем у такій справі, якщо це передбачено відповідним законом (наприклад, ст. 9 Закону "Про оперативно-розшукову діяльність"). Якщо ж відповідним законом чи іншим нормативним актом це не передбачено або в ньому зазначено, що шкода відшкодовується державою (за рахунок держави), то поряд із відповідним державним органом суд має притягнути як відповідача відповідний орган Державного казначейства України.

(Постанову доповнено пунктом 10^1, згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

11. При вирішенні спорів про відшкодування моральної шкоди, заподіяної особі поширенням відомостей, які не відповідають дійсності і порочать її честь, гідність та ділову репутацію, необхідно враховувати роз'яснення, які дав Пленум Верховного Суду України в постанові від 28 вересня 1990 року N 7 "Про застосування судами законодавства, що регулює захист честі, гідності і ділової репутації громадян та організацій" (зі змінами, внесеними постановами Пленуму від 4 червня 1993 р. N 3, від 31 березня 1995 р. N 4, від 25 грудня 1996 р. N 14 та від 3 грудня 1997 р. N 12).

(Абзац перший пункту 11 зі змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

Зокрема, судам слід мати на увазі, що у справах про спростування відомостей, поширених засобами масової інформації (в пресі, по радіо і телебаченню), як відповідачі до участі притягаються автор, орган засобу масової інформації, що їх поширив, а у передбачених законом випадках, і відповідна службова особа цього органу, які й несуть обов'язок по відшкодуванню заподіяної моральної шкоди відповідно до ступеня вини кожного з них. Якщо позивач не бажає притягати когось з них до відповідальності, на решту заподіювачів моральної шкоди покладається обов'язок по відшкодуванню тієї її частини, яка відповідає ступеню їх вини. В разі, коли орган масової інформації не називає автора, суд виходить з того, що вину за поширення зазначених відомостей цей орган взяв на себе.

На відповідача може бути покладено обов'язок по відшкодуванню заподіяної моральної шкоди, не тільки тоді, коли суд задовольнив вимоги позивача про спростування поширених відомостей, а й тоді, коли відповідач спростував їх добровільно. Відповідно до ст. 42 Закону України "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні" і ст. 48 Закону України "Про телебачення і радіомовлення", на органи масової інформації, їх працівників і автора не може бути покладено обов'язок по відшкодуванню моральної шкоди за публікацію чи поширення відомостей, які не відповідають дійсності, якщо вони містились в офіційних повідомленнях чи були одержані від інформаційних агентств чи прес-служб державних органів та органів об'єднань громадян або є дослівним відтворенням матеріалів, опублікованих іншим засобом інформації (з посиланням на нього), офіційних виступів посадових осіб державних органів, виступів народних депутатів, або містилися у авторських виступах, які передаються в ефір без попереднього запису.

Критична оцінка певних фактів і недоліків, думки та судження, критичні рецензії творів не можуть бути підставою для задоволення вимог про відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Однак якщо при цьому допускаються образа чи порушення інших захищених законом прав особи (розголошення без її згоди конфіденційної інформації, втручання в приватне життя тощо), то це може тягти за собою відшкодування моральної шкоди.

(Абзац четвертий пункту 11 в редакції постанови Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

Звернути увагу судів на те, що ст. 17 Закону "Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів" передбачено певні особливості їх відповідальності за заподіяну моральну (немайнову) шкоду.

(Пункт 11 доповнено абзацом п'ятим, згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

При вирішенні спорів про відшкодування моральної (немайнової) шкоди за позовами органів державної влади, місцевого самоврядування, офіційних осіб (наприклад, зареєстрований кандидат у депутати) чи посадових осіб до засобів масової інформації судам слід мати на увазі, що за змістом ч. 4 ст. 17 зазначеного Закону з'ясуванню підлягають наявність злого умислу журналіста або засобу масової інформації, а також наслідки використання потерпілим можливостей позасудового (досудового) спростування неправдивих відомостей, відстоювання його честі й гідності та врегулювання конфлікту в цілому.

(Пункт 11 доповнено абзацом шостим, згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

Під злим умислом журналіста чи засобу масової інформації необхідно розуміти такі їх дії, коли вони перед поширенням інформації усвідомлювали її неправдивість (недостовірність) або неправомірність інших дій (поширення конфіденційної інформації щодо особи без згоди останньої тощо).

(Пункт 11 доповнено абзацом сьомим, згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

Вирішуючи питання про можливість покладення на журналіста і засіб масової інформації солідарної відповідальності та міру вини кожного, суд має виходити із загальних засад ЦК.

(Пункт 11 доповнено абзацом восьмим, згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

12. Звернути увагу судів на те, що положення ст. 24 Закону України "Про захист прав споживачів" щодо одночасного вирішення судом вимог споживача про захист його прав і відшкодування моральної шкоди не виключають можливості пред'явлення окремого позову про відшкодування цієї шкоди (наприклад, коли вимоги були задоволені без судового розгляду, але допущена тяганина).

Згідно з тим же законом ці справи можуть бути підсудні за вибором споживача районному (міському) суду за місцем проживання споживача, за місцем знаходження відповідача, за місцем заподіяння шкоди або за місцем виконання договору.

13. Судам необхідно враховувати, що відповідно до ст. 237^1 КЗпП (набрала чинності 13 січня 2000 р.) за наявності порушення прав працівника у сфері трудових відносин (незаконного звільнення або переведення, невиплати належних йому грошових сум, виконання робіт у небезпечних для життя і здоров'я умовах тощо), яке призвело до його моральних страждань, втрати нормальних життєвих зв'язків чи вимагає від нього додаткових зусиль для організації свого життя, обов'язок по відшкодуванню моральної (немайнової) шкоди покладається на власника або уповноважений ним орган незалежно від форми власності, виду діяльності чи галузевої належності.

Умови відшкодування моральної (немайнової) шкоди, передбачені укладеним сторо-

нами контрактом, які погіршують становище працівника порівняно з положеннями ст. 237[1] КЗпП чи іншим законодавством, згідно зі ст. 9 КЗпП є недійсними.

(Пункт 13 в редакції постанови Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

14. Відповідно до ст. 13 Закону України "Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду" питання про відшкодування моральної шкоди у зазначених випадках та її розмір вирішується за заявою громадянина ухвалою суду першої інстанції, який розглядав кримінальну справу або якому вона мала бути підсудна.

Розмір моральної шкоди в цих випадках визначається з урахуванням обставин справи, але за час незаконного перебування громадянина під слідством чи судом він має бути не меншим однієї мінімальної заробітної плати за кожен місяць перебування під слідством або судом. Відшкодування моральної шкоди в цих випадках провадиться за рахунок коштів державного бюджету, незалежно від вини посадових осіб органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду.

15. Судам слід мати на увазі, що на правовідносини, які виникли до набрання чинності відповідним законодавчим актом про відшкодування моральної шкоди, обов'язок по її відшкодуванню не поширюється, в тому числі й на ті випадки, коли позивач після набрання чинності цим актом ще зазнає моральних чи фізичних страждань від раніше вчинених неправомірних дій. Однак моральна шкода підлягає відшкодуванню, якщо неправомірні дії (бездіяльність) відповідача, що завдають позивачеві моральних або фізичних страждань, почалися до набрання законної сили актом законодавства, яким встановлена відповідальність за заподіяння такої шкоди, і продовжуються після набрання цим актом чинності.

16. До вимог про відшкодування моральної шкоди, заподіяної поширенням відомостей, що не відповідають дійсності і порочать честь, гідність чи ділову репутацію фізичної або юридичної особи, згідно з ч. 3 ст. 7 ЦК застосовується строк позовної давності в один рік. До вимог про відшкодування моральної шкоди у випадках, передбачених трудовим законодавством, – тримісячний строк (ст. 233 КЗпП). До інших вимог про відшкодування моральної шкоди, як вимог, що випливають з порушення особистих немайнових прав, строки позовної давності відповідно до ст. 83 ЦК не застосовуються.

(Пункт 16 зі змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

16[1]. Відповідно до ст. 24 ЦПК спори про відшкодування моральної (немайнової) шкоди підвідомчі суду, якщо хоча б однією зі сторін у них є громадянин (фізична особа).

Суду підвідомчі також спори між юридичними особами про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, якщо ці вимоги взаємопов'язані з іншими вимогами, вирішення яких віднесено до відання суду загальної юрисдикції (наприклад, про спростування поширеної інформації та відшкодування у зв'язку з цим заподіяної моральної шкоди).

Підсудність справ даної категорії визначається за правилами ст. 125 ЦПК, тобто за місцем знаходження відповідача, крім випадків, коли позивачеві надано законом право вибору підсудності.

(Постанову доповнено пунктом 16[1], згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

17. З метою забезпечення своєчасного і правильного вирішення справи, суддя повинен провести ретельну підготовку її до розгляду. Зокрема, в строки встановлені ст. 146 ЦПК, вчинити всі необхідні підготовчі дії, передбачені ст. 143 цього ж Кодексу, залежно від конкретних обставин справи, витребувати від позивача подання доказів про порушення його законних прав і заподіяну моральну шкоду, надіслати відповідачу копії позовної заяви та доданих до неї документів і зажадати від нього письмових пояснень щодо заявленого позо-

ву, а за наявності заперечень проти нього — подання доказів, що їх підтверджують.

17[1]. Виходячи з правил статей 4, 5 ЦПК і статей 28, 49, 50 Кримінально-процесуального кодексу України (далі — КПК) потерпілий, тобто особа, якій злочином заподіяно моральну шкоду (внаслідок посягання на здоров'я, честь, гідність, знищення майна, позбавлення годувальника тощо), має право пред'явити позов про її відшкодування у кримінальному процесі або в порядку цивільного судочинства.

У кримінальній справі вимоги про відшкодування моральної шкоди розглядаються і вирішуються судом за умови, що особу, якій її заподіяно, визнано в установленому законом порядку потерпілим та цивільним позивачем і що у справі є письмова заява, яка за змістом відповідає ст. 137 ЦПК. У тих кримінальних справах, які відповідно до ст. 27 КПК порушуються не інакше як за скаргою потерпілого, вимоги про відшкодування моральної шкоди можуть бути викладені у скарзі про порушення кримінальної справи.

У разі, коли до надходження кримінальної справи до суду особа не була визнана потерпілим і цивільним позивачем, ці питання мають бути вирішені у стадії віддання обвинуваченого до суду або відповідно до вимог ст. 296 КПК у підготовчій частині судового засідання.

(Постанову доповнено пунктом 17[1], згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

18. При розгляді справ про відшкодування моральної шкоди суди мають виявляти і всебічно з'ясовувати причини й умови, що призводять до порушення прав фізичних і юридичних осіб та заподіяння їм моральної шкоди, і реагувати на них окремими ухвалами.

18[1]. Рекомендувати судам при вирішенні справ даної категорії враховувати відповідні роз'яснення, які містяться в постановах Пленуму Верховного Суду України (із внесеними до них змінами) від 27 березня 1992 р. N 6 "Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди" та від 12 квітня 1996 р. N 5 "Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів".

(Постанову доповнено пунктом 18[1], згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 25.05.2001 р. N 5)

19. Визнати такими, що втратили чинність, абзаци другий і третій п. 21 постанови Пленуму Верховного Суду України від 28 вересня 1990 року N 7 "Про застосування судами законодавства, що регулює захист честі, гідності і ділової репутації громадян та організацій" (із змінами, внесеними постановою Пленуму від 4 червня 1993 року N 3).

Голова Верховного Суду України В. Ф. Бойко
Секретар Пленуму Верховного Суду України М. П. Селіванов

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції

Зі змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 24 березня 1999 року N 551-XIV,
від 3 лютого 2004 року N 1420-IV,
від 9 лютого 2006 року N 3436-IV

(У назві та тексті Закону слова "Конвенція про захист прав і основних свобод людини" в усіх відмінках замінено словами "Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод" у відповідному відмінку згідно із Законом України від 9 лютого 2006 року N 3436-IV)

Верховна Рада України **постановляє:**

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, підписану від імені України 9 листопада 1995 року, Перший протокол, протоколи N 4 і N 7 до Конвенції, підписані від імені України 19 грудня 1996 року, та протоколи N 2 і N 11 до Конвенції, підписані від імені України 9 листопада 1995 року у м. Страсбурзі, ратифікувати з такими заявами та застереженнями:

1. Україна повністю визнає на своїй території дію статті 25 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року щодо визнання компетенції Європейської комісії з прав людини приймати від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб заяви на ім'я Генерального Секретаря Ради Європи про порушення Україною прав, викладених у Конвенції, та статті 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року щодо визнання обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції.

Україна повністю визнає на своїй території дію статей 25 та 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року щодо протоколів N 4 і N 7 до Конвенції.

2. Положення пункту 1 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року застосовуються в частині, що не суперечить пункту 13 розділу XV "Перехідні положення" Конституції України та статтям 106 і 157 Кримінально-процесуального кодексу України щодо затримання особи та дачі прокурором санкцій на арешт.

Ці застереження діють до внесення відповідних змін до Кримінально-процесуального кодексу України або до прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу України, але не довше ніж до 28 червня 2001 року.

3. Статтю 3 виключено.

(Стаття 3 в редакції Закону України від 24.03.99 р. N 551-XIV, виключено згідно із Законом України від 03.02.2004 р. N 1420-IV)

4. Україна повністю визнає на своїй території дію підпункту "d" пункту 3 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року щодо права підсудного на виклик і допит свідків (статті 263 і 303 Кримінально-процесуального кодексу України), а щодо права підозрюваного і обвинуваченого – лише в частині права заявляти

клопотання про виклик і допит свідків та проведення з ними очної ставки відповідно до статей 43, 43-1 і 142 зазначеного Кодексу.

5. Положення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року застосовуються в частині, що не суперечить пункту 13 розділу XV "Перехідні положення" Конституції України та статтям 177 і 190 Кримінально-процесуального кодексу України щодо дачі прокурором санкції на обшук, а також щодо огляду житла.

Ці застереження діють до внесення відповідних змін до Кримінально-процесуального кодексу України або до прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу України, але не довше ніж до 28 червня 2001 року.

Голова Верховної Ради України О. МОРОЗ
м. Київ 17 липня 1997 року N 475/97-ВР

КОНВЕНЦІЯ
про захист прав людини і основоположних свобод

ДАТА ПІДПИСАННЯ: 04.11.50 р.
ДАТА РАТИФІКАЦІЇ: 17.07.97 р. (текст ратифіковано із заявами та застереженнями)
ДАТА НАБУТТЯ ЧИННОСТІ: 11.09.97 р.
Зі змінами і доповненнями, внесеними
Протоколом N 11 від 11 травня 1994 року
Додатково див.
Перший Протокол від 20 березня 1952 року,
Протокол N 2 від 6 травня 1963 року,
Протокол N 4 від 16 вересня 1963 року,
Протокол N 6 від 28 квітня 1983 року,
Протокол N 7 від 22 листопада 1984 року,
Протокол N 9 від 6 листопада 1990 року,
Протокол N 12 від 4 листопада 2000 року,
Статус Конвенції станом на 25 березня 2002 року,
Протокол N 14 від 13 травня 2004 року,
лист Міністерства закордонних справ України
від 27 квітня 2006 року N 72/14-612/1-1291,
інформаційний лист Вищого господарського суду України
від 25 травня 2006 року N 01-8/1173
Офіційний переклад*

* Офіційний переклад затверджено Міністерством закордонних справ України 27 січня 2006 року.

Уряди держав – членів Ради Європи, які підписали цю Конвенцію,

беручи до уваги Загальну декларацію прав людини, проголошену Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року, беручи до уваги те, що ця Декларація має на меті забезпечити загальне та ефективне визнання і додержання проголошених у ній прав,

беручи до уваги те, що метою Ради Європи є досягнення тіснішого єднання між її членами і що одним із засобів досягнення цієї мети є забезпечення і розвиток прав людини та основоположних свобод,

знову підтверджуючи свою глибоку віру в ті основоположні свободи, які становлять підвалини справедливості та миру в усьому світі і які найкращим чином забезпечуються, з одного боку, завдяки дієвій політичній демократії, а з іншого боку, завдяки спільному розумінню і додержанню прав людини, від яких вони залежать,

сповнені рішучості, як уряди європейських держав, що є однодумцями і мають спільну спадщину політичних традицій, ідеалів, свободи і верховенства права, зробити перші кроки для забезпечення колективного гарантування певних прав, проголошених у Загальній декларації, домовилися про таке:

Стаття 1. Зобов'язання поважати права людини

Високі Договірні Сторони гарантують кожному хто, перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I цієї Конвенції.

РОЗДІЛ І. ПРАВА І СВОБОДИ

Стаття 2. Право на життя

1. Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

2. Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:

a) для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;

b) для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;

c) при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання.

Стаття 3. Заборона катування

Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

Стаття 4. Заборона рабства і примусової праці

1. Нікого не можна тримати в рабстві або в підневільному стані.

2. Ніхто не може бути присилуваний виконувати примусову чи обов'язкову працю.

3. Для цілей цієї статті значення терміна "примусова чи обов'язкова праця" не поширюється:

a) на будь-яку роботу, виконання якої зазвичай вимагається під час призначеного згідно з положеннями статті 5 цієї Конвенції тримання в умовах позбавлення свободи або під час умовного звільнення;

b) на будь-яку службу військового характеру або – у випадку, коли особа відмовляється від неї з мотивів особистих переконань у країнах, де така відмова визнається, – службу, яка вимагається замість обов'язкової військової служби;

c) на будь-яку службу, що вимагається у випадку надзвичайної ситуації або стихійного лиха, яке загрожує життю чи благополуччю суспільства;

d) на будь-яку роботу чи службу, яка є частиною звичайних громадянських обов'язків.

Стаття 5. Право на свободу та особисту недоторканність

1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

a) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;

b) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;

c) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу;

e) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;

f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

2. Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для ньо-

го мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього.

3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту "c" пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання.

4. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Стаття 6. Право на справедливий суд

1. Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або – тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, – коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.

2. Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.

3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

a) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього;

b) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту;

c) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або – за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника – одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;

d) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;

e) якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею, – одержувати безоплатну допомогу перекладача.

Стаття 7. Ніякого покарання без закону

1. Нікого не може бути визнано винним у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення на підставі будь-якої дії чи бездіяльності, яка на час її вчинення не становила кримінального правопорушення згідно з національним законом або міжнародним правом. Також не може бути призначене суворіше покарання ніж те, що підлягало застосуванню на час вчинення кримінального правопорушення.

2. Ця стаття не є перешкодою для судового розгляду, а також для покарання будь-якої особи за будь-яку дію чи бездіяльність, яка на час її вчинення становила кримінальне правопорушення відповідно до загальних принципів права, визнаних цивілізованими націями.

Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і

кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 9. Свобода думки, совісті і релігії

1. Кожен має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання, а також свободу сповідувати свою релігію або переконання під час богослужіння, навчання, виконання та дотримання релігійної практики і ритуальних обрядів як одноособово, так і спільно з іншими, як прилюдно, так і приватно.

2. Свобода сповідувати свою релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Стаття 11. Свобода зібрань та об'єднання

1. Кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів.

2. Здійснення цих прав не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень на здійснення цих прав особами, що входять до складу збройних сил, поліції чи адміністративних органів держави.

Стаття 12. Право на шлюб

Чоловік і жінка, що досягли шлюбного віку, мають право на шлюб і створення сім'ї згідно з національними законами, які регулюють здійснення цього права.

Стаття 13. Право на ефективний засіб юридичного захисту

Кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.

Стаття 14. Заборона дискримінації

Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою — статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належ-

ності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою.

Стаття 15. Відступ від зобов'язань під час надзвичайної ситуації

1. Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.

2. Наведене вище положення не може бути підставою для відступу від статті 2, крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій, і від статей 3, 4 (пункт 1) і 7.

3. Будь-яка Висока Договірна Сторона, використовуючи це право на відступ від своїх зобов'язань, у повному обсязі інформує Генерального секретаря Ради Європи про вжиті нею заходи і причини їх вжиття. Вона також повинна повідомити Генерального секретаря Ради Європи про час, коли такі заходи перестали застосовуватися, а положення Конвенції знову застосовуються повною мірою.

Стаття 16. Обмеження політичної діяльності іноземців

Жодне з положень статей 10, 11 і 14 не може розглядатись як таке, що забороняє Високим Договірним Сторонам встановлювати обмеження на політичну діяльність іноземців.

Стаття 17. Заборона зловживання правами

Жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції.

Стаття 18. Межі застосування обмежень прав

Обмеження, дозволені згідно з цією Конвенцією щодо зазначених прав і свобод, не застосовуються для інших цілей ніж ті, для яких вони встановлені.

Розділ II. Європейський суд з прав людини

Стаття 19. Створення Суду

Для забезпечення дотримання Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та протоколами до неї створюється Європейський суд з прав людини, який далі називається "Суд". Він функціонує на постійній основі.

Стаття 20. Кількість суддів

Суд складається з такої кількості суддів, яка відповідає кількості Високих Договірних Сторін.

Стаття 21. Посадові критерії

1. Судді повинні мати високі моральні якості, а також мати кваліфікацію, необхідну для призначення на високу суддівську посаду, чи бути юристами з визнаним рівнем компетентності.

2. Судді беруть участь у роботі Суду в особистій якості.

3. Упродовж строку своїх повноважень судді не можуть займатися жодною діяльністю, що є не сумісною з їхньою незалежністю, безсторонністю або з вимогами щодо виконання посадових обов'язків на постійній основі; усі питання, що виникають внаслідок застосування цього пункту, вирішуються Судом.

Стаття 22. Вибори суддів

1. Судді обираються Парламентською Асамблеєю від кожної Високої Договірної Сторони більшістю поданих голосів за списком з трьох кандидатів, запропонованих відповідною Високою Договірною Стороною.

2. Така сама процедура застосовується під час довиборів до Суду у випадку приєднання нових Високих Договірних Сторін, а також у разі заповнення вакансій, що виникають.

Стаття 23. Строк повноважень

1. Судді обираються строком на шість років. Вони можуть бути переобрані. Проте строк повноважень половини суддів, обраних на перших виборах, спливає через три роки.

2. Судді, строк повноважень яких спливає через перші три роки, визначаються Генеральним секретарем Ради Європи за жеребом одразу після їхнього обрання.

3. З метою забезпечення, наскільки це можливо, оновлення повноважень половини складу суддів кожні три роки Парламентська Асамблея може до початку будь-яких наступних виборів вирішити, що тривалість строку або строків повноважень одного чи більше суддів, які мають бути обрані, буде іншою ніж шість років, але не більшою за дев'ять і не меншою за три роки.

4. У випадках, коли йдеться про більш ніж один строк повноважень і коли Парламентська Асамблея застосовує попередній пункт, розподіл строків повноважень здійснюється Генеральним секретарем Ради Європи за жеребом одразу після виборів.

5. Суддя, обраний на заміну судді, строк повноважень якого не закінчився, обіймає посаду протягом решти строку повноважень свого попередника.

6. Строк повноважень суддів спливає, коли вони досягають 70-річного віку.

7. Судді обіймають посаду доти, доки їх не замінять. Проте вони продовжують розгляд тих справ, які вже є в їхньому провадженні.

Стаття 24. Звільнення з посади

Жодний суддя не може бути звільнений з посади, якщо тільки інші судді більшістю у дві третини голосів не ухвалять рішення про його невідповідність установленим вимогам.

Стаття 25. Канцелярія та юридичні секретарі

Суд має канцелярію, функції та організація якої визначені Регламентом Суду. Суду надають допомогу юридичні секретарі.

Стаття 26. Пленарні засідання Суду

Суд на пленарних засіданнях:

a) обирає Голову Суду та одного чи двох заступників Голови Суду строком на три роки; вони можуть бути переобрані;

b) створює палати на встановлений строк;

c) обирає голів палат; вони можуть бути переобрані;

d) приймає Регламент Суду, та

e) обирає Секретаря Суду та одного чи більше заступників Секретаря.

Стаття 27. Комітети, палати і Велика палата

1. Для розгляду переданих йому справ Суд засідає комітетами у складі трьох суддів, палатами у складі семи суддів і Великою палатою у складі сімнадцяти суддів. Палати Суду створюють комітети на встановлений строк.

2. Суддя, обраний від держави – сторони у справі, є ex officio членом палати або Великої палати; у разі відсутності такого судді або якщо він не може брати участь у засіданнях, ця держава на свій вибір визначає особу, яка засідає як суддя.

3. До складу Великої палати входять також Голова Суду, заступники Голови, голови палат та інші судді, яких визначено відповідно до Регламенту Суду. Якщо справа передається до Великої палати згідно зі статтею 43, у Великій палаті не може засідати жодний суддя з палати, яка постановила рішення у справі, за винятком голови палати і судді, який засідав від держави – сторони у справі.

Стаття 28. Декларації комітетів про неприйнятність

Комітет може одностайним голосуванням оголосити неприйнятною або вилучити з

реєстру справ індивідуальну заяву, подану згідно зі статтею 34, якщо таке рішення може бути прийняте без додаткового вивчення. Таке рішення є остаточним.

Стаття 29. Рішення палат щодо прийнятності та суті заяв

1. Якщо згідно зі статтею 28 жодного рішення не прийнято, палата приймає рішення щодо прийнятності та суті індивідуальних заяв, поданих згідно зі статтею 34.

2. Палата приймає рішення щодо прийнятності та суті міждержавних заяв, поданих згідно зі статтею 33.

3. Ухвала щодо прийнятності виноситься окремо, якщо Суд у виняткових випадках не вирішить інакше.

Стаття 30. Відмова від розгляду справи на користь Великої палати

Якщо справа, яку розглядає палата, порушує істотні питання щодо тлумачення Конвенції чи протоколів до неї або якщо вирішення питання, яке вона розглядає, може мати наслідком несумісність із рішенням, постановленим Судом раніше, палата може в будь-який час до постановлення свого рішення відмовитися від розгляду справи на користь Великої палати, якщо жодна зі сторін у справі не заперечує проти цього.

Стаття 31. Повноваження Великої палати

Велика палата:

a) приймає рішення щодо заяв, поданих згідно зі статтею 33 чи статтею 34, якщо палата відмовляється від розгляду справи згідно зі статтею 30 або якщо справу було передано їй на розгляд згідно зі статтею 43; та

b) розглядає запити про надання консультативних висновків, подані згідно зі статтею 47.

Стаття 32. Юрисдикція Суду

1. Юрисдикція Суду поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції та протоколів до неї, подані йому на розгляд відповідно до статей 33, 34 і 47.

2. У випадку виникнення спору щодо юрисдикції Суду спір вирішує сам Суд.

Стаття 33. Міждержавні справи

Будь-яка Висока Договірна Сторона може передати на розгляд Суду питання про будь-яке порушення положень Конвенції та протоколів до неї, яке допущене, на її думку, іншою Високою Договірною Стороною.

Стаття 34. Індивідуальні заяви

Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, яка вважає себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї. Високі Договірні Сторони зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права.

Стаття 35. Умови прийнятності

1. Суд може брати справу до розгляду лише після того, як було вичерпано всі національні засоби юридичного захисту, згідно із загальновизнаними принципами міжнародного права, і впродовж шести місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні.

2. Суд не розглядає жодної індивідуальної заяви, поданої згідно зі статтею 34, якщо вона:

a) є анонімною; або

b) за своєю суттю є ідентичною до заяви, що вже була розглянута Судом чи була подана на розгляд до іншого міжнародного органу розслідування чи врегулювання, і якщо вона не містить нових фактів у справі.

3. Суд оголошує неприйнятною будь-яку індивідуальну заяву, подану згідно зі стат-

тею 34, якщо він вважає, що ця заява несумісна з положеннями Конвенції або протоколів до неї, явно необґрунтована або є зловживанням правом на подання заяви.

4. Суд відхиляє будь-яку заяву, яку він вважає неприйнятною згідно з цією статтею. Він може зробити це на будь-якій стадії провадження у справі.

Стаття 36. Участь третьої сторони

1. У всіх справах, які розглядає палата або Велика палата, Висока Договірна Сторона, громадянин якої є заявником, має право подавати свої письмові зауваження і брати участь у слуханнях.

2. В інтересах належного здійснення правосуддя Голова Суду може запропонувати будь-якій Високій Договірній Стороні, яка не є стороною в судовому розгляді, чи будь-якій заінтересованій особі, яка не є заявником, подати свої письмові зауваження або взяти участь у слуханнях.

Стаття 37. Вилучення заяв з реєстру справ

1. Суд може на будь-якій стадії провадження у справі прийняти рішення про вилучення заяви з реєстру, якщо обставини дають підстави дійти висновку:

a) що заявник не має наміру далі підтримувати свою заяву; або

b) що спір уже вирішено; або

c) що на будь-якій іншій підставі, встановленій Судом, подальший розгляд заяви не є виправданим.

Проте Суд продовжує розгляд заяви, якщо цього вимагає повага до прав людини, гарантованих Конвенцією та протоколами до неї.

2. Суд може прийняти рішення про поновлення заяви в реєстрі справ, якщо він вважає, що це виправдано обставинами.

Стаття 38. Розгляд справи і процедура дружнього врегулювання

1. Якщо Суд визнає заяву прийнятною, він:

a) розглядає справу разом з представниками сторін і, в разі необхідності, проводить розслідування, для ефективного здійснення якого заінтересовані держави створюють усі необхідні умови;

b) надає себе в розпорядження заінтересованих сторін для забезпечення дружнього врегулювання спору на основі поваги до прав людини, як їх визначає Конвенція та протоколи до неї.

2. Процедура, що здійснюється відповідно до підпункту “b” пункту 1, є конфіденційною.

Стаття 39. Досягнення дружнього врегулювання

У разі досягнення дружнього врегулювання Суд вилучає справу з реєстру, ухваливши рішення, яке містить лише стислий виклад фактів і досягнутого вирішення.

Стаття 40. Слухання у відкритому засіданні та доступ до документів

1. Слухання проводяться у відкритому засіданні, якщо Суд за виняткових обставин не вирішить інакше.

2. Доступ до документів, переданих до канцелярії, є відкритим, якщо Голова Суду не вирішить інакше.

Стаття 41. Справедлива сатисфакція

Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.

Стаття 42. Рішення палат

Рішення палат стають остаточними відповідно до пункту 2 статті 44.

Стаття 43. Передання справи на розгляд Великої палати

1. Упродовж трьох місяців від дати ухвалення рішення палатою будь-яка сторона у справі може, у виняткових випадках, звернутися з клопотанням про передання справи на розгляд Великої палати.

2. Колегія у складі п'яти суддів Великої палати приймає таке клопотання, якщо справа порушує серйозне питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї або важливе питання загального значення.

3. Якщо колегія приймає клопотання, Велика палата вирішує справу шляхом постановлення рішення.

Стаття 44. Остаточні рішення у справі

1. Рішення Великої палати є остаточним.

2. Рішення палати стає остаточним:

a) якщо сторони заявляють, що вони не звертатимуться з клопотанням про передання справи на розгляд Великої палати; або

b) через три місяці від дати постановлення рішення, якщо клопотання про передання справи на розгляд Великої палати не було заявлено; або

c) якщо колегія Великої палати відхиляє клопотання про передання справи на розгляд Великої палати згідно зі статтею 43.

3. Остаточне рішення опубліковується.

Стаття 45. Умотивованість рішень у справі та ухвал

1. Рішення у справі, а також ухвали про прийнятність або неприйнятність заяв мають бути вмотивовані.

2. Якщо рішення у справі повністю або частково не виражає одностайної думки суддів, кожний суддя має право викласти окрему думку.

Стаття 46. Обов'язкова сила рішень і їх виконання

1. Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами.

2. Остаточне рішення Суду передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням.

Стаття 47. Консультативні висновки

1. Суд може, на запит Комітету Міністрів, надавати консультативні висновки з правових питань, які стосуються тлумачення Конвенції та протоколів до неї.

2. Такі висновки не поширюються на питання, що стосуються змісту чи обсягу прав і свобод, визначених у розділі I Конвенції та протоколах до неї, чи на будь-які інші питання, які Суд або Комітет Міністрів може розглядати внаслідок будь-якого провадження, що може бути порушене відповідно до Конвенції.

3. Рішення Комітету Міністрів про подання запиту щодо консультативного висновку Суду ухвалюються більшістю голосів представників, які мають право засідати в Комітеті.

Стаття 48. Консультативна компетенція Суду

Суд вирішує, чи належить запит Комітету Міністрів щодо надання консультативного висновку до його компетенції, визначеної в статті 47.

Стаття 49. Умотивованість консультативних висновків

1. Консультативні висновки Суду мають бути вмотивовані.

2. Якщо консультативний висновок повністю або частково не виражає одностайної думки суддів, кожний суддя має право викласти окрему думку.

3. Консультативні висновки Суду передаються Комітетові Міністрів.

Стаття 50. Витрати на забезпечення діяльності Суду

Витрати на забезпечення діяльності Суду покладено на Раду Європи.

Стаття 51. Привілеї та імунітети суддів

Судді під час виконання своїх обов'язків користуються привілеями та імунітетами, передбаченими у статті 40 Статуту Ради Європи та угодах, укладених згідно з цією статтею Статуту.

Розділ III. Інші положення

Стаття 52. Запити Генерального секретаря

На запит Генерального секретаря Ради Європи будь-яка Висока Договірна Сторона надає роз'яснення стосовно того, яким чином її національне право забезпечує ефективне виконання будь-якого з положень цієї Конвенції.

Стаття 53. Гарантія визнаних прав людини

Ніщо в цій Конвенції не може тлумачитись як таке, що обмежує чи уневажнює будь-які права людини та основоположні свободи, які можуть бути визнані на підставі законів будь-якої Високої Договірної Сторони чи будь-якою іншою угодою, стороною якої вона є.

Стаття 54. Повноваження Комітету Міністрів

Ніщо в цій Конвенції не стоїть на перешкоді повноваженням Комітету Міністрів, наданим йому Статутом Ради Європи.

Стаття 55. Відмова від інших засобів урегулювання спорів

Високі Договірні Сторони погоджуються, що без спеціальної домовленості вони не користуватимуться існуючими між ними чинними договорами, конвенціями або деклараціями для вирішення — шляхом звернення - спору, який виникає внаслідок тлумачення або застосування цієї Конвенції, засобами врегулювання спорів, не передбаченими цією Конвенцією.

Стаття 56. Територіальне застосування

1. Будь-яка держава може при ратифікації чи будь-коли після цього заявити шляхом повідомлення Генеральному секретареві Ради Європи про те, що дія цієї Конвенції поширюється, з урахуванням пункту 4 цієї статті, на всі чи деякі з територій, за міжнародні відносини яких вона є відповідальною.

2. Дія Конвенції поширюється на територію або території, визначені в повідомленні, з тридцятого дня після отримання цього повідомлення Генеральним секретарем Ради Європи.

3. Однак положення цієї Конвенції застосовуються до таких територій з належним урахуванням місцевих вимог.

4. Будь-яка держава, яка зробила заяву відповідно до пункту 1 цієї статті, може будь-коли після цього оголосити від імені однієї або кількох територій, яких стосується заява, що вона визнає компетенцію Суду приймати скарги від окремих осіб, неурядових організацій або груп осіб згідно зі статтею 34 Конвенції.

Стаття 57. Застереження

1. Будь-яка держава може при підписанні цієї Конвенції або депонуванні своєї ратифікаційної грамоти зробити застереження стосовно будь-якого окремого положення Конвенції з огляду на те, що будь-який чинний на той час на її території закон не відповідає цьому положенню. Застереження загального характеру згідно із цією статтею не дозволяються.

2. Будь-яке застереження, зроблене згідно із цією статтею, має містити стислий виклад відповідного закону.

Стаття 58. Денонсація

1. Висока Договірна Сторона може денонсувати цю Конвенцію тільки зі спливом

п'ятирічного строку від дати, коли вона стала її стороною, і через шість місяців після подання відповідного повідомлення Генеральному секретареві Ради Європи, який інформує про це інші Високі Договірні Сторони.

2. Така денонсація не звільняє заінтересовану Високу Договірну Сторону від її зобов'язань за цією Конвенцією стосовно будь-якого діяння, яке могло бути порушенням таких зобов'язань і могло бути здійснене нею до дати, від якої денонсація набирає чинності.

3. Будь-яка Висока Договірна Сторона, яка перестає бути членом Ради Європи, перестає бути і стороною цієї Конвенції на тих самих умовах.

4. Відповідно до положень попередніх пунктів, Конвенція може бути денонсована стосовно будь-якої території, на яку поширювалася її дія згідно із заявою, зробленою на підставі статті 56.

Стаття 59. Підписання і ратифікація

1. Ця Конвенція відкрита для підписання членами Ради Європи. Вона підлягає ратифікації. Ратифікаційні грамоти передаються на зберігання Генеральному секретареві Ради Європи.

2. Ця Конвенція набирає чинності після депонування десяти ратифікаційних грамот.

3. Стосовно будь-якого підписанта цієї Конвенції, що ратифікуватиме її після набрання нею чинності, Конвенція набирає чинності з дня депонування його ратифікаційної грамоти.

4. Генеральний секретар Ради Європи повідомляє всіх членів Ради Європи про набрання Конвенцією чинності, про Високі Договірні Сторони, які ратифікували її, та про подальше депонування ратифікаційних грамот.

Учинено в Римі 4 листопада 1950 року англійською і французькою мовами, обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігається в архіві Ради Європи. Генеральний секретар надсилає засвідчені копії цієї Конвенції кожному підписантові.

CONSEIL DE L'EUROPE COUNCIL OF EUROPE

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Європейський Суд з прав людини

ДРУГА СЕКЦІЯ
Заява №72713/01
"Українська Прес-Група" проти України

РІШЕННЯ СУДУ

Страсбург 29 березня, 2005 року

Неофіційний переклад здійснено Програмою Правового Захисту та освіти ЗМІ IREX U-Media, zakon@irex.kiev.ua

У справі "Українська Прес-Група" проти України,
Європейський суд з прав людини (Друга секція), засідаючи палатою:
п. Кости, Президента,
п. Баки,
п. Лукайдеса,
п. Бірсана,
п. Юнгвірта,
п. Буткевича,
п. Угрехілідзе, суддів,
та пані Доллє, секретаря Суду,
після обговорення за зачиненими дверима 18 травня 2004 року та 8 березня 2005 року
Виголошує таке рішення, що було прийняте під час засідання 8 березня 2005 року.

ПРОЦЕДУРА

1. Справа розпочалася заявою (№72713/01) проти України, яка була подано до Суду згідно зі статтею 34 Конвенції про захист прав людини та основних свобод (Конвенція) компанією "Українська Прес-Група" (Заявник) 12 грудня 2000 року.

2. Український уряд (Уряд) був спочатку представлений Уповноваженим Уряду В. Лутковською, на сьогоднішній день – Уповноваженим Уряду З. Бортновською.

3. Рішенням 18 травня 2004 року Суд визнав заяву частково прийнятною.

4. Заявник та Уряд подали свої зауваження по суті (Правило 59 §1). Після консультацій зі сторонами Палата вирішила, що була необхідність у слуханні по суті (Правило 59 § 3). Слухання було призначене на 6 липня 2004 року.

5. 2 липня 2004 року сторонни подали пропозицію мирової угоди, якої дійшли сторони.

6. 5 липня 2004 року Суд відклав слухання для розгляду мирової угоди, якої вони дійшли.

7. 5 жовтня 2004 року Суд виніс рішення продовжити слухання справи та відхилити мирову угоду, запропоновану сторонами. Суд вважав, що повага до прав людини у визначенні Конвенції, вимагала подальшого розгляду справи, відповідно до статті 37§ 1 та 38§ 1(b) Конвенції.

8. 1 листопада 2004 Суд змінив склад секції (Правило 25 § 1). Проте було вирішено, що ця справа має залишитися на розгляді Другої Секції (Правило 52 § 1).

ФАКТИ

9. Заявник, "Українська Прес-Група", що є приватною юридичною особою, зареєстрована та знаходиться в м. Києві, Україна. Ця юридична особа є власником всеукраїнської щоденної газети "День".

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

10. Факти справи, представлені сторонами, можна викласти наступним чином.

11. Провадження щодо публікації від 21 серпня 1999 року

21 серпня 1999 року в газеті "День" було опубліковано статтю Тетяни Коробової під назвою "Другий Юрік для бідних Йориків чи українська модифікація Лебедя?" У статті зазначається:

"Эпиграф: И это все о ней, о нашей и вашей Наташе. О месте, которое прогрессивная социалистка Наталия Витренко может занять либо не занять – в зависимости от того, какой из сценариев Банковой победит в конечном итоге на «тендере» в кабинете № 1. И, конечно, со скидкой на степень погрешности в прогнозировании управляемости объекта.

Первый вариант был обозначен еще весной и строился на положении, что Петр Симоненко, по мнению Банковой, недостаточно "красив и ярок" для исполнения роли «страшилки» в предвыборном сценарии «а ля рюс» – «реформатор против красной угрозы». Наталия Витренко с ее «урановыми рудниками» и Владимиром Марченко гораздо более впечатляюща. И потому лучшие политологи и социологи вдруг стали нам рассказывать, что она единственная способна победить Кучму во втором туре с 33 процентами. Политологов и социологов вскоре поправили, и процент Наталии Михайловны резко пошел вниз. Но это, скорее, видимо, говорит об уровне свободного развития наук и склоках в окружении главного тел, нежели о реальных показателях пани Витренко. Конечно, поверить в то, что треть населения страны, видя по телевизору, как наша Наташа лупит депутата, уложенного на пол кулаками Марченко, и при этом бежит не вызывать санитаров, а, наоборот, голосовать за прогрессивный социализм – невозможно. Ну, очевидно придется, если учесть, что «жириновский процент» 10-11 – это норма в нормальной стране, а не в той, где общество уже преимущественно состоит из больных и нищих. О том, что Наталии Витренко отводится особая роль, подтвердилось и при мучительном подсчете Центризбиркомом подписей в ее поддержку. Это сегодня нам рассказывает многоуважаемый председатель ЦИК Михаил Рябец, как не прав Верховный Суд, обошедший вопрос о миллионе подписей и заставивший ЦИК зарегистрировать кандидатами в президенты претендентов, по сути, без учета этой нормы. Но совсем недавно тот же Рябец делился с обществом откровениями, которые в переводе с доверительно-эмоционального звучат так: все зарегистрированные ЦИК (добровольно!) кандидаты не должны были быть зарегистрированы, потому что серьезной проверки не выдержали бы подписные листы ни одного из претендентов, в том числе и Кучмы? Тогда что же было критерием? Представление ЦИК и ее председателя о том, какой именно расклад на предвыборной сцене будет наиболее целесообразен? Тогда и для ЦИК, видимо, не секрет, какие дискуссии предшествовали решению Банковой в конечном итоге регистрировать Наталию Михайловну, у которой проблемы были по многим причинам – может, здесь поделился бы подробностями безвременно и очень не вовремя покинувший нашу страну Вадим Рабинович? Или доверенное лицо Кучмы, господин Волков, вышедший победителем в борьбе за регистрацию Наташи?

Как выясняется, не спасение получить в лице Витренко, в случае нерегистрации, сорвавшуюся с цепи дикую силу продиктовало окончательное решение Банковой, а сценарий «Кучма – Симоненко», в который срочно вносятся коррективы по причине «ненадежности» Петра Николаевича. Дело в том, что постоянно демонстрируемая спикером Ткаченком уверенность – дескать, с Симоненко удастся договориться, а также довольно устойчивая позиция некоторых компартийных идеологов, которые полагают, что КПУ не нужны сегодня ни чистый (компартийный) проигрыш, ни, тем более, чистая (с проекцией на болгар-

ский вариант) победа, спровоцировали усиление суеты на Банковой. Сыпется б/у российский сценарий, а больше-то ничего нет! Поэтому в дело пошел улучшенный вариант: довести именно Наталию Витренко до второго тура, выставить ее против Кучмы — с уверенностью, что в конечном итоге сработает страх перед тем, что Витренко с Марченко придут к управлению страной, и тогда все, в том числе и разнообразные левые, дружно проголосуют за Кучму.

Рисковые ребята на Банковой, конечно. Потому что на их авантюру можно было бы ответить адекватно. К примеру, все штабы основных претендентов, выбывших из борьбы, договариваются и отпускают свои электоральные массы на вольное голосование. Не призывая, разумеется, голосовать за Витренко, но проведя работу с активом: дескать, лозунг «только не Кучма!» актуален как никогда. В конце концов, аморальности в этом ни чуть не больше, чем в самой разработке сценаристов кучминских штабов. И если наша юная демократия должна переболеть свинкой, то чем раньше, тем лучше — крепче будет иммунитет, детские болезни должны случаться в детском же возрасте.

В стране при президенте Витренко будет жутко и весело, но не долго. Как в Крыму при Юрике Мешкове. А уж какое всенародное помешательство было... Сначало страшно, а потом смешно. Он выйдет, покричит перед народом, стройно так, артистично, голос уверенный, металлический, все понятно, бабушки визжа и плачут, руки целовать пытаются... А ни одна контора не слушается. Хвать за автомат — побежал главного милиционера менять. Поменял. А на нового все чихают. Хвать — в СБУ. А там с ним вежливо поговорили, а его вновь назначенных — с лестницы пинком и пообещали что-то оторвать... Время идет, разноцветная оппозиция объединяется, разъехавшиеся было бандиты возвращаются, чиновничество от ЖЭКа до правительства саботирует, Верховный Совет полномочия президентские ограничивает — все дружат между собой против Юрика, жизнь лучше не становится, харизма рассыпается, народ трезвеет. Некоторые говорят: то Крым, у него за спиной Киев был. Ну, кто был за спиной, когда появился — не будем сегодня ворошить. А то, что автономия — не государство, так в том то и дело. Была бы армия — быстрее бы все кончилось, граждане... Марченко, генерала Кузьмука, конечно, строить будет и отставлять, но очень посмотреть хочется... И Верховная Рада какая дружная останется, и как быстро конституционные поправки пойдут! Рассвет парламентаризма!.. Досрочные выборы президента, видимо, будут весной?.. Наталия Михайловна, дай Бог здоровья, окончательно поставит точку в спорах, способна ли украинская земля рождать собственных «ньютонов» в юбке. И единственное перспективное зло от этого эксперимента будет состоять в сложностях, которые на следующих выборах постигнут Юлию Тимошенко, как очередного кандидата женского пола...Тут некоторые говорят: а страна, а народ!? Господа, не мешайте народу осуществлять свое святое право выбора, если вы демократы. И не мешайте тому же народу в полной мере ощутить последствия своего выбора и ответственности за него...

Но, скорее всего, радость и триумф нашей Наташи мы в полном объеме не увидим, поскольку «настолько буйных» на Банковой все таки мало. И в результате, очевидно, тупо будет реализовываться разработка российского штаба — калька с российского же сценария. И здесь нас ждет большая новость, так как, наконец, определилось, кто в нашей стране может претендовать на роль российского Лебедя, между турами получившего назначение в Совбез, сдавшегося действующему президенту и в немалой степени определившего его победу на новых выборах. Сценарный график нарождения нашей «доморощенной Лебеди» уже до 1-го тура, по сообщению информисточника, таков. В конце августа планируется начало кампании в СМИ по поддержке идеи создания Комитета народного контроля (Ба! А Наталия Михайловна, кажется, уже говорила о необходимости возрождения этой структуры!). В первой половине сентября, по просьбе трудящихся, президент этот комитет своим указом создает. Он тут же приступает к действию — одна из громких

акций планируется совместно с ЦИК по предотвращению нарушений предвыборного законодательства в СМИ. Параллельно вдруг в прессе начинается антивитренковская кампания (реализовать этот замысел можно обязать только пропрезидентские СМИ, они и будут этим заниматься). И тут президент по плану должен выступить с резкими требованиями прекратить грязную пропагандистскую возню против народной защитницы. Народ рукоплещет президенту, а он затем, в конце сентября, назначает благодарную Наталию Михайловну председателем Комитета народного контроля. После чего следует официально заявление кандидатов Кучмы и Витренко, в результате — кандидат остается только один, а Наталия Михайловна танцует Сен-Санса. То есть, может быть она еще не вслушивается в лебединую песню своей политической карьеры, но российские сценаристы потирают ручки и ждут завершения избирательной кампании с чувством исполненного долга. Вариант, надо признать, не слабый. Вопрос в том, до какой степени Наталия Михайловна готова к оригинальности тех, кто ее пользует, и в какой мере она осознает уровень цинизма системы, пять лет готовившей фронт работ, на котором прогрессивная социалистка должна от имени народа продемонстрировать свои замечательные способности учета и возможности контроля? Цепь становится короче, поводок натягивается... Но, ведомый Березовским Лебедь-то, быстро убранный с «продажи» и поста, в конечном итоге приземлился с его же помощью в богатом краю. Вряд ли в операции с Наташей у российского олигарха командированных штабных сценаристов столь же долгосрочные и перспективные замыслы... Но вполне возможно, что, даже ощущая опасность для себя этого предприятия, Наталия Михайловна вынуждена будет понять: ей сделано предложение, от которого невозможно отказаться. Вряд ли случайно уже сейчас сумской губернатор Щербань рассказывает в прессе, что финансово помогал ПСПУ провести съезд. Потом господин Пинчук вспомнит, как содействовал пани Витренко в Днепропетровске. А тут, возможно, господин Рабинович, вдруг взявшийся работать на рейтинг Мороза («Рабинович против Мороза» — не надо быть родиной Макашова, чтобы тем не менее сообразить, какие чувства это вызывает у большинства народонаселения), по совету АП займется более перспективными воспоминаниями, связанными с ПСПУ... А потом, вдруг, документально всплывет, что Банковая всяческим обрзом помогала Наталии Михайловне вовсе не потому, что они семьями, по ее щедрым рассказам, дружат с господином Разумковым. И, может быть, не останется сомнений ни у кого, что крутая оппозиционерка — на самом деле «громкоговоритель» администрции Президента, исполняющий в Украине роль российского Жириновского (как утверждают клеветники!) на персональной ставке. Роль-то простая: говори, что угодно, но действуй «правильно», не огорчая главного папу, а подрывая, наоборот, его врагов.

Таким образом, если тема «народного контроля» обозначится, следовательно, российский план запущен в производство. И основным конкурентом Кучмы назначается все-таки Петр Симоненко... Костенко — Онопенко стали инициаторами блока, альтернативного союзу «трех китов» — Марчук — Мороз — Ткаченко — по вполне понятным причинам. У Костенко Рух то ли есть, то ли нет, но точно есть Заяц и другие верные последователи тактики свергнутого ими Черновила. Суетится под властью на идеологической подстилке антилевого цвета. И именно здесь определяется сегодня, какой рух «русее» в борьбе за национал-патриотические массы. Бедный же Онопенко, привыкший к разнообразному «кидалову», вряд ли сегодня мог бы искренне ответить на вопрос: «Пообещают вице-премьера — пойдете под Кучму?» А уж как только к двум этаким правоцентристам присоединился зеленый Кононов, главная идея которого состоит в желании избежать гнева Кучмы, не работая в то же время на него, сомнений в том, что идеология блока заключается в самосохранении — уже не остается. И примкнувший к нему «неопознанный объект» Олийнык, который себе на уме, общее ощущение пока не меняет.

Следовательно, на линии огня у Банковой остается только «тройственный союз» Мар-

чука – Мороза – Ткаченко, к которому присоединился "активный штык" – Юрий Кармазин, а именно от этого союза зависит, сколь удачно все остальные кандидаты смогут выполнять отведенные им роли в игре Банковой на победу Кучмы. Иногда и в самом деле кажется, что родная страна заслужила то ли Кучму – 2, то ли второго Юрика... Неужели мы и в самом деле бедные Йорики? И если бы не дружно высказываемые пропрезидентскими людьми "опасения" по поводу отмены результатов выборов, можно было бы подумать, что все у них хорошо..."

12. 21 серпня Наталія Вітренко (лідер Прогресивної Соціалістичної Партії України) звернулася зі скаргою до Мінського районного суду м. Києва на публікацію в газеті "День", вимагаючи компенсацію моральної та матеріальної шкоди, оскільки інформація, яка містилася в статті, опублікованій 21 серпня 1999 року, була неправдивою та небезпечною для її гідності та репутації як члена Парламенту. 3 березня 2000 року Мінський районний суд м. Києва частково задовольнив її вимоги та присудив стягнути з газети "День" на користь Наталії Вітренко дві тисячі гривень як компенсацію моральної шкоди.. Суд також дійшов висновку, що вся стаття, опублікована в газеті "День", була неправдивою, оскільки заявник не довів правдивість інформації, яка була опублікована. Крім того, суд наказав газеті опублікувати спростування цієї інформації протягом місяця у одному з наступних номерів газети День, разом із резулятивною частиною рішення від 3 березня 2000 року. Зокрема, суд зазначив:

"...суд не погоджується з аргументами, наданими відповідачами, оскільки інформація, викладена ними 21 серпня 1999 року в газеті "День" була неправдивою. Ця стаття була опублікована на четвертій сторінці в рубриці "подробиці" та "прогноз", таким чином вона не була чітко визначена для читача газети, як він чи вона могли розглядати "прогнози на майбутнє", виходячи з фактів, та, більше того, "подробиць"...

...вищезгадана стаття 42 Закону України "Про друковані засоби масової інформації" містить конкретний перелік обставин, що звільняє редакцію від відповідальності. В цей перелік "прогноз подробицями", і тому відповідальність відповідачів в даному випадку настає незалежно "чи вони мали намір дати оцінку розвитку подій останніх виборів Президента в Україні...

... цитати "второй Юрик для бедных Йориков, или украинская модификация Лебедя", "наша и ваша Наташа", "страшилка", "громкоговоритель Администрации Президента, исполняющий роль Жириновского в Украине", які використав автор, може бути... вигадкою автора та не являється "загальноприйнятою політичною риторикою", а тим більше оціночним судженням автора...

...також, суд не погодився..., що дана стаття стосується Наталії Вітренко, як кандидата в Президенти України, а не її приватного життя... Стаття стосується не особисто Наталії Вітренко, а має відношення до існуючого визначеного плану "Банкової" (Адміністрація Президента України) та як могли маніпулювати Наталією Вітренко... Суд вирішує, що особисте життя відповідача як особи тісно пов'язане з її політичними поглядами та переконаннями та з її роллю в політичному житті суспільства. Тому роль "страшилки" , яку, відповідно до прогнозів відповідача, пані Тетяни Коробової, було сплановано Адміністрацією Президента України, була не виправданою. Суд вважає, це є уявою автора...

Суд вважає, що таке (що розповсюджено в статті) "оціночне судження" є наклепом на честь, гідність та ділову репутацію позивача в той час, коли вона була лідером Прогресивної Соціалістичної партії України, ... народним депутатом України, та кандидатом на пост Президента України... Це означає, що стаття стосується як публічного, так і особистого життя особи..."

13. 12 липня 2000 року Київський міський суд залишив дане рішення без змін. Зокрема, суд констатував, що висновки Мінського районного суду м. Києва були правиль-

ними, оскільки відповідачі не надали доказів, і суд не установив, що розповсюджена інформація була правдивою.

2. Провадження щодо публікації 14 вересня 1999 року

14. 14 вересня 1999 року в газеті "День" була опублікована стаття Тетяни Коробової під назвою "Про священную корову и воробышка: лидер КПУ как последняя надежда Кучмы". У відповідному уривку статті міститься таке:

"... к Петру Николаевичу пожаловал человек, похожий на доверенного Кучмы Олександра Волкова, и будто бы он сказал лидеру КПУ: "если снимешься с гонки, останешься без головы. Сегодня снимаешь свою кандидатуру – завтра тебя хоронят...

... готовы идти до «конца», опираясь на решение съезда (Коммунистической Партии), и после избрания Кучмы сотрудничать с ним, приняв в дар за услугу правительство...

...Петр Никоаевич опять, наверное, на газету "День" обидится. Зря. Тут притча одна на ум пришла и не уходит. Лютой стужею замерз на лету воробышек и упал. Идет мимо корова – плех лепешку прямо на воробышка. Он отогрелся, головку высунул, чирик-чирик, радостный такой. А тут кошка – подкралась, цап-царап и нет воробышка. Мораль: попал в дерьмо – сиди и не чирикай. И помни: не всяк тот враг, кто на тебя кладет, и не всяк тот друг, кто тебя из дерма вытаскивает... Извините. За прямоту".

15. У грудні 1999 року Петро Симоненко (лідер Комуністичної Партії) звернувся зі скаргою до Мінського районного суду м. Києва на газету "День" та Тетяну Коробову, заявляючи, що інформація, яка містилася в публікації, була неправдивою. Він також вимагав захистити його честь, гідність та ділову репутацію та отримати компенсацію моральної шкоди. 8 червня 2000 року Мінський районний суд м. Києва частково задовольнив вимоги Симоненка та стягнути з газети "День" на його користь 1000 гривен як компенсацію моральної шкоди. Крім того, суд наказав газеті опублікувати спростування інформації, що визнана неправдивою, протягом місяця у одному з наступних номерів газети День, разом із резулятивною частиною рішення від 8 червня 2000 року. Зокрема, суд зазначив:

"... при розгляді справи необхідно брати до уваги той факт, що Петро Симоненко є політичним лідером і стаття стосується сфери його діяльності як політика, а не як пересічного громадянина...

Щодо інших цитат із статті, згаданих позивачам в його скарзі, суд вирішує, що при судовому розгляді було виявлено, що вони були неправдивими, оскільки відповідачі не змогли надати суду доказів, що підтверджували б правдивість опублікованої інформації. (...)"

Представник відповідача стверджував протягом судового слухання, що ці цитати були просто припущенням автора статті, а не стверджуванням того, що це було так. Суд критично відноситься до даних пояснень, оскільки із тексту статті не вбачається, що журналіст вказує на це як на припущення і читач повинен розуміти даний текст в контексті припущення. Порівняння позивача (Петра Симоненка) з "горобчиком" являється принизливим ображенням. Більше того, не було надано доказів підтвердження існуючої угоди між П.Симоненком та діючою владою напередодні виборів, як це вбачається із заголовку статті "Лідер КПУ як остання надія Кучми."

...така (моральна) шкода визначалася на підставі того факту, що стаття була опублікована напередодні президентських виборів, в яких позивач також брав участь як кандидат. Тому (...) він був змушений на зустрічах з виборцями давати пояснення з питань, що мали місце в статті. Заявник вважає, що стаття звинувачує його у зраді його однопартійців, колег та електорату. Йому було завдано шкоди як людині честі, беручи до уваги метафори, використані автором у статті. Отже, ЗАТ "Українська прес-група" опублікувало неперевірену інформацію та поширило відомості, які не відповідають дійсності (...), а Коробова Т. вигадала та розповсюдила неправдиву інформацію..."

16. Суд також дійшов висновку, що ця стаття повинна бути визнана неправдивою:

"... заголовок статті на першій сторінці "Про священную корову и воробышка: Лидер КПУ как последняя надежда Кучмы".

"... к Петру Николаевичу пожаловал человек, похожий на доверенного Кучмы Олександра Волкова, и буд-то бы он сказал лидеру КПУ: "если снимешься с гонки, останешься без головы. Сегодня снимаешь свою кандидатуру – завтра тебя хоронят..."

"... готовы идти до «конца», опираясь на решение съезда (Коммунистической Партии), и после избрания Кучмы сотрудничать с ним, приняв в дар за услугу правительство..."

17.. 16 серпня 2000 року Київський міський суд залишив рішення Мінського районного суду м. Києва без змін. Зокрема, суд установив, що Мінський районний суд м. Києва дійшов правильного висновку, що відповідач у даній справі не надав доказів щодо правдивості інформації, яка була розповсюджена відносно Петра Симоненка. Суд також вирішив, що висновки Мінського районного суду м. Києва базувалися на практиці суду та були зроблені у відповідності з діючим законодавством.

II. ВІДПОВІДНЕ МІЖНАРОДНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

A. Нещодавня Рекомендація Парламентської асамблеї Ради Європи

18. Нещодавня Рекомендація Парламентської асамблеї Ради Європи "Свобода вираження поглядів у ЗМІ в Європі" (№1589 (2003)) стосувалася переслідування медіа та журналістів в Україні після публікацій, в яких висловлювалась критика політиків та посадових осіб при владі.

B. Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи № 1346 (2003): Виконання Україною своїх обов'язків та зобов'язань

19. Відповідні витяги з Резолюції ПАРЄ №1346 є такими:

1. Парламентська Асамблея звертає увагу на свої Резолюції №№ 1179 (1999), 1194 (1999), 1239 (2001), 1244 (2001) та особливо Резолюцію № 1262 (2001) від 27 вересня 2001 року...

1. Асамблея засуджує дуже часті випадки насильства проти журналістів (найвизначнішими серед яких є вбивства Георгія Гонгадзе в 2000 році та Ігоря Александрова у 2001 році) та низький рівень розкриття цих злочинів. Асамблея також схвильована зловживаннями, особливо в регіонах, з боку податкових, регуляторних органів та органів внутрішніх справ, спрямованими на залякування опозиційних ЗМІ. Асамблея повторює свій заклик до органів влади України проводити свою політику щодо засобів масової інформації таким чином, щоб переконливо продемонструвати свою повагу до свободи слова в країні. У цьому відношенні Асамблея також закликає органи влади України забезпечити опозицію справедливим доступом до державних загальнонаціональних та регіональних каналів телебачення.

12. Асамблея схвильована спробами президентської адміністрації встановити ще щільніший контроль над державними, контрольованими олігархами та незалежними засобами масової інформації. У цьому відношенні Асамблея вітає постанову Верховної Ради України, прийняту 16 січня 2003 р., з питань політичної цензури в Україні та зміни, внесені Верховною Радою України 3 квітня 2003 р. до деяких законів щодо свободи слова, оскільки ці зміни спрямовані на посилення захисту прав журналістів, зокрема в питанні їхньої відповідальності за поширення інформації та доступу до офіційних документів. Асамблея має велику надію, що ці положення виконуватимуться належним чином органами влади всіх рівнів (національного, регіонального та місцевого).

B. Резолюція Європейського парламенту щодо України (2004)

20. Е. Беручи до уваги, що свобода слова продовжує знаходиться під загрозою, усе частіше мають місце серйозні порушення проти ЗМІ та журналістів, такі як прямий тиск та втручання у діяльність окремих ЗМІ з боку державних службовців, свавільні адміністративні та правові заходи проти телевізійних станцій, інших ЗМІ, утиски та насильство проти журналістів,

2. Закликає органи влади України поважати свободу слова і постійно вживати ефективних заходів задля попередження та покарання випадків втручання у діяльність незалежних ЗМІ, свавільних адміністративних та правових дій проти телевізійних каналів, інших ЗМІ, а також утисків і насильства проти журналістів.

С. Звіт Комітету Міністів Ради Європи про місію Секретаріату з питань інформування й допомоги до Києва 16 – 19 березня 2004 р. щодо "Виконання зобов'язань: становище в Україні" (SG/Inf(2004)12) від 8 квітня 2004 року

21. "47. Свобода вираження поглядів і свобода засобів масової інформації в Україні, які вже висвітлювалися в експертних звітах та коментарях українських органів влади ...і далі є підставою для серйозної стурбованості.

... 55. Згідно з відомостями, зібраними Делегацією Секретаріату, деякі з норм нового Цивільного кодексу, що набув чинності на початку 2004 року (тексту якого в розпорядженні немає), здається, так само створюють проблеми щодо свободи вираження поглядів і інформації. Це стосується, зокрема, до статті 277, яка встановлює, що «негативна інформація вважається недостовірною», і статті 302, яка передбачає, що «інформація, надана державними органами вважається достовірною». Ці норми можуть призвести до того, що журналісти вдаватимуться до самоцензури, аби уникнути обвинувачень за цими статтями. Хоча українські суди ще не ухвалювали рішень, спираючись на ці норми, бо новий Цивільний кодекс набрав чинності лише недавно, але цей факт становить ще одну причину для занепокоєння.

Конкретні рекомендації :

Українські органи влади мали б втілити в життя рекомендації Ради Європи, спрямовані на узгодження українських законів у галузі засобів масової інформації з відповідними стандартами Ради Європи. Вони мають забезпечити суворе дотримання стандартів, які зокрема встановлені в статті 10 Європейської конвенції з прав людини, у будь-якому законопроекті, що має стосунок до свободи вираження поглядів і інформації.

III. НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПРАКТИКА

1.Конституція України від 28 червня 1999 року

22. Стаття 32

"...Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації".

Стаття 34

"Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя".

2. Цивільний кодекс 1963 року.

23. Стаття 7. Захист честі, гідності та ділової репутації

Громадянин або організація вправі вимагати по суду спростування відомостей, що не відповідають дійсності або викладені неправдиво, які порочать їх честь, гідність чи ділову

репутацію або завдають шкоди їх інтересам, якщо той, хто поширив такі відомості, не доведе, що вони не відповідають дійсності.

...Громадянин або організація, відносно яких поширені відомості, що не відповідають дійсності і завдають шкоди їх інтересам, честі, гідності або діловій репутації, вправі поряд із спростуванням таких відомостей вимагати відшкодування майнової і моральної шкоди, завданої їх поширенням. Щодо вимог про спростування цих відомостей та компенсацію моральної шкоди встановлюється строк позовної давності в один рік".

3. Цивільний кодекс 2003 року

24. Стаття 23. Відшкодування моральної шкоди

1. Особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав.

Стаття 277. Спростування недостовірної інформації

"...3. Вважається, що негативна інформація, поширена про особу, є недостовірною.

6. Фізична особа, особисті немайнові права якої порушено у друкованих або інших засобах масової інформації, має право на відповідь, а також на спростування недостовірної інформації у тому ж засобі масової інформації в порядку, встановленому законом.

...Спростування недостовірної інформації здійснюється незалежно від вини особи, яка її поширила.

7. Спростування недостовірної інформації здійснюється у такий же спосіб, у який вона була поширена.

4. Закон України "Про інформацію"

25. Стаття 47. Відповідальність за порушення законодавства про інформацію

"...Відповідальність за порушення законодавства про інформацію несуть особи, винні у вчиненні таких порушень, як:

...надання інформації, що не відповідає дійсності;

...поширення відомостей, що не відповідають дійсності, ганьблять честь і гідність особи".

5. Закон України "Про друковані засоби масової інформації"

26. Стаття 26. Права та обов'язки журналіста редакції

"...Журналіст зобов'язаний:

...

2) подавати для публікації об'єктивну і достовірну інформацію;..."

Стаття 37. Спростування інформації

Громадяни, юридичні особи і державні органи, а також їх законні представники мають право вимагати від редакції друкованого засобу масової інформації опублікування ним спростування поширених про них відомостей, що не відповідають дійсності або принижують їх честь та гідність.

Якщо редакція не має доказів того, що опубліковані нею відомості відповідають дійсності, вона зобов'язана на вимогу заявника опублікувати спростування їх у запланованому найближчому випуску друкованого засобу масової інформації або опублікувати його за власною ініціативою. ..."

Стаття 42. Звільнення від відповідальності

Редакція, журналіст не несуть відповідальності за публікацію відомостей, які не відповідають дійсності, принижують честь і гідність громадян і організацій, порушують права і законні інтереси громадян або являють собою зловживання свободою діяльності друкованих засобів масової інформації і правами журналіста, якщо:

1) ці відомості одержано від інформаційних агентств або від засновника (співзасновників);

2) вони містяться у відповіді на інформаційний запит щодо доступу до офіційних документів і запит щодо надання письмової або усної інформації, наданої відповідно до вимог Закону України "Про інформацію";

3) вони є дослівним відтворенням офіційних виступів посадових осіб державних органів, організацій і об'єднань громадян;

4) вони є дослівним відтворенням матеріалів, опублікованих іншим друкованим засобом масової інформації з посиланням на нього;

5) в них розголошується таємниця, яка спеціально охороняється законом, проте ці відомості не було отримано журналістом незаконним шляхом.

IV. ПРАКТИКА ВЕРХОВНОГО СУДУ

5. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 31 березня 1995 року "Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди"

"... 11. ...Критична оцінка певних фактів ... не може бути підставою для задоволення вимог про відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Однак якщо при цьому допускаються образа чи порушення інших захищених законом прав особи (розголошення без її згоди конфіденційної інформації, втручання в приватне життя тощо), то це може тягти за собою відшкодування моральної шкоди..."

6. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 28 вересня 1990 року „Про застосування судами законодавства, що регулює захист честі, гідності і ділової репутації громадян та організацій" :

"... 17. Відповідно до ст. 7 ЦК відповідач повинен довести, що поширені ним відомості відповідають дійсності. На позивача покладається обов'язок довести лише факт поширення відомостей, які його ганьблять, особою, до якої пред'явлений позов. Проте, позивач має право подати докази невідповідності дійсності таких відомостей.

7. Рішення Верховного Суду від 11 вересня 2002 року у справі С. проти газети „Сім'я і Дім":

„ у справах по захисту честі та гідності (суди) повинні брати до уваги те, що критична оцінка фактів і недоліків, думки та судження, критичні рецензії творів не можуть бути підставою для відшкодування моральної шкоди".

V. ПРЕЦЕДЕНТНА ПРАКТИКА, НАДАНА УРЯДОМ

8. Уряд надав Суду копії таких рішення місцевих судів, що з точки зору уряду містили визначення оціночних суджень судами:

- Рішення Старокиївського районного суду м. Києва від 18 жовтня 2000 р.;
- Рішення Радянського районного суду м. Києва від 25 жовтня 2000 р.;
- Рішення Шевченківського районного суду м.Києва від 20 листопада 2000 р.;
- Рішення Лубківського районного суду Полтавської області від 21 січня 2001 р.;
- Рішення Артемівського міського суду Донецької області від 22 червня 2001 р.(залишене в силі Апеляційним Судом Донецької області 17 грудня 2001 р.);
- Рішення Мінського районного суду м. Києва від 24 липня 2001 р.;
- Рішення Володарського міського суду від 18 вересня 2001 р.;
- Рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 28 вересня 2001 р.;
- Рішення Центрального районного суду м. Миколаєва від 23 квітня 2003 р.;
- Рішення Ленінського районного суду м. Севастополь від 15 травня 2003 р.;
- Витяги з книжки заступника голови Миколаївського апеляційного суду В. П. Паліюка „Застосування судами України Конвенції про захист прав людини та основних свобод", в якій наводяться судові рішення щодо застосування національними судами ст. 10 Європейської Конвенції(ст.146 – 212).

VI. ВИТЯГ З СУДОВОЇ СТАТИСТИКИ, ОПУБЛІКОВАНОЇ ВЕРХОВНИМ СУДОМ

9. Відповідний витяг зі статистики Верховного Суду за 2002 р.:

"У 2002р. судами було розглянуто 6,177 справ щодо захисту честі, гідності та ділової репутації. 1,978 з них було розглянуто по суті, що складає 49,4 % загальної кількості справ; 1 116 позовів (56,4 % (59,9 %) від загальної кількості позовів) було задоволено та рішення виконано. Позивачам виплачено приблизно 4 млн. 224 тис. грн. Проти медіа подано 1109 позовів, з них 356 розглянуто і 223 задоволено, що становить 62,6 % (61 %) розглянутих справ. Позивачам виплачено 1млн 191 тис. грн."

10. Відповідний витяг зі статистики Верховного Суду за 2003 р.:

"У 2003 р. судами було розглянуто 6,200 справ щодо захисту честі, гідності, ділової репутації. 1 100 позовів (53,5 % [56,4 %] від загальної кількості позовів) було задоволено та рішення виконано. Позивачам виплачено приблизно 8 млн. 419 тис. грн. Серед згаданих позовів, проти медіа подано 927 позовів, що на 16,4 % менше ніж за попередній рік. З них 308 розглянуто і 187 задоволено, що становить 60,7 % 62,6 % розглянутих справ. Позивачам виплачено 4 млн. 535 тис. грн."

VII. ВІДПОВІДНІ ЗВІТИ ЩОДО СТАНУ СВОБОДИ ВИРАЖЕННЯ В УКРАЇНІ

A. Звіт Human Rights Watch за березень 2003 р.

11. Систематичне „юридичне домагання" українських медіа зі сторони уряду та спроби останнього контролювати медіа та інформацію, яку вони розповсюджують, згадуються у звіті Human Rights Watch (Березень 2003р., Т. 15, № 2 (D)).

B. Звіт Державного Департаменту США щодо медіа ситуації в Україні (2003)

12. "a. Свобода слова та преси

...Громадська організація Дім Свободи знизила рейтинг країни з „частково вільної" до „невільної" через цензуру телемовників з боку держави, продовження залякування та знищення незалежних медіа, та тому, що державі не вдалося належним чином розслідувати напади на журналістів.

... Використання або погрози цивільними позовами продовжують гальмувати свободу преси, але кількість таких позовів зменшилась протягом року.

... 3 квітня Рада прийняла закон, що обмежує суму збитків, які можна просити при поданні позову про наклеп. Закон вимагає позивача сплатити від 1 до 10 відсотків від суми, що вимагається у позові, у формі застави, яка втрачається у разі програшу. Додатково, закон знімає відповідальність преси за необразливі, не фактичні висловлювання, включно з критикою. Незважаючи на такі кроки, служба Омбудсмена висловила занепокоєння „астрономічними" компенсаціями, що надаються за звинуваченнями у наклепі.

...Урядові установи використовували кримінальну справи або цивільні позови про наклеп згідно зі звинуваченнями у завданні шкоди честі та достоїнству особи щоб впливати на пресу та придушувати її. Згідно з інформацією Інституту Масової Інформації (ІМІ), 46 позовів було подано проти медіа та журналістів по звинуваченню у наклепі протягом останнього року. ІМІ порахувало, що приблизно 90 відсотків цих позовів — від державних службовців. Стаття 7 ЦК дозволяє будь-кому, державним службовцям включно, подати позов про відшкодування збитків, якщо розповсюджена інформація є неправдивою або ображає честь та достоїнство особи.

Новий ЦК, що вступить в силу з 2004 року, містить пункт про те, що негативна інформація про особу вважається недостовірною, якщо той, хто її розповсюджує, не доведе протилежного. Журналісти та юридичні аналітики висловили занепокоєння тим, що даний ЦК матиме негативний вплив та свободу слова та преси".

C. Тиск, політика та преса (витяг зі Звіту Артикль 19 щодо свободи слова в Україні).

13. Частина 3.6 "Свобода вираження та дифамація")

"4.1.3. Україна: ...В 1999 р. було 2 258 позовів проти медіа на суму більше 90 мільярдів

гривень. Приблизно 55 відсотків цих позовів були подані державними службовцями. Біля 70 відсотків цих справ були „пустими" та подані лише для того, щоб вплинути на медіа. За 2001 рік на газету "День" подавали позови 45 разів на загальну суму 3,5 млн. гривень. Така ж ситуація була і в 2002 році. Деякі суди нижчого рівня приймають рішення заблокувати рахунки ЗМІ на період розгляду скарги, а активи медіа можуть бути конфісковані, що змусить їх платити штрафи.

...відповідно, багато журналістів публікуються анонімно та використовують псевдоніми, щоб не стати мішенню при висвітленні політично чутливих тем. Зокрема, журналісти кажуть, що критикувати Верховну Раду та Кабінет Міністрів достатньо безпечно, на відміну від Президента.

Стаття 8(3) ЦК ...дифамація включає подвійну вимогу. Висловлювання повинно бути неправдивим та завдавати шкоду репутації для того, щоб вважатись димфамаційним у відповідності з міжнародними стандартами дифамації. Проте, це включає і захист проти шкоди іншим „інтересам", які є надто неточно сформульовані та тому відкриті для інтерпретації та можливого зловживання нею: інші інтереси, такі як приватність, повинні бути захищені завдяки окремим статтям, тоді як мала кількість можливих випадків дифамації повинні бути чітко та вузько визначені.

...Крім того, стаття 37 Закону „Про інформацію" передбачає, "...Відповідальність за порушення законодавства про інформацію несуть особи, винні у вчиненні таких порушень, як поширення відомостей, що не відповідають дійсності, ганьблять честь і гідність особи...

...Замість того, задля користування правом відповіді у справі по дифамації, інформація повинна бути неправдивою *або* шкодити репутації. ...Стаття 440(1), про відшкодування моральної шкоди, передбачає: "Моральна шкода, завдана громадянам або організаціям іншими громадянами, що порушили їх права, сплачується особою, що завдала шкоди, якщо ця особа не може довести, що моральної шкоди було завдано не через її вину..." Така стаття покладає тягар доведення на людину, що розповсюдила інформацію.

До позитивного розвитку можна віднести прийняття Закону „Про внесення змін до певних Законів України, що гарантують свободу слова", де вказано, що органи державної влади при поданні позову можуть просити тільки спростування недостовірної інформації, але не компенсації. Той же закон містить пункт „Про державну підтримку засобів масової інформації", де вказано, що у позовах посадових осіб проти ЗМІ, відшкодування моральних збитків може бути накладено лише тоді, коли доведено намір журналіста нанести таку шкоду, і також потрібно надавати перевагу нематеріальним видам компенсації, наприклад, спростуванню, ніж матеріальним. Тут чітко вказано, що журналіст повинен виграти при захисті розумної публікації.

Журналісти також отримували краще представництво в судах, і таким чином змогли виграти більше справ. Це сталося і завдяки юридичним тренінгам, отриманим у рамках діяльності міжнародних організацій.

...Стаття 277 нового ЦК України... що вступить в силу 1 січня 2004 р. встановлює, що „негативна інформація про особу вважається недостовірною". Під „негативною інформацією" потрібно розуміти будь-яку форму критики або висвітлення особи у негативному світлі.

Цей пункт є не лише порушенням права на свободу вираження, але настільки його викривлює, що правдива, але негативна інформація вважатиметься недостовірною. Це не може бути виправдано як необхідність, оскільки досить часто інтересом громадськості буде розповсюдження негативних фактів та суджень про людей. Викриття корупції, наприклад, вимагатиме і того, і іншого.

...На завершення, ситуація залишається критичною... Україна досягла певного прогресу у реформуванні ЗМІ, проте журналісти все ще щоденно стикаються з величезними

проблемами, які роблять професійну журналістику небезпечною справою. Коаліційність та солідарність серед громади журналістів, медіа груп та громадянського суспільства разом з підтримкою зі сторони міжнародних організацій є життєво необхідними для посилення демократичних процесів та створення такого оточення, в якому медіа змогли б процвітати. Транскордонні регіональні ініціативи можуть бути корисними у цьому контексті, сприяти передачі досвіду та взаємному посиленні демократизації.

ЩОДО ПРАВА

I. ПРОДОВЖЕННЯ РОЗГЛЯДУ СКАРГИ

14. Уряд та Заявник дійшли мирової угоди (див. абзац 7), яка була відхилена Судом 5 жовтня 2004 року. Суд взяв до уваги серйозність заяви щодо звинувачення у перешкоджанні здійснення свободи вираження Заявником. Через це, Суд не вважав за належне викреслити Заявника зі списку справ. Суд вважав, що мали місце особливі обставини щодо прав людини як їх визначено у Конвенції та Протоколах, що вимагали подальшого розгляду заяви по суті (статті 37 § 1 та 38 § 1(б) Конвенції).

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 10 КОНВЕНЦІЇ

15. Заявник вважає, що суди не використали прецедентне право Страсбурзького суду стосовно статті 10 Конвенції, зокрема, справу „Лінгенс проти Австрії" (рішення від 8 липня 1968 року, Серія А, № 103), при аналізі його оціночних суджень. Заявник також скаржиться на те, що національні суди дійшли висновку, що публікації як такі не відповідали дійсності. Він вважає, що суди не змогли розрізнити „оціночні судження" та „факти", які містились у відповідних публікаціях від 19 серпня 1999 року та 14 вересня 1999 року. Заявник також вважає, що рішення суду було втручанням в його право вільно передавати інформацію. Заявник посилається на статтю 10 Конвенції, де вказано:

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів...

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом та є необхідними в демократичному суспільстві... для захисту репутації або прав інших осіб..."

А. Загальні принципи

16. Преса грає дуже важливу роль у демократичному суспільстві. Хоча вона не може переходити певних меж, зокрема щодо репутації та прав інших, її обов'язком проте, є поширювати в спосіб, сумісний з її обов'язками та відповідальністю, інформацію та ідеї по всіх питаннях, що становлять громадський інтерес (див. Де Гез і Гійселс проти Бельгії, рішення від 24 лютого 1997 року, звіти про Рішення та Вироки 1997-I, ст. 233 – 34, § 37). У преси є завдання їх поширювати, а у громадськості право їх отримувати. Якби було інакше, преса не могла б виконувати свою роль "вартового собаки демократії"(див. Торгер Торгерсон проти Ісландії, рішенні від 25 червня 1992 року, Series A № 239, с. 28, § 63).

17. Суд згадує, що в рамках статті 10 § 2 Конвенції сфера для обмеження політичних висловлювань чи дебатів щодо питань, які становлять громадський інтерес є дуже малою (див.Сюрек проти Туреччини, *(№ 1)* [GC], № 26682/95, § 61, ECHR 1999-IV). Більш того, межі прийнятної критики політиків, які діють в цій іпостасі, є більшими ніж для приватних осіб. На відміну від останніх, політик свідомо відкривається для прискіпливого аналізу кожного свого слова і вчинку з боку журналістів і громадськості, і повинен бути більш терпимим до критики. Звичайно, політик має право на захист своєї репутації, навіть якщо він виступає не як політик, але вимоги цього захисту мають бути збалансовані з інтересом до відкритої дискусії політичних питань (див. Лінгенс проти Австрії,

рішення від 8 липня 1986 р. Series A № 103, ст. 26, § 42).

18. Стаття 10 захищає не тільки суть ідей та інформації, але й їх форму (див. Обершлік проти Австрії (№1), рішення від 23 травня 1991 р. Series A № 204, ст. 25, § 57). Журналістська свобода дозволяє певне перебільшення або провокативність (див. Прагер та Обершлік проти Австрії (№1), рішення від 26 квітня 1995 р. Series A № 313, с. 19, § 38). Стаття 10 § 2, право поширювати інформацію та ідеї стосується не тільки інформації та ідей, які сприймаються позитивно або розглядаються як необразливі та незначні, а й таких, які ображають, обурюють та викликають неспокій. Таким є вимоги плюралізму, терпимості й широти поглядів, без яких неможливе "демократичне суспільство"(див. Хендісайд проти Сполученого Королівства, рішення від 7 грудня 1976 р., Series A № 24, с. 23, § 49).

19. У своїй практиці Суд розрізняє факти і оціночні судження. Існування фактів можна довести, а правдивість критичного висловлювання не підлягає доведенню. Вимога доводити правдивість критичного висловлювання є неможливою для виконання і порушує свободу на власну точку зору, що є фундаментальним частиною права, захищеного статтею 10 (див. Лінгенс, с. 28, § 46).

20. Проте, навіть якщо висловлювання є оціночним судженням, пропорціональність втручання може залежати від існування достатньої фактичної бази для оскаржуваного висловлювання. Розглядаючи контекст певної справи, висловлювання може бути перебільшеним, якщо відсутня будь-яка фактична база (див. вже згадані Де Гес і Гейселс проти Бельгії, рішення від 24 лютого 1997 року, звіти про Рішення та Вироки 1997-I, ст. 236, § 47).

21. Завдання Суду у здійсненні своєї наглядової функції є не заміна національних органів, але аналіз рішення. Яке вони прийняли згідно з їх правом розсуду відповідно до статті 10. Зокрема, Суд повинен визначити, чи було втручання „пропорційним" до „переслідуваної законної мети" та чи була аргументація, наведена національним урядом „відповідною та достатньою". Суд повинен впевнитись, що національний уряд використовував стандарти, що відповідали принципам, закладеним у статті 10 та, більш того, що рішення базувалося на прийнятній оцінці фактів (див. Джерусалем проти Австрії, № 26958/95, § 33, ECHR 2001 II).

B. Застосування вищезгаданих принципів у нинішній справі

1. Наявність втручання

22. Уряд визнав, що відбулось втручання в право заявника, гарантоване статтею 10 Конвенції. Однак він вважає, що це втручання було обгрунтованим.

23. Суд ще раз вказує, що таке втручання призводить до порушення статті 10, якщо воно не підпадає під один з винятків для цієї статті (див. Хендісайд проти Сполученого Королівства, рішення від 7 грудня 1976 р., Series A № 24, с. 23, § 49). Тому Суд повинен розглянути чи у даному випадку втручання було передбачене законом, чи переслідувало воно законну мету або цілі в рамках статті 10 § 1 та чи було воно необхідним у демократичному суспільстві.

2. Чи було втручання виправданим

a. Чи було втручання передбачене законом

24. Заявник стверджував, що таке втручання не було передбачене законом. Втручання не було передбаченим, оскільки статті ЦК 1963р. та стаття 42 Закону "Про друковані засоби масової інформації" (23, 26) могли бути інтерпретовані по-різному. У данному випадку, українські суди кваліфікували висловлювання у згаданих статтях як факти, хоча відповідно до практики Європейського Суду повинні були кваліфікувати їх як оціночні судження.

25. В свою чергу Уряд доводив, що стаття 7 ЦК та стаття 42 Закону "Про інформацію" (23, 25) формували юридичну базу для відповідальності Заявника перед звинувачу-

ваними жертвами. Такі норми та практика, застосовувана українськими судами, були достатньо доступними, що робило їх рішення передбачуваними. Більш того, Уряд стверджував, шо національні суди діяли у відповідності з практикою Конвенції при розгляді пропорційності втручання у здійснення права на свободу вираження та правильного його балансування з захистом честі, гідності та репутації особи у публічному житті.

26. Суд відзначив, що однією з вимог, що виходять із принципу „передбачено законом", є передбачуваність міри покарання. Норма не може бути „законом" поки вона сформульована з достатньою чіткістю, щоб громадянин міг регулювати свою поведінку. Особа повинна бути в змозі, з порадою зі сторони, як потрібно, передбачити ступінь своєї відповідальності, який би був розумний за даних обставин, та наслідки, до яких можу призвести певна дія (див. Реквеній проти Угорщини [GC], № 25390/94, § 34, ECHR 1999 III, та Фельдек проти Словакії, № 29032/95, § 56, ECHR 2001-VIII).

27. Ступінь точності багато в чому залежить від змісту, суті інструменту справи, сферу, яку планується покрити, та кількість і статус тих, кому адресована інформації (див. Гроппера Радіо АГ та інші проти Швейцарії, рішення від 28 березня 1990р., Series A № 173, ст. 26, § 68).

28. Суд відзначає, що лише звинувачення в тому, що практика українських судів у частині, що стосується цих питань, на думку Заявника не співвідносилась з практикою Суду може предметом критики. Проте, це жодним чином не впливає на „передбачуваність". Більш того, на думку Суду, аргументи Заявника щодо якості законів стосуються питання того, чи було втручання необхідним у демократичному суспільстві, питання, яке Суд розгляне нижче. Переглянувши свою практику щодо вимог чіткості та передбачуваності (див. Маркт інтерн Верлаг ГмбН та Клаус Берман та інші проти Швейцарії, рішення від 20 листопада 1989 р. Series A № 165, ст. 18, § 30; Мюллер та інші проти Швейцарії, рішення від 24 травня 1988 р. Series A № 133, ст. 20, § 29), та враховуючи той факт, що існує значна національна законодавча база з цього питання (27– 31), Суд вважає, що втручання у здійснення права Заявника було передбачене законом в значенні статті 10 § 2 Конвенції.

b. Чи переслідувало втручання законну мету

29. Заявник вважає, що втручання не переслідувало законну мету, відповідно до вимоги статті 10 § 2 Конвенції, так як національні суди не могли чітко розрізнити оціночні судження та факти. Заявник стверджував, що критикував П. Симоненко та Н. Вітренко як публічних осіб та не торкався їх приватного життя.

30. На думку Уряду, існувала законна мета — захист репутації та прав інших.

31. Суд погодився з урядом, що втручання мало намір переслідування законної мети — захист репутації та прав інших, в основному П. Симоненко та Н. Вітренко. Але чи були воно необхідним?

c. чи було втручання необхідним у демократичному суспільстві та чи було воно пропорційним до переслідуваної законної мети

32. Справа обмежується скаргою Заявника про те, що рішення національних судів, що зобов'язали Заявника оприлюднити неправдивість певних висловлювань, зроблених щодо П. Симоненко та Н. Вітренко, спростувати ці твердження та виплатити позивачам компенсацію за завдану немайнову шкоду, порушили статтю 10 Конвенції.

33. Суд вважає, що скарга містить два схожих аспекти:

- по-перше, чи національне законодавство та судова практика були сумісними з Конвенцією та практикою застосування статті 10 § 2;

- по-друге, чи мав місце той факт, що як результат цієї справи національні суди не змогли забезпечити свободу вираження Заявника.

34. Суд розгляне ці елементи по черзі.

(i). Відповідність національного законодавства та практики

(a). Аргументи сторін

35. Уряд заявив, що якість законів та національна судова практика доводять, що не було порушення Конвенції, оскільки стандарти встановлені законодавством та практики повністю відповідають практиці Європейського Суду щодо свободи вираження.

36. Заявник не погодився. Заявник наполягав, що законодавство та практика були непередбачуваними щодо оцінки оціночних суджень.

(b). Оцінка Суду

37. Суд встановив, що українське законодавство з дифамації ("неправдиві твердження") на той час не розділяло критичні висловлювання та факти(див. 34 – 36), оскільки вживалось загальне слово "відомості", відповідно була загальноприйнята думка, що правдивість будь-яких "відомостей" можна довести у цивільному праві. Суд такой прийняв до уваги нещодавні Рекомендації Прламенської асамблеї Ради Європи (18 – 19), Резолюцію Європейського Парламенту (20), Звіти Комітету Міністрів Ради Європи (21), Human Rights Watch (34), Держдепартаменту США (35), Артикль 19 (36) щодо свободи вираження в Україні.

38. Суд дійшов висновку, що згідно статті 7 ЦК, „особа, що розповсюдила інформацію повинна довести її правдивість" (див. Постанову Пленуму Верховного Суду України № 7 від 28 вересня 1990 року, 27). Такий же тягар доведення вимагається і для оціночних суджень. Такий підхід визначено статтею 37 Закону „Про друковані засоби масової інформації": Якщо редакція не має доказів того, що опубліковані нею відомості відповідають дійсності, вона зобов'язана на вимогу заявника опублікувати спростування їх" (26). Стаття 23 нового ЦК, запропонована у червні 2003 р., після подій цієї справи, і тому, відповідно, має невелике значення для цієї справи, визначає відповідальність за моральні збитки, завдані дифамацією. Відповідно до стаття 277, вважається, що негативна інформація, поширена про особу, є недостовірною (24). Проте, стаття 277, п. 6. перенесла тягар доведення щодо неправдивості та дифамаційної природи такої інформації на позивача. На той час, тягар доведення правдивості розповсюдженної інформації лежав на відповідачі.

39. Суд зазначає, що загалом, національні суди прийняли підхід Конвенції щодо того, „що критична оцінка фактів... на творів не може бути підставою для відшкодування моральної шкоди"(див. Мараслі проти Турції, № 40077/98, рішення від 9 листопада 2004, §§ 17 – 19). Проте, якщо право на хорошу репутацію особи порушено, навіть якщо неправдиве висловлювання було оціночним судженням, суд може присудити компенсацію нематеріальної шкоди. Таким чином, національне законодавство передбачало, що захист честі, гідності та репутації публічної особи переважав можливість відкрито критикувати його або її (25, 27, 34 – 35).

40. Можна зробити висновок, що українське законодавство чітко не дозволило місцевим судам розділити критичні висловлювання, справедливі коментарі та заяви, які не потребували доведення. Таким чином, українське законодавство містило негнучкі елементи, що могли призвести до прийняття рішень, несумісних зі статтею 10 Конвенції.

(ii). Наслідки для цієї справи

(a). Аргументи сторін

41. Уряд наполягав, що оскаржуване втручання було необхідним в демократичному суспільстві, оскільки відповідало нагальній суспільній потребі. Більше того, на думку Уряду, втручання в право заявника було „пропорційним" до „переслідуваної законної мети", а аргументація, наведена національним урядом „відповідною та достатньою".

42. Заявник не погодився. Він вважав, що втручання не було необхідним, оскільки стаття стосувалась не фактів, а оціночних суджень, які не підлягали доведенню. Рішення судів були фактичною формою політичної цензури поглядів журналіста та мали на меті виключення його з політичної дискусії стосовно осіб у публічному житті. Більше того, накладені санкції мали на меті запобігти його діяльності як джерела інформації та як контрольного механізму за органами влади. Заявник вважав, що оцінка особистих та

керівних якостей кандидатів на пост президента та їх здатність сформувати команду однодумців, виконувати те, що вони обіцяли, використовувати моральне та інтелектуальне лідерство на благо нації були суттю питання, яке дискутувалось в публікаціях, що оскаржувались. Більше того, відкрита критика політичних діячів та дискусія стосовно їх якостей була необхідною передумовою проведення вільних та демократичних виборів. У зв'язку із цим заявник доходить висновку, що фундаментальні гарантії, встановлені в статті 10 Конвенції, були порушені.

(b). Оцінка Суду

43. Суд вказує, що обидві оскаржувані статті містили критичні висловлювання про Наталію Вітренко та Петра Симоненка (позивачів), лідерів Прогресивної Соціалістичної Партії та Комуністичної Партії відповідно. Вони обоє були кандидатами на президентських виборах 1999 р. і зараз залишаються активними політиками. Статті в основному були сконцентровані на домовленості цих політиків нібито з Адміністрацією Президента Леоніда Кучми протягом кампанії та містять критику цих політичних фігур.

44. Щодо першої статті „Это второй Юрик..." (11), Суд відзначає, що національні суди визнали весь текст дифомаційним, не дивлячись та те, що суди визначили, що висловлювання, вжиті журналістом, були оціночними судженнями. Суд вирішив, що виловлювання, зроблені в цій статті з вживанням таких виразів, як „второй Юрик для бедных Йориков, или украинская модификация Лебедя", "наша и ваша Наташа", "страшилка", "громкоговоритель Администрации Президента, исполняющий роль Жириновского в Украине" були оціночними судженнями, які використовуються в політичній риториці та не підлягають доведенню. Тоді як місцеві суди вважали, що шкоди завдано публічному та особистому життю Н. Вітренко, Суд вважає, що шкоди було завдано її репутації як народного депутата (13). Більш того, сам контекст публікації чітко стосується їх професійної діяльності. Щодо другої статті під заголовком *"Про священную корову..." (15*) Суд відзначає, що місцеві суди вважали заголовок та інші елементи неправдивими та дифамацій ними щодо позивача, Петра Симоненко, причому визнаючи їх природу оціночних висловлювань. Проте, Суд знову приходить до висновку, що ці висловлювання є оціночними судженнями журналіста в формі політичної риторики та не підлягають доведенню.

45. Суд помітив, що ці публікації містили критику обох політиків у формі сильних полемічних та саркастичних висловлювань. Безсумнівно, позивачі були ображені і, можливо, навіть шоковані, хоча обираючи свою професію вони відкрили себе для такої критики і це той тягар, який політики в демократичному суспільстві повинні прийняти (40 – 41).

46. Враховуючи відповідні тексти та балансуючи конфліктні інтереси, Суд прийшов до висновку, що українські суди переступили ту межу, яку Конвенція встановлює для місцевої влади і встановлення вини заявника у дифамації не відповідало переслідуваній меті.

47. Суд вважає, що втручання, про яке заявляється у цій справі не мало нагальної потреби, яка б переважала громадський інтерес у політичній дискусії виборчої кампанії та до тих політичних фігур, які в ній задіяні. Крім того, стандарти використані українськими судами в даному випадку не відповідали принципам статті 10, а причини якими виправдовували втручання були „недостатніми".

48. Таким чином, мало місце порушення статті 10 Європейської Конвенції.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

49. Стаття 41 Конвенції передбачає:

"Якщо Суд визнає, що було порушено Конвенцію або протоколи до неї, і якщо національне право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткову компенсацію, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію".

А. Шкода

50. Заявник стверджував, що матеріальна шкода дорівнює сумі, яку він був змуше-

ний виплатити позивачам в результаті рішень національних судів. Заявник просив 3 000 гривень (EUR 588.12) як компенсацію матеріальної шкоди.

51. Заявник просив EUR 33,000 як компенсацію моральної шкоди. Наявність моральної шкоди заявник обґрунтовував тим, що після рішень українських судів редактори та журналісти зазнавали тиску та не могли висловлювати свої погляди щодо основних політичних та соціальних подій в житті країни. Відповідно газета втратила свою гостроту та глибокі аналітичні коментарі, внаслідок чого зменшився тираж і певна кількість основних журналістів та працівників залишили редакцію. Крім того, рішеннями судів стверджувалося, що газетою було надруковано недостовірну інформацію, що призвело до негативних наслідків для репутації видання

52. Уряд не коментував цих вимог.

53. Суд прийшов до висновку, що є причинно-наслідковий зв'язок між порушенням та матеріальною шкодою, якої зазнав заявник як результат порушення його права відповідно до статті 10 Конвенції. Тому Суд присуджує заявнику повну суму EUR 588.12 як компенсацію матеріалних збитків. Більше того, на підставі наявної інформації та керуючись принципом справедливості, Суд присуджує заявнику EUR 33,000 компенсації моральної шкоди.

B. Судові витрати

54. У своєму клопотанні компанія-заявник вимагала 8,337.07 євро як витрати, що спричинили внутрішні судові впровадження та впровадження до Суду, про що було надано детальний рахунок.

55. Уряд не заперечував цих вимог.

56. Суд задоволений тим, що суми були необхідними та були дійсно необхідні для того, щоб попередити або отриманти сатисфакцію по справі, що розглядається з метою встановлення порушення Конвенції, і, за умов можливості, в якомога більшому обсязі. Відповідно до критеріїв, викладених у прецедентному праві, Суд присуджує заявнику повну суму, заявлену у клопотанні, крім суми, що була заявлена як витрати на участь у слуханні справи в Суді (2 816 євро), чого звичайно, не сталось. Відповідно, Суд присуджую заявнику 5,521.07 євро.

На цих підставах Суд одностайно

1. Постановляє, що було порушено статтю 10 Конвенції;

2. *Постановляє*

(а) що держава-відповідач повинна сплатити заявнику протягом трьох місяців з дати, коли це рішення стає остаточним, відповідно до статті 44 § 2 Конвенції, EUR 588.12 (п'ятсот п'ятдесят вісім євро та дванадцять центів) матеріальної шкоди,

EUR 33,000 (тридцять три тисячі євро) моральної шкоди та EUR 5,521.07 (п'ять тисяч п'ятсот двадцять один євро сім центів) судових витрат. Суми мають бути конвертовані в національну валюту України за курсом, чинним на момент прийняття цього рішення, разом з усіма відповідними податками.

(б) що по закінченні вищезазначеного 3-х місячного терміну, на зазначену суму буде нараховуватися простий відсоток у розмірі граничної ставки за кредитом Європейського Центрального Банку протягом всього періоду прострочення плюс 3 відсоткових пункти;

3. Відхиляє решту вимог щодо справедливого відшкодування

Вчинено англійською та завірено 29 березня 2005р. відповідно до Правила 77 §§ 2 та 3 Правил Суду.

Секретар С. Доллє
Президент Дж.-П.Коста
Переклад Айрекс У-Медіа

CONSEIL DE L'EUROPE — COUNCIL OF EUROPE

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Європейський Суд з прав людини

П'ята секція
Справа "Ляшко проти України"

(Заява № 21040/02)

Офіційний переклад

Страсбург 10 серпня 2006 року

Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у п. 2 статті 44 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Ляшко проти України»
Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:
п. П. Лоренцен (P. Lorenzen), Голова,
пані С. Ботучарова (S. Botoucharova),
п. К. Юнгвірт (K. Jungwiert),
п. В. Буткевич (V. Butkevych),
пані М. Цаца-Ніколовська (M. Tsatsa-Nikolovska),
п. Р. Маруст (R. Maruste),
п. Дж. Боррего-Боррего (J. Borrego-Borrego), судді,
та пані К. Вестердік (C. Westerdiek), Секретар секції,
після обговорення в нарадчій кімнаті 10 липня 2006 року,
виносить таке рішення, яке було прийняте в той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу порушено за заявою (№ 21040/02) проти України, поданою до Суду відповідно до ст. 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянином України паном Олегом Валерійовичем Ляшком (далі — заявник) 18 квітня 2002 року.

2. Інтереси заявника представляла Наталя Петрова, адвокат, що практикує в Києві. Український Уряд (далі — Уряд) був представлений його Уповноваженим — пані Валерією Лутковською.

3. 3 лютого 2005 року Суд вирішив надіслати заяву Уряду для надання зауважень. Відповідно до положень п. 3 статті 29 Конвенції Суд вирішив розглядати питання щодо суті та прийнятності заяви разом.

4. 1 квітня 2006 року ця справа була передана до новоствореної п'ятої секції (п. 5 правила 25 та п. 1 правила 52).

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Заявник народився в 1972 році, мешкає в Києві.

6. Заявник був головним редактором щоденної газети «*Політика*». Видання припинило публікації.

1. Газетні статті, опубліковані заявником

7. 2 липня 1997 року заявник опублікував статтю про пана Дурдинця, який на момент виходу статті виконував обов’язки Прем’єр-міністраУкраїни. Стаття мала назву «*Дурдинцовщина*» (перша стаття), де йшлося про відставку пана А. Стогнієнка, президента державного підприємства *«Чорноморське морське пароплавство»* (далі — ЧМП). Заявник заявляв, що пан Дурдинець звільнив пана Стогнієнка через його причетність до фінансування видання «*Політика*». Стаття у відповідній частині містить таке:

«Ну кто бы мог подумать, что бывший комсомольский функционер, милицейский аппартчик и околополитический интриган Василий Дурдинец сегодня будет занимать один из высших постов в государстве? Больше всего зловещий «премьер» не любит прессу, страшится общественного мнения. Когда наша газета в марте сего года выступила с обвинением в его адресс по поводу участия в заговоре против премьер-министра Лазаренко, Дурдинец не забыл зтого. И кактолько пришло его время, он сразу же запустил карательный механизм, дабы расправиться с независимым изданием. Например, обвинил в финансировании «Политики» Александра Стогниенко, президента Черноморского пароходства. «Вина» Стогниенко состояла в том, что он заключил с нами договор на изготовление рекламной продукции для ЧМП. Редакция истратила на зтот заказ в декабре прошлого года собственные десятки тысяч долларов, но по сей день полную оплату за изготовленную продукцию от пароходства так и не получила.

Не дождавшись результатов служебного расследования, и. о. премьера в позапрошлый понедельник, в отсутствие Президента, находящегося в Нью-Йорке, и премьер-министра, проходящего курс лечения, в срочном порядке созывает Кабмин, где протягивает решение об освобождении от должности президента ЧМП Александра Стогниенко».

8. 16 липня 1997 року заявник опублікував статтю «*Экономьте колючую проволоку гражданин Дурдинец*» (друга стаття), де він стверджував, що пан Дурдинець особисто наказав Генеральному прокурору порушити кримінальне провадження проти нього. Нижче відповідні витяги з статті:

«...А сейчас поведаем нашим читателям о его реакции на материал «Дурдинцовщина». Сразу же после выхода статьи Дурдинец, как нам стало известно, вызвал к себе Генпрокурора Григория Ворсинова и, предъявив ему газету, потребовал возбудить против автора этих строк уголовное дело по ст. 125 ч. 2 Уголовного кодекса (клевета)... Любой другой человек, если его оклеветали либо оскорбили, пошел бы в народный суд и публично пытался бы доказать свою правоту. Дурдинцу гражданские правила не писаны, поэтому он пытается использовать возможности государственного чиновника вьюокого ранга в личных интересах. И тут впору говорить о злоупотреблении властью и служебным положением. Ведь ни я, ни другой наш читатель Ворсинова к себе вызвать не может, тем более требовать от него уголовного преследования в отношении своих оппонентов. И. о. премьера считает, что он вправе указывать Генпрокурору (хотя закон говорит о независимости последнего), а посему и так поступает».

9. 5 листопада 1997 року заявник написав статтю під заголовком «Аферист и генерал» (третя стаття), де йшлося про відносини генерала Г., на той час голови Одеського обласного управління міліції, та пана С, який, як стверджувалось, мав відношення до кримінальної діяльності. Газета заявника також опублікувала декілька фотографій, на яких вони були зображені разом. Ці фото було зроблено під час приватної події і пізніше

було опубліковано в газеті та продемонстровано на телебаченні (див. п. 15 нижче).

Стаття, inter alia, зазначає, що:

«В ходе последовавшей проверки оказалось, что С. никогда в госналогадминистрации не работал. Гражданином, шантажировавшим местного бизнесмена, является бывший работник Черноморского УВДТ С., а на фотографиях лжеинспектора запечатлены руководители Одесского облУВД.

Как же так? Откуда зкс-милиционер взял фотографии Г. и его заместителей, да не просто взял, но и сам с ними пьет и обнимается? А потом ходит по одесским барменам, предъявляет эти снимки и «доит» клиентов на жизнь блатную.

После изучения зтой взаимосвязи нам стали более чем понятны заявления С. .., что они будут стоять за него горой...

Не является ли рассказанная нами история подтверждением коррумпированности руководства Одесского УВД?»

10. 19 листопада 1997 року заявник опублікував статтю «Аферист и генерал оказались родственниками» (4 стаття), в якій він виклав інтерв’ю пана К. на місцевому телебаченні, відповідно до якого голова управління та пан С. є далекими родичами:

“Все с новой силой розгораются скандальные страсти вокруг фигуры нынешнего начальника УВД Одесской области генерала Г. Будучи уже не раз уличенным средствами массовой информации в покровительстве криминальным элементам, генерал пока чувствует себя достаточно уверенно.

Когда мы опубликовали материал «Аферист и генерал», то еще не знали, что С. и Г. приходятся свояками. И освящает эти далеко не законные действия четы С. фигура генерала Г”».

2. Кримінальне провадження проти заявника

11. 7 липня голова парламентського комітету з питань законності і правопорядку направив на розгляд Генеральному прокурору письмове звернення, в якому виклав стурбованість зазначеними публікаціями, які містять наклеп на виконуючого обов’язки Прем’єр-міністра Дурдинця. В липні 1997 року Генеральна прокуратура (далі — ГП), посилаючись на витяги зі статей, які процитовано вище, звинуватила заявника в умисному наклепі у друкованому або іншим способом розмноженому творі (стаття 125 § 2 Кримінального кодексу 1960 року), безпідставному звинуваченні у вчиненні тяжкого злочину (стаття 125 § 3) та зловживанні посадовим становищем (стаття 165).

12. 9 грудня 1999 року Печерський районний суд м. Києва виправдав заявника за відсутності *corpus delicti*. Проте в листопаді 2000 року Київський міський суд, за поданням прокурора, відмінив рішення та направив справу на новий розгляд.

13. 7 червня 2001 року Мінський районний суд міста Києва (далі — Мінський суд) визнав заявника винним за пред’явленим обвинуваченням. У вступній частині рішення, де викладено інформацію про заявника, суд, *inter alia*, зазначив «*раніше не судимий*».

14. Що стосується першої та другої статей, суд зазначив, що заявник, вдавшись до зловживання посадовим становищем, навмисно опублікував неправдиві твердження щодо того, що панДурдинець переслідував «*Політику*», незаконно звільнив пана Стогнієнка за його фінансування газети та викликав Генерального прокурора, щоб наказати йому розпочати кримінальну справу проти заявника.

15. Стосовно третьої та четвертої статей, Мінський суд зазначив, що заявник, знову зловживаючи посадовим становищем, навмисно подав неправдиву інформацію про діяльність правоохоронних органів, опублікувавши завідомо неправдиву інформацію стосовно генерала Г., а сааме те, що пан С. був причетним до кримінальної діяльності та пан Г. мав злочинні зв’язки з цією особою. Суд з’ясував, що заяви про те, що пан С., якому допомагав та сприяв генерал Г., вимагав гроші від місцевих бізнесменів, та те, що вони є родичами, були фальшивими та образливими.

Цей висновок було зроблено на підставі, зокрема, свідчень пана С. та свідка З., які заявляли про те, що фотографії, опубліковані в «*Політиці*», було зроблено на приватній вечірці, проте вони якимось чином потрапили на шпальти газети та на телебачення. Працівники міліції, які розслідували скарги бізнесменів щодо удаваних вимагань грошей, також дали усні свідчення, зазначаючи, що провадження у справах були закриті на ранніх стадіях досудового слідства через відсутність *corpus delicti*.

16. Мінський суд дійшов висновку, що заявник, будучи ображеним на правоохоронні органи за свою попередню судимість, як головний редактор, безпосередньо відповідальний за матеріали, опубліковані в газеті, зловживаючи своїм посадовим становищем, навмисно опублікував завідомо неправдиві вигадки, які були покликані дискредитувати органи внутрішніх справ.

17. Заявника було визнано винним у зловживанні посадовим становищем, умисному наклепі у друкованому творі, у безпідставному обвинуваченні у вчиненні тяжкого злочину та призначено покарання у вигляді двох років позбавлення волі умовно з випробувальним строком два роки з позбавленням права займати посади, пов’язані з виконанням організаційно-розпорядчих функцій у засобах масової інформації, строком на 2 роки.

18. 18 жовтня 2001 року Київський апеляційний суд підтримав засудження заявника по суті, зазначаючи, що факт вчинення злочинів було доведено великою кількістю доказів, зібраних прокуратурою. Зокрема, суд дійшов висновку, що заявник навмисно поширив завідомо неправдиві відомості щодо незаконного звільнення пана Стогнієнка та виклику Генерального прокурора, кримінальної діяльності С. та його зв’язків з генералом Г., таким чином, скоївши злочини, передбачені статтями 125 та 165 Кримінального кодексу від 1960 року. Проте апеляційна інстанція скасувала вирок заявнику за умисний наклеп у друкованому творі та безпідставне обвинувачення в скоєнні тяжкого злочину, оскільки ці злочини були декриміналізовані відповідно до нового Кримінального кодексу, прийнятого в 2001 році. Стосовно третього злочину, інкримінованого заявнику, — зловживання посадовим становищем, — заявника було звільнено від покарання у зв’язку із закінченням строку давності.

19. 23 липня 2002 року Верховний Суд підтримав рішення Київського апеляційного суду.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

1. Конституція України 1996 року

20. Відповідні положення Конституції проголошують таке:

С т а т т я 32

«Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім’ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації».

С т а т т я 34

«Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров’я населення, для захисту репутації або прав інших

людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя».

2. Кримінальний Кодекс 1961 року

21. Стаття 125 Кодексу передбачає таке:

«Наклеп, тобто поширення завідомо неправдивих вигадок, що ганьблять іншу особу,— карається...

Наклеп у друкованому або іншим способом розмноженому творі, ... карається позбавленням волі на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років, або штрафом від п’ятдесяти до ста двадцяти мінімальних розмірів заробітної плати.

Наклеп, поєднаний з обвинуваченням у вчиненні державного або іншого тяжкого злочину, — карається позбавленням волі на строк до п’яти років».

С т а т т я 165

«Зловживання владою або посадовим становищем, тобто умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб, використання посадовою особою влади чи посадового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди державним чи громадським інтересам або охоронюваним законом правам та інтересам окремих фізичних чи юридичних осіб, —

карається позбавленням волі на строк від двох до п’яти років або виправними роботами на строк до двох років, з позбавленням права займати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, —

карається позбавленням волі на строк від п’яти до восьми років з конфіскацією майна або без такої, з позбавленням права займати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п’яти років».

4. Кримінальний Кодекс 2001 року

22. С т а т т я 364

«Зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб, використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно заподіяло істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, —

карається виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років».

3. Кримінально-процесуальний кодекс

23. Стаття 27 Кодексу (далі — КПК) в редакції 21 червня 2001 року говорить таке:

«Справи про злочини, передбачені статтею 25 Кримінального кодексу України, а також справи про злочини, передбачені статтею 198 Кримінального кодексу України щодо дій, якими заподіяно шкоду правам та інтересам окремих громадян, порушуються не інакше як за скаргою потерпілого, якому і належить в такому разі право підтримувати обвинувачення. В цих справах дізнання і попереднє слідство не провадяться.

Якщо справа про будь-який із зазначених у частині 1 цієї статті злочинів має особливе громадське значення, прокурор порушує справу і при відсутності скарги потерпілого. Справа, порушена прокурором, направляється для провадження дізнання чи попереднього слідства, а після закінчення розслідування розглядається судом в загальному порядку».

5. Закон України «Про прокуратуру» від 1991 року

Стаття 17 Закону передбачає, що в Генеральній прокуратурі є «старші слідчі в особливо важливих справах» і «слідчі в особливо важливих справах».

Інші відповідні матеріали стосовно стану свободи висловлювань у пресі в Україні

викладені у рішенні від 29 березня 2005 року у справі «*Українська Прес-група проти України*» (заява № 72713/01, пп. 18 – 22 та 25 – 26).

ЩОДО ПРАВА

1. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 10 КОНВЕНЦІЇ

26. Заявник скаржився, що судовий розгляд у його справі та вирок є невиправданим порушенням його права на свободу висловлювання. Він посилався на статтю 10 Конвенції, яка проголошує таке:

«1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов’язане з обов’язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров’я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду».

II. МЕЖІ СПРАВИ

27. Суд зауважує, що подальші скарги було подано після комунікації та отримання у відповідь зауважень Уряду щодо прийнятності та суті заяви. Зазначені скарги стосувалися неодноразових утисків з боку влади, від яких страждав заявник та його газета до, під час та після судового розгляду справи. Зокрема, він зазначав, що видавництва були змушені не публікувати «Політику», що в період з липня 1999 року до лютого 2000 року публікацію газети було заборонено судом та що в березні — квітні 2002 року було порушено іншу кримінальну справу проти заявника через статтю про пана Потебенька (на той час Генерального прокурора). Обвинувачення в останній справі Були зняті в грудні 2004 року.

28. Уряд не прокоментував ці твердження.

29. На думку Суду, нові скарги не є похідними з первинної скарги заявника до Суду щодо кримінального провадження стосовно чотирьох статей, опублікованих в «Політиці» в липні — листопаді 1997 року, з яких сторони надали свої коментарі. Відповідно Суд вважає, що не є доцільним розглядати зараз ці питання («Пирянік проти України», заява № 75788/01, п. 20, 19 квітня 2005 року).

III. ЩОДО ПРИЙНЯТНОСТІ

30. Уряд стверджував, що заявник не є жертвою порушення його прав у світлі статті 34 Конвенції. Він зазначив, що, оскільки апеляційний суд скасував вирок заявника та заявник вважається таким, що не притягувався до кримінальної відповідальності, кримінальне провадження у справі нестановило втручання у його професійне життя та свободу висловлювання.

31. Заявник стверджував, що через 5-річне кримінальне переслідування страждав на депресію і зазнав стресу та значних витрат. Тривале провадження обмежило здійснення ним своєї професійної діяльності й перешкоджало публікації газети.

32. Суд зазначає, що проти заявника було порушено кримінальну справу. І хоча його було звільнено від покарання, це сталося частково через технічні причини, тому що

сторона обвинувачення запізнилася із переслідуванням, та частково завдяки введенню в дію нового Кримінального кодексу, який декриміналізував два з трьох правопорушень, які інкримінувалися заявнику (п. 18 вище). Фактично апеляційний суд підтримав за суттю звинувачення заявника у зловживанні посадовим становищем, але звільнив від покарання з нереабілітуючих обставин. Рішення від 18 жовтня 2001 року викладено в термінах, які не залишають сумнівів щодо позиції суду щодо скоєння заявником одного з правопорушень, в яких його обвинуватили (див. п. 18 вище). Отже, рішення суду вказують заявнику, що органи влади не задоволені публікаціями та, допоки він не змінить свою поведінку в майбутньому, він ризикує знову стати об’єктом переслідувань за зловживання посадовим становищем, що, на відміну від двох інших правопорушень, які інкримінуються заявнику, досі карається за новим Кодексом (п. 22 вище).

33. За цих обставин Суд вважає, що заявник міг стверджувати те, що зазнав прямої шкоди від кримінальних проваджень, що є предметом розгляду, а отже, й те, що він є жертвою порушення Конвенції (див. Bowman v. the United Kingdom, рішення від 19 лютого 1998 року, Reports of Judgments and Decisions 1998-I, п. 29).

34. Суд зазначає, що заява не є очевидно необґрунтованою в сенсі п. 3 статті 35 Конвенції. Далі Суд зазначає, що заява не є неприйнятною з будь-яких інших підстав.

IV. ЩОДО СУТІ

А. Аргументи сторін

1. Уряд

35. Уряд визнав, що має місце втручання в здійснення прав заявником відповідно до статті 10 Конвенції. Проте він вважав, що цей захід був передбачуваний законом, зокрема, статтею 124 Кримінального кодексу, статтею 47 Закону «Про інформацію» та статтею 26 Акта «Про засоби масової інформації» та переслідував законну мету, а саме: захист репутації та прав інших осіб.

36. Що стосується пропорційності застосованого заходу, Уряд стверджував, що оскаржуване «втручання» було необхідним в демократичному суспільстві, оскільки відповідало «нагальній суспільній потребі». При цьому Уряд стверджував, що протягом судового розгляду було доведено, що публікації заявника не стосувалися жодним чином громадського інтересу, а скоріше умисно містили в собі недостовірну інформацію, що мала на меті зашкодити репутації державних високопосадовців. Посилаючись на практику Суду з цього питання, Уряд підкреслив, що преса не повинна переходити межі прийнятної критики. Звинувачуючи працівника органів внутрішніх справ у причетності до кримінальної діяльності, заявник не тільки зашкодив його репутації, але також підірвав громадську довіру до міліції.

37. Уряд також зазначив, що призначене заявнику покарання (два роки умовного ув’язнення та позбавлення права займати посади, пов’язані з виконанням організаційно-розпорядчих функцій у засобах масової інформації, строком на 2 роки) є пропорційним переслідуваним цілям.

У своїх зауваженнях Уряд також нагадав, що в будь-якому випадку заявника було звільнено від відбування покарання за вироком, оскільки вирок було скасовано апеляційним судом.

2. Заявник

38. Заявник зазначив, що захист репутації та прав інших осіб не може бути представлений як мета у цій справі, оскільки жертви правопорушень за національним правом мають право на подання цивільного позову за дифамацію чи вимагати відкриття проваджень з «приватного переслідування», якщо вони вважають себе ображеними цими публікаціями. Проте в цій справі кримінальне переслідування було розпочато Генеральною прокуратурою після парламентського звернення одного з політичних прибічників Прем’єр-

міністра. Таким чином, оскаржуваний захід не був продиктований будь-якими законними міркуваннями, а являв собою спробу залякати незалежного журналіста.

39. Заявник також зазначив, що чотири статті стосувалися питання загального інтересу. Він вказав, що відставка пана Стогнієнка відбулася без його виклику на зібрання Кабінету; декілька бізнесменів в Одесі поскаржилися на обласне відділення Міністерства внутрішніх справ на вимагання з боку колишнього офіцера міліції пана С., і проведене пізніше розслідування підтвердило ці факти. Політичні питання, що у негативному світлі зачіпають керівництво однієї з провідних українських корабельних компаній, та корупція в органах внутрішніх справ безсумнівно є предметом серйозних громадських дебатів.

40. Заявник вважає, що його звинувачення базується перш за все на свідченнях стверджуваних жертв та не встановлює поза розумним сумнівом непричетність жертв до корупційної практики, про яку йдеться в статті.

В. Оцінка Суду

1. Загальні принципи

41. Суд іще раз наводить такі основоположні принципи в цій сфері:

(а) свобода вираження поглядів являє собою одну з важливих засад демократичного суспільства та одну з базових умов його прогресу та самореалізації кожного. Предмет пункту другого статті 10 застосовується не тільки до «*інформації*» чи «*ідей*», які були отримані зі згоди чи розглядаються як необразливі чи як малозначущі, але й до тих, які можуть ображати, шокувати чи непокоїти. Такими є вимоги плюралізму, толерантності та відкритості думок, без чого неможливе «*демократичне суспільство*». Як передбачено в статті 10, ця свобода має винятки, які, проте, повинні чітко тлумачитись, та потреба в таких обмеженнях має бути переконливо встановлена (*cf., Jersild v. Denmark, рішення від 23 вересня 1994, Series A no. 298, p. 23, n. 31; Janowski v. Poland [GC], no. 25716/94, n. 30, ECHR 1999-1; Nilsen and Johnsen v. Norway [GC], no. 23118/93, n. 43, ECHR 1999-VIII; and Fuentes Bobo v. Spain, no. 39293/98, n. 43, 29 лютого 2000*).

Преса відіграє важливу роль в демократичному суспільстві. Хоча вона не повинна переступати певні межі, зокрема, що стосується захисту репутації та прав інших, а також розголошення конфіденційної інформації, обов’язком преси, тим не менш, є поширення інформації та ідей у спосіб, сумісний із її обов’язком і відповідальністю, щодо всіх питань, що становлять громадський інтерес, включаючи питання правосуддя (*див. De Haes and Gijsels v. Belgium, рішення від 24 лютого 1997, Reports 1997-1, pp. 233 – 34, n. 37 ma, mutatis mutandis, Cumpana and Mazare v. Romania [GC], no. 33348/96, nn. 92 – 110, ECHR 2004-...*). Це не тільки завдання преси — поширювати подібну інформацію та ідеї — суспільство також має право отримувати їх. Інакше чи здатна була б преса відігравати цю життєво важливу роль «вартового пса демократії» (*див. Thorgeir Thorgeirson v. Iceland, рішення від 25 червня 1992, Series A no. 239, p. 27, n. 63*). Стаття 10 захищає не тільки ідеї як такі або висловлену інформацію, а також форму, в якій їх подано (*див. Oberschlick v. Austria (no. 1), рішення від 23 травня 1991, Series A no. 204, p. 25, n. 57*). Свобода журналістських висловлювань також припускає певний ступінь перебільшення чи навіть провокації (*див. Prager and Oberschlick v. Austria, рішення від 26 квітня 1995, Series A no. 313, p. 19, n. 38, and Thoma v. Luxembourg, no. 38432/97, nn. 45 ma 46, ECHR 2001-111*).

Свобода преси надає громадськості один з найкращих засобів отримання інформації та формування ідей та ставлення до політичних лідерів. Більш загально, свобода політичних дебатів перебуває в самому серці побудови демократичного суспільства, що наскрізь пронизує Конвенцію. Межі припустимої критики відповідно ширші, коли йдеться про політика, ніж коли йдеться про пересічного громадянина. На відміну від останнього, кожне слово та дія першого неминуче та свідомо стають об’єктом ретельного вивчення з боку журналістів та громадськості, і, отже, він повинен виявляти вищий ступінь толеран-

тності (*див. Lingens v. Austria, рішення від 8 липня 1986, Series A no. 103, n. 42*).

Межі припустимої критики за певних обставин можуть бути ширшими, коли йдеться про державного службовця, що виконує свої повноваження, ніж коли йдеться про фізичних осіб. Проте не можна стверджувати, що державні службовці свідомо піддають ретельному обстеженню кожне своє слово чи дію в тій самій мірі, як це роблять політики, і, отже, до них повинні застосовуватись ті самі механізми, що й до останніх, коли йдеться про критику їх діяльності. Державні службовці повинні користуватися громадською довірою в умовах, позбавлених надзвичайного занепокоєння, що зробить вдалим виконання ними своїх завдань. Отже, може постати необхідність у їх захисті від образливих словесних нападок під час виконання ними своїх обов’язків (*див. Janowski, процитоване вище, n. 33, and Nikula v. Finland, no. 31611/96, n. 48, ECHR 2002-II*).

Більше того, повинно бути зроблене чітке розмежування між констатацією фактів та оціночними судженнями. У той час як наявність фактів може бути продемонстровано, достовірність оціночних суджень не піддається доведенню. Вимогу доводити достовірність оціночних суджень неможливо виконати, вона порушує свободу думки як таку, що є базовою частиною права, гарантованого статтею 19 (*див. Lingens, cited above, p. 28, n. 46*).

Природа та суворість покарання також є факторами, які слід брати до уваги під час визначення пропорційності втручання (*cf., Ceylan v. Turkey [GC], no. 23556/94, n. 37, ECHR 1999-IV, та Tammer v. Estonia, no. 41205/98, n. 69, ECHR 2001-I*). Більше того, домінуючапозиція, яку посідає Уряд, змушує його більш зважено вдаватися до кримінальних проваджень, зокрема в тих випадках, коли є змога вдатися до інших засобів у відповідь на невиправдані нападки чи критику його противників чи ЗМІ. Однак вжиття на власний розсуд заходів, навіть кримінальних за природою, що покликані належним чином (але не надмірно) реагувати на дифамаційні звинувачення, що позбавлені підстав чи недобросовісно сформульовані, залишається правом органів влади відповідної держави як гарантів громадського порядку (*див. Castells v. Spain, рішення від 23 квітня 1992, Series A no. 236, n. 46*).

2. Застосування принципів, викладених в даній справі

42. Суд нагадує, що в цій справі заявника, після 5 років судового розгляду, було визнано винним у наклепі на Прем’єр-міністра та високопосадовця з органів внутрішніх справ в 4 газетних статтях та зловживанні посадовим становищем, але його не було покарано, оскільки перше правопорушення було декриміналізовано, а щодо останнього сплив строк давності.

43. Суд зазначає, що засудження неминуче призвело до втручання в реалізацію заявником свого права на свободу вираження поглядів. Постає питання, чи таке втручання може бути виправдано відповідно до п. 2 статті 10. Отже, необхідно визначити, чи втручання було «передбачено законом», чи мало воно «законну мету», відповідно до вимог пункту, та чи було «необхідним у демократичному суспільстві».

а. Чи ця міра була передбачена законом та переслідувала законну мету

44. Заявник зазначив, що оскаржуване переслідування було незаконним та невиправданим, оскільки переслідування було розпочато Генеральною прокуратурою, тоді як жертви наклепу мали змогу подати цивільний чи кримінальний позов проти заявника.

45. Суд зазначає, що компетентні суди будували свої рішення на статтях 125 та 165 Кримінального кодексу (пп. 11 та 13 вище). Участь прокуратури в провадженні базувалася, між іншим, на статті 27 КПК. Що стосується застосування останнього положення в цій справі, слід зазначити, що його формулювання передбачає, що справи, які «мають особливе громадське значення», можуть залучати прокуратуру до участі в кримінальному провадженні щодо наклепу (п. 19 вище).

Оскільки заявник не оскаржує наявність такого «особливого громадського значення» в цій справі, його припущення щодо можливості жертв вдатися до альтернативних за-

ходів не впливають на факт, що подібний захід був чітко передбачуваний, в сенсі п. 2 статті 10 Конвенції. Більше того, втручання покликане захищати «репутацію чи права інших», і нема жодних підстав вважати, що воно мало на меті щось інше.

46. Отже, обвинувачення було «передбачено законом» та мало легітимну мету п. 2 статті 10 Конвенції.

b. Пропорційність

47. Суд повинен перевірити, чи було втручання виправданим та необхідним у демократичному суспільстві, та, зокрема, чи було воно пропорційним, і чи були причини, надані національними органами влади на його виправдання, важливими та достатніми. Таким чином, важливим є визначити, чи належним чином національні органи влади використали свою свободу повноважень, звинувативши заявника у наклепі чи зловживанні посадовим становищем.

48. Суд не переконаний аргументами Уряду, що інформація не становила громадській інтерес. Перші дві статті були присвячені питанням управління «Чорноморським морським пароплавством», державною компанією, що на той час була предметом великої кількості господарських суперечок, гучно висвітлених в пресі, та, за підтекстом, непрямого перерозподілу влади після звільнення Прем’єр-міністра Лазаренка (див. п. 7 вище). Третя та четверта статті стосуються корупції в органах внутрішніх справ, злободенне питання в українських ЗМІ. Статті змальовують зв’язки між особою під слідством та головою обласного управління міліції, що було широко висвітлено в місцевій пресі (див. пп. 9 та 10 вище).

49. У першій статті заявник опікувався ставленням нового Прем’єр-міністра до вільної преси, а друга — це продовження попередньої. Як зазначається в третій статті, вона була присвячена «корупції в Одеському обласному управлінні внутрішніх справ» з продовженням цієї теми в четвертій. Суд не бачить підстав сумніватися в цих намірах. Зокрема, відсутні докази того, що заявник якимось чином упереджено ставився до осіб, про яких ідеться в цих статтях. Треба сказати, що хоча Мінський суд у своєму рішенні від 7 червня 2001 року назвав попередню судимість як причину упередженості щодо органів внутрішніх справ, у вступній частині цього рішення заявника було визначено як «раніше не судимий» (див. п. 13 вище). У будь-якому випадку, необґрунтованим є те, що попередня судимість заявника негативно вплинула на виконання останнім своїх функцій головного редактора.

50. Що стосується перших двох статей, заявника було звинувачено через стверджуване поширення ним завідомо неправдивих вигадок про те, що пан Дурдинець незаконно, без власної неприязні, звільнив пана Стогнієнка та закликав Генерального прокурора розпочати переслідування заявника. Суд зазначає, що факт звільнення пана Стогнієнка без засідання Кабінету не заперечувався Урядом, так само, як і твердження заявника про те, що таке звільнення порушувало існуючу на той час процедуру. Також треба зазначити, що статті було написано протягом політичного хаосу, розпочатого під час передачі повноважень колишнього Прем’єр-міністра Лазаренка до його наступника.

Отже, твердження заявника про те, що зазначене звільнення було незаконним та зумовлене особистою неприязню з боку пана Дурдинця, є оціночними судженнями, висловленими під час публічної дискусії, що не потребують доведення.

51. Твердження, викладене в другій статті, про нібито зустріч між паном Дурдинцем та Генеральним прокурором, базувалося на факті, що саме Генеральна прокуратура розпочала провадження проти заявника. Це твердження було зроблено, коли заявник вочевидь не знав про парламентський запит, що ініціював розслідування. Отже, коли робляться твердження про поведінку третьої особи, деколи може бути важко, як і в цій справі, віднайти різницю між оцінкою фактів та оціночними судженнями. Проте навіть оціночне судження може бути надмірним, якщо воно не має під собою фактичних підстав

(див. *Jerusalem v. Austria, no. 26958/95, n. 43, ECHR 2001-11*). Суд вважає, що точка зору заявника має розглядатися в контексті участі Генеральної прокуратури у його справі, в той час як зазвичай на цей орган покладено розслідування «особливо серйозних справ» (див. п. 24 вище). Суд вважає, що твердження заявника, в той час і за тих обставин, коли його було зроблено, не може вважатися таким, що позбавлено раціонального підґрунтя. Більше того, сама сцена зустрічі між Прем’єр-міністром та Генеральним прокурором була змальована в саркастичній манері та загальних термінах, отже, читачі можуть це зрозуміти як таке, що змальоване з певним ступенем перебільшення (*див. mutatis mutandis, Bladet Tromso and Stensaas v. Norway [GC], no. 21980/93, n. 67, ECHR 1999 −111*).

52. Слід додати, що третя та четверта статті натякали на пана С, приватну особу. Проте, як вбачається з рішень суду, заявника було звинувачено в основному за опублікування завідомо неправдивих вигадок про пана Дурдинця та генерала Г., тоді як порушення права пана С. на особисте життя розглядалося як «побічний наслідок» «незаконної» діяльності заявника, що само по собі не могло залучити Генеральну прокуратуру до відкриття провадження чи зумовити засудження заявника за зловживання владою. Це підтверджується й тим, що відповідно до його власних свідчень діяльність пана С. та його зв’язки з генералом Г. висвітлювались, серед іншого, на місцевому телебаченні. Отже, статті заявника не можна вважати єдиним чи навіть головним втручанням в його особисте життя (див. пп. 10 та 15).

53. Що стосується засудження заявника за третю й четверту статті, необхідно зауважити, що під час судового слідства було становлено, що твердження про те, що пан С. за допомогою генерала Г. вимагав гроші від місцевих бізнесменів, та про те, що пан С. та генерал Г. є родичами, є неправдивими. Суд зазначає, що статті базувалися на кримінальній справі, порушеній проти С. за вимагання. Як вбачається з рішення Мінського суду від червня 2001 року, ця подія таки мала місце. Інші фактичні елементи, про які йдеться в статтях, надійшли від інших осіб, а не від заявника, зокрема від зазначених бізнесменів, чиї скарги порушили розслідування у справі. Більше того, інформація певним чином була підкріплена фотографіями, опублікованими в газеті заявника та поширеними на місцевому телебаченні. Інтерв’ю пана К., продемонстроване на місцевому телебаченні, стало джерелом припущень заявника, що пан С. та генерал Г. є далекими родичами (див. п. 15 вище).

Твердження, що «незаконна діяльність пана С. є благословенною генералом Г.», є оціночним судженням, яке за таких обставин не може вважатися таким, що позбавлено будь-якого обґрунтованого підґрунтя.

54. Суд також зазначає, що немає фактичних елементів, які б доводили, що статті зумовлені навмисним наміром завдати шкоди репутації відповідних осіб чи органів внутрішніх справ загалом.

55. Загалом заявник підсумував те, що було сказано іншими, чи те, що було логічно виведено з подій, що безсумнівно мали місце. Оскільки від заявника вимагалось довести достовірність своїх тверджень, він, на думку Суду, зіткнувся з надмірним, якщо не неможливим, завданням (див., *mutatis mutandis, Thorgeir Thorgeirson,* вище, п. 65).

56. Суд визнає, що всі чотири статті було викладено в надзвичайно жорстких термінах. Проте, з огляду на той факт, що вони були написані з питань серйозного суспільного інтересу та стосувалися публічних осіб та політиків, Суд вважає, що застосована термінологія не може вважатися надмірною.

57. Суд вважає, що звинувачення заявника та покарання у вигляді двох років позбавлення волі з позбавленням права займати посади, пов’язані з виконанням організаційно-розпорядчих функцій у засобах масової інформації, строком на 2 роки, призначене за наслідком судового розгляду, що тривав декілька років, могли мати «охолоджувальний ефект» для свободи вираження поглядів заявника. Не можна сказати, щоб цей ефект був

суттєво пом’якшений рішенням апеляційного суду, враховуючи те, що суд підтримав обвинувачення по суті, та тим, що заявник не був покараний, принаймні частково, через процедурні причини та частково через декриміналізацію правопорушень за новим Кримінальним кодексом.

58. З огляду на вищезазначене, Суд доходить висновку, що обґрунтування, надане Урядом, є недостатнім для того, щоб продемонструвати, що оскаржуване втручання було пропорційним переслідуваній законній меті. Отже, воно не було «необхідним в демократичному суспільстві».

59. Відповідно мало місце порушення статті 10 Конвенції.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

60. Стаття 41 Конвенції зазначає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію».

A. Шкода

61. Заявник вимагав 100 000 євро компенсації матеріальної та моральної шкоди.

62. Уряд вважав цю суму надмірною та безпідставною.

63. Оцінюючи на засадах справедливості, як того вимагає стаття 41 Конвенції, Суд вважає справедливим виплатити заявнику загальну суму в 2000 євро компенсації шкоди.

B. Судові витрати

64. Заявник вимагав 24 000 гривень (3840 євро) як судові витрати в зв’язку з провадженнями за Конвенцією.

65. Уряд не прокоментував це питання.

66. Суд нагадує, що для того, щоб судові витрати було включено у відшкодування відповідно до статті 41, необхідно довести, що вони були необхідними для попередження чи отримання відшкодування за порушення Конвенції та були розумними щодо суми (див. *Nilsen and Johnsen v. Norway [GC], no. 23118/93, n. 62, ECHR 1999-VIII*). У цій справі Суд вважає надмірною загальну суму судових витрат, яку вимагає заявник, і вважає, що не було доведено, що вони дійсно і обґрунтовано були понесені.

67. За цих обставин Суд не може присудити всю суму, що вимагає заявник; виходячи з засад справедливості, Суд присуджує заявнику суму в 1000 євро компенсації судових витрат, а також суму всіх податків, що можуть бути стягнуті з цієї суми.

C. Пеня

68. Суд вважає, що пеня, яка нараховуватиметься у разі несвоєчасної сплати, дорівнює граничній позичковій ставці Європейського центрального банку плюс три відсотки.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Визнає* заяву прийнятною;

2. *Постановляє*, що було порушено статтю 10;

3. *Постановляє*, що:

(a) протягом трьох місяців від дати, коли рішення стане остаточним згідно з пунктом 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявникові в українських гривнях за курсом на день здійснення платежу такі суми:

(i) 2000 (дві тисячі) євро відшкодування матеріальної та моральної шкоди;

(ii) 1000 (одну тисячу) євро відшкодування судових витрат;

(iii) будь-який податок, який може бути стягнутий з зазначених сум;

(b) зазначені суми мають бути сплачені в українських гривнях за курсом на день здійснення платежу;

(c) після сплину вищезазначених трьох місяців і до остаточного розрахунку на зазна-

чені суми нараховуватиметься простий відсоток у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, плюс три відсотки;

4. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою та повідомлено письмово 10 серпня 2006 року відповідно до пп. 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

Секретар Клаудія ВЕСТЕРДІК
Голова
Пеер ЛОРЕНЦЕН

ІНСТИТУТ МЕДІА ПРАВА

Інститут Медіа Права є аналітичним центром, що об'єднує юристів, які спеціалізуються в медіа праві. Основна мета діяльності Інституту – розвиток законодавства в галузі мас-медіа, гарантування принципів свободи слова та інформації, захист прав журналістів і засобів масової інформації, сприяння вільному поширенню інформації.

Напрями діяльності Інституту Медіа Права:

• **розвиток законодавства**: аналіз чинних законів та законопроектів, формулювання пропозицій до законодавчих актів; участь експертів Інституту в робочих групах зі створення законопроектів, зокрема в межах Громадської ради з питань свободи слова;

• **пропагування стандартів свободи слова та свободи інформації**: підготовка аналітичних статей, публікацій, збірників; участь у конференціях та семінарах; випуск щотижневого електронного Вісника про розвиток медіа права;

• **сприяння формуванню державної політики**: експерти Інституту розробляють пропозиції щодо компетенції органів влади в інформаційній сфері, стосовно розподілу повноважень між різними органами влади, щодо концепцій інформаційної політики, розвитку телерадіопростору та інше;

• **якісна правова освіта журналістів та юристів**: Інститут започаткував Електронний курс із медіаправа для журналістів, що є дистанційною формою навчання через електронну пошту; щороку проводить для юристів Міжнародну літню школу медіаправа; приділяє особливу увагу правовій освіті журналістів у вищих навчальних закладах.

Адреса: вул. Старонаводницька, 8, кв. 24, Київ, Україна.
Тел. +38 (044) 496-05-80,
факс: +38 (044) 284-61-64.
info@medialaw.kiev.ua
www.medialaw.kiev.ua

Директор Інституту Медіа Права,
Тарас Шевченко
taras@medialaw.kiev.ua

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЖУРНАЛІСТІВ

http://imi.org.ua/ – Інститут масової інформації *(ІМІ)* – українська недержавна організація, що досліджує феномен масової інформації в сучасному суспільстві. Сфера діяльності Інституту масової інформації охоплює: захист свободи слова, сприяння розвиткові української журналістики, вивчення громадської думки та інших явищ, пов'язаних із формуванням масової свідомості. Провідний напрям діяльності інституту – адаптація західних навчальних програм із журналістської освіти для потреб української преси. Мета ІМІ – наближення якості та змісту роботи українських видань до європейських стандартів.

Поштова адреса: б-р. Лесі Українки, 36 Б, оф. 68, м. Київ, 01042.
Тел/факс: 8 (044) 461-90-23.
e-mail: info@imi.org.ua

http://www.profspilka.org.ua/ – Незалежна Медіа-профспілка України – це всеукраїнська професійна спілка, яка об'єднує журналістів та інших працівників ЗМІ, захищає професійні, соціальні та трудові права співробітників мас-медіа, допомагає становленню прозорих правил роботи на українському медіаринку. Із травня 2006 року Незалежна Медіа-профспілка України є членом Міжнародної федерації журналістів, що налічує понад 600 тис. журналістів зі 114 країн світу.
Поштова адреса: вул. Велика Васильківська, 54, кв.1, м. Київ, 03150.
Тел/факс: 8 (044) 537-20-03.
e-mail: golova@profspilka.org.ua

http://www.cje.org.ua – Комісія з журналістської етики – корпоративний інститут громадянського суспільства, що розглядає конфліктні ситуації етичного та професійного характеру, які виникають у журналістському середовищі та між цим середовищем і громадськістю у зв'язку з виконанням журналістами свого професійного обов'язку. Входить до Міжнародного альянсу рад з преси.

Поштова адреса: вул. Круглоуніверситетська, 11/19, кв. 8, м. Київ, 01024.
Тел/факс: 8 (044) 253-38-07, 253-24-04.
e-mail: cje@charter4.com.ua

http://www.article19.org/index.html – АРТИКЛЬ 19 – Всесвітня кампанія за свободу слова. „Артикль 19" є неурядовою некомерційною організацією. Назву та мету „Артикль 19" вмотивовано відповідною статтею Загальної декларації прав людини. „Артикль 19" ставить перед собою такі завдання: працювати в інтересах сприяння, захисту та розвитку свободи висловлення переконань, зокрема стосовно доступу до інформації та засобів комунікації. Ця робота передбачає правозахисну діяльність, розробку стандартів, організацію кампаній, проведення досліджень, ведення судових справ та пошук партнерів.

Поштова адреса: 6-8 Amwell Street, London EC1R 1UQ United Kingdom.
Тел/факс: +44-20-7278-9292, Fax: +44-20-7278-7660.
e-mail: info@article19.org

ДЛЯ НОТАТОК

ББК – 67.401.114 + 76

УДК – 342.951 : 070

Інформаційне законодавство України

Станом на 1 вересня 2008 року

За ред. Тараса Шевченка, Тетяни Олексіюк

Цей збірник законодавства адресовано широкому колу читачів, які здобувають професійні знання або працюють у галузі медіа, журналістам, редакторам, викладачам та студентам факультетів журналістики, юристам, державним службовцям. Закони та підзаконні акти, що повністю або частково опубліковано в цьому виданні, охоплюють проблеми регулювання медіа та є чинними документами.

Відповідальна за випуск – **Тетяна Бондаренко**
канд. філол. наук, доцент

Оригінал-макет,
комп'ютерне складання – **Ірина Желєзнякова**

Обкладинка – **Олена Полюх**

Це видання підготовлено за співробітництва з кафедрою журналістики, реклами та PR-технологій Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Наклад – 1000 прим.

Друк ПП Чабаненко Ю.А.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
серія
ДК № 1898 від 11.08.2004 р.
Україна, м. Черкаси, вул. О. Дашкевича, 39.
Тел. 8(0472) 45-99-84, e-mail: office@2upost.com